

NEWROZ

Aylık Siyasal - Kültürel Dergi
Sayı 11, Kasım 1992, Fiyatı: 8000 TL

Federal Kürt Devleti Yaşatılmalıdır!

WELCOME TO KURDISTAN

أهلاً بكم في كردستان العراق
بمخيمتهن بو كوردستان عيراق

KÜRDİSTANA HOŞGELDİNİZ

NEWROZ

AYLIK SIYASAL-KÜLTÜREL DERGI

Newroz Yayıncılık
Sahibi

Hüseyin ALATAŞ
Genel Yayın Yönetmeni
Remzi BİLGET

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Mustafa ARSLAN

Yönetim Yeri

Kemalpaşa Mah. Defteremini Sk.
No: 2/4 Akkoyun Apt. Kat: 4 D:10
Aksaray /İSTANBUL
Tel-Fax: 511 96 56

Adıyaman İrtibat Bürosu

Ali GÖKKAYA
Ulucami Mah. Gölbaşı Cad.
Korunanlar Pasajı No: P/25
ADİYAMAN

Diyarbakır İrtibat Bürosu

Nusrettin MAÇIN
İnönü Cad. Kahraman İşhanı
Kat: 2/15 DİYARBAKIR
Tel: 247374

Gaziantep İrtibat Bürosu

Sait YILDIRIM
Karagöz Cad. Gören İşhanı
Kat: 3 No: 5 G.ANTEP
Tel: 20 28 40

Malatya İrtibat Bürosu

Hasan BURAN
Hamidiye Mah. Nasuhi Cad.
İnan İşhanı Kat: 2 No: 69
MALATYA

İsviçre Temsilciliği

Hüseyin İÇLİ
West. Str-19
6314 Unterageri - SCHWEIZ
Tel: 0 42720281

Almanya Temsilciliği

Mehmet DURMUŞ
Linden Str - 42
4150 Krefeld - ALMANYA
Tel: 2150 2030 090

Dizgi: Asmin

Baskı: Uygun Basım LTD. ŞTİ.
Dağıtım: YAYSAT

Banka Hesap No:

Hüseyin ALATAŞ
Türkiye İş Bankası Aksaray Şubesi
Yurtiçi Hesap: 1002-300-975165
Yurtdışı Döviz Hesap: 30100-91599

Abone Koşulları ve Birim Fıatları:
Yurtiçi: Aylık Birim Fıatı: 8.000 TL
Yıllık Abone Bedeli: 80.000 TL

Yurtdışı: Yıllık Abone Bedeli

Almanya: 5 DM Almanya: 60 DM
Fransa: 15 FF Fransa: 180 FF
İsviçre: 5 SF İsviçre: 60 SF

İÇİNDEKİLER

Sunu.....	1
TC Ne Yapmak İstiyor?	2
İç Çatışmalar Bizi Küçültüyor	3
Federal Kürt Devleti Yaşatılmalıdır.....	5
Amaç Ne?	6
Ayın İçinden	8
Demokratik Üniversite	12
Seçimin Ardından	13
Bir Katliam da Malatya'da	14
"Biz Sadece Maaşımızı Alıyorduk".....	15
İki Temel Sorun:	
Demokrasi ve Kürt Sorunu	18
"Biricik Yolumuz Hala Sosyalizmdir"...	21
Ulusal Soruna Somut ve	
Tarihsel Yaklaşım - II -	22
Ulusal Birlikten Ne Anlaşılmalı?	32
Alevilik Üzerine	34
Kürdistan Gençliği -3-.....	42
İki Yol Ayrımında Duran Sendika:	
Eğit-Sen	45
Jiyîna Lenîn	48
Bavo Cehş Çi ye?	56
Dersên Zmanê Kurdî	59
Okurlardan.....	63

SUNU

Kalasyon Hükümetinin dizginsizlikler armonisinin yaşandığı bugünlerde, siz değerli okurlarımıza merhaba diyoruz. Bizim için yeni bir sayı, siz okurlarımızla birlikte olmanın hazzını verirken, diğer yandan yeni bir toplatmayı-davayı ve DGM yolunun açılışını da önümüze getiriyor. 10. sayımız da 4 yazımızdan dolayı hemen toplatılıp dava açıldı. Malum sebeple, "Bölücülük!" "Bölücü" kim? Biz ya da bizim gibi yurtsever-sosyalist yayıncıların neden hep bölücülük yapıyor? **Neden;** UKKTH'nı savunmak... **Neden;** Bosna-Hersek, Türki Cumhuriyetler sözkonusu olduğunda Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Etme Hakkını savunan ama Kürt halkına gelince ordu, polis ya da silahları devreye sokanlara karşı çıkmak... **Neden;** insanlığın "Alman tanklarına bağlanıp sürüklenmesini lanetlemek... **Neden;** ulusal ve toplumsal mücadeleyi yoketmek için Hizb'isi, Mit'i, Kontra'sı, Özel Harp Dairesi vs. gibi cinayet şebekelerinin faaliyetlerinin çirkeflüğünün anlatılması.. **Neden;** özgür düşüncelerin özgürce haykırılmasına yer vermek vb... Bütün bunlar "bölücülük" yapmaya yetiyor. Biz bu "bölücülük" yapma "suçu"nu haketmeyi sürdürmeye çalışacağız. Ta ki özgür ve güzel günlere ulaşmaya; baskısız, sömürsüz, Kontra-Özel Tim-Özel Harp ve devlet terörünün son bulacağı ve insanların insanca, mutlu bir kardeşlik ortamında yaşayacağı zamana varıncaya kadar... Gücümüz yettiğince "bölücülük" yapmayı sürdüreceğiz.

"Gelen gideni arar" sözünün yaşandığı bir süreç içindeyiz. İktidar, 12 Eylül'cülerini, 12 Eylül'ü aratmayacak kadar fütursuz. Hergün yeni bir insanın "kayıp"lara karıştığına şahit oluyoruz. İşkencelerde ölümler, sakat kalmalar olağanlaştı yeniden. Hergün dizidizi "faili meçhul" cinayetlere hedef oluyor insanlarımız. Jandarma, Özel Tim, polis gücünün ötesinde TC ordusu tankıyla, topuyla, uçağıyla savaş açtı.

Köy köy, ilçe ilçe ve dağ taş bombalanır oldu artık. "Topyekün savaş" deniyor bunun adına. Ve tanıdıklarını söyledikleri "Kürt realitesi"ni yok etmeye çalışıyorlar. "Topyekün Savaş"ın bir hedefi de Güneyli kardeşlerimiz. Cudi, Ağrı gibi Hakurk, Haştanin ve burarlarda yaşayanlar bombalara hedef oluyor şimdi. Ve kirlili bir savaşla yüzyüzeyiz.

İktidar, iktidarda değil. Koalasyon, devlet içindeki devlet tarafından yönetiliyor. İktidar emirleri uyguluyor.

Cizre'nin Şeyh Değirmenci köyünde, Mesut Dündar bir tanka bağlanarak sürükleniyor. Özgür Gündem gazetesinin fotoğraflarını yayınladığı "insanlığın sürüklenişi"ne sesini çıkartmayı gülünesi gerekçeler uydurmaya çalışan bir iktidarın, iktidarlığı düşünülebilir mi?

Artık ipliği pazara çıkmış Özel Harp Dairesi veya Kontrgerilla yapılanmasını ve eylemlerini örtmeye çalışma gayreti içinde olan bir iktidarın, iktidar oluşundan söz edilebilir mi?

İktidar karanlık odakların ellerinde. En son örneği Ö. Gündem'in 26 Ekim tarihli sayısında başlayan seri yazıda görülüyor. Ö. Gündem, taktir edilecek şekilde bir gerçeği yeniden kamuoyuna sunuyor. İktidarlara özel yasalar çıkarttırabilen; V.Aydın, M. Anter vb. aydınları katleden; Şırnak, Göle katliamlarını tertipleyen ve ülkemizin birçok il-ilçe merkezinde odaklaşıp cinayetlerini organize eden; ABD, İsrail eğitimli özel güçlerin iğrençliklerine, iktidarına ses çıkaramayan bir hükümetin iktidarlığı olabilir mi?

Tarihsel bir olgu bu... TC'nin geçmişinden gelen bir gerçeklik. M. Suphi olayı, 33 Kurşun ve Muğlalı'nın katliamı döneminde de aynı film izleniyordu. Sene 1978'de de yaşanan buydu. 3 polis memuru ve Zülfikar İso'te ile arkadaşları, ETKO üyesi militanlar... Tam sivil-resmî faşistlerin ortak hareketi... 7 canın yokoluşu ve 4 kişinin yaralanması. Tam 14 yıl aradan sonra 16 Mart İstanbul Üniversitesi önünde işlenen katliamın faillerinin ortaya çıkışı... Aktüel'in 10 Eylül tarihli sayısında yeralan bu habere karşı tepki bile gösterilmiyor ve bu sahneler hergün bir yenisi eklenmeye devam ediyor. Ama Özal ile Demirel "ipler kimde?" oyununu oynamayı sürdürüyor.

Geçen sayımızın SUNU'sunda "hükümetin başı Demirel 'Kuzey Irak'ta bir Kürt devletine müsadde etmeyiz'i söylüyor. Bununla 'Güney Kürdistan'a askeri hareket yapacağız' demek istiyor." diye yazmıştık. Şimdi TC ordusu Güneyde ve oraya yerleşip yerleşmeyeceklerini tartışıyorlar. TC, Güneyde kurulan Federal Devleti boğmak istiyor. Esas hedef olarak ilan ettiği "PKK" yı inha etme" gerekçesinin boyutu genişliyor. Hedef Güney ya da Kuzey değil, hedef topyekün Kürt halkı ve onun yükselen kurtuluş mücadelesi... Belirtelim ki, TC amacına nail olamayacak, tersine, içinden çıkılmaz bir batağına saplanmıştr.

Topyekün savaşa ve sonuçlarına karşı durmak tüm insanlığın görevi diyoruz.

Yeni sayımızda buluşmak dileğiyle...

TC Devleti Kürt Ulusal Kurtuluş Güçlerine Savaş Açtı TC NE YAPMAK İSTİYOR?

TC devleti, Ekim ayı başından beri, Devletler Hukukunu çiğneyerek Federal Kürt Devletinin topraklarına saldırmaktadır. "Eşkiyayı ininde imha etmek" türünden ipe-sapa gelmez bahanelerle yapılmakta olan tecavüz hareketi, TC devletinin hukuk tanımazlığını ve barbarlığını gösterdiği gibi, Kürt ve Kürdistan gerçekliği karşısında düştüğü çaresizliği ve korkuyu da en açık bir biçimde açığa vurmaktadır.

Gelişmeler doğruluyor ki, başlatılan savaşın asıl hedefi, Federal Kürt Devleti ile olan sınır boyunca tampon bir bölge oluşturmak ve o bölgede sürekli askeri bir koridor yaratmaktır. Sivil yöneticilerin "böyle bir şey yok" demelerine rağmen, ordunun kış şartlarına göre donatılarak savaşa sokulmuş olması ve Genel Kurmay yetkililerinin ilgili sorulara "duruma göre" türünden cevaplar vermeleri, gerçek amaç ve hedefin bu olduğunu göstermektedir.

Başlatılan savaş ve "tampon bölge oluşturma" hedefi, bir diğer yönüyle de, "Federal Kürt Devletini" tehdit eden, toprak bütünlüğünü ve hükümanlığını hiçe sayan bir oldu-bitti olarak da işlev görecekler. TC devletinin "tampon bölge" kazanımı, uluslararası koşullar uygun düştüğünde, bizzat Saddam rejimi veya onun halefiyle ya da İran ve Suriye'nin de dahil olacağı dörtlü bir ittifakla, Federal Kürt Devletini yıkmamanın hazır bir ögesi olarak da kullanılmak isteyeceğinden kuşku duymamak gerekiyor.

Hem savaş ve hem de savaşın hedefinin hukuktan yoksun oluşu ve TC devleti için tek başına sorunlardan kurtuluş yol ve umudunu vermemesi, onu destek arama çabalarına girmek zorunda bırakmıştır. Bu yüzden, hem ilerdeki muhtemel başarısızlığı hem de hukuksuz davranışını aklamak için acilen İran ve Suriye Dışişleri Bakanlarını Ankara'da toplantıya çağırıp, onları "bölgede başgösteren bir çıban başı" şeklinde lanse ettiği Federal Kürt Devletinin bir halyoluna konulması için ikna etmek ve PKK'nın sahip olduğu güç ve arzettiği "tehlike" konusunda uyarmak ve bu ülkelerin desteklerini almak zorunluluğunu hissetmiştir. "Türki Cumhuriyetleri"nin maddi ve manevi desteğini arkasına alarak İran ve Suriye karşısında daha güçlü, daha "ikna" edici bir konum elde etmek isteğini duyan TC, "Cumhuriyetin 69. kuruluş yıldönümünü", "Türki devletlerin liderleriyle birlikte kutlamak" bu ihtiyaçtan doğmuş olmalı. Güçlü ve destekli bir TC devleti, Federal Kürt Devletinin sınır boyunca uzanan topraklarını tampon bölge olarak İran ve Suriye'ye de tescil ettirebilirse -ki bunu amaçlıyor- hukuksuzluğuna, uluslararası bir dayanak elde etmiş olacaktır.

TC devleti Kürt ve Kürdistan gerçeğini görmezden gelip sorunu "güvenlik meselesi" olarak gördüğü için tampon bölge ile sınırlarını su geçirmez kıldıktan son-

ra içeriği kolayca hal yoluna koyabileceğini ummaktadır. Bu tümüyle bir yanılgıdır, şovenizmden muzdarip bir körlüktür. Çünkü, Türkiye'yi ilgilendiren Kürt Ulusal Kurtuluş Mücadelesi, Harkuk'tan kaynaklanmış değildir. O, geniş toprağıyla, milyonlarca insanıyla, tarihsel başkaldırılarıyla saklanmaz bir realitenin içsel dışa vurumudur. İran Kürdistanı'nda, Irak Kürdistanı'nda dünden bugüne olan neyse, bugün Kuzeybatı Kürdistan'da olan da odur: Ulusal Kurtuluş için uyanma, örgütlenme ve mücadele... TC devlet yetkilileri şunu iyi bilmeliler ki, Suriye, Irak, İran ve Ermenistan sınırı boyunca elele tutuşmuş tam donanımlı askerlerini dizse bile, içte mücadele durmayacaktır.

Saldırı, burjuvazinin en gelenekçi, en bagna, en şoven kesimlerinin desteğindeki DYP-SHP koalisyon hükümetinin, iktisadi ve siyasi beceriksizliğinin maksellenmesi ihtiyacında ifadesini bulan, bir dış saldırıganlığı da yansıtmaktadır. TC devleti hükümeti, bir yönüyle de, ülkede süren işsizlik, yoksulluk ve kronik enflasyona rağmen, her biri onlarca trilyon liraya mal olan askeri operasyon ve savaşlarla Türk Halkının ilkel şoven duygularını kabartmak istemektedir. Hükümet, Türk işçi ve emekçilerinden "devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü" için belirsiz bir süre daha sömürüye, baskıya, zulme katlanılması çağrısına içtenlikle olumlu cevap bulacağını ummaktadır.

Saldıra güdülen diğer bir gaye ise savaş yeteneğinden yoksun olan TC ordusunun bu vesile ile deneyim kazanması ve ilerde (içte ve dışta) daha kapsamlı askeri mecaralara girebilme birikimine sahip olabilmektir.

Türk ordusunun, çağın en modern silahları ve bünyesindeki en seçme birlikleriyle giriştiği savaş, onun "cansiperane"liğini, "kahraman"lığını değil, tam teknik başarısızlığını ve beceriksizliğini göstermektedir. "Dünyanın en büyük ordularından" olan Türk ordusunun "bir avuç eşkiya" ile savaşa tutuşmuş olması bile, onun "kahraman"lığından çok şey alıp götürmüştür. Bu demektir ki, PKK gerillaları "bir avuç eşkiya" değildir; bir devletin ordusuna karşı savaşılabilecek bir güçtür. Bu demektir ki "kökü dışarda bir avuç çapulcu" hiç değildir; iddialı bir devletin ordusunun açtığı savaşa karşı ongunlerce direniş gösterebilen önemli bir askeri ve siyasi vakiyadır.

TC devletinin açtığı savaş sadece PKK'ya karşı değil, Federal Kürt Devletini de yıkmayı içeren genel Kürt Ulusal Kurtuluş mücadelesine yönelik bir hedefle gündemdedir. Ülkemizin tüm parçalarındaki ulusal demokratik güçler, her türlü iç çatışma ve çelişkileri bir yana bırakarak ulusal ve uluslararası ölçekte, TC devletinin başlattığı savaşın hedefine ulaşmaması için var güçleriyle mücadele etme tarihi zorunluluğuyla karşı karşıyadırlar. ■

İÇ ÇATIŞMALAR BİZİ KÜÇÜK DÜŞÜRÜYOR!

Lezgin BERAV

Günümüz konjoktüründe, alışlageldiği gibi iç çatışmalar karşısında "Kardeş kanı dökülüyor", "Yazık oluyor", "Düşmana yarıyor" gibi dramatik feryatlar pek de anlam ifade etmiyor.

İster bir parçanın, ister parçaların ulusal demokratik güçleri arasında cereyan etsin, iç çatışmaları niteleyebileceği en uygun sıfatı saptamak için paylaşıcı devletlerin ve diğer ülkelerin basın-yayını bize bir fikir verebilir. Göze çarpan şu: **İÇ ÇATIŞMALAR BİZİ KÜÇÜLTÜYOR!**

Konjoktürel Kürdistan'da özellikle bu böyledir.

Birincisi: Kaderini eline alamamış en büyük ulus durumundayız. Bunda dışımızdaki elverişsiz koşulların yanı sıra iç çatışmaların - aşiretsel ve modern örgütsel - rolü vardır.

İkincisi: Paylaşıcılarımız her türlü uluslararası desteğe sahip iken biz bu desteği bir türlü sağlayamadık. Bunda, paylaşıcı devletlerin "bunlar ulus değil, aşiretsel topluluklardır" yolu propagandalarını neredeyse haklı çıkaracak iç çatışmaları bir türlü aşamamızın payı olduğunda kuşku yok.

İç çatışma kavramına da bir açıklık getirmek gerekiyor. Söz konusu olan ulusal veya uluslararası çapta cereyan eden sınıflararası -proleterya burjuvazi, halk veya halklar ile emperyalizm- bir çatışma ise bunu söndürmek veya ortadan kaldırmak bir yana, komünistler olarak, söz konusu çatışmayı kendi mecrasında emekçiler lehine zaferle sonuçlandırmak görevimiz olacaktır. Oysa bugünün Kürdistanında günlerdir PKK-Kürdistanı Cephe arasında süren çatışma bir sınıf savaşı olmaktan çok uzaktır. Genel olarak Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi öylesine hassas bir konumdaki, bu konuma rağmen başlamış bulunan iç çatışma, temelden haksızdır ve sonuçları itibarıyla yıkıcıdır, gerileticidir. Çatışmanın niteliği haklı-haksız arayışını anlamsız kıldığı gibi, başlatıcıya göre taraf tutma tutumuna da mazeret teşkil etmeye elverişli değildir.

TC devleti objektif olarak ülkemizin güney parçasında ilan edilen Federe Devletin karşısındadır. Aynı devlet, özel olarak Kürtlerin harhengi bir parçada herhangi bir hak arama ve elde etmesine bile tahammül etmemektedir.

Kürdistanı Cephenin PKK'yı "yok etmesi" -ki böyle bir niyetlerinin olmadığını açıklamış bulunuyorlar- TC devletinin güçlenmesine objektif olarak hizmet edecektir. Ve bunda özel olarak Kürdistanı Cephenin, genel olarak Kürt Federe Devletinin hiç bir kazancı yoktur. Çatışma, PKK'yı "imha etme" histerisine kapılan TC devletini taraf olarak müdahil hale getirmiştir. TC devletinin Kürdistanı Cephe ile planlı bir ittifak dahilinde yada tersi bir durumda farketmez çatışmaya müdahil olması, Kürt Federe Devleti toprakları üzerinde askeri faaliyet göstermesi, Kürt Federe Devletini hiçe saydığının en açık göstergesidir. Şunu çok iyi biliyoruz ki, Saddam rejimi açısından 36. paralelin kuzeyinde askeri faaliyet yasağı olmasaydı, "Irak Milli Ordusu" da Erbil'i yerle bir etmek üzere çatışmaya müdahale edecekti. Dolayısıyla Anti-Kürt zeminde TC -Saddam ittifakı pratik olarak yaşama bir kez daha geçecekti. Sadece böylesi bir spekülasyon bile, Kürdistanı Cephesinin çatışmadaki anlamsız konumunu anlamada bize yeterince ipucu veriyor. Dolayısıyla PKK'nin "imhası", genelde Kürt Ulusal Kurtuluş Mücadelesine indirilmiş bir darbe olacak; özelde de Kürt Federe Devletini TC devleti karşısında oyuncak haline getirecektir. Egemenliği tartışma konusu olacak olan bir Federe Devlet, Kürt halkı, Kürt ulusu açısından sadece küçültücü olur.

Öteyandan PKK'nin Kürt Federe Devletinin egemenliğini hiçe sayarak, istediği türden askeri faaliyet sürdürmesi, TC devletini her defasında Federe Devletin egemenliğini çiğneyerek saldırmasına yol verecek ve vermektir. PKK'nin ayrıca Federe Devleti herkesten önce "kukla" ilan edip onu hiçe saymasının haklı bir gerekçesi yoktur. Eğer Güneydeki halkımızın arkasında olduğu bir devlet kurulmuş ise onun kuruluşuna ve egemenlik hakkına herkesten önce diğer parçalardaki politik organizasyonların sahip çıkması gerekir. Eğer biz bizi tanımazsak, kimseden bizi tanımamızı isteye-meyiz.

Kürt Federe Devletinin, bir iç çatışma içerisinde boğuntuya getirilmesi, genelde Kürdistan ulusal Kurtuluş Mücadelesi ve pekala da PKK açısından büyük bir zarardır.

TC Fırsat Düşkünüdür

Kürdistan'lı güçlerimiz, ne yazık ki büyük bir pervasızlıkla birbirlerini boğazlamaya koyulmuşlardır. Türkiye burjuva basını, bizi utanca boğacak, küçük düşürecek tarzda propaganda bombardımanına girişmiş bulunuyor. Resmi ve korsan radyo ve televizyon kanalları, utanma sınırlarını aşarak Kürdistan'daki olayları yalanlarla bezeyerek veriyorlar. Her defasında da "kahraman Mehmetçiğin fedekârane tutum ve davranışları" gözyaşartıcı bir ırkçı söylemle dillendiriliyor.

Doğrudur. Ulusal güçlerimiz şu anda çatışıyorlar. Ama TC devletinin pervasızlığı, olayın içine balıklama atlaması onun nemenem bir fırsat düşkünü olduğunu su götürmez

bir gerçeklikle ortaya koyuyor. Kürt korkusu, bittiğine inanılan bir dönemde PKK vasıtasıyla yeniden silahlı düzeyde zuhur edince, TC devleti histeri nöbetlerine yakalandı..

PKK-Kürdistanı Cephe çatışması bu ruhsal konumdaki TC devletinin saldırıları için bulunmaz bir fırsat oluşturmıştır. TC devleti, Kürt iç çatışmasının ağırlığının hissedildiği bir anda bir başla birkaç kuş vurmaya hedeflemektedir.

İlki şu: PKK-Kürdistanı Cephe çatışması, bir anda parçalarda kendi mecrasında yürüyen özgün mücadelelerin üzerine taşıdı. TC bu ortamda eşi görülmedik bir vahşetle köyleri, ilçeleri, şehirleri yakıp-yıkıma koyulmuş bulunmaktadır. Dahası, dağlar, ormanlar bombalanmakta, yakıl-

Çatışmalarda, "düşman Kürtleri Kürtlere kırdırıyor" türü bir beyanat bile bizi acınacak halde gösterir. Argo bir ifadeyle, düşmanın "kullandığı" ve "kullanabildiği" Kürtler, hala bağımsızlığa layık değillerdir gibi küçültücü bir sifata maruz bırakacaktır bizi.

Gelişmeler gösteriyor: Sorun birilerinin PKK'yı ve Kürdistanı Cepheyi "kullandığı" sorunu değildir. TC devletinin müdahil olması, **sırf anlayışsızlık ve hamlık** yüzünden birbirine giren Kürt taraflardan, kendine en çok zarar vereni acilen ortadan kaldırma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Kürdistanı Cephe ile yanyana düşmesi, TC devletinin müdahalesinin niteliğini şu an için değiştirmektedir. Zira yasak olmasaydı, Irak rejiminin de benzer bir mülahaza ile Erbil'e "sorti"ler düzenleyeceğinden kuşku duymamak gerekir. Irak rejimi, birbirine giren Kürt taraflardan PKK'nın yanına düşmüş olsa bile, spekülasyona göre onun müdahalesinin niteliği değişmeyecekti. Gerek TC devletinin, gerekse spakülatif bir Irak rejimi müdahalesinin çatışmalardaki müdahil konumları, objektif olarak PKK'nin ve Kürt Federe Devletinin ittifakla yok edilmesi amacına yönelik olacaktır. Saddam rejiminin fiili ittifakıyla olmasa bile şu an için TC devleti fiilen belirtilen amaç çerçevesinde çatışmaya müdahil olarak katılmaktadır.

Ülkemizin güneyinde ilan edilen ve ne yazıkki ilanı çatışmalar içerisinde boğuntuya getirilen Federatif Kürt Devletini büyük bir sevinçle karşılamak gerekmektedir. Kurulan devlet yaşama ve yaşatılmalıdır. Bu devletin egemenliği en başta ülkemizin diğer parçalarındaki politik güçlerce ekonomik, diplomatik ve politik her yönden desteklenmelidir. Atılan adım, özelde ülkemizin güneyindeki halkımız ve genelde Bağımsız-Demokratik Kürdistan için tarihsel bir adım olarak telakki edilmelidir. **Bu devletin uluslararası hukuki güvencelere en kısa sürede kavuşturulması için herkesin elinden gelen azami çabayı sarfetmesi gerekir.** Bu tarihsel bir görevdir. Federe Devletin varlığı tanınmaz, ekonomik ambargolarla halkı açlığa mahkûm edilir ve nihayet varlığı hiçe sayılarak Güneydeki topraklar salt bir askeri üs olarak düşünülürse, başka devletlerin, halkların desteğini beklemek hayal olur. **Kendisine saygısı olmayan, kendisini tanımayan bir birey veya tüzel kişiliğin, başkasından saygı görmesi olanaksızdır.**

PKK'nin, Federal Devletin egemenliğindeki toprak-

makta ve doğa yok edilmektedir. TC, tam bir çapulcu edasıyla halkımıza yönelik olarak ilan ettiği "topyekûn mücadele stratejisi"ni pervasızca sürdürme uğraşısı içersindedir. TC, zaman itibarıyla iç çatışmanın başladığı ana denk düşen saldırılarını, dikkatini iç çatışmaya yönelten genel Kürdistan ve dünya kamuoyunda gizleme olanağını bulabileceğini ummaktadır. Kuzey Kürdistan halkımız açısından vahşetin gizli kalacak bir yanı yoktur. Ama diğer parçalar ve dünya kamuoyu açısından TC devletinin izlediği taktiğin tümünden başarısız olduğu söylenemez.

İkincisi: TC devleti, her ne pahasına olursa olsun PKK'yı askeri şiddet ile "imha etme"yi kafasına koymuştur. PKK korkusu TC devletini, her türlü çılgınlığı yapabilecek bir halet-i ruhiyeye itmiştir. Çatışma ile meşgul olan PKK'yı ağır bir yenilgiye uğratabileme heyecanı ile tüm askeri varlığıyla, "bir avuç eşkiya" dediği PKK'ya yüklenmeye çalışmaktadır. O kadar ki, babasının tarlasına gidiyormuşçasına, uluslararası hukuku ayaklar altına alıp bir başka devletin topraklarına tecavüz etmekte ve bununla da övünbilmektedir. Mütecevazın, tecavüzüyle övünmesi gibi anlaşılabilir bir tutum galiba yalnızca TC devletine özgü bir şeydir.

larda varlığını, uluslararası arenada, devleti açıktan açığa zor duruma düşürmeyecek tarzda sürdürmesi mümkün ve gereklidir. Kaldı ki Kürdistanı Cephe ve Federal Hükümet yetkilileri bunu açıkça ifade etmişlerdir. En azından bu sözlerin doğruluğunu teyid edecek davranışa, çatışmaya göre öncelik verilmeliydi.

PKK yaşamaalıdır. Ülkemizin Türkiye işgalindeki kesiminde, gerilla mücadelesinin uyandırdığı muazzam bir ulusal uyanış var. Ülkemizin bu parçasındaki uyanış, özgürlüğe giden yolun temel taşlarını döşemeye koyulmuştur. PKK'nın geriletilmesi PKK ile birlikte, halkımızın ulusal uyanış, mücadele ve direncini de gerilere düşürecektir. Oysa mücadelenin burada diri kalması, Federal Devleti, Türk devleti başta olmak üzere diğerleri karşısında politik açıdan güçlü kılacağı kesindir. Kürdistanı Cephe, PKK yetkilileri ile sorunu görüşmeler yoluyla halletme olanaklarını sonuna kadar zorlamalıydı. Görüşmelerle soruna çözüm getirme, bulma yöntemine öncelik verilmeliydi.

PKK ve Kürdistanı Cephe açısından görüşme yolu, çatışmanın sürüyor olmasına rağmen tamamen ortadan kalkmış değildir. Görüşmelere en kısa sürede, hemen başlanması en içtenlikli dileğimizdir.

Ülkemizin Türk ve Arap işgalindeki parçalarında tarihsel önemde adımlar atılmıştır. Oysa sürmekte olan iç çatışma, bu tarihsel adımın iki ayağının da kırılmasından başka bir anlam ifade etmemektedir. Son derece nazik ve karmaşık bir konjunktürde başlayan çatışmayı OLGUNLAŞAMAMAYA, ÇAGDAŞLAŞAMAMAYA bağlamak gerekiyor. Hele çatışmanın kökeninde Barzani'nin veya Öcalan'ın "Kürt olmamaları" nı aramak basit bir yaklaşımdır. "Düşmanın kışkırtması" nitelemesi ise resmen küçültücüdür.

İKDP, YNK ittifakını "ilk saldıran"lar oldukları için kınamak gerekmektedir. PKK'yı Kürdistanı Cepheyi "ihane" içerisinde gösterip Federal Devleti "kukla" olarak lanse ettiği için ve dolayısıyla görüşme yoluyla sorunları çözüme yöntemini kabul etmediği için eleştirmek gerekir.

Kınama ve eleştirme, çağrı ve feryad, sınıf çelişkisi arzuetmeyen iç çatışmalar açısından tümüyle anlamsızdır. Çatışmanın kendisi büyük bir talihsizliktir. Hem taraflar açısından, hem de genel olarak Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi açısından bu böyledir.

ÇATIŞMANIN KENDİSİ KINANMALIDIR.

Üçüncüsü: TC devleti, çatışmaya balıklama atlayıp kendini ısrarla Kürdistanı Cepheye yamama gibi bir tutum sergilemekle, Genel Kürdistan kamuoyunda Kürt Federal Devletinin kendi himayesinde olduğu kanısını uyandırmayı ve güçlendirmeyi hedeflemiştir. Çünkü TC devleti Ortadoğu da Osmanlı'nın varisi olarak "zalim"liğiyle bilinmektedir. Bu zalimin himayesindeki bir devletin -Kürt bile olsa- sempati görmesi pek olanaklı değildir. Dolayısıyla Kürt Federe Devletinin küçük düşürülmesinin de, TC devletinin çatışmaya taraf olarak katılım amacı içinde saymak gerekmektedir.

Ve dördüncüsü: TC devleti gerek vermeye çalıştığı hi-mayeci görüntüsü ve topraklarına istediği gibi tacavüz ederek Bakanlar Kurulu kararıyla "Kabul edilemez" liğini ilan ettiği Kürt Federal Devletini de hiçe saydığını göstermek istemektedir.

Bütün bunlar, Kürt ulusal güçlerinin iç çatışma ile TC devletine sağladığı bir fırsat oluyor.

Çatışmanın şu veya bu yanında olalım, üstünde veya karşısında yeralalım PKK ve Kürdistanı Cephe çatışmasının düşman için yarattığı olanak ve fırsatları görmezden gelmemeliyiz. ■

Federal Kürt Devleti Yaşatılmalıdır!

4 Ekim günü, ülkemizin güney parçasındaki ulusal demokratik güçler, bir adım daha atarak FEDERAL KÜRT DEVLETİ'nin kuruluşunu ilan ettiler. Sürmekte olan iç çatışma ve çatışmayı fırsat bilerek olaya müdahale eden TC devletinin bulandırıldığı hava, bu önemli vakıyı gölgeler gibi oldu. Kanımızca durum ne olursa olsun, tarihsel sürecin bugünkü konjoktüründe atılan adımın öneminden ve tarihselliğinden kuşkuya kapılmamak gerekmektedir.

Federal Kürt Devleti desteklenmeli; yaşaması için elden ne geliyorsa, ulusal ve uluslararası çapta, sarf edilmelidir.

Tutumumuz, asla, ulusal uyanış seline kendimizi kaptırmış olmamızdan kaynaklanmamaktadır. Biz bundan uzağız. Marksist-Leninistler, proletaryanın eylemine bile septik bir yaklaşım göstermek durumundayken, ulusal eylemliliğe haydi haydi eleştirel bir bakışı koruyacaklardır.

Federal Kürt Devleti'nin kuruluşuna yolaçan eylemlilikte, ulusal ve uluslararası proletaryanın rol oynamadığı kesin. Hatta proleter temsilcilerin bile sözü edilir bir ağırlığından bahsedilemez. Ne ki, toplumsal olay ve gelişmeler değerlendirilir ve tutum belirlenirken, Marksistler, işin içinde proleter aktivite yok diye tutumsuz ve kayıtsız kalamazlar. Salt ulusal yönden de olsa, kaydedilen bir gelişme, proletaryanın gelişimini de bağrında taşıyorsa, kayıtsızlık Marksist-Leninistlerin işi olamaz. Hiçbir toplumsal gelişme, proletaryanın tam olgunlaştığı anı beklemez. Proletarya ve onun temsilcilikleri, düzeylerine göre, toplumsal gelişmede rol oynarlar.

Federal Kürt Devleti'nin kuruluşu, demokratik bir talep kapsamında Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı'na doğru atılmış güçlü bir adım olarak görülmelidir. Eğer bu devlet, dikta rejiminden arındırılmış Irak'ın yanısıra, bölge ve dünya ülkeleri nezdinde siyasal varlığını kabul ettirebilirse, BAĞIMSIZ'lığını O'nu takip etmesi kaçınılmazdır. Eğer vakıya önyargılı bir yaklaşım gösterilmezse, bugünün konjoktüründe, güney halkımızın bağımsızlık ilan etmesi ve bunu koruyup yaşatması bir hayli zor görünmektedir. Hatta "ya tutarsa" gibi maceracı bir tutum içermektedir bugün için. Oysa, Federasyonun dünyaya kabul ettirilmesinin koşulları vardır. "Otonomi"den Federasyona adım atabilenlerin, uygun koşullarda bağımsızlık da ilan edebileceklerini hesap dışı bırakmamak gerekmektedir. Bu herşeyden önce güney parçası dahil ülkemizin diğer parçalarındaki demokratik, sosyalist ve sosyalist yönelimli politik organizasyonların aktivitelerine bağlı olarak güç ve ivme kazanacaktır.

Mevcut konjoktüre rağmen, her ne pahasına olursa olsun, ya bağımsızlık ya da alternatifsiz kalma ve teslimiyet, sağlıklı bir politik yaklaşım olamaz. Bölgesel mevcut konjoktüren emperyalizm tarafından yaratıldığını, dolayısıyla bu konjoktüre boy veren ve Federal Devlet ilanına varan toplumsal gelişmenin tümüyle emperyalizme dayandığını iddia edip, gelişmeyi reddetmek akıllıca bir politika olamaz. Olup biten burjuvazinin öncülük ettiği, burjuva demokratik bir gelişmedir ve

toplumun mümkün olan en geniş ittifakına dayanmaktadır. Öncesi bir tarafa, yarım asıra dayanan silahlı mücadele geleneğinin oluşumdaki rolünü görmezden gelip herşeyi emperyalizmle ilişkilendirmek Marksizm-Leninizm adına yapılabilecek basit bir solculuk hastalığıdır. Sözkonusu gelişmede başı çeken burjuva güçlerden komünist tutum ve politikalar beklemek ise, eylemsiz, tutumsuz, zavallı eleştirmenler olarak kalmanın resmidir.

Demokratik örgüt ve unsurlar, sosyalist yönelimli unsur ve politik organizasyonlar, atılan burjuva demokratik-adımın henüz varması gereken yere varamamış olsa da- ileriye doğru evrilmesi için ellerinden geleni yapmakla yükümlüdürler. Yoksa Federasyonun yaşaması bile tehlikeye girebilir. Federal Devletin yaşaması öncelikle halk kitlelerinin ölesiye desteğini zorunlu kılıyorsa, demokratik, sosyalist, sosyalist yönelimli güçler şu tedbirlerin sağlanmasına öncelik vermelidirler. Federal Devlet ancak bu ve benzeri tedbirler sayesinde ayakta kalabilir ve yaşayabilir.

1- Federal Devlet, Meclis ve hükümeti ile cephe hareketi, TC devletinin, topraklarında PKK'ya karşı sürdürdüğü askeri operasyona şiddetle ve ısrarla karşı çıkmalıdır. PKK ile süregelen çatışma derhal durdurulmalı, PKK ile görüşme yolu açılarak, onunla ittifak halinde silahlarını düşmanlarına yöneltmenin yollarını aramalıdır.

2 - Irak Arap muhalefiyle, Irak genelindeki iktidar alternatifi çok yönlü olarak şekillendirilmeli ve ilgili strateji ve taktikler yaşama geçirilmelidir.

3 - Musul ve Kerkük dahil güney Kürdistanın tüm topraklarını kapsayan siyasal coğrafyaya ulaşılması için biteviye bir uğraş içerisine girilmelidir.

4 - Federal Devletin uluslararası arenada tanınması için azami çaba sarfedilmeli; Birleşmiş Milletler'de oy ve karar vermeye sahip temsilci bulundurma hakkının sağlanması için ısrar ve önemle uğraş verilmeli. Dış ilişkilere girme hakkı hiçbir koşulda elden çıkarılmamalıdır.

5 - Bütün ulusal zenginlik kaynakları millileştirilmeli ve ülkenin imarı ve kalkınmasında kullanılmalıdır. Ekonomik ve siyasal tüm ilişkiler karşılıklı çıkar esasına bağlanmalıdır.

6 - Demokratik bir toprak reformu acilen yaşama geçirilmelidir.

7 - Tam bir demokrasiyi ifade edecek ve güvence altına alacak, azınlıkların haklarını garantileyecek bir anayasa yürürlüğe konmalı; ilgili alt yasalarla siyasal demokrasi tamamlanmalıdır. Laik devletten taviz verilmemelidir.

8 - İşçi ve emekçi kesimin her türlü çağdaş hakkı ve bunların her türlü örgütlülüklerinin kısıntısız özgürlüğü daha baştan sağlanmalıdır.

9 - Merkezi Federal Devletin (Irak Federasyonunun) oluşması halinde, Federal Kürt Devletinin, uluslararası, Birleşmiş Milletlerde temsiliyet, topraklarını ve işlerini ulusal ordu ve güvenlik güçleriyle sağlama ve kendi kendini yönetme hakkından taviz verilmemelidir.■

Topyekûn Savaş, Kitle Kıyımı, Seri Cinayetler:

AMAÇ NE ?

Stratejik amaçtan sözetmiyoruz. O belli: Ulusal direnişi ezmek, ulusal kimliği eritmek, ulusal kaynakların sonsuza dek talanını sürdürmek TC'nin amacı. Bu amaca ulaşmak kolay değil. Mümkün de değil. Bunu TC yöneticileri de biliyor. Fakat, onların bildikleri bir başka şey daha var: 1840'lardan beri ulusal direnişle onlarca kez karşılaştılar ve her keresinde insanlık dışı savaş yöntemleriyle başkaldırıları ezip onun başarısını bugüne kadar geciktirdiler. Tarihten aldıkları dersle, daha ne kadar geciktirebilirlerse, o kadar süre ulusal kaynakların sömürüsünü devam ettirecekler ve bunu hanelerine kâr olarak yazacaklar.

O nedenle, TC için sınırları daralmış bir amaç var ortada; Zaman kazanmak... Ulusal egemenlik hakkının kazanılmasını, dilin, kültürün, tarihin, vatanın, insanlarımızın.... özgürleşmesini geciktirmek. Şimdi asıl amaç bu.

Amaca ulaşmak için her yolu deniyorlar. Tüm cephelerde savaş, yani "topyekûn mücadele" kararları bundan. Kirli ve pis savaş taktikleri kısa vadeli sonuçlarıyla aleyhlerine oluyor. Uzun vadede ise başarısızlığa mahkûm. Özgürlüğü ve vatani için ayağa kalkmış bir halkı sürgit esaret altında tutmak olanaksız. Bu, tüm ezenlere ve herkese tarihin verdiği bir ders. Bundandır ki, TC'nin dönemsel bir korkusu var: Ulusal başkaldırı ülkenin dört bir yanını sarmamalı. Sardığında özgürlük gün sorunu demektir. Zaman kazanma amacı yönündeki engelleme politikalarının günü geçmiş olacaktır. Orta vadeli planlar yapmak artık olanaksızlaşacaktır.

TC treni kaçırma istemiyor. Telaşı; hiç bir insanlık değeri tanımayan, ahlaki kuralları hiçe sayan, uluslararası ve kendi hukukunu çiğneme pahasına savaş kurallarına dahi uymaması bundan. Kirli, ahlak dışı, pis savaşın nedeni korku; kaybetme korkusu; geç kalma korkusu.

Onun içindir ki TC, açıkça kendi aleyhine sonuçlar doğuracağını bile bile halkımıza saldırılarını sürdürüyor. Açıkça plot bölgeler seçiyor ve seçtiği plot bölgelere (il, ilçe, köy) saldırıp taş taş üzerinde bırakmıyor. Kitlese katliamlardan çekinmiyor. Yüzlerce insanı karanlık güçlerine kurşunlatıyor. Ve tüm bunları, inandırıcılığının kıyıntılarını da yok etme pahasına yapıyor.

TC'nin ve özelde Başbakan Demirel'in kamuoyu karşısında iki temel savaş savunusu var: 1- "Vatanın bölünmez bütünlüğünü korumak" 2- "Devlete kurşun sıkınlara karşı devletin kendisini savunmak"!

Dünya ve Türk kamuoyu karşısında inandırıcılığının kıyıntıları bu iki şıklı savunuyu. Oysa bilgi akışının sınırlı tanımadığı bir çağda yaşıyoruz. Her politik tutum ve davranış insanlığın yargı süzgecinden geçiyor. Haklı olmak ve haklılığa kamuoyu inandırılmak zorunda. Buna kamuoyunun desteğini kazanmak yada tarafsızlaştırmak da denebilir. Günümüz koşullarında kamuoyunun desteği alınmadan yada kamuoyu tarafsızlaştırılmadan savaş kazanmak oldukça güçtür.

TC ise korku ve panik içerisinde inandırıcılığının kıyıntılarını da tüketiyor. Halkımıza karşı sürdürdüğü savaş yöntemleriyle kamuoyu desteklerini tüketmeyi

göze alıyor. Fakat bu kamuoyu desteğini bir kenara bıraktığı anlamına gelmiyor. Burjuva basın yalan ve yanlış haberleri halâ bir işlev üstlenmekte. TV'ler toplum bilincini çarpıtmaya özel çaba harcıyor.

Buraya kadar yazılanlar son bir yıla yakın bir süredir ülkemizde yaşananlarla birlikte düşünülmeli. Böylesi bir bütünselliğin içerisinde TC'nin korkularının nedeni ve amacını süzmek en doğrusu olacaktır.

Newroz kutlamaları sırasında tam bir kitle katliamı denemesi yapıldı. 100'e yakın insan öldürüldü. Ulusal bayramını kutlayan, yürüyüş yapan, slogan atan, ulusal giysiler içerisinde bayrak taşıyan insanlar tarandı. En fazlası olarak izinsiz yürüyüş yaptıktan yargılanacak insanlardan onlarcasının yaşama hakkı elinden alındı.

Böylesi bir katliama kendisine "insanım" diyen herkesin tepki göstereceğini TC yöneticilerinin bilmemesi olanaksız. O dönemde içte ve dışta az sayılmayacak bir tepki yoğunluğunun oluştuğunu herkes biliyor. Öyleki, Newroz katliamı burjuva cephedeki uzlaşmayı bile parçaladı. SHP heyetinin hazırladığı "bölge" raporu çok net bir biçimde devleti ve hükümeti suçlamaktaydı. Tüm partilerden Kürdistanlı milletvekilleri, metropollerden seçilmiş kimi Kürt ve Türk kökenli milletvekilleri katliam karşısında ortak tutum alıp "güvenlik güçlerini" açıkça suçlamışlardı. Burjuva basın devleti savunamaz duruma düşmüş ve eleştirel bir yayın politikası izlemeye başlamıştı. Başta Kürt halkı olmak üzere Türk ilerici kamuoyunda katliam infial uyandırmıştı. Almanya Türkiye'ye silah ambargosu uygulamış, dünya kamuoyu tepkisi karşısında TC kendini savunmakta güçlük çekmişti.

Böylesine bir yaşanmışlıktan sonra gerçekçi ve mantıklı olan, TC'nin benzer yöntemlere bir daha başvurmayacağı sonucunu çıkarmaktır. Oysa hiç de öyle olmadı. TC bildiğini okumayı sürdürdü. Kamuoyu karşısında kaybettiğini bile bile katliamlarını sürdürdü.

Şırnak, Çukurca, Kulp, İdil ve onlarca köyde toplu katliamlar yapıldı. Özellikle Şırnak, Çukurca ve Kulp harabeye çevrildi. Şırnak'ta devlet güçlerinden başka kimsenin kalmadığı bir il örneği yaşandı.

Yavuz hırsız iyice azıttı. "Topyekûn mücadele" çağrı ve kararları birbirini izledi. Halkımıza, ülkenizi terkedince çağrısı yapıldı. Mecliste, MGK'da ve hükümette "milli mutabakat" metinleri imzalandı.

Newroz katliamında çözülen burjuva cephe, Newroz öncesi sıkı "mutabakatını" bir daha oluşturamadığı içindir ki, yeniden "mutabakat" sağlamak için az çaba harcanmadı. Burjuva basın patronlarına ve etkili kalemelerine yemek üstüne yemek, brifing üstüne brifing verildi. Tüm bu çabalar istenilen sonucu vermemiş olacak ki, yeni bir darbe tehdidiyle aykırı sesler susturulmak istendi.

Toplu katliamlar ve son hükümet döneminde devletin karanlık güçlerince işlenen 200 kadar cinayet kısmen sessizlik içerisinde geçirildi. Newroz sonrasında oluşan kamuoyu tepkisinin düzeyinde belli bir düşüş oldu. Ancak, Musa Anter'in öldürülmesi olayında da

görüldüğü gibi, TC'nin kamuoyu desteği azalmaya devam ediyor. Burjuva cephedeki "mutabakat" bağları zayıf.

Çünkü TC, bir ölçüde inandırıcı olduğu propaganda silahlarını da etkileştirdi. "Devlet kendisini savunmak zorunda" gerekçesi kamuoyu gözünde inandırıcılığını önemli ölçüde yitirdi. Çoluğuyla çocuğuyla, kadını, kızıyla yolda yürüyemeyen yaşlılarıyla Şırnak, Çukurca, Kulp ve onlarca köy halkı devlete karşı elde silah kurşun sıkıyorlardı ki! Devlet neden onlarca insanı öldürüp onbinlercesinin üzerine kurşun yağdırdı? Binlerce evi niçin harabeye çevirdi? Musa Anter kaç asker-polis öldürmüştü? 8 gazetecinin kalemine kurşun sıkılırkende mi devlet kendisini savunuyordu? Soruları çoğaltmak mümkün. Devletin kendisini savunmak için tüm bu katliamları yaptığını inanan insan bulmak ise zor.

"Vatanın bölünmezliği" mi? Yazılacak çok şey var. Hangi vatan, kimin vatanı? Kürtler var, vatanları yok! Tıpkı "Kart-kurt" gibi iddiasız iddialar bunlar....

Bu sorun en özlü bir biçimde Kürt halkının yüz ifadelerinden okunur. Ve bunu en iyi askerler-polisler bilir. Şırnak katliamı sonrasında yörede gezdirilen gazete patronlarına subaylar söylemiş: "Bizi en çok üzen ve rahatsız eden işgal ordusu gibi görülme" demişler. Gerçeğin kendisini dile getirmiş askerler. Daha başka ne denir ki!

Özet olarak: TC, ülkemizde uyguladığı politikaların sonucu olarak Kürt halkıyla tüm köprüleri atmış, Türk ve dünya kamuoyunda inandırıcılığını iyice aşındırmış ve ulusal hareket karşısında oluşturduğu burjuva cephedeki mutabakatını parçalamıştır. Ve tüm bunları TC bilerek yapmaktadır. Ve tüm bunların savaşta kaybedilen mevziler olduğunu bile bile...

Neden? Neden kamuoyu desteğini yitirme, kendi birliğini parçalama gibi kayıplar pahasına halkımıza saldırıyor; Kitle katliamları ve "faili belli" cinayetleri durmadan tekrarlıyor?

TC uzun vadede kaybedeceğini biliyor. Hakeza içinde bulunduğu gün açısından da yenildiğinin farkında. İnandırıcılığını yitirmek, genel kamuoyu desteğini bir tarafa bırakmak ve halkımızda gelişen kin ve öfkeyi tırmandırmak pahasına saldırılarını sürdürüyor. Zaman kazanmak istiyor. Çünkü zamanın aleyhine işlediğini görüyor.

Mevcut gidişi önleyemezse, Botan'da aktif ve pasif biçiminde PKK'ya verilen kitle desteği iki sonucu beraberinde doğurur. 1- Botan halkının eli silah tutan tüm bireyleri TC'ye karşı silah kuşanır. Ulusal mücadele birkaç ili kapsayan bir yaygınlık kazanır. Silahlanmış onbinlerle başı dertte olan TC, o zaman silahlanmış yüzbinlerle karşı karşıya kalır. Ki o zaman, ya orta vadeyi kazanmak amacı da tümünden yitirilirse, yada üç beş ili birden Halepçe'ye çevirmek zorunda kalır. Her iki olasılık da bugünkünden çok daha boyutlu sonuçlar doğurur. 2- Botan'ı diğer tüm bölgeler izler ve o zaman da silahlı milyonlarla savaşı sürdürmek demek olur ki, bu durumda, TC'nin yenilgisi kaçınılmazlaşır.

TC, kendisi için çok daha olumsuz sonuçlar doğuracak böylesi bir ortamın doğuşunu engellemek istiyor. Eli silah tutan herkesin silaha sarıldığını, geri kalan kitlelerin kimi lojistik ihtiyaçları karşılama görevlerini üstlendiği bir Botan veya Kürdistan ortamıyla karşılaşmaktansa günü kaybetmeyi göze almak savaşın doğasındandır.

PKK'nin sürdürdüğü gerilla mücadelesinin taktik ve stratejik yaklaşımları daha geniş bir kitle ayaklanması için doğuşunu engelliyor. Bu durum, irade dışı da olsa, ulusal hareketi erken bir toplu kalkışmaya zorlayıp kaçınılmaz bir yenilgi ortamından uzak tutuyor. Kimi askeri yetkililerin ifadesiyle "Buraları ot bitmez hale getirme"nin koşulları oluşmuyor. Tersine, derinden derine işleyen bir ulusal uyanış süreci yaşanıyor. Beklenmeyen bir anda Kürt halkının topyekün tepkisi ve başkaldırısı ile sarsılan bir Ortadoğu coğrafyasıyla karşı karşıya kalılabilir.

G. Kürdistan'daki gelişmeler de bunu besliyor ve TC'yi korkutuyor. Kürtlerin kendilerini bir parçada da

Saldırıların (kitlelere ve bireylere yönelik) sivri ucu ulusal uyanışın ileri olduğu bölgelere yönelik. Kitlelerin uyanışı ve enerjisi küllenmek isteniyor. Zamana yayılmış savaş ve şok saldırılarla, başkaldırı ortamının doğuşuna ket vurmak amaçlanıyor. Halkı yormak, korkutmak ve susturmak varılmak istenen hedeflerden biri. Diğer, tehlikeli görülen bölgelerin insansızlaştırılması..

olsa devlet düzeyinde ifade etmeleri çok şeyi değiştirir. Bir kere bölge gerici devletleri psikolojik savaşı kaybederler. Psikolojik üstünlük kazanan Kürt halkını durdurmak kolay olmaz. Dünya kamuoyunu lehte oluşturmanın eşite yakın olanakları elde edilir ki, bunu azımsamak mümkün değil.

Tüm bunlar olasılıklardan öte gerçekler.

TC'de bunları biliyor. Tüm bu gerçeklerle karşılaşma korkusu içerisinde. Haklı olarak karşılaşmak istemiyor. Süreci engellemek için korkuyla saldırıyor. Korkuyla ama, bilinçsizce değil. Günü kaybetmek pahasına, kamuoyu desteğini ve inandırıcılığını yitirmek pahasına toplu ve tek tek katliamlarını sürdürüyor, ilçelere saldırıyor. Kitlelere yaratacağı can korkusunun, onları ulusal hareketten geçici bir süre için koparacağını umuyor. Onbinleri evsiz, erzaksız bırakarak, belli bir süre bu temel ihtiyaçların derdine düşürmek istiyor. Ulusal özgürlüğün daha uzaklarda olduğu fikrini yaygınlaştırıp kitleleri göçe zorluyor. Özal'ın "Göçün" çağrısı son cümledeki amacın ürünü.

Dikkat edilirse saldırıların (kitlelere ve bireylere yönelik) sivri ucu ulusal uyanışın ileri olduğu bölgelere yönelik. Kitlelerin uyanışı ve enerjisi küllenmek isteniyor. Zamana yayılmış savaş ve şok saldırılarla, başkaldırı ortamının doğuşuna ket vurmak amaçlanıyor. Halkı yormak, korkutmak ve susturmak varılmak istenen hedeflerden biri. Diğer, tehlikeli görülen bölgelerin insansızlaştırılması..

Biliniyor ki, yorulmuş, karnını doyurma olanaklarından yoksun, korkmuş, sinmiş ve susmuş bir halk ulusal özgürlük aşkıyla kalkışmalarda bulunamaz. O takatı kendinde bulamaz. Yine biliniyor ki, kısmende olsa boşalmış veya boşaltılmış bölgelerde başkaldırı olmaz.

Né pahasına olursa olsun yaratılmak istenen bu TC'nin amacı bu. Bu amacı boşa çıkarmak da hepimizin görevi. ■

Ayın İçinden

21 Eylül 1992-

Gazeteci, yazar ve Kürdolog **Musa Anter** Diyarbakır'da uğradığı silahlı saldırı sonucu katledildi.

22 Eylül 1992

Hürriyet gazetesi başyazarı ve Basın Konseyi Başkanı **Oktay Ekşi**, **Musa Anter** cinayetini "alçakca bir cinayet" olarak niteleyerek, cinayetin Kontrollerle işlendiğini yazdı.

- Irak Kürdistan Demokrat Partisi (I-KDP) ile Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) liderlerinin düzenli ordu kurmak için güçlerini birleştirmeye karar verdikleri açıklandı.

- Erzurum'da kendisini Hınıs, Tekman, Karayazı, Karaçoban ve Çat temsilcisi ilan eden 92 yaşındaki **Yaşar Gürsel**'in halkın sorunlarıyla ilgili olarak değişik mahkemelerde 760 dava açtığı ve bunun bir rekor olduğu açıklandı.

23 Eylül 1992

- Buca kapalı Cezaevinde 15 Eylül de siyasi tutuklulara yönelik baskıları protesto etmek amacıyla açlık grevine başlamak isteyen tutuklu yakınlarına polis müdahale etti. Cezaevi önünde üzerlerine giydikleri kefenlerle cezaevi önüne tutuklu yakınlarıyla birlikte gelen tutuklu avukatları da tutuklu yakınları ile beraber gözaltına alındılar.

24 Eylül 1992

Vanda hayvancılık yapan Koçerlerin yayladan yaylaya göçüşünde, TC kimliği dışında, pasaport işlemi gören "jandarma kimliği" uygulaması başlatıldı.

- "Terörle Mücadele eden" kamu görevlilerinin emekli olduktan sonra da yüzlerini yenileyebilecekleri, kimliklerini değiştirip adreslerini saklı tutabilecekleri kanun hükmüne bağlandı.

25 Eylül 1992

Diyarbakır'ın Bağınar köyünde kıraathaneye gerilla tarafından yapılan baskın sırasında Hizbi kontra elemanı olarak tanınan 6 kişinin üçü ölü olarak, ikisi de yaralı olarak bulundu.

26 Eylül 1992

3 Ağustos günü Şırnak'a bağlı Dağkonak (Nerex) köyüne yapılan operasyonlarda gözaltına alınan ve 3 gün sonra Balveren köyü Milli karakolunda cesedi köy muhtarına teslim edilen **Tamer Uçar**'ın babası **Yusuf Uçar** oğlunun gözaltında öldürüldüğünü ve gözlerinin oyulduğunu açıkladı.

- Urfa-Van karayolunun karacadağ mevkiinde iki otobüsü durdurup yolcuları soyan kişilerin köy korucuları olduğu öne sürüldü. Otobüslerden birinde olan Urfa Belediye-İş Sendikası başkanı olayı doğruladı.

27 Eylül 1992

Sinop'un istihdam sorununu çözen 3 fabrikanın kapatılmasıyla "Sinop'u kurtarma" yürüyüş ve mitingi yapıldı.

- Diyarbakır Silvan'da görev yapan muhabirler geçtikleri haberlerin gazete merkezlerince çarpıtıldığı gerekçesiyle "haber yapmama eylemi" yaptılar.

- 12 Eylül'den tam 12 yıl sonra tekrarlanan DISK'in ilk mitingi İzmit'te yaklaşık 10 bin kişinin katılımıyla gerçekleşti. Mitingde konuşan **Nebiöglü** Türkiye'nin yeni darbeleşme tahammülü olmadığını söyledi.

28 Eylül 1992

Memleketi Batman'a gitmek isterken polis tarafından

"PKK"ya katılmaya gidiyor gerekçesiyle gözaltına alınan S.A'ya Alman RTL kanalından sex filmi izlettirildiği ve te-cavüz tehdidi altında ifade imzalatırıldığı ortaya çıktı.

29 Eylül 1992

Genel Kurmay Başkanı **Doğan Güreş** ve Milli Savunma Bakanı **Nevzat Ayaz** Şırnak Tugay Komutanı **Mete Sa-yar**'a "üstün hizmetleri" nedeniyle başarı plaketi verdiler.

- HEP 2. olağanüstü kurultayında yaptıkları konuşma-lardan dolayı Ankara DGM savcılığı tarafından ifadeleri alı-nan 13 parti yöneticisinden 11'i gözaltına alındı.

30 Eylül 1992

- **Musa Anter**'in vurulmasını protesto etmek için işe gitmeme eyleminin yapıldığı Adana'da 49 kişi gözaltına alındı.

1 Ekim 1992

- PKK gerillalarının Hakkari'nin Şemdinli ilçesinde 3 ayrı karakola düzenledikleri baskın sonucu yetkililerce yapı-lan açıklamalar ile PKK'nın yaptığı açıklama çelişti. Devlet 29 asker, 174 PKK'lı öldü derken, PKK 350 den fazla asker, 10 korucu ve 18 gerilla öldü diye açıklama yaptı.

3 Ekim 1992

- PKK'lı oldukları iddia edilen bir grubun Bitlis Merke-zine bağlı Cevizli (Hevek) köyüne saldırısı sonucu 40 kişi öl-dü 20 kişi de yaralandı.

- Güney Kürdistan'da Barzani ve Talabani'ye bağlı peş-mergelerin PKK kamplarına saldırdığı açıklandı.

4 Ekim 1992

- Güvenlik güçleri Şırnak ve Çukurca'dan sonra Kulp'u da topa tutup viraneye çevirdi.

5 Ekim 1992

- **Özal**, "Biz istemedikçe Kürt devleti kurulamaz" açıklamasını yaptı.

- Dergimizin Gaziantep temsilcisi **Sait Yıldırım** muha-bir **Halil Türkmen** ve iki okur polisin büroya yaptığı bas-kın sonucu keyfi olarak gözaltına alındılar.

6 Ekim 1992

- Kulp'taki dört günlük sokağa çıkma yasağından sonra halk göç etmeye başladı.

7 Ekim 1992

- PKK genel sekreteri **Abdullah Öcalan**, **Barzani** ve **Talabani**'ye ABD- Özal işbirlikçisi olduklarını söyledi ve Güney Kürdistan'daki savaşın kardeş kavgası olmadığını belirtti.

8 Ekim 1992

- PKK gerillalarının Dargeçitte askeri araca pusu kurdu-ğu ve araçta bulunan askerlerden kurtulan olmadığı iddia edildi.

9 Ekim 1992

- İnsan Hakları Uluslararası Federasyonu Soruşturma Komisyonu Şırnak olayları ile ilgili ön raporunda "TC'nin ölüm mangaları işbaşında" ibaresini kullandı.

- Newroz Malatya temsilcisi **Hasan Buran** "cezan var" gerekçesiyle evi basılarak sivil polisler tarafından gözaltına

alındı. Geceyi karakolda geçiren temsilcimiz serbest bırakıldı.

10 Ekim 1992

- PKK liderinin Özgür Gündem gazetesine yaptığı açıklamada "Güney Kürdistan'daki saldırıyı TC yönetiyor" dedi.

11 Ekim 1992

- Kürt aydınları yaptıkları açıklamalarda Güney Kürdistan'daki savaşın kardeş kavgası olduğunu birilerinin, "Kürtleri biri birine kırdırđını" öne sürdüler.

12 Ekim 1992

- Mardin'in Dargeçit ilçesine bağlı Dereça köyünde 3 köylünün askerler tarafından kurşuna dizildiği öne sürüldü.

13 Ekim 1992

- **Talabani**: "PKK'yı kovmaya değil inknaya çalışıyoruz" açıklamasını yaptı.

- Uludere'de gerillalar bir korucu evine saldırı düzenledi. Olayda 11 sivil ile 3 gerilla hayatını kaybetti.

14 Ekim 1992

- Özgür Gündem gazetesi Adana muhabiri **İhsan Kurt**'un gözaltına alındığı ve işkence gördüğü gazete yetkililerince açıklandı.

- Gerilla saldırısı devam ediyor. İki günün bilançosu 71 kişi.

- Malatya'da korkunç katliam. Sağ yakalanan 9 kişi kurşuna dizilip teşhir edildi. Malatya, Kahramanmaraş sınır bölgesindeki Doğanşehir'in Çavuşlu köyünde güvenlik kuvvetleriyle PKK gerillaları arasında çıkan çatışmada 23 gerilla bir polis bir komando çavuşu öldü. Bir astsubay iki polis ve bir asker yaralandı. Ölen gerilla grubundan 9 kişinin silahsız olduğu ve sağ yakalandıktan sonra öldürüldükleri tespit edildi.

15 Ekim 1992

- ABD anti-terör yardım biriminde Türk polislerin eğitildiği belirlendi.

- Yargıtay, işçilerin toplu vizite eyleminin suç unsuru olduğunu belirledi ve işçi eylemine engel koydu!

16 Ekim 1992

- 6 Eylül 1992 günü gerillalar ile devlet güçleri arasında çıkan çatışmada yaralı olarak ele geçirilen **Mesut Dündar** isimli gerilla, Alman yapımı BRT marka panzerin arkasına halatla bağlanarak sürükleniş olayı ile ilgili fotoğrafları ele geçiren Özgür Gündem gazetesi olayı manşetten vererek "İnsanlık Sürükleniyor" yorumunu yaptı. Haber geniş bir yankı yarattı.

- Pülümür de çatışma ve pusu sonucunda 7 asker öldü.

18 Ekim 1992

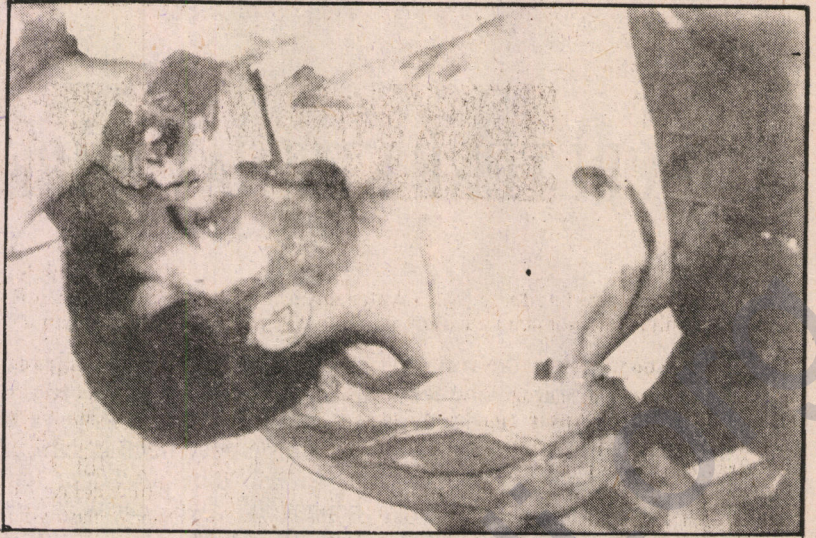
- Bitlis HEP il başkanı **Hüsamettin Zerderliođlu**'nun evi kimliği belirlikz kişilerce tarandı.

- Güvenlik güçlerinin Ağrı dağında başlattıkları 7 mil-yarlık operasyon fiyaskoyla sonuçlandı. Operasyonla ilgili Vali ve diğer yetkililer hakkında soruşturma açılıyor.

19 Ekim 1992

- Tüm Ray-Sen Elazığ Şube Başkanı **İskender Ersöz** 8 gündür gözaltında. Ersöz'ün yakınları kendisinden haber alamadıklarını ve hayatından endişe ettiklerini söylediler.

- Kadifekale'de Kürtler polis baskısı sürüyor. Daha önce düğünleri dağıtılan, işportaları yağmalanan, gece yarılari evleri basılan Kadifekale Kürtlerinin şimdi de işlettikleri kahvehaneler kapatılıyor.

- Midyat karayolunda kurşuna dizilerek öldürülen baba-oğul **Cumhur** ve **Cemil Göktürk**'ün katilinin birçok cinayete karıştığı iddia edilen korucubaşı **Fikret Aslan** olduğu belirlendi.

- Ordu'da teritoryal modele geçiş hazırlıkları sürüyor. TBMM komisyonu üyeleri yaptıkları açıklamada iyi bir model olduğunu savundukları teritoryal ordu modelini İsviçre'den esinlenerek aldıklarını söylediler.

20 Ekim 1992

- HEP'in kapatılması olasılığına karşı yeni bir parti kuruldu. Yeni partinin ismi **ÖZDEP** (Özgürlükler ve Demokrasi Partisi) olarak belirlendi.

- Merkezi Ankara'da bulunan Tüm Muhtarlar Demekleri Federasyonuna bağlı 500 muhtar DYP ve SHP'yi ziyaret ederek köy koruculuğunun kaldırılmasını istediler.

- İstanbul DGM'si tarafından Yeni Ülke, Gerçek ve Medya Güneş dergileri toplatıldı. Hedef dergisinin bir çalışmanı örgüt üyesi olduğu iddiasıyla tutuklandı.

- Çerkezlerin dergisi olan "Nibjeğ-Arkadaş" dergisi çıktı.

- Batman'da bir kişi uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldü, 1992 başından bu yana Batman'da 119 kişinin faili meçhul olarak kurşunlara hedef olduğu belirlendi.

22 Ekim 1992

- 38 gün süren Buca cezaevindeki açlık grevi tutukluların 25 maddelik isteklerinin 19 unun kabul edilmesi sonucu sona erdi. Elazığ cezaevindeki açlık grevi ise devam ediyor.

- Sınır ötesi operasyona katılan Türk savaş uçağı, Muş'un Korkut ilçesi yakınlarında düştü.

- Şanlıurfa valisi yaptığı yazılı açıklamada **Hüseyin Deniz** ve 2 HEP'linin katili 8 Hizbullahçının yakalandığını açıkladı. Daha önce **İsmet Sezgin** Hizbullah diye bir örgüt yok demişti.

- Komal yayınevi Ankara temsilcisi **Abdurrahman Özmen** ve 8 öğrenci büroyu basan polisler tarafından gözaltına alındılar.

- Urfanın Bozova ilçesinde komiserin oğlu ile kavga eden ilkokul öğrencisi 10 yaşındaki **Halil Çoban**, götürüldüğü karakolda gördüğü işkence sonucu adli tıptan 3 gün iş göremez raporu aldı.

23 Ekim 1992

- Kamuoyunda Kontrgerilla olarak adlandırılan Özel Harp Dairesine bağlı cinayet çetesi, Asayiş Komutanlığına bağlanarak Güneydoğuya gönderildi. Bu karardan sonra zaten önceden bölgede fiilen görev yapan cinayet şebekesi resmen doğrulanmış oldu. Bundan sonraki meşru adıda "Teritoryal Model"e bağlı Güvenlik Birimi olarak açıklandı. ■

MA BÎ TENÊ KET NAV RÛPELÊN DÎROKÊ?

Adil Zozani

Di dîroka gelan de ronakbîr, rewşenbîr û hunermend hene ku tu deman neyên ji bîrkirin. Li vê yekê gotinekê gîştî weha tê gotin: "Hunermend na mirin" Anku, hunermend bêmirin in. Misoger e ku pir rind hatîye gotin. Lê belê piçekê kêr hatîye gotin. Divê mirov vêgotinê weha qebûl bike: "Ronakbîr, Rewşenbîr û Hunermend bêmirin in"

Dema rûpelê dîroka gel bê têkvedan, pêşîyê kasê lêkolîne dike bala xwe dikêşîne ser nuçtekê. Berî hertîştî wêje û çanda gelfî sehîdîkin. Eger wêje û çanda gelfî ketibê bîngehekî qahîm, temenê wî gelfî di dîroka dinê de pir dirêje û tunebûna wî qewmî ne gingaz e. Di pêvajoya dîrokê misogere dê cihê layîqê xwe ve şabibe. Em van gotinan dixwazin bi hinek numunan girêbidîn.

Gelek dûr naçîn. Dema li ser dîroka Kurdistanê çend pîya paşve biçîn emê têra rastîya van gotina numunan payda bikin.

Kurdistan, ji hezar salan û heya îro bindestî kedxwar û zordara ye. Coyên ava jîyanê bi hemî alfyân de jê hatîne birîn. Lê çîqas li ser gelê Kurd polîtîqayên bişavtinê bi karhatibin jî hêsta li ser pîyên xwe rawustîye. Mirov piçekê raweste hizrên xwe bike dê esrara vê xebatê bi miqeyet fahm bike. Heke gelek bihezra sala bê bişavtin, bindestî zordar û kedxwaran bî û hêsta wekî roja pêşîyê li ser pîyên xwe rawestayî be pêwîste lêkolîn li ser çêkirina vê civakê bê kirin.

Di dîroka wêje ya Kurdistanê de yek Ehmedê Xanî, yek Mela Husênê Batê, yek Mela yê Cizîrî hene ku hemî kes qeçqî dinasin. Heya pîrsê ji zorakekî

bikin dê bikarîn bêjin Ehmedê Xanî helbestewanekî Kurda ye. Lê destana "Mem û Zîn" ya bîye benîştê devê hemî kesan.

Li vê derê û hêrve emê pêngavên xwe piçekê fireh bavêjin. "Cegerxwîn" Êtîm û sêwîyê Kurda cegerxwîn. Pênûsê xwe ewî jî bi serfirazahî heya dewî livand. Hemî ya baş got û rîyên baş anîn pêşçavê xortên Kurdistanê. Ji bona vê yekê Cegerxwîn, bûye "Ma-

moste yê Cegerxwîn" Pêngav pêngav li çîyayên Kurdistanê gerîya, ji bo her darekê, her berekî helbestek nivîsî. Evîna xwe bi hemî alfyân ve anî ziman. Roja mirî bi hezara xortên Kurdistanê gotin: "Cegerxwîn, me bo te soz û peyman bî, em pênûsê te naxîrêrdê" û eve hat çîh jî. Cegerxwînek çû bi hezaran Cegerxwîn derketin rû dinê. hunera wî nemir kir.

Her çîqas mirov gotinê dirêj bike dawî dê bê ser eynî gotinê. Anku, çî dirêj çî kurt gotin yek e "tişê gîyan didin gelê çand û wêjeya civakê ye"

Pîştî ev analîzê me kirin dix-

wazim bêm pîrsgerîka Apê Musa. Rastî li ser qetîl kirina Apê xwe de di germahîyê de ne gîngaze bişêm hemî tiştan binivîsim. Lê ya ji destê min bê ez jî dê binivîsim. Apê Musa rastîyek baş fahm kiribû ku evê rastîye ew nemir kir.

Hemî dema li dijî xiraba bû û li milê ketîya sefa xwe eşkere dikir. Xirabî qet qebûl nekir. Serê xwe qet neçemand bin darê kedxwara. Her du gotinên wî yek jê ev bû, di got: " Xwe nexapînin, eva hûn dikin dê dawîya we bîne" belê, kesekê ji wan guhdarîya van gotina nekir. Û hovîtiya xwe roj bi roj pêşve bir. Apê Musa her çîqas gotibû jî ewan ya xwe berdewam kir. Heya hin caran jî çavtirsandin jî li gel dikirin. Lê vana hemî bo wî leyîzok bû. Lewra rastî baş fahm kiri bû. Ji serokê dewletê heya şivanê serê çîya banî dikir hemî kesan. Lec, nepêwîst e li ser rênasiya wî bîn kirin.

Apê Musa, vanajî baş di zanî. Xwînmêj zû an direng dê her berê lûlên tîfîngên xwe bîdin sînga wî jî. Dawîya jîyana xwe de her digot, te hew dî ez li ser balîfk û doşeka bimirim. Eve dê biçe zoramîn. Di xwast wekî gerîlayên ser birca bête şehîd kirin. Lewra, divîya heya nefesa dawî xîlmetê ji bona azadîya gelê xwe bike. Di xwast dara azadîyê bi xwîna xwe ve gîyan bide. Eve nabe qîsmetê hemî kesî. Hemî kes wekî wî li dîv miraza xwe ruh nade. Ku ewî li dîv miraza xwe ruh da. Şeva 20 ê Îlonê wekî kulîlka biharê di kamlana xwe de ji alfyê çekdarên kedxwaran de şehîd ket.

Apê Musa, di vî ziroff de şe-
hîd bûna te bê şik berzebûneke
pir mezin e bo gelê me. Tirfjên
şerê azadîyê tam di kamlanê de
şehîd bûna te tesîreka pir mezin
li me kir. Lê belê Apê Musa êdî
bi timamî bû malê gelî. Ji bona
vê yekê xortên Kurda navê wî
kir "Apê Musa" û me bawure
heya dawî de bi vî navî di dilê
me de bijî. Ciwan û pîr û kal
hemî mirovên Kurd nas bûnî li
gel wî hebû û bi vê nasbûnîyê
ve pir dilxweş û serfirazin.

Dema nûça şehîd bûna Apê
Musa meşîya welatî bi milyo-
nan mirovan xwast ronîya ber-
din. Lê belê ronî berdan ne dex-
wazîya wî bû. Lewra bi tu
alfîyan de kêfa dijminan nedix-
wast pê bê. Di got: "Bila kes ne
bêjê gelê min weyla weyjarka"
Min bawure dijmin bi vê mi-
razê jî hasil nebû. Mirovê me
ronîyên xwe berdan di nava dilê
xwe de. Li cihê ronîya xwe xe-

miland û tililî berdan. Hêz da
têkoşna azadîyê. Her çiqas
şehîdek ketibî hêzên tekoşnê
pêtir gıyan girt. Şehîd bûna
rêber û ronakbîra roj bi roj pêtir
evîna welatî xiste dilê xortên
me. Eve weha hat û de weha jî
bidome.

Dijmin di bêjî, yekî dîjî çû.
Lê belê xwe di xapîne. Yek biçî
sed tîn şûnê. Şehîd bûna Apê
Musa jî misogere weha hizir-
rand. Lê nepewîst e em bêjîn pî-
lana wan nayê cih. Lewra Apê
Musa, betal ne çû ji dinê. Li paş
xwe bi hezaran namzed amade
kirin, ji bona rakirina Pênûsê
xwe.

Evane rastîgeha Apê me bû.
Yek kul ma bû di dilê wî de.
Ew jî azad bûna gel bû. Bi
destûra xwedê çavê Apê me na-
mîne paşve. Barekî giran e, lê
belê hind hêz me heye ku em
bikarin vî barî rakîn.

Ew ji nav karwanê rewşenbî-

ran mihacir bû. Lê heya dawî
pênûsê wî de rêberîya rewşen-
bîrên Kurdistanê bike. Niha ket
nav karwanê şehîdên bêmirin.
Careka din di bêjim, vana mira-
za wî bû. Dijminî ew qetil kir lê
bi hezara Mûsa miselet kirin.

Apê Mûsa, di qebra xwe de
rehet razê. Kanê çewa xortên
Kurdistanê bo Mamaste yê Ce-
gerxwîn soz û peyman dabîn,
wesa bo te jî xortên welatî soz û
peyman dane ku pênûsê we na-
xin erdê.

Apê Mûsa, heya dewî di dilê
gelî de de bijî. Xeta te danî he-
mî dema de gıyan bide tekoşna
azadîya gelê me.

Vanane ku Apê Mûsa bi
tenê nexist nav rûpelên dîrokê.

Bi dilxweşî di qebra xwe de
razê Apê Mûsa.

Çinara te bi destên xwe çand
her çewabî em de gıyan bi-
dinê.■

Newroz, Agir û Xwin

M.Sait Alpaslan

Agir...

Agirê Zerdûst..

Agir her dem û wext bo Kur-
dan tişteke xwedanî ye.. Bi sed sa-
lan vêya usa hatiye.. Agir carna
bi navê Zerdûst, carna jî bi navê
Newroz di jîyana Kurdan cih girti-
ye.. Agir xwurt e, germ e, mirov di
zivistanê de, ji serma û ji hey-
wanê bernî disitirîn e. Agir ol û
cejna Kurda ye. Jibo vî halî, agir
her dem di dîroka Kurdan da cî-
hek girîng digre..

(Ez bawerîya xwe bi agir tî-
nim. Lê belê bawerîya min bi ol û
dîn û xwedêya tûne ye)

Sal salan, meh mehan, roj ro-
jan, dem jî deman tîne. Carna
can û bedena keçikek civan dibe
agirê newrozê, carna jî xwîna mi-
rovan dibe şerbeta faşîzmê...

(Nav tunebe jî dibe. Dibêjin
"Zekiya ALQAN ne din û bê aql

bûya xwe ne dişewitand. Ez din-
herim, li derik din Rehşan serî hil-
dide û dibe êzing ji bo agir)

Wek diroka hemî gelên bin-
dest, diroka me Kurdan ji bi gel-
kujina (qetliama) bi sirgûna û bi
şer û berxwedan hatiye nivîsan-
din.. Dijmin hayê wan ji me heye.
Lê belê em bawerîn kû xwîna şe-
hîdan tu carî lî erdê namîne..

Sê çar mebûsên gelê bindest
li hev civîya paşî cejna newrozê..
Îsal dîrok bi nav û deng dihat nivî-
sandin. Tirs ji mirinê nema bû..
Ev mebûsan rûniştin, gotina wan
yek bû.. Lê belê li Kurdistan gel
bindest bû û gûman azadî, şoreş
û şer bû.. Dîgotin "Bila gel yek
be, bi yekî jî heqê vê zilm û zor-
darîyê derkevin.."

Ez rûniştim, penûs û kaxez bê
deng bû.. Min dît, îsal newroz
bû.. Li hemî Çiyayên Kurdistan

agirek veketî bû.. Sûretê keçikek
diket kuçan, şev bû.. Dagirker bi
çek û tirsaxwa, di welatê min şer
bû.. Şer bû, lê belê dawîya tirsê
mirin bû.. Mirin bû di çiyayê Kur-
dan, a bi çek û rext di destên Kur-
dan ceng bû.. Dengbêjek xort bû,
stranê azadî, yê geş bû..

"Li Cizîra Botan çar alî xwîn
bû

di şerê azadî şehîd dil û can
bû"

Evînek bû di dilê min da.. Tu
carî ev welat, ev sûk ew qas vala
nema bû.. Evîna dilê min xurt bû..
Tev de di deh salan çam dayîye.
Di nav vî deh salande, carna
berxwedan, carna girtîgeh, carna
bêkesî.. Hey gidî dîrok. Rûpelên
te bêbext e. Rûpelên te bi xwîna
me hatiye nivîsandin.. Tu me di-
nasî? Em Kurdin..

DEMOKRATİK ÜNİVERSİTE

F. Cansız

Ülkemiz toprakları üzerinde yaşayan herkesin gözleri önünde süren ve toplumun en küçük birimlerine kadar tüm kesimleri saran bir kavganın içindeyiz. Üniversiteler, fabrikalarda, köylerde, sokaklarda ve diğer alanlarda, işçisiyle-köylü-süyle, öğrencisiyle - memuruyla, esnaf, doktor vb. çeşitli meslek sahibi milyonlarca halkı oluşturan emekçi halkın egemen sınıflara karşı yürüttüğü mücadelenin tam ortasındadır. Çünkü üniversitelerin bünyesinde yer alan öğrenciler, işçiler, öğretim üyeleri ve diğer personeli emekçi halkın üniversitedeki parçası konumundadır. Çünkü, üniversiteliler toplumun aydınlarıdır. Salt bu nitelikleriyle bile haksızlıklara karşı çıkmak, halkın çıkarlarını savunmak ve onlara yol göstermekle yükümlüdürler.

Üniversite bünyesinde yer alan hiç kimse bu kavgada tarafsız olamaz. İşbirlikçi-sömürücü sınıfların egemen olduğu şartlarda tarafsızlığın tek anlamı güçlüden yana taraf olmaktır. Tarafsızlık, üniversitelerle birlikte milyonlarca emekçi halkı sömürü çıkarları için baskı-zulüm-işkence altında inleyenlerden yana olmak demektir.

Bizzat kendileri egemen sınıfların baskı-sömürü politikasından nasibini aldıkları halde "tarafsızım" diyenler, kimler arasında kim karşı tarafsız olduklarını kendilerine tekrar tekrar sormak zorundalar. Egemen sınıflar kimsese tarafsızlık diye bir seçenek sunmuyor. Bilincine varsakta varmasakta kendine hizmet eden bireyler olmamızı istiyor. Bunun için haklarımızı gaspediyor, bizleri baskı altında kişiliksizleştirmeye, en azından halkın ödediği vergilerle, sağladığı olanaklarla ve kendi emeğimizle edindiğimiz bilgilerimizi gönül rahatlığıyla onlara satan kişiler olmamızı istiyor. Yani istesekte istemesekte çatışmanın bir tarafında biz varız.

İnsani vasıflarını yitirmemiş hiç kimse kendisiyle, böylesi iğrenç emelleri olanlar arasında tarafsız kalamaz; kendine karşı tarafsız kalamaz. Bu şartlarda tarafsızlık kendi kimliğine sahip çıkmamak, kişiliksizliği kabul etmek değil midir?

Kendi haklarına bile sahip çıkmayan, kendini savunmaktan aciz bir kişinin halkın karşısına yol gösterici, aydın bir kişi olarak çıkma hakkı yoktur. Sadece kendi kurtuluşu demek olan okul bitirmek ve halkın ödediği vergilerle sağladığı bilgileri egemen sınıflara satarak yaşamak ve bunun dışında herşeye gözlerini kapamak, görmemek, duymamak, konuşmamak ne bilim adamlığı, ne aydın ne de insan olma onuruyla bağdaşabilir. O halde tarafsızım diyenler kendi kendilerini aldatmaktan vazgeçmelidirler. En temel ve vazgeçilmez hak olan zulme ve sömürüye karşı direnme ve mücadele etme hakkını kullanmalıdır.

Bu gün egemen sınıfların her türlü saldırısı, güçlülük gösterileri kimseyi yanıltmamalıdır.

Bugün, demokratik üniversite mücadelesi, YÖK'e karşı mücadele merkezinde yoğunlaşmaktadır. Bu mücadele de üniversitelerin asıl kitle gücünü oluşturan ve en dinamik kesimi olan öğrenci gençlik, geçmişte de olduğu gibi aktif rolü oynamakta ve oynamaya devam edecektir. Ancak demokratik üniversite mücadelesi sadece öğrenci gençliğin mücadelesi değildir. Öğretim üyeleri ve üniversite de yer alan işçi, personel de bu mücadelede gereken yerini almalıdır. Geçmiş mücadelede de öğretim üyeleri kısmen yer alsada ve hatta şehitler vermiş olsa da bu yeterli sayılmaz. Herşeyden önce bilim adamı olma nitelikleri bu mücadelenin dışında kalmalarına engel olmalıdır.

Demokratik Üniversite mücadelesi, üniversite bünyesinde yer alan tüm kesimlerin uzun soluk-

lu, inatçı bir mücadele çizgisiyle başarıya ulaşabilir.

YÖK cenderesinin içine sokulan üniversiteler, gerici faşist öğretim görevlileri ve idarecilerin eline bırakıldı. Üniversiteler emir-komuta zinciriyle yönetilmeye başlandı. Bilimsel araştırma, tartışma, düşünce üretimi tamamen yok edilmeye çalışılıyor. YÖK: Sınavlar, vizeler, ödevler, harçlar gibi çeşitli yaptırımlar ve anti demokratik uygulamalarla öğrencileri düşünmekten alıkoyan, apolitikleştiren, robotlaştıran bir eğitim sisteminin düzenleyicisidir.

Üniversiteler ve öğrenci gençlik, egemen sınıflara göre anarşi kaynağıdır. Dış mihraklar ve yabancı ideolojiler, önce üniversiteleri ve öğrencileri hedeflemekte, masum öğrenci isteklerini amaçlarına alet etmektedirler. 12 Eylül faşizmi öğrenci gençliği suçlu ilan etmiştir: Öğrenci gençlik, faşist saldırılara karşı yığıtçe direnerek, faşist işgalleri kıırarak, 6. filolara, NATO tatbikatlarına karşı gösteriler düzenleyerek, işçi sınıfı ve emekçi halkın sorunlarına sahip çıkıp, işsizliğe, pahalılığa, yoksulluğa karşı mücadele ederek affedilmez suçlar işlemişlerdir. Ve bu suçları her zaman yeniden yapma potansiyeli taşıdığından, üzerlerinde baskı ve denetim sürekli olmalı, pasifikasyon ve depolitize etme yöntemleri eksik edilmemelidir. İşte 12 Eylül'ün öğrenci gençlikle ilgili uygulamaya soktuğu ve bu günde devam eden program budur. Bu programın bozulması öğrenci gençliğin yürüteceği mücadeleye bağlıdır.

Öğrenci gençlik olarak, aydın olarak, herşeyden önemlisi bir insan olarak, emekçilerin ve bizim üzerimizde tezgahlanan bu oyunları yoketmek ve insanca yaşamak, haklarımızı ve taleplerimizi almak için yada demokratik bir üniversite için safımıza geçelim, taraf olalım. ■

SEÇİMİN ARDINDAN...

R. Nehir

1 Kasım belediye seçimleri küçük sayılabilecek bir seçimdi. İlçe ve belde olarak 20 seçim bölgesinde seçim yapıldı. 20 seçim bölgesinde toplam seçmen sayısının yaklaşık % 3 kadarını, 972 binini kapsıyordu. Bu mini seçim iki bakımdan önemliydi:

1- Bir yıl aradan sonra koalisyon partileri ilk ciddi seçmen yargısından geçti. Tabi diğer partiler de... Seçmenin hükümet uygulamaları hakkında ne düşündüğünün, desteğinin devam edip etmediğinin ve diğer partilere nasıl baktığının ipuçlarını ortaya koydu bu seçim.

2- Seçim bölgeleri 20'ydi ama, aslında iki temel özelliğe sahipti. 972 bin seçmenin % 95'i İstanbul ve İzmir gibi iki metropolde, % 5'i kırsal kesimde idi. Onun için asıl olarak iki sanayi merkezinin varışlarındaki seçmenin nabzının atışını gösterecekti bu seçim.

1 Kasımda seçmenler sözlerini söylediler. 972 bin kişi, 30 milyon seçmenin sözcüsüydü. 29 milyon bir milyondan çok çok farklı bir eğilim ortaya koyacağını varsaymak için elde ciddi veriler yoktur. 20 Ekim 1991 seçimlerinin 1. yıldönümünde yapılan kamuoyu araştırmalarında seçmenin % 31, 6 sı oy verdiğine pişman olduğunu, % 34, 2 si oy verdiği partilere bir daha oy vermeyeceğini belirtiyordu. 1 Kasım'da görüldü ki, seçmen yargısında kararlı.

1 Kasım seçimlerini umutsuzluk kazandı. Bu, seçimin en belirgin sonucudur. Seçmen burjuva partilerinden umudu kesmiş, onları protesto ediyor ve sandığa gitmiyor. Hem de para cezasının varlığına rağmen... Oran ise oldukça yüksek: % 46 dolaylarında. Bu oran, en çok oy alan iki partinin toplam oyundan daha fazla. Biliniyor ki, seçimlerde % 20 kadar katılım azlığı olağandır. % 46 sandığa gitmeme ise olağandışıdır. Anlaşılacağı gibi, % 20 kadar olağan seçime katılmama oranı çıktığında bile geriye % 26 kadar bir oran kalıyor ki, bu, seçimin galibi RP'nin oy oranından 2 puan daha fazla. Burjuva partilerine güvenmeyen seçmenlerin oyunu alabilecek bir parti veya ittifak, belediye başkanlıklarının büyük çoğunluğunu kazanmış olurdu.

Seçmen burjuva partilerine güvenmemektedir. DYP oy oranını zar zor koruyabilmiştir. O da seçim bölgeleri esas alındığında... SHP'nin oy kaybı % 4'e yakındır. ANAP % 2,4, DSP % 4 civarında oy yitirmiştir. Yani seçmenin güvensizliği iktidarı ve muhalefeti ile tüm burjuva partilerindedir.

RP ise seçmen desteğini % 7 oranında artırdı. Daha da ilginç, İstanbul'un varoşlarında oy artışı % 10'u buldu. Çok ciddi bir sonuç bu. Üzerinde durulması gerekiyor. Bu artış neden? Bir kere tesadüf değil. Çok etkili adayların aldığı bir sonuç da değil. RP'nin bileğinin hakkı bir; bir kısım umutsuz seçmenin "belki"si, iki. RP meclisteki tek muhalefet partisi (HEP'in ulusal sorun ve demokrasi konularındaki muhalefeti saymazsak.) Aldatıcı da olsa, RP'si liberal ekonomik politikaya karşı çıkıyor. Bu yolla kapitalizme öfke duyan bir kısım seçmenin tepkisini kendi lehine oya dönüştürebiliyor. Muhalefeti kendi içinde ciddi ve bütünlüklü. İdeolojik bir karaktere sahip. Onun için örgütlü ve sempatanları militanca bir çalışma temposuna sahip. Ciddi muhalefet + aktif çalışma + islamcı sermaye +

demokrasi ve sosyalizm savunucularının etkisizliği birleşince, RP'nin birinci parti olmasını doğurdu.

Kapitalizme, hükümete ve birbirinden farklı olmanın burjuva partilerine duyulan tepkinin % 14-15'ini (RP'nin gerçek oyu % 9-10'dur) RP toplamayı başardı. Çünkü, sosyalistler kendi boşluklarını dolduramıyorlar. RP sosyalistlerin anti-kapitalist, anti-empyrist sloganlarıyla oy topluyor. Bu gerçekliği sosyalistler olarak ciddi ciddi düşünmeli, çözümler üretmeliyiz.

1 Kasım seçimlerinin bir diğer özelliği, HEP'in ilk defa kendi adına seçimlere katılmasıydı. Alacağı oy oranını birçok çevre merak ediyordu. Seçimlerde başarılı olmadı. % 2,5 gibi bir oranda kaldı. Gerçi tüm bölgelerde seçime katılmamıştı ama, seçimin ağırlığı İstanbul ve İzmir'in varoşlarındaydı. Hem Kürt seçmenin, hem de ilerici seçmenin yoğun olduğu bölgelerdi buraları. Buna rağmen düşük oranda oy aldı. Daha doğrusu aldık. Çünkü HEP'i 13 devrimci ve sosyalist dergi çevresi dektekiyorduk. HEP, bu dergi çevrelerinin oluşturduğu seçim platformuyla ittifak yapmıştı. Biz de bu ittifakın içindeydik. Var gücümüzle demeyelim ama, çalıştık ve toplam % 2,5 oranında oy aldık. Bu rakam bir başarının ifadesi değil. HEP'in ve ittifak güçlerinin oy potansiyelini de yansıtmıyor. Başarısızlığın nedenleri:

1- Seçimler ezici çoğunlukla Türkiye kesiminde idi. HEP'in, seçimler Kürdistan'da olsa daha başarılı olacağı kesindi. Çünkü HEP, Kürt partisi görüntüsünden kurtulamadı. Yurtsever Kürt seçmenin çoğunluğunun oyu dahi alınmadı. Çünkü, Kürtlerin, Kürt oldukları için saldırılara uğradıkları bir ortamda yaşıyoruz. Bu durum seçmeni olumsuz etkilemektedir. 2- HEP il yönetimi değilse bile ilçe örgütleri çevreleri merkezi, burjuva ve küçük burjuva kaygılarından kurtulmuş değil. Örneğin, toplumun tepki göstereceği gibi doğru olmayan bir gerekçeyle sosyalizm propagandasına yer yer karşı çıkıldı. Dinci oyları kazanmak adına onlara göz kırpmalar oldu. Kendini farklı gösterme çabasının yararsızlığı görülmeliydi. Uyarılar da istenilen etkiyi göstermedi.

3- Seçim çalışması, bir yanıyla reklam işidir. Reklama para gerektiriyor. Yokluk içinde gerekli reklam yapabilmek olanaksız. HEP'in ve dergiler platformunun ise parasal gücü geniş organizasyonları yapmaya yetmedi. Burjuva basın ve TV'ler ise açıkça HEP'e ambargo uyguladılar. Adından bile söz etmekten özenle kaçındılar.

4- "Oyum boşa gitmesin!" yargısı her seçimde belli bir rol oynamaktadır. HEP'in kazanma şansının çok çok zayıf olduğu seçmenlerce de biliniyordu. "Kazanamayacak bir partiye oy vermem" anlayışı HEP'in oy oranını düşürdü. Kazanılsa bile, yüksek oy sayısının üstleneceği işlevin önemi seçmene iyi anlatılmadı.

5- Devrimci ve sosyalist çevrelerin takatsizliği seçim çalışmalarında bir kez daha görüldü. Kendi oy potansiyellerini sandığa götürüp HEP adaylarına oy verdimen bir yana, taraftarlarını aktif bir seçim çalışmasına dahi sokamadılar. Onun için HEP'e oy katılması gerekeni çok çok altında gerçekleştirdi.

Seçim sonuçlarına ilişkin ilk ağızdan söylenecekler özette bunlar.■

BİR KATLIAM DA MALATYA'DA

Newroz/Malatya

Malatya Maraş il sınırında bulunan ve Doğanşehir Çavuşlu köyü civarındaki sarp kayalıklardan oluşan alanda 14 Ekim 1992 tarihinde bir vahşet yaşandı. Bir ihbar sonucu, Diyarbakır'dan Özel Timin de katılımıyla gerçekleştirilen "operasyon" sonucunda çıkan çatışmada ikisi bayan olmak üzere 25 gerilla katledildi. Çatışmada beş polis ile bir komando çavuşu da yaşamını yitirirken, bir astsubay, iki polis ve iki erin de yaralandığı söyleniyor.

Edinilen bilgilere göre, 14 Ekim 1992 günü saat altı sularında güvenlik güçleriyle gerillalar arasında başlayan çatışma 10 saat boyunca sürdü. Özel Tim ve komando birliklerinin katıldığı operasyon boyunca, helikopterlerin de sürekli olay yerine cephane taşıdığı ve ayrıca bombalamalarda bulunduğu görüldü.

Malatya il merkezinde saat 15 sularında telsiz konuşmalarını dinleyen TRT muhabiri, operasyon bölgesinde "sağ olarak yakalananların" olduğu anonsunun yapıldığı ancak karşı taraftan "imha edin" emrinin verildiğini iddia etti.

Daha sonra olay mahalline gidildiğinde edinilen izlenim şuydu:

Cesetler sonradan atılan bombalarla parçalanmış ve tanınmayacak duruma sokulmuş ve bir çok cesedin ölümünden sonra da tarandığı görülmüş, tespit edilmiştir. Katledilen 9 kişinin ise bir-

gün öncesi gerillaya katıldığı ve silahsız oldukları ailelerince beyan edilmiştir. Silahsız olan ve operasyonda sağ olarak ele geçirilen 14 kişinin daha sonra tarandığı iddiasını, Doğanşehir karakolundan bir askerin "kurşuna dizmeyi biz yapmadık, Diyarbakır'dan gelen özel timler yaptı" yolundaki sözleri de doğruluyor.

Ölenlerin cesetlerini korucular kurtlarla ancak iki günde indirebildiler ve 16 Ekim'de ailerince teslim alındı. Aileleri olmayanların ise kaymakamın talimatı üzerine şehir mezarlığına gömüleceği belirtiliyor.

HEP, İHD, Newroz, Gündem ve Azadi'den Başkan ve temsilcilerin de katılımıyla aileleriyle birlikte teslim alınarak Doğanşehir'e getirilen cesetlerin ikisi Çelikhan Bulama, 12'si Doğanşehir'in çeşitli köylerine, dördü ise Yazıhan'a götürüldü.

Ölenlerden isimleri tespit edilenler şunlar: Ali Rıza Fel, Mehmet Aydın, Sedat Günaydın, Medeni Karabay, Mehmet Ciro, Hamim Özdemir, Ali Kaymaz, Ayten Kaymaz, Aziz Kaymaz, İbrahim Aydın, Ali Kök, M. İbrahim Hamit, Doğan Kaymaz, Mustafa Sevil, Rıza Yıldırım, Alaaddin Köse, Erkan köse, İzzettin İnan, Şaban Söylemez, Latif Sertkaya, Erdal Kocakaya, Yusuf Yıldız, İzzettin İnan ve Kod isimleri Arda, Ömer olduğu söylenen ve Suriye-Irak Kürtlerinden olan iki kişi.

Öte yandan operasyondan dönen özel timin Çıglık köyü civarında taranması sonucu iki özel tim mensubu yaralanırken içinde buldukları panzer ve diğer aracın da ağır hasar gördüğü söyleniyor.

25 gerillanın katledilişi, Malatya hakkında derin üzüntü yaratırken şiddetle kınanıyor. Özellikle sağ olarak yakalandıktan sonra kurşuna dizme ve ölüleri sonradan kurşunlama ile bombalayıp yakma olayı halkı endişeye sokarken, tepkinin yoğunlaşmasına da neden olmaktadır. ■

KORUCULUK ve KORUCULAR:

"Biz Sadece Maasimizi Alıyorduk"

Röportaj: Ali Gökaya

TC'nin başa çıkamadığı, her yönüyle çözümsüzlüğe gömüldüğü sorunların başında Kürt sorunu bulunmaktadır. TC, Kürt sorununda çıkmazı yaşıyor. Bunun sonucu olarak geliştirmeye ve uygulamaya çalıştığı ve hatta birçoğunda da pratik adımlar atmış bulunduğu politikalarının iflasi giderek hızlanıyor. Koruculuk bunların başında geliyor.

Ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinde yaşanan hızlı gelişimin ürküntüsünü yaşayan TC devleti bu telaşla mücadeleye set çekmek, öncü güçlerle Kürt halkını karşı karşıya getirmek hesabıyla politik yönelişlere girdi. Ama uygulamaya koyduğu politikaların bir çoğu iflas etti yada iflas sürecini yaşıyor. Kamuoyunca bilinen adıyla "Koruculuk" politikası da tüm çabalarına rağmen ciddi bir maya tutmamış; gelişen mücadeleyi önleyecek, set olacak niteliğe dönüştürülemedi. Peşpeşe silah bırakan korucuların hergün daha da yoğunlaşması bunun en açık örneğidir.

TC, koruculuk politikasını Kürt sorunuyla başa çıkabilmenin yolu olarak uygulamaya koyarken, halkımızın üç bariz yönünü gözeterik, faydalanmaya çalışmıştır. İlk etapta başarılı da olunmuştur.

Birincisi: Kürt halkının yoksulluk, işsizlik ve geçim sıkıntısı içinde bulunmasını...

İkincisi: Aşiretler, kabileler arası varolan çelişkilerin kullanmaya müsait olmasını...

Üçüncüsü: Devletle bazı aşiretlerin arasında geçmişten buyana bulunan çelişki ve çatışmaların TC lehine dönüştürülebilme olasılığının varlığı.

Olağanüstü Hal Valileri ve diğer TC yetkili ağızlarının sürekli olarak bölgenin yoksulluğundan

ve işsizlik sorununun varlığından söz ederlerken, çözüm olarakta, "koruculuk sistemiyle bölgeye iş olanakları sağladıklarını ve milyarlarca liranın bunlara maaş olarak ödendiği" şeklinde açıklamalar yaparak koruculuğu özendirmeye çalıştıkları biliniyor. Böylece yoksul insanlarımızı "cazip" bir tuzak kuruldu. Tuzak işlevini gördü ve koruculuk ülkemizin her yanına yayıldı. Koruculuk bir "ekmek kapısı" olarak görüldü.

Diğer yandan ülkemizde aşiretler arası sürtüşmenin, çatışmanın ve çelişkilerin yarattığı "diğer aşirete karşı güçlü olma" içgüdü-sünün varlığı ve üstün olmak için her yola başvurma gerçeği vardır. Bu belirgin yandan dolayı koruculuğa toplu katılımlar söz konusu olmuştur.

Bir diğer olgu ise Jirki Aşireti örneğidir. uzun yıllardır devletle arası açık olan Jirkiler, devletle barışmanın yolu olarak koruculuğa sarıldılar.

Bu nedenler toplamından dolayı silah alanların asıl amacı ilk etapta devletin öngördüğü biçimde "koruculuk" olmasa da; sonuçta, devletin kendilerine dayattığı politikalar ile süreçte ulusal kurtuluşçu güçlerle karşı karşıya gelmek durumunda kalınmıştır.

Operasyonlara katılma, bilgi toplama, haber verme ile "sen onları vurmasan onlar seni vurur" türünden yönlendirmeler ve çatışmaya sokmalarla devlet korucuları çıkılmaz bir girdaba sokmaya çalışmıştır. Ama gelinen noktada bu politika maya tutmayarak iflas etmeye başlamıştır. İşin gerçeğine varan ve gelişen mücadeleye paralel olarak ulusal bilinçleri de derinleşip gelişen korucular peşpeşe silahlarını bırakarak TC'yi kendi sorunuyla başbaşa bırakmaya başlamıştır.

TC bu politikasıyla bir çok yönelişi hedeflemişse de en belirgin olanı şudur: Kürt ulusunun haklı mücadelesini bulanıklığa iterek Kürdü Kürde kırdırma, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesini sürdüren öncülerle halkı düşman etmeye, aralarında derin uçurumlar yaratmaya çalışmak. Bir diğeri de genelde dünya kamuoyuna, özelde Türk halkına "bakın Kürt halkının kendisi bile kendi öncülerini tasvip etmiyorlar. Onların karşısında olup silahlanarak devletin safında birleşmişlerdir" mesajını vermektedir. Gelinek nokta da bu temelsiz savın pekişmesi mümkün olmadı. Çünkü, silahları bırakmaya başlayan korucular, "devletin safında birleşiyorlar" öngörüsünü temelsiz bırakmışlardır.

Adıyaman'da da yerleştirilmiş olan koruculuk olayının temelinde asıl olarak yukarıdaki etmenler vardır. Ancak diğer yörelerde olduğu gibi Adıyaman'da da koruculuk erimeye, çözülmeye başladı. Korucuların elini sıkımsama, konuşmama, selam vermeme, alış veriş yapmama, yanlışlaştırma gibi kimi tavırlarla zaten korucuların asıl kendileri de kendilerini dışlanmış gördüklerinden dolayı silah bırakmanın eşğine gelmişlerdi. Adıyaman'da ilk gediği Sarıkaya (ÇİĞ) köyünün korucuları açmış oldu.

Sarıkaya (ÇİĞ) köyü yüksek, sarp dağlarla çepeçevrelenmiş, yoksulun yoksulu bir köy. Çok zor şartlar altında yetiştirmeye çalıştığı tütünle yaşam kavgasını sürdüren köylünün en büyük korkusu erken gelecek olan soğukla tütünün yanması ve kışın yüksek zirvelerden tepelerine her an gelebilecek çığ korkusudur. Sarıkaya köylülerini bugünlerde saran bir diğer şey de devletle PKK gerillaları arasında kalmak korkusudur. 22 Eylül 1992 tarihinde PKK gerillalarının korucuları caydırmaya yönelik bir eylemi oldu. Sonuçta köyün tüm korucuları silahlarını bıraktı.

ÇİĞ köyünde koruculuğun oluşumunda önyak olan şahıs Yusuf İLİK isimli korucubaşısıdır. Y. İLİK, kendi köyündeki bir başka kabileye mensup olan bir şahısa, üstün gelme mücadelesi sonucu bilerek, bilinçli olarak korucu olmakla beraber, ihbarcılık yapmış, söylentilere göre PKK gerillalarının ölümüne neden olmuş biridir. Lakin ilginç olan şu ki; Köylülerce sevilmeyen bu şahıs, yaptıklarından dolayı, korucu olmuş kardeşleri tarafından da dışlanmış durumda. Kardeşleriyle dahi konuşamayan bu korucubaşı sonuçta köyden çıkmak, göç etmek zorunda kalmıştır.

Aşağıda silahlarını bırakan Sarıkaya (ÇİĞ) Köyünün silah bırakmış eski korucuları adına İlik ailesinden Sabri ve Ali İlik ile yaptığımız röportaj, koruculuk politikasını ve korucuların durumunu açıklığıyla ortaya koymaktadır.

Sizi tanımak ve neden korucu olduğunuzu öğrenmek istiyoruz.

S. İLİK : Ben Sabri İLİK. Sarıkaya (ÇİĞ) köyünün silah bırakmış eski korucusuyum. Daha önceden devletçe ilan edilen koruculuk sistemiyle birlikte, bizim burada da, çevre köylerimizde de korucu olunuldu. Bu koruculara herhangi bir şey olmayınca, herhangi bir şeyle karşılaşmayınca bizim köyden de korucular çıktı. Ancak biz sadece maddi sorunlarımızdan, geçim zorluğundan dolayı korucu olduk. Biz ne PKK'ya karşı ne de diğer ulusal kurtuluş güçlerine karşı olmak için korucu olmadık. Ancak korucu olmakla, işin içine girmekle birlikte, esas olarak yanlış yaptığımızı anladık. Çünkü bu bizim işimiz değildi. Hep bırakmayı düşünüyorduk. Hatta bunun hazırlığı içindeyken bu olay (PKK baskını) başımıza geldi. Para için hayatımıza kastetmeye, ailelerimize sebep olmaya gerek olmadığı inancıyla bırakmayı düşünüyorduk. (Burada ağabeyi Ali İlik söze girdi.)

A. İLİK : Ben korucu Ali İLİK. Ben bir maaş için 16 kişilik aileme sebep olmam. Düşündüm ki 16 kişinin benim yüzümden hayatları tehlikeye girecek. Onun için ben silahımı bıraktım. Bir vatandaş olarak oturuyorum. Elimle-kolumla rençberlik yapıp çoluk çocuğumu besliyorum. Ne ona (PKK) karışıyorum ne de ona (DEVLETE) karışıyorum. Ben bir vatandaşım. Bu işi ancak devlet yapar, devlet bizden güçlüdür, bu işi yapamam, çoluk çocuğuma sebep olamam. 16 kişiye, bu işi yürütsem 16 kişinin hayatına sebep olacağım. Ben sadece bir vatandaş olarak evimde oturacağım, işime gücüme bakaçağım.

Köyünüzdeki çelişkilerden dolayı mı korucu oldunuz? Yani aşiretler yada oymaklar arası çelişkilerden hareketle birbirinize karşı silah almayı, güç kazanmayı hedeflemekten dolayı mı silah aldınız, korucu oldunuz?

S. İLİK : Öyle bir şey sözkonusu değildir. Toplumumuzun, köyümüzün yerel çelişkilerinden kaynaklanan herhangi bir sorunu yoktur. Sadece abim Yusuf İLİK ile köyümüzdeki bir şahıs arasında kişisel sorunlar önceden be-

ri vardır. 70'lerden buyana devam ediyor. Ama bu iki aileyi bağlamaz. Bu normal olarak köyün toplumunu bağlamaz, ilgilendirmez. Köyümüzde öyle bir sorun yoktur. Yani o durumda onlar kendi başınalar. Yaptıklarından ancak kendileri sorumludurlar. Biz o yüzden korucu olmadık.

Basından bugüne kadar mutlaka duymuşsunuzdur, televizyondan duyuyorsunuzdur. PKK'nın koruculara yönelik tavrının ne olduğunu biliyorsunuz. Buna rağmen silahlarınızı bırakmadaki temel etken neydi?

S. İLİK : Biz korku hissetmiyorduk. Daha önce de belirttiğimiz gibi maddi sorunlar yatıyordu asıl amacımızın altında. Televizyonda, basında izlediğimiz haberler vardı. Fakat doğu tarafında, Şırnak, Mardin, Van, Bingöl tarafındaki durumla buradaki durumu ayırıyorduk. Yani oradaki durum farklı buradaki durum farklı diyorduk. Aşiretler arasında, köylüler arasında çatışma diye yorumlayıp net bir haber alamıyorduk. Koruculara yönelik baskı, gerçekten silahlar bırakılсын diyedir diye bir haber alamıyorduk. Biz ne diyorduk? Biz maddi sorunlarımız için korucu olmuş, kimseye zararımız olmayan, sadece ailelerimize bakan insanlar olarak belli bir zamana kadar aylığımızı alır, aile ekonomisine katkımız olduktan sonra bırakırız. Bu işi sürekli yapacak değildik. Bu işten en sonunda kurtulmak istiyorduk. Ki, bu halkta, kamuoyunda yanlış yorumlara yol açmıştı. Bunu bizde fark edinceye kadar da zaman geçmişti, olay oldu.

Bugüne kadar hiç PKK operasyonuna gittiniz mi ya da vurdunuz mu, ihbar ettiniz mi, yakalattınız mı? Yani PKK'ya yönelik herhangi bir hareketiniz oldu mu?

S. İLİK : Bugüne kadar hiçbir operasyona gitmedik, hiçbir şekilde PKK'lı ihbar etmedik, hiçbir PKK'lı öldürmedik. Çünkü gerek yoktu. Bizim sorunumuz değildi, değildir de. Öyle bir durumla karşılaşmadık ve öyle bir durumda yapmaya da mecbur değildik. Kendimize düşman yaratmak istemedik. Bu işten bir

an önce kurtulmak istedik. Ne devlet açısından ne de PKK açısından zarar görmek istemedik. Biz sadece aylığımızı, gerçekten aylığımızı almakla yetiniyorduk bugüne kadar. Biliyorduk işte; bir PKK'lı öldürmüş olsaydık belki büyük ödüller alabilirdik. Fakat bizim amacımız bu değildi. Biz ancak kendi maaşımızla yetiniyorduk. Gerçekten bunu alırken dahi rahatsız oluyorduk.

Yusuf İLİK'in kamuoyunda bıraktığı olumsuz prestiji, olumsuz ismi sen kendine paylaşıyor musun? Ya da Y. İLİK hakkında söylenenlerden dolayı rahatsız oluyor musun?

S. İLİK: Y. İLİK'in kamuoyunda bıraktığı izlenim bizi de rahatsız ediyor. Y. İLİK hakkında denilen, söylenen şeylerin hepsinde bizim de katkımız olduğu söyleniyor, bu kesinlikle yanlış bir olaydır. Y. İLİK eğer bir olay yapmış veya yapmamış, biz alakadar değiliz, habercisi de değiliz. Kamuoyunda İLİK ailesinin hepsi korucu olmuş deniliyor. Böyle bir durumumuz yoktur. İLİK ailesinin gerçekten maddi sorunları vardır, maddi sorunlar için korucu olmuşlardır. Sadece İLİK ailesi değil, köyde BİLDİK ailesi de, başkaları da korucu olmuşlardır. Koruculuk sadece İLİK ailesine ait değildir. Sarıkaya (ÇİĞ) köyünde, Y. İLİK için tüm İLİK ailesinin adının karalanmasını istemiyoruz. Gerçekten İLİK ailesinin hepsi demokrat, sosyal demokrat insanlardır. Öyle düşünceleri yoktur. PKK'ya karşı da değiliz, devlete karşıda değiliz. Biz sade vatandaş olarak, İLİK aileleri sade vatandaş olarak, buradaki tüm köylümüzle yaşamımızı sürdürmek istiyoruz.

Olay anını anlatır mısınız?

S. İLİK : Olay roket atışıyla başladı. 22 Eylül'de saat 22.30'da roket atışıyla başladı. Biz farkına vardığımızda artık rehinelermiz ellerindeydi, karşılık veremezdik. Vermedikte. Bizim tek çaremiz artık gizlenmekti. Kendimizi korumak, göstermemekti. Benim eve geldiklerinde rehineyi getirip kapıyı çaldırıyorlar. Bizim çocuklar tanıyor, rehinenin yeğeni olduğunu tanıyor. Kapıyı açtığında gerillayla karşılaşıyor.

Gerilla çoluk çocuğu dışarı çıkarıp, evin büyük tüp gazını getirip açıyor. Yeterli havagazı çıktıktan sonra evi ateşe veriyorlar, tamamen yakıyorlar. Ancak önceden defalarca ev halkına "İçerde çocuklarınız, kiminiz, kimseniz var mı, varsa çıkarın evi yakaçaz, yanmasınlar" demelerine rağmen babam evde kalmış. 80 yaşındaki babam bu durumdan habersiz

odada yatarken ev yandığında alevlerin içinde kalmış. Ve zor kurtarmışlar O'nu.

Olay gecesinde PKK'nun köye yönelik bir katliam yapma eğilimi var mıydı, böyle bir durum gözlemleyebildiniz mi?

S. İLİK: Köye yönelik bir katliam yoktu. Sadece koruculara yönelik ve görevlerinden caydırılmak için (Biz bunu sonradan fark edebiliyorduk) eylem yapıyorlar ve sadece evi yakmakla yetiniyorlar.

Koruculuk sisteminin ulusal güçlerle halkı karşı karşıya getirmenin adı olduğunu gördün. Nerdeyse canınızdan olacaktınız yangınla. Ancak malından oldun. Bu konudaki kazancın ne, zararın nedir, ne düşünüyorsunuz?

S. İLİK : Ben 12 ay koruculuk yaptım. Toplam aldığım para 12 milyon civarında. Şu anda maddi zararım 300 milyon. Devlet "biz bertaraf ederiz, zararını öderiz" dedi. Ancak biz olaydan sonra silahları teslim edince bana "hiçbir zararını ödemeyiz" dediler. Şu anda ortada kalmışım. Çoluk-çocukla komşularda, çadırdaki kalıyoruz. Hiçbir eşyamız kalmadı, açtıktayız. Oysa böyle bir durumda devletin yardım etmesi gerektiğine inanıyoruz. İnanıyordum daha doğrusu. Fakat devlette yardım etmeyince ne yapacağımı şaşırdım. Şu anda ortadayım.

Silahlarınızı devlete teslim edince zorlukla karşılaştınız mı?

S. İLİK: Silahları teslim ederken " teslim etmeyin, size daha fazla korucu veririz, tüm gönderi-

riz. Gücünüzü çoğaltırız, güveneniz yerinde olur, birşey olmaz" dediler ama, biz bunun yani gerçekten koruculuk sisteminin yanlış olduğunu bilerek bunu kabul etmedik. Ne yapıp yapıp bu işten biran önce sıyrılmak, temizlenmek istediğimizden dolayı silahlarımızı teslim ettik. Aynı zamanda köyümüz bizim için rahatsız olmasın, bizim yüzümüzden kimseye zarar gelmesin diye, bunu da düşünerek teklifi kabul etmedik, silahları bıraktık.

Silah bırakanların isimlerini söyleyebilir misiniz?

S. İLİK: Ali İLİK, Sabri İLİK, Mehmet ÖZPOLAT, Hüseyin ZEYTİN, Hasan ALBAYRAK, Yusuf BİLDİK, Hasan BİLDİK

Dergimiz aracılığıyla kamuoyuna duyurmak isteyeceğiniz bir mesaj var mı?

S. İLİK: Kendi bağımsız irademizin ürünü olan bu röportajı yaparken koruculuk sisteminin çözüm olmadığını, bizim gibi fakir, işsiz insanların işi olmadığını belirtmek istiyorum. Bu ülke de eğer herhangi bir sorun varsa bunu devlet daha iyi yapar, devletin sorunudur. Böyle bir duruma girseydik maddi sorunlarımız yüzünden girdik, daha öncede belirttiğim gibi. Bundan sonra bu işten tamamen kurtulduk. Bizde diğer vatandaşlar gibi yaşamımıza devam edeceğiz.

Newroz'un bize göstermiş olduğu yakın ilgiden dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Newroz olarak biz teşekkür ediyor, geçmiş olsun diyoruz. ■

TEK GIDA-İŞ SENDİKASI MALATYA BÖLGE ŞUBESİ 8. OLAĞAN GENEL KURULU YAPILDI

İKİ TEMEL SORUN: DEMOKRASİ VE KÜRT SORUNU

Newroz / Malatya

10 .10.1992 günü yapılan kongrede, 124 delegeden 84 delegenin katıldığı oylamada, tek liste halinde çıkan Macit Amaç başkanlığa yeniden seçildi.

Kongrede Divan Başkanlığına Genel Başkan ve Türk-İş Genel Sekreteri Orhan Balta, Divan üyelerine: Tek Gıda-İş Genel Sekreteri Hüseyin Karakoç, Mali Genel Sekreter Abdurrahman Uzunyaşa, Genel Eğitim Sekreteri Yalçın Karayı seçildi.

Tek Gıda-İş sendikasının 8 Bölge Başkanı ve Yönetim Kurulu üyeleri ile delegelerin katıldığı kongrede Macit Amaç yaptığı konuşmada özetle şunlara değindi:

(...) Muhterem delegeler, sizlerin de yaşadığı gibi, Bölge Şubemiz Olağanüstü Hal Bölgesinde, Orman Yasaları'nın hüküm sürdüğü koşullarda görev yapmanın zorlukları ile karşı karşıya.

İşçi Sendikasının Genel Kurulu'nda, işçi sorunlarının tartışılması, çözüm yollarının bulunması ve daha demokratik bir sendikal yapının oluşturulması tartışmaları ana gündemi oluşturması gerekirken ne yazık ki bölgemizde, can ve mal güvenliğine yönelik tehditler karşısında, gündemimizin temelini demokrasi, insan hakları ve can güvenliği oluşturmaktadır. Yani yaşama hakkının olmadığı yerde sendikal haklardan, işçi sağlığı ve iş güvenliğinden, ücretten bahsetmek elbette anlamsızdır.

Kendi halkımıza çok gördüğümüz demokratik hakları, dünyanın herhangi bir coğrafyasında başkalarına istemek, hamilik etmek inandırıcılıktan uzak olur.

Bu anlamda, önce demokrasiyi tüm kurum ve kuralları ile eksiksiz kendi insanımıza sunmalıyız ki, ondan sonra başkalarına da isteme hakkımız ve yüzümüz olsun. Zaten dünya kamuoyunun dış politikamızla ciddiye alınmamasının temel sebe-

bi de budur. Sayın Dışişleri Bakanımız (hemşerim Hikmet Çetin) büyük kabadaylık gösterileri ile Saraybosna'ya gidebiliyor, aynı Hikmet Çetin'i, Şırnak'a ve memleketi olan Kulp'a gitmeye davet ediyorum, yüreği yetiyorsa!

Biz, dünyanın neresinde olursa olsun, hakların kendi kaderlerini özgürce belirleme hakkının gerekliliğine inanıyoruz. Demokrat olmanın temel ölçüsü de budur.

Bölgemizdeki siyasal gelişmeler, ülke ve dünya gündemini sürekli meşgul etmektedir. Ülkenin bizce iki temel sorunu; demokrasi ve Kürt sorunudur. Kürt sorunu çözülmeyen, gerçek anlamda demokrasiden bahsedilemez.

Bölgemizde, yıllardan beri sürmekte olan Sıkıyönetim ve Olağanüstü Hal uygulamaları ile baskı, sansür, sürgün, faili meçhul cinayetler, katliamlar devam etmekte, demokrasi adına ne varsa rafa kaldırılmış, gündelik ölümler yaşamın bir parçası haline gelmiş ve kanıksanır olmuştur.

Bölgemizde ekonomi, can güvenliği nedeniyle ikinci plana itilmiş, bölge can pazarına dönmüştür.

Yaşamın her alanında olduğu gibi, bölgemizde Ceza Yasaları'nın uygulanmasında çifte standart uygulanmakta, gerek Olağanüstü Hal Yasası, gerek 430 sayılı Sansür Sürgün Kararnamesi gerekse de Terörle Mücadele Yasası ile bölgemizde cezalar katlanarak uygulanmakta, sözümona demokrasi adına bu anti demokratik uygulamalardan Şube Yöneticilerimiz ve üyelerimiz de nasibini almakta; kimi Şube Yö-

neticilerimiz asılsız ihbarla gözaltına alınmakta, kimisi sürgün edilmekte, kimi üyemiz gözaltına alınıp bırakıldıktan sonra işe başlatılmakta, dahası kimi üyelerimiz de karanlık güçlerce katledilmektedir.

Koalisyon Hükümeti'ni meydana getiren siyasi partiler, seçim öncesi meydanlarda ve seçim sonrası Hükümet protokolünde yer alan vaatleriyle başlangıçta, bölge halkından büyük destek görmüşlerdir. Ancak, bölgenin gerek ekonomik gerekse de siyasi ve demokratik talepleri gözardı edilmiş, şiddet alabildiğine artmış, insanlar sindirilmiş, kısacası Hükümet vaatleriyle çelişir olmuştur.

Bir kez Kürt realitesini tanıdım demekle Kürt sorunu çözülmez ve çözülemez. Yasağcı, sansürcü ve militarist, şöven, inkarcı zihniyetler, iflas etmeye mahkumdur. Sorunun çözümü için önce kafaların demokratlaşması ve değişmesi gerekir. Şövenizmi aşmak gerekir, dahası gerçek anlamda demokrat olmak gerekir. Her demokratik talebin ardında dış mihrakları görme fobisinden kurtulmak gerekir.

(...) Değerli delegeler, Türkiye'de siyasal iktidarlar ile muhalefet, sadece görev değişikliği yapar. Sistem hep aynı devam eder, örnek

mi istersiniz? 1983'lerin ortadirekçi ANAP'ı; çalışana, emekliye, dul, yetime, çiftçiye kan kustururken, bugün iktidarda olan zatlar, ne güzel muhalefet yaparlardı! Ne kadar demokrattılar! Grev ertelemelelerine, Olağanüstü Hal'e, koruculuk sistemine, sansüre, sürgüne dahası yoksulluğa karşıydılar. İktidara geldiler yoksulun, çalışanın, demokrasinin can düşmanı oluverdiler, tüm grevleri ertelemek onlar için vazgeçilmez görev oluverdi. Aslında, bu siyasi iktidardan çözüm beklemek saflıktır, aymazlıktır. Ama genede biz şunları istemeden geçemeyeceğiz.

Demokratik olmayan koşullarda hazırlanan 1982 Anayasa'sı; Barolar, Eğitim ve Öğretim kurumları siyasi partiler, işçi sendikaları, esnaf kuruluşları, dernek ve yerel yönetim yetkililerinden oluşan geniş bir katılımı yeniden ele alınarak, güncel ve demokratik bir yapıya acil olarak kavuşturulmalıdır. Çalı-

şma hayatına ilişkin 2821 sayılı Sendikalar, 2822 sayılı T.İ.S. Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası, 506 sayılı SSK Yasası ve 1475 sayılı İş Kanunu, günümüz koşullarına ve İLO standartlarına uygun hale getirilmelidir. Lokavt hak olmaktan çıkarılmalı, iş-güvencesi Yasa taslağı bekletilmeden ve özüne uygun olarak en kısa sürede çıkarılmalıdır. Sendikalara ve sendikacılara uygulanmakta olan siyaset yasağı kaldırılmalıdır. Hükümet'in gündemindeki demokratikleşme paketi, uluslararası hukuki normlara uygun olarak çıkarılmalı, Olağanüstü Hal ve Koruculuk sistemi kaldırılmalıdır. İşkence ve her türlü kötü muamele yasaklanmalı, gerçek anlamda bölgesel kalkınma planları yapılmalı, istihdam imkânları yaratılmalı, can ve mal güvenliği sağlanmalıdır.

(...) Kıymetli arkadaşlarım, Genel Kurulumuzun, çalışanlara, sendikamıza ve işçi hareketine hayırlı

ve uğurlu olmasını diler, saygılar sunarım."

Daha sonra söz alıp konuşan Malatya Sigara Fab. 1 Nolu Şube Başkanı Rahmi Genç: "var olan yönetimin demokratik olmadığını, bölge şubesinin Malatya'da olduğu halde toplantılara alınmadığı, genellikle Doğu ve Güneydoğu da ağırlıklı yönetim oluşturulduğu, Malatya 1 ve 2 nolu şubelerinin dışlandığını söyleyerek Malatya'lı delegelerin kurulu terketmelerini isteyerek konuşmasını bitirdi. Ve 41 delegeyle birlikte salonu terketti.

Daha sonra Macit Amaç'a delegelerin salonu terketmeleri konusunda ne düşündüğünü sorduğumuzda: "Bu arkadaşlar demokrat olduklarını söylüyorlar, ki o tartışılır. Gizli Pazarlıklarla demokratik olmayan yollarla yönetime gelmeye çalışıyorlar, bölgecilik yapıyorlar. Seçime saygıları olsaydı, kongrede bulunur, yönetime girmeye çalışırlardı" açıklamasını yaptı.■

"DOSTLUK VE DAYANIŞMA ŞENLİĞİ"NE GEÇİT YOK!...

Malatya'da 10.11.1992 tarihinde "Ve Doğuyoruz Hergün Yeniden" dostluk ve dayanışma şenliği düzenlemek isteyen Newroz, İşçilerin Sesi, Partizan, Mücadele ve Gerçek dergisi temsilciliklerinin başvurusu valilikçe reddedildi.

Valiliğin reddediş gerekçesinde "Devletin ülkesi ve bölünmez bütünlüğü bakımından" ibaresi bulunuyor. Bir şenliğin "Devletin bölünmez bütünlüğü" bakımından tehlikeli görülmesi gülünç olduğu kadar, bu gerekçeyi ileri sürenlerin ruh hallerini yansıtması bakımından da ilginçlik taşımakta.

Korku, yasak üretiyor. Yasaklarda korkunun derinleşmesini... İbret olsun diye Malatya Valiliğinin şenlik Tertip Komitesi Başkanlığına ilettiği metni veriyoruz.

T.C. MALATYA VALİLİĞİ EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI :B.05.1.EGM.4.44.00.12/
KONU : Dilekçe

MALATYA
06.10.1992

Hikmet AÇIKGÖZ
Tertip Komitesi Başkanı

10.11 EKİM 1992 Günü saat 12.00-18.00 arasında, Dilan düğün salonunda yapacağımız, "VE DOĞUYORUZ HERGÜN YENİDEN" Dostluk ve dayanışma şenliğine, daha öncede çeşitli illerde GRUP YORUM tarafından verilen konserlerde olaylar ve hadiseler vukuu bulduğundan, ilimizde de bu kişiler tarafından konser verilmesi Emniyet ve Asayiş yönünden, Devletin ülkesi ve Bölünmez Bütünlüğü bakımından, bu konserin verilmesi İl Makamının 02/10/1992 tarihli olurlarıyla uygun görülmemiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

VALİ ADINA

Yusuf ÖZDEMİR
Vali Yardımcısı

KAYSI SORUNU ÇÖZÜLDÜ MÜ?

Newroz/Malatya

Kaysı Malatya'nın en önemli geçim kaynağı. Kaysı üreticileri yıllardır tüccarların insafına bırakılmış olmanın rahatsızlığını yaşıyor. Sürekli olarak Kaysı'ya taban fiyat konması için hükümetleri zorluyorlardı.

Sonuçta hükümet "Kaysı Birlik" adında kooperatif kurarak, tavan fiyatı da 17.500 lira olarak belirledi. Bu sonuca üreticinin memnun olmamasına rağmen yine kadere razı olundu.

Kaysı Birlik Başkanı Nurettin Elmasulu ile kooperatifin işlevi hakkında görüştük.

Newroz: Sayın Elmasulu, Kaysı Birliği'nin amacı nedir?

Nurettin Elmasulu: Örgütsüz olan Kaysı üreticilerinin örgütlü gücü olmak, üreticilerin birlikte hareket etmelerini sağlayarak ürettikleri malları en iyi şekilde değerlendirmek temel amacımız.

Newroz: Birliğin üreticiye getireceği ekonomik katkı ne düzeyde olacak.

N. Elmasulu: Malatya'da yaklaşık 40 bin ton gibi bir üretim gerçekleşiyor. Birlik kurulmadan önce 6-7 bin liraya satılan Kaysı, birlik kurulduktan sonra 17 bine kadar yükseldi. Kiloda 10 bin lira fark olursa üreticinin cebine artı 400 milyar girecek.

Newroz: Birliğiniz Kaysı üreticilerinin beklentilerine cevap verebilecek mi?

N. Elmasulu: Kaysı üreticilerinin tüm isteklerine cevap verebilecek düzeye getirmeye çalışacağız. Kaysı alımının ötesinde diğer ihtiyaçları (gübre ilaç vs.) piyasanın çok altında bir fiyatla sağlanacak.

Newroz: Bu yılki Kaysı rekoltesinin ne kadarını almayı hedefliyorsunuz?

N. Elmasulu: Kesin bir rakam vermek mümkün değil. Bu

üç bin ton da olur, on bin ton da. Tüccar daha fazla verirse o alır.

Newroz: Alacağınız Kaysıları nasıl pazarlamayı düşünüyorsunuz?

N. Elmasulu: Yurt dışına ihraç etmek için bağlantı sağladık. Ayrıca büyük illerde şubeler açılarak, Kaysının perakende satışı sağlanacak. Bu daha sonra tüm illere yayılacak. Şu anda Ankara, İstanbul ve İzmir'de bayilik için başvurular var.

Newroz: Verilen taban fiyatı yeterli buluyormusunuz, bulmuyorsanız artırma yolunda düşünceleriniz var mı?

N. Elmasulu: Yeterli bulmuyorum. Ama yeni bir kuruluş olduğumuzdan dolayı pazar bulamama endişesi ile bu fiyatta karar kıldık.

Newroz: Alımları çok yavaş yürüttüğünüz söyleniyor, bununla ilgili bir açıklama yapar mısınız?

N. Elmasulu: İlk etapta en iyi Kaysıyı almaya çalışıyoruz. Bu yüzden her gelen Kaysıyı almıyoruz. Bunları daha illerde alacağız. Kaysı Birliği, tüccar gibi çalışmak zorunda. Biz şimdi düşük fiyata Kaysı alırsak Malatya piyasasında düşüş meydana gelir, buna meydan vermemek için düşük kaliteli kaysıyı almıyoruz.

Newroz: Elde edilecek gelir-

den Birlik ortakları ne ölçüde yararlanacak?

N. Elmasulu: Sene sonu kârı, üreticinin vermiş olduğu Kaysı nispetinde dağıtılacak.

Newroz: Birliğin şu anda kaç tane üyesi var.

N. Elmasulu: İl ve ilçeler bazında toplam üç bin üyesi var ve bu rakam tüccarların düşük fiyat vermesi üzerine hızla artıyor. Birlik, Kaysı alımını sadece üyelerinden yapıyor.

Newroz: Daha önce

Kaysı piyasasını kendi çıkarları doğrultusunda istedikleri gibi kullananlar ilerde aynı şeyi Birlik için de yapabilirler mi? Yani Birliği kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilirler mi?

N. Elmasulu: Güçleri yeterse yönlendirebilirler. Ama ben burada kaldığım sürece buna asla izin vermem. Ben Demokratik Halk Kooperatiflerinin öncülerindenim. Yıllarca Köy Koop'ta yöneticilik yaptım. Hemde çok zor şartlar altında. Şu anda başkanı bulunduğum Kooperatif devlet güdümünde kurulmuş bir Kooperatiftir. Ben buna karşıyım. Beni bu mevkiye halkın kendisi getirmeliydi. Bu kooperatif bir Halk Kooperatifi olmalıydı.

Newroz: Birliğin işletmesine önemli oranda işçi alınacağı söyleniyor. Durum nedir, alınacak işçiler ne gibi sosyal güvencelere sahip olacaklar?

N. Elmasulu: 150 civarında işçi alınacak. Bunlar, devlet teşekküllerindeki işçilerin yararlandığı tüm haklardan yararlanacaklar. Ayrıca 4 maaş tutarında ikramiye verme yetkimiz var.

Newroz: Teşekkür ederiz.

N. Elmasulu: Ben teşekkür ederim. Derginize konuk olmanın dolaylı mutluyum.■

Küba'lı Gazeteci Rogelio Perez Sanchez:

"Biricik Yolumuz Hala Sosyalizmdir"

Röportaj : Sadık KOLUSARI

- Sayın Sanchez kendinizi kısaca bize tanıtır mısınız? Ayrıca İsviçre'ye geliş amacınız nedir?

- Küba'nın ulusal ve uluslararası gazetesi olan GRANMA gazetesinde 24 yıldan beri dizgi sorumlusu olarak çalışmaktayım. İsviçre'ye iki nedenle geldim. Birincisi, İsviçre'de yapılan bir konferansa katılmak amacıyla geldim. Bu konferansta matbaa, basım Compyuter programlaması gibi konular işlenecek, ikincisi, bize İsviçre'den hastahane malzemesi verildi. Bu malzemeler ve çalıştırılması hakkında bilgi edinmek için geldim.

Evliyim, bir kızım, bir de oğlum var.

- Küba'ya uygulanan ambargo konusunda görüşlerinizi ve karşılaştığınız zorlukları açıklar mısınız?

- Ekonomik durumumuz oldukça ağır. Bir taraftan abluka, diğer taraftan sosyalist sistemin çözülüşü ile karşı karşıyayız. İthalatımızın % 75-80'i sosyalist ülkelerle yapıyordu. Şu anda iki yönlü abluka altındayız: Amerika ve Doğu Avrupa.

- Yani şimdi Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkileriniz yok mu?

- Var. Fakat, bunlar eski ilişkilerden farklı. Daha önce bu ülkelerle uygun koşullarda ilişkilerimiz vardı. Çözülmeden sonra ticaretimizi yabancı para (Dolar, Mark, vs.) ile ve derhal ödemek şartıyla yapıyoruz. Buna fazla imkanımız yok. Yine daha önce benzin vb. petrol maddeleri karşılığında SSCB'ye şeker veriyorduk şimdi ise dünya fiatları üzerinden ödeme istiyorlar. Her yıl 13 milyon ton petrole ihtiyacımız varken, şimdi 4-5 milyon tonla yetinmek ve idare etmek zorundayız. Şimdi ulaşım, elektrik vs. gibi herşey yarı kapasiteyle çalışıyor.

- Peki sosyalizmi ülkenizde bu koşullar altında yaşatabilecek mısınız?

- Yaşatacağımıza inanıyorum. Ya bu durumdan çıkmak için bir yol bulacağız, ya da bu durumda

yaşamakla yüzyüzeyiz. Başka yol göremiyorum. Kapitalizm mi? Eğer Küba kapitalizme gitse zaten herşey çok daha kötü olacak. Zor koşullar altında eşitçe dağıtım ilkesi ile yaşanabilir ve yaşıyoruz. Fakat bu şartlarla kapitalizm koşullarında yaşanamaz. Küba halkı kapitalizmi iyi tanıyor ve istemiyor.

- Küba halkının sosyalizmi yaşatma kararlılığının en önemli nedeni nedir?

- Küba halkı sosyalizmin geliştirilebileceğine ve iyileştirilebileceğine inanıyor. Küba değişikliklere yöneliyor. Örneğin, kültür ve din serbesliğinde hiçbir engel bırakılmadı. Bölgesel ve merkezi seçim yöntemi ve yönetim işleyişi getirildi. Diğer alanlarda iyileştirme çabalarımız var. Sağlık sorunumuzun çözüm düzeyi birçok gelişmiş ülke ile karşılaştırılabilir düzeyde. Fakat imkanlarımız sönü edilmiş ülkelere göre geri. Ancak bizimde anlarda olmayan değerlerimiz var. Örneğin, ülkemizde dilencilik yok, yoksulluk ise oldukça az.

- Hangi ülkelere ilişkileriniz var, özellikle sosyalist ülkelerle ilişkileriniz nasıl?

- Sosyalist ülkelerle (Çin, Kuzey Kore, Vietnam) ile çok iyi ilişkilerimiz var. Çin iyi koşullarla bize 1 milyon bisiklet verdi.

- Kuzey Kore İsviçre Büyükel-

çisi Müsteşarı ile konuştuğumda "Çin ile ilişkilerimiz dostça değil" dedi...

- Hayır. Bizim Çin'le ilişkilerimiz oldukça iyi.

- Son dönemde yapılan toplantılarında Küba Komünist Partisi'nin Marksizm-Leninizmden sapıtığını ve Küba ulusal kahramanı JOSE MARTI'nin düşüncelerini kendisine rehber edindiği iddialarına ne diyorsunuz?

- Ülkemizde tek parti var, komünisttir, devrimcidir. Jose Marti (1853-1895) geçen yüzyılda kurulan Küba'daki Devrimci Parti'nin kurucusudur. Şimdiki partimiz o partinin mirası üzerinde kurulmuştur. MARTI, tüm Kübalıların bağımsızlık için tek partide birleşmesini savunmuştur.

İspanya'ya karşı Küba bağımsızlık mücadelesi iki dönemde olmuştur. İlk dönem 1868-1878 yılları. İkinci dönem 1895-1898 yılları. Bu ikinci dönemde Amerika müdahale ederek Küba'nın bağımsızlığını engellemek istedi. "Devrimci Parti" bu dönemde Kübalıları birleştirmek için kuruldu. 1898'de savaş bitti. Fakat bu sefer Küba Amerika'ya bağımlı bir ülke durumuna geldi. 1902'de siyasal bağımsızlık (yani göreceli bağımsızlık) temelinde Küba Cumhuriyeti ilan edildi. Resmen bağımsız olan veya öyle görünen Küba ekonomik olarak Amerika'ya bağımlıydı. 1959'da yeni devrimimiz oldu ve gerçek bağımsızlık elde edildi. ABD ise 1960'dan beri Küba'ya ambargo uyguluyor.

Biricik yolumuz halâ sosyalizmdir. Jose Marti, en büyük düşmanın sadece Küba düşmanı İspanya değil, tüm Latin Amerika ülkelerinin düşmanı emperyalizm, ABD olduğunu sürekli söylemiştir. O'nun düşünceleri genel olarak tüm emperyalizme karşıydı. Biz, Marti'nin bu yönünü alıyoruz.

- Söyleşiniz için teşekkür ederiz.

- Bende size teşekkür eder, Kürdistan Komünistlerine başarılar dilerim. ■

ULUSAL SORUNA SOMUT VE TARİHSEL YAKLAŞIM -II-

S. Çiftiyürek

Yazının birinci bölümünde sömürgelerin kısa bir tarihçesi, sömürgeci siyasetin yolaçtığı sonuçlar ve sermayenin ilk oluşumu üzerinde durmuştuk. Bu bölümün esas konusu, sermaye/ulus/ulusal devlettir. Sorunun bütünlüklü bir şekilde kavranabilmesi için, birinci bölümün devamı olarak ilhaklar üzerinde kısaca duracağız.

C- İLHAKLAR

İlhaklar genel olarak Avrupa kıtasına özgüdür. Öyleki ilhaka uğramış ülkelerin neredeyse tamamı Avrupa kıtasındadır. Sömürgeciler, nasıl ki genel olarak deniz aşırı ülkelerde gerçekleşiyse, tersinden de, ilhaklar genel olarak coğrafik bakımdan sınırdış olan (ya da aynı kıtada) devletler arasında gerçekleşti. Ayrıca yakın tarihimizde hem sömürgeleştirmeyi hem de ilhakları gerçekleştirenin esas Avrupa'nın güçlü devletleri olduğunu belirtelim. Buna, Ortadoğu'da Osmanlı ve Fars İmparatorlukları, Uzakdoğu'da Japonya ile Çin'i eklemek gerekir.

Avrupa'nın güçlü devletleri Amerika'yı, Afrika'yı, Avustralya'yı ve Hindistan'ı sömürgeleştirirken, yaşadıkları kıta olan Avrupa'da ise yüzyıllarca, sonu gelmez ilhaklara girişerek, ilhak ettiği yerleri kendi ülkesine katmaya ve kendisinin bir parçası haline getirmeye yöneldiler. Böylelikle, birçok Avrupa ülkesi defalarca güçlü ilhakçı devletler arasında el değiştirdi ve yüzyıllarca birden fazla devletlerin egemenlik kurma alanları oldular. Avrupa'da Almanya, İngiltere, Fransa, İspanya, Rusya, İtalya ve Hollanda dışında, kısa ya da uzun süreli (kimileri 30-40 yıl, kimileri 300-400 yıl hatta daha fazla) ilhaka uğramış bir tek ülke ya da halk yoktur. Polonya, Finlandiya, Romanya, Belçika, İrlanda, Norveç, İsviçre, İsveç, Yunanistan, Arnavutluk, Ukrayna, Baltık ülkeleri, Malta, Bask, Korsika, Andorra, Alsace bir ya da birden fazla güçlü devletler tarafından ilhak edildiler. Bunlardan Kuzey İrlanda, Bask ve Korsika'nın ilhak konumları halen devam ediyor. Andorra ise bugün de Fransa ile İspanya'nın ortak himayesi (ilhakı) altında küçük bir prensliktir. Alsace ise yüzyıllarca,

Fransa ile Almanya arasında el değiştirdi; en son merkezi Strasburg olan büyük kesimi Fransa'nın denetiminde kaldı ve artık tamamıyla asimile edilip Fransa'nın bir parçası haline getirilmiş oldu.

İlhaka uğramış belli başlı ülkeler olarak:

İrlanda: VII. Yüzyıl sonlarından itibaren İskandinavyalıların istilasına uğradı. İrlandalılar bu işgale karşı güçlü bir direnişle cevap verdiler. 1171'den itibaren ada İngiliz işgaline uğradı. Uzun süren kavgalar sonucunda 1960'da İrlanda tamamıyla İngiliz hakimiyeti altına girdi. Ancak 100 yıl sonra (1788'de) yasama özerkliğini elde edebildi. "*İngiliz Hükümeti İrlanda konusunda entegrasyon politikasını seçerken, Birlik Yasasıyla (1800) İrlanda'nın Londra'daki parlamentoya temsilci göndermesi hakkı kabul edildi.*" 1920'de bağımsızlığını elde etti. Ancak tam bağımsızlık 1937'de gerçekleşti ve İrlanda Cumhuriyeti İngiliz Milletler Topluluğu'ndan ayrılabilirdi. İrlanda'nın küçük bir parçasını oluşturan Kuzey İrlanda halen İngiltere'nin denetimi altında.

Polonya: 1500 yıllarında Polonya ile Litvanya tek bir cumhuriyet halinde birleştiler. 1700 yıllarında Rusya, Beyaz Rusya ile Litvanya'yı ilhak ederken, İsveç de Polonya'yı tamamen ilhak etti. Polonya bundan sonra ardarda üç defa paylaşıldı. Rusya, Avurturya ve Prusya (1772) Polonya'yı paylaşmaya karar verdiler ve paylaştılar. Buna rağmen Polonya'da ekonomik atılımlar devam etti ve Büyük Diyet (1788-1792) vergi sistemini ve orduyu ıslah etti. Kralın da onayıyla Yurtseverler, 3 Mayıs 1791'de Fransız Devriminin ilkelerinden esinlenen Anayasa'yı kabul ettirdiler. Bu tutum Rusya'nın askeri müdahalesine yolaçtı. Rusya Prusya ile anlaşarak Polonya'yı ikinci defa paylaştı (1793). Kosciusko, halk ayaklanmasının başına geçerek güçlü bir direniş örgütledi (24 Mart 1794). Ama Prusyalılar tarafından kuşatılan Varşova, 5 Kasım'da Rus Generali Suvorov'a teslim oldu. Böylece Polonya üçüncü defa paylaşıldı (1795) ve ülke tamamen ortadan kaldırıldı. Polonya kendini kuşatan üçlü baskı çemberinden ancak Çarlık Rusyası'nın 1917 Ekim Devrimi'yle yıkılmasının ardından kurtuldu; 1918'de bağımsızlığını kazandı.

Finlandiya: XII ve XIII. yüzyıllarda İsveç-Danimarka ve Novgorad Rusları arasında rekabet alanıydı. 1323'te Rusya İsveç'in Finlandiya'yı ilhakını tanıdı. Ve İsveç, Finlandiya'yı dükalık haline getirdi (1353). 1362'den itibaren Finlandiyalı seçmenler İsveç Kralı'nın seçimine katılmaya başladılar. 1700'lü yılların başlarından itibaren Rus saldırıları yoğunlaştı ve nihayet 1809'da Rus Çarı I.Aleksandr Finlandiya'yı fethedince, ülke Rus Çarı I.Aleksandr'a bağlı sınırlı özerkliğe sahip ve Fince ile Rusça'nın birlikte resmi dil olarak kabul edildiği bir Grandük'lük (prenslik) haline geldi. Ancak III. Aleksandr ve II.Nikola dönemlerinde Ruslaştırma politikası geliştirdi. Buna karşı ülkede milli direniş hareketi geliştirdi de, ülke artık tamamen Rus İmparatorluğu'nun bir eyaleti haline gelmişti. Finlandiya'nın bağımsızlığı yine Polonya gibi çarlığı yıkan Ekim Devrimi'nin ardından 1917'de gerçekleşti.

Norveç: 1397'de Danimarka Norveç'i ilhak ederek (yaklaşık 400 yıl) 1814 yılına kadar denetiminde tuttu. Ardından 1815'te İsveç'in ilhakına uğrayan Norveç ancak 1905'te bağımsızlığını elde edebildi.

Belçika: 1843'te Verdun Anlaşmasıyla Fransa ile Almanya arasında paylaşıldı. Daha sonraki yıllarda, önce Fransa sonra Hollanda tarafından ilhak edildi. 1883 yılında bağımsızlığını elde etti. Son olarak I. ve II. Dünya Savaşlarında Almanya tarafından kısa süreli işgal edildi.

İsviçre: Almanya (Avusturya), İtalya, Fransa egemenlik kurabilmek için yıllarca çalıştılar. Ama hiçbirisi kesin bir egemenlik kuramadı. Dolayısıyla İsviçre konfederasyonunun bugünkü yapısı geçmişteki ilhakçı güçlerin güç dengelerini yansıtmaktadır. Küçük İsviçre'de Almanca, Fransızca, İtalyanca ve Romans dili olarak 4 tane resmi dil kullanılıyor.

Romanya: Ülke XI. yüzyıldan 1878'de bağımsızlığını elde edinceye kadar geçen 7 yüzyıllık sürede Macarlar, Osmanlılar, Ruslar ve Avusturyalılar tarafından ilhak edilmiş ve bu devletlerin egemenlik kurma alanı haline gelmişti. (Kaynak: Memo Larousse Cilt 2'den derlenmiştir.)

Yukarıda aktardığımız uzun verilerden de görüleceği gibi **birinci özellik olarak:** ilhaklar genel olarak sınırdış devletler arasında gerçekleşmiştir. Deniz aşırı ülkelerde ilhaklara rastlanmamaktadır. İlhaka uğrayan ülke, çoğunlukla birden fazla güçlü komşu devletlerinin egemenlik kurmak için uğrunda savaşmışlardır. Rusya, İsveç, Danimarka tarafından ilhak edilen Polonya örneklerinde görüldüğü gibi, ilhakçı devletlerden herbiri diğerine karşı egemenlik alanlarını genişletmek, sınırlarını güvenceye almak, sınırlarında tampon bölgeler oluşturmak vb. için küçük ya da zayıf ülkeleri ilhak etmişlerdir.

İkinci Özellik: İlhakçı devletler ile ilhaka uğrayan ülke (devlet) arasında ekonomik, sosyal siyasal gelişmişlik farkları nitel değil nicelik düzeyde kalmıştır. Örneğin, belli başlı ilhakçı devletler olarak Rusya, Almanya, Fransa ile ilhaka uğrayan Polonya, Ukrayna, İrlanda, Romanya'daki gelişmişlik düzeyleri dün egemen olan aynı kapitalist ekonomik yapının nicel farklılıklarıyla sınırlıydı. Tek belirgin fark, ilhakçı devletlerin o günün koşullarında askeri olarak güçlü oluşlarıydı. Hatta Rusya'nın ilhak ettiği

Polonya, Finlandiya, Ukrayna kimi yönlerden Çarlık Rusyası'ndan daha ileriydiler.

İlhaklardaki bu duruma karşın sömürgelemlerle sömürgeci Avrupa devletleri arasındaki gelişmişlik düzeyi oldukça farklıydı. Sömürgeci Avrupa kapitalizmi rekabetçi ve (1900'lı yılların başında ise) emperyalist aşamaya ulaşmışken, Afrika, Asya, Avusturalya'daki sömürgelemlerin kimilerinde feodalizm, kimilerinde ilkel kabile yaşamı egemendi. İlhaklarla sömürgelemler arasındaki belirgin farklardan biri, ilhakların genel olarak ekonomik, sosyal, siyasal gelişmişlik düzeylerinin sömürgelemlerden ileri oluşuydu. "*Kuşkusuz kapitalizm, üretici güçleri Polonya'da, Finlandiya'da, Ukrayna'da, Alsace'ta, Hindistan'da-kinde, Türkistan'dakin-den, Mısır'dakinden ve öteki salt sömürge bölgelerinkinden çok daha güçlü, çok daha hızlı ve daha bağımsız olarak geliştirmektedir. Avrupa'da bağımlı ulusların, (yani ilhakların (B.N.) hem kendi sermayeleri vardır hem de bunlar çeşitli koşullarda sermaye edinme olanaklarına sahiptirler. Sömürgelemlerin kendi sermayeleri ya da sözü edilebilecek kendi sermayeleri yoktur. Ve mali sermaye altında siyasal bağımlılık koşulu dışında, hiçbir sömürge sermaye edinemez.*" (Lenin UKKTH s.178)

Öyle bir imaj yaratıldı ki, "Kürdistan TC Devletinin sömürgeci değil, ilhak ettiği bir ülkedir" diyenler, sanki TC'nin Kürdistan üzerindeki ekonomik, sosyal, siyasal işgalinin boyutlarını hafife alıyorlar, ya da "ilhaktır" demekle bu işgalin gerçek boyutlarının üstünü örtmeye çalışıyorlar! Hayır! Gerçekte yaşananlar bunun tam tersini kanıtlamaktadır.

İlhakların hem gelişmişlik düzeyleri, hem ilhakçılarla komşu ülkeler olmaları ve hem de genellikle aynı dini paylaşmaları gibi özellikleri nedeniyle emperyalistlerin sömürgelemlerde yaptıkları gibi, herhangi bir ticari şirkete havale etme, sömürgecinin yerli halkına mülk edinme hakkını tanımama ya da sınırlama, geniş plantasyonların kurulup işletilme hakkını sadece sömürgeci devlet halkına tanıma, yerlileri salt köle emeği olarak kullanma, yerli halkla sömürgeci devlet halkı arasında yasalarla belirlenmiş sosyal-siyasal ayrımlar koyma vb. gibi uygulamalar genel olarak ilhaklarda görülmez. Kısacası sömürgeci Avrupa'nın Afrika, Asya vb. sömürgelemlerde yaptıklarını, ilhaklara dayatmalarının temeli yoktu.

Sömürge ve ilhaklarla ilgili bu inceleme-araştırmanın sonucunda dikkat çekici bir durum ortaya çıktı.

Genel olarak coğrafik bakımdan sınırdış olan, uzun yıllar yan-yana yaşamış bulunan devletler ve devletlerin bünyesinde yaşayan ve aynı dini, inancı paylaşan birbirine denk gelişmişlik düzeyine sahip olan uluslar birbirlerini salt sömürgeleştirmeye yö-

nelmemişlerdir, yönelememişlerdir. Güçlü devletler (uluslar) komşularını ilhak ederek sömürgelere oranla çok daha derin bir entegrasyon ve asimilasyonla kendilerinin birer parçası haline getirmeyi hedeflemişlerdir. Örneğin:

Rusya: Hem gelişmiş Hıristiyan hem de geri kalmış Müslüman halkların yaşadığı ülkelerle coğrafik olarak sınırdışı. Hıristiyan Çarlık Rusyası Müslüman ve gelişmemiş Orta Asya'yı salt sömürgeleştirirken, Hıristiyan ve gelişmiş Ukrayna, Finlandiya, Polonya'yı ilhak etmiştir. Çarlık Rusyası, Orta Asya'yı doğrudan kendisinin bir parçası haline getirmeden işgal altında tutuyor, denetliyor, ama Rusya'nın ve Rus ulusunun ekonomik, sosyal, siyasal yaşamının dışında tutarak denetlemeye çalışırken, ilhakları her bakımdan birer parçası haline getirmeyi hedefliyordu.

İspanya: Amerika'da, Afrika'da deniz aşırı sömürgeler kurarken, komşusu Portekiz'i kısa süreli de olsa ilhak ediyor. Bask ülkesini ilhak ediyor ve kendisinin bir parçası haline getirmeyi hedefliyor. Bask üzerindeki ilhakı halen devam ediyor.

İngiltere: Avrupa'nın dışındaki tüm kıtalarda tam bir sömürge imparatorluğu kurarken, komşusu İrlanda'yı ilhak ediyor ve küçük bir parçasındaki ilhakı halen devam ediyor. Aynı durum Fransa, Almanya ve ilhakçı/sömürgeci devletler için de geçerlidir.

İlhaklarla sömürgeler arasında altı çizilmesi gereken bir ayrım daha var. İlhaklar, sömürgelere oranla daha derin bir entegrasyon/asimilasyonla yüz yüzedirler. Ekonomik işgal ve sömürünün boyutları daha derindir. Çünkü ilhakçılar ilhak ettikleri yerleri ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel olarak doğrudan kendisinin bir parçası haline getirmeyi hedefliyorlar. Bundandır ki yukarıda aldığımız alıntıda Lenin ilhaklarla sömürgeleri karşılaştırırken "salt sömürgeler" belirlemesini kullanır

Kürdistan ilhak mı, sömürge mi tartışmasını yıllardır sürdüren devrimci basınımızda ise tersine sömürgelerin ilhaklara oranla daha derin, daha kalıcı ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel işgali içerdiği mesajı verildi veya bu iddia edildi. Öyle bir imaj yaratıldı ki, "Kürdistan TC Devletinin sömürgeci değil, ilhak ettiği bir ülkedir" diyenler, sanki TC'nin Kürdistan üzerindeki ekonomik, sosyal, siyasal işgalinin boyutlarını hafife alıyorlar, ya da "ilhaktır" demekle bu işgalin gerçek boyutlarının üstünü örtmeye çalışıyorlar! Hayır! Gerçekte yaşananlar bunun tam tersini kanıtlamaktadır. İlgili bölümde bunun üzerinde ayrıntılı duracağız.

Üçüncüsü: Sömürgelere oranla ilhaklarda ulusal baskıya karşı, ulusal bilinç ve örgütlenmenin zemini daha güçlüdür. Bunun asıl nedeni, kapitalizmin yıllarda yarattığı ulusal uyanış ve burjuva demokratik öğelerdir. Bu durum bugünle değil, geçmişle ilgilidir. Çünkü hem dünyada ilhak ya da sömürge konumunda bulunan (özellikle de sömürge ülke konumunda olan) ülkelerin sayısı oldukça azalmıştır hem de mevcut ilhak ile sömürgeler arasındaki ekonomik, sosyal gelişmişlik farkı belirgin olarak ortadan kalkmıştır. Emperyalist kapitalizm sömürgelerde de kapitalist gelişmeyi ve merkezleşmeyi hayli ge-

liştirmiştir.

Dördüncüsü: Sömürgeler ile ilhaklar arasında siyasal bakımdan ortak bir yan vardır. Her ikisinde de uluslar/halklar ulusal bakı altındadır. Kendi kaderini tayin hakkını özgürce belirlemekten yoksundurlar. UKKTH'nin tanınması ve ulusal özgürlük uğruna mücadele, temel politik görev olarak ortaya çıkar. Dün, sömürgelerle ilhaklar arasında ayırım yaparak sömürgelerin siyasal bağımsızlığını (UKKTH) savunan, fakat ilhaklara gelince savunmayan kimi komünistleri eleştiren Lenin "Ne kadar evirip çevirseniz gene de ilhak, bir ulusun kendi kaderini tayin etme hakkının çiğnenmesidir, halkın iradesine karşı olarak devlet sınırlarının saptanmasıdır" (Lenin, UKKTH. s.166) der ve işgalcilerle yönelik olarak Türkistan'dan Buhara'dan, Hindistan'dan Afrika'dan vb. sömürgelerden olduğu kadar, İrlanda, Ukrayna, Polonya gibi ilhaklardan da "dışarı" şiarının haykırılması gerektiğini belirtir. Bunun için kavgaya verir.

Beşincisi: Lenin ilhak kavramının içeriğine ilişkin şunları belirtir: "(1) Zor kavramını (zorla bağlama) (2) Başka bir ulus tarafından ezilme kavramını (yabancı bölgelerin ülke topraklarına katılması vb.) ve bazan de (3) statükonun bozulması kavramını" (Lenin, UKKTH s.166)

Alıntıdaki birinci ve ikinci sıklar, hem sömürgeler, hem de ilhaklar için genel olarak geçerlidir. Çünkü her sömürge aynı zamanda bir ilhaktır. Fakat ikinci sıktaki "yabancı bölgelerin ülke topraklarına katılması" belirlemesi esas ilhaklar için geçerlidir. Sömürgelerde özellikle deniz aşırı sömürgelerde bu fiilen olanaksızdır. Üçüncü sıktaki "bazende (3) statükonun bozulması, kavramı" bizde bugüne kadar çokça tartışıldı. Statükonun bozulduğu, ezenle ezilen uluslar arasında yasalarla belirlenmiş ayrımların bulunmadığı yerler genel olarak ilhaklara özgüdür. Ancak ilhaklarda da yer yer yasalarla belirlenmiş ayrımların bulunduğunu belirtelim. Burada herhangi bir ilhaka uğramış ülkeye statükonun dayatılıp dayatılmaması, ilhakçı devlet ile, ilhak edilmiş ülkenin gelişmişlik düzeyleri, ilhaka uğramış ulusun, ulusal bilinç ve örgütlenme yeteneği, ezen ve ezilen uluslar arasındaki tarihi bağlar, kin ve düşmanlıkların boyutları, ilhakçı devletin dünyadaki konumu, bölge devletleri ile olan ilişki ve çatışmaların düzeyi vb. gibi bir dizi etmene bağlıdır.

Sonuç olarak ilhaklarda (ya da kimi ilhaklarda) yer yer ezenle ezilen uluslar arasında statükoya dayalı ayrımlar olmakla birlikte genel işleyiş olarak ayrımlar yoktur. Başka bir ifadeyle ilhakçı devlet ilhaklarda genel olarak statükoya dayalı ayrımları hedeflemez. Ama sömürgelerde, hem de istisnasız tüm sömürgelerde statükoya dayalı ayrımlar bir kuraldır. Öyle ki sömürgeci ile sömürge ulus halkı arasında her alanda ayrımların yani yasalarla belirlenmiş statülerin bulunmadığı tek bir sömürge yeryüzünde olmamıştır. Çünkü bir sömürgece sömürgeci devletin dayattığı statüler kalkarsa o ülke sömürge olmaktan çıkar.

Sömürge mi yoksa ilhak mı tartışması, somutumuzda ayrı mı yoksa birlikte mi örgütlenmek gerekir tartışmasıyla birlikte sürdürüldü. Öyle ki Kürdistan sömürge ise ayrı, ilhak ise birlikte örgütlenmek gere-

kir yaklaşımı ilkeselleştirildi. Özgülümüzde bu ilkeselleştirme doğru değildir. Kürt ve Türk emekçilerinin birlikte mi yoksa ayrı mı örgütlenmeleri gerektiği Kürdistan'ın sömürge mi ilhak mı olduğunun çok ötesinde faktörlere bağlıdır. Bunun üzerinde ayrıca duracağız.

Çok genel olmak kaydıyla, sömürgelerde ayrı, ilhaklarda birlikte örgütlenir yaklaşımı dün geçerliydi. Dün diyorum çünkü, sık sık belirttiğimiz gibi bugün artık sözü edilebilecek sayıda ne sömürge, ne de ilhak dünyada kalmamıştır. Dün, sömürgelerle sömürgeci

Birliktelik, tüm dünya halklarının ve hatta tüm ulusların ayrı ayrı doğuşlarının da mayasıdır. Çünkü hiçbir halk ya da ulus, saf bir etnik grubun, kabilenin, kavmin, klanın, aşiretin ürünü olarak oluşmadılar.

Her halk ve ulus onlarca etnik grup, kavim, klan kabile topluluklarının oldukça uzun bir tarihi süreç içerisinde belli topraklar üzerinde zorla ya da gönüllü kaynaşmaları sonucunda oluştu.

devlet halkı arasında birlikte örgütlenme veya birleşik iktidar nesnel coğrafik koşulları yoktu. Çünkü Çarlık Rusyası'nın Orta Asya, İsrail'in Filistin sömürgesi vb. dışındaki sömürgeler deniz aşırı topraklarda gerçekleştirilmişti. İngilizlerle Hintlilerin, Fransızlarla bilmem hangi Afrika sömürge halkının birlikte örgütlenbilmelerinin nesnel koşulları yoktu. Ayrıca kapitalizmin emperyalist aşamasına ulaşmış sömürgeci devlet emekçileriyle daha feodalizmi bile doğru dürist yaşayamamış sömürge ülke emekçilerinin devrim stratejilerinin çakışması olanaksızdı. İlhaklarda ise durum sömürgelerin tersineydi.

Hem ezenle-ezilen uluslar arasında ekonomik, sosyal gelişmişlik düzeyleri arasında farklar, farklı nitelikteki devrim stratejilerine yol verecek boyutlarda değildi; hem ilhaklar sınırdış ülkeler arasında gerçekleşmişti, hem de ilhaklar çoğu yerde çok uluslu devletlerin oluşumuna yol vermişlerdi. Fakat ilhaklardaki bu durum, tümü için birlikte örgütlenme, birleşik iktidar savunusunu gündeme getirir mi? Hayır! Burada belirleyici olan her bir ilhak edilmiş ülkenin ezilen ulusunu çevreleyen sosyo-ekonomik, siyasal koşullardır.

II- SERMAYE, ULUS, ULUSAL DEVLET

Ulus/ulusal devlet, son 200 yıldır üzerinde en çok tartışılan, adlarından en çok söz edilen olgular. Bu olgular üzerinde 21.yüzyılda da yoğun tartışmalar/çatışmalar sürecektir. Ama temel bir farkla: Geçmişte, tartışmalar/çatışmalar esas ulus ve ulusal devletlerin doğuşu, şekillenmesi üzerineydi, gelecekteki tartışmalar ise belirleyici olarak ulusal devletlerin

ortadan kalkması, ulusların giderek erimesi yönünde olacaktır. Elbette iki sürecin birden yaşandığı alanlar da olacaktır. Ve elbette ulusal devletlerin erimesi oldukça uzun bir süreci gerektirecektir.

Şimdi içinden geçtiğimiz süreçte ulus/ulusal devlet sorunu üzerinde tam anlamıyla birbirine zıt denilebilecek iki süreç birden yaşanıyor. **Bir yandan;** ulus/ulusal devlet/ulusal kültürü, uluslararası olgular lehine aşmanın sancılarını yoğun olarak yaşayan Avrupa; **diğer yandan** da ulusumuz başta olmak üzere, dünyada az sayıda da olsalar, halen kendi ulusal devletini kuramamış, her bakımdan ulus çapındaki iç merkezleşmeyi yaşamamış halkların, ulusal kurtuluş kavgası... Yani, Avrupalının yaşayıp aşmaya yöneldiği yeni aşama kavgası... Ve bu iki belirgin sürecin arasında bulunan, Afrika'nın Asya'nın genç ulusal devletleri... Bu zorlu ve karmaşık süreç, kendi içerisinde geleceğe doğru evrimleşen temel bir doğrultuda yol almaktadır. Dünya çapında, ulusal devletler merkezleşmenin odakları olmaktan giderek çıkıyorlar. Her bakımdan merkezleşmenin odağı artık uluslarüstü olgulardır. Derinleşen süreç budur.

A-HALKLARIN UZUN UYGARLIK YÜRÜYÜŞÜNDE ULUSAL DEVLETİN YERİ

Tarihin derinlikleri halkların birlik halinde olduklarının tanığıdır. Afrika, Asya, Amerika, Avrupa kıtalarının geçmiş tarihi belli bir yerellikte sınırlı da olsa, halkların oluşturdukları "halklar topluluğu", "devletler konfederasyonu", "konfedere kümeler", "özerk topluluklar" vb. biçimlerde siyasal, kültürel birlikler altında yaşamaktaydılar. Tarihte yer almış bu birliklerden bir kaç tanesi:

Afrika:

Mandeler veya **Mandigeler**, başta Malinkeler, Soninkeler, Dobaralar ve Dialalar olmak üzere birçok halktan oluşan bir "halklar topluluğu". Mandeler yirmi kadar Nijer-Kango dilinden oluşan Mandece konuşurlar. Bu halklar hemen hemen yalnız dil bakımından akrabaydılar. Çünkü medeniyetleri genellikle farklıydı. Bununla birlikte Mandeler, bundan yüzlerce yıl önce birçok Batı Afrika medeniyeti yaratmış olan büyük bir imparatorluk kurdular.

Ngoniler: Zambiya, Tanzanya ve Malavi'de yaşayan ve bir Bantu dili konuşan "halklar topluluğu."

Nguniler: XIX.yy.'da Natal ve Transvaal'da oturan ve bugün bir Bantu alt grubu oluşturan "halklar topluluğu"

Zandeler veya **Azandeler:** Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Sudan ve Zaire'de yaşayan halk grubu. Başlıca üç gruba ayrılırlar: Abandialar, Anungalar ve Avungaralar. XIX.yy. ile değişik kültüre bağlı pekçok sayıda kavim grubunu hakimiyeti altında biraraya getiren bir Zande devleti kuruldu.

Amerika:

Aztekler: 1428'de bir "devletler federasyonunu" oluşturdular. Başına da Meksika hükümdarlarını geçirdiler.

Kızılderililer veya **Amerika Yerlileri...** Güneydoğu'daki en önemli beş kabile vardı. Krikler, Çerokiler,

Çoktavlar, Çikasovlar, Seminoleleler. Bunlar "Beş halklar" birliğini oluşturmuşlardı.

Krik: Eski Kuzey Amerika "Kızılderililer Konfederasyonu". Konuştukları dil Naçez-Muskogi grubundandı.

Yakımalar: Kuzey Amerika Kızılderilileri. Av ürünleriyle yaşayan "konfedere kümeler" halinde örgütlenmişlerdi.

Asya:

Maratalar: XVIII.yy.'in ilk yarısında büyük bir hızla yayılarak federe krallıklar halinde örgütlenmişler. Bunların başlıcaları: Baroda, Gvalior, İndor. Daha sonra kısa süreli "Marata Konfederasyonu"nu kurdular ve Hindistan'ın en güçlü ordusuna sahip oldular.

Rejanglar veya Recanglar: Sumatra'nın güneybatısında yaşayan ve Malayaca konuşan bir halk. Dört kurucu atadan geldiğine inanılan dört baba klanına ayrılmış bir toplum düzenleri vardı. Ayrıca alt klanlara ayrılmış olan bu klanlar adeta bir "siyasal, toplumsal federasyon" oluştururlar. Her klan kendi içinde özerkti ve soydan gelen bir şef tarafından yönetilirdi. (Kaynak Memo Larause, Cilt 2. s.362-298)

Farklı kıtalardan buraya aktardığımız bu veriler, geçmişte yerel, bölgesel düzeylerde halkların (halk topluluklarının) çeşitli biçimler altında birlikler halinde yaşadıklarını bize göstermektedir. Elbette bu birlikler günümüzde oluşmuş bulunan birliklere göre daha yerel, daha geri, ilkel düzeydedirler. Halkların günümüzde yarattıkları (ve süreçte yaratacakları) birlikler ile geçmişte yaratılanlar arasındaki farklılıkların nedenleri uygarlık tarihinin ilerleyişinde, bugünün geçmiş üzerinde ve her adımda onu geliştiren aşan tarihi materyalist ilerleyişinde aranmalıdır. Tıpkı insanlığın gerçek kurtuluş olarak görüp hedeflediği modern komünizm ile insanlığın geçmişte yaşadığı ilkel komünizm (ilkel komünal toplum evresi) arasındaki ileriye yönelik farklılıklar gibi.

Birliktelik, tüm dünya halklarının ve hatta tüm ulusların ayrı ayrı doğuşlarının da mayasıdır. Çünkü hiçbir halk ya da ulus, saf bir etnik grubun, kabilenin, kavmin, klanın, aşiretin ürünü olarak oluşmadılar. Her halk ve ulus onlarca etnik grup, kavim, klan kabile topluluklarının oldukça uzun bir tarihi süreç içerisinde belli topraklar üzerinde zorla ya da gönüllü kaynaşmaları sonucunda oluştu. Nüfus olarak sayıları, genellikle birkaç bin ya da birkaç yüzünü geçmeyen yerel, bölgesel özellikler taşıyan ve dağılık halde yaşayan, dolayısıyla toplumsal birlik yönünde gevşek bağları bulunan, merkezileşmeden yoksun, yalnızca sınırlı bir dil, toprak, soy birlikteliği, ortak kültür duygusu, yaşam tarzı, gelenekleri gibi özelliklere sahip insan toplulukları olarak etnik gruplar, kavimler klanlar, kabileler ve aşiretlerden bir kaçı veya onlarca bu gönüllü modern ulusların ökoşullarıdır; oluşumlarının nesnelidirler.

Halkların gönüllü birliği ve kaynaşmasından her söz edildiğinde, tüyleri diken diken olan milleyetçiler, bizzat mensubu oldukları a, b, c, ulusunun onlarca farklı halk topluluğunun, etnik grubun, kabile ve kavimlerin kendi içerisinde eritilmesinin ürünü olduğunu hiç ama hiç düşünmek istemezler. Bugün Gür-

cü ulusunun oluşumunda Suanlar, Mingreller; Rus ulusunun oluşumunda Pomanlar, Kamçadalar; Ukrayna ulusunun oluşumunda Verkoviçler, Guzllar, Bukoviçler; Litvanya ulusunun oluşumunda, Letgallerin vb. sayısız yerel etnik topluluğun süreçte erimelerinin payları vardır. Modern Kürt ulusunun oluşumu Mezopotamya'nın, özellikle Yukarı Mezopotamya'nın geçmişte yaşayan irili-ufaklı onlarca halklarının, etnik gruplarının süreçteki erime ve kaynaşmalarına dayanmaktadır.

Uzun tarihi süreç içerisinde aşiretten, kavimlerden etnik topluluklardan, bölgesellikten giderek ulusa, ulusal devlete geçildi. Bu, halkların uygarlık tarihinde yeni bir süreçti. Sermaye/ulus/ulusal devlet, bu yeni sürecin başlıca olgularındı. Feodalizme karşı kavga içerisinde doğan kapitalizmin şafağı evresinde sermayenin öncelikle kendi pazarında güvenceye ihtiyacı vardı. Kapitalist gelişmenin önündeki feodal engelleri kaldırmak ve ülke çapında kapitalist gelişme ve merkezileşmenin önünü açmak için ulus temeline politik olarak örgütlenmiş bir kuruma ihtiyacı vardı. Bu, ulusal devletin kendisiydi. Kısacası ulusal devleti doğuran sermayenin, başka bir ifadeyle burjuvazinin temel okulu olan serbest pazarın kendisiydi.

Burjuvazi, feodalizme karşı kavgasında zafere ulaşabilmek için, kendi öz sınıf çıkarlarını, tüm ulusun çıkarları olarak sundu. Ulusal pazar ve bunu güvenceye alacak olan ulusal bayrak (ulusal devlet) etrafında tüm ulusal güçleri birliğe çağırdı. İngiliz ve (daha net olarak) 1789 Fransız Burjuva Devrimlerinin başlıca politik hedefi, sermayenin politik iktidarı olarak ulusal devletlerin kurulmasıydı. Devlet yine egemen sınıfların devleti olarak kalıyordu. İlk çağda köle sahibi yurttaşların, Ortaçağda feodal soyluların, burjuva devrimleriyle birlikte burjuva sınıfın devleti olarak şekilleniyordu.

Burjuva devrimleri ulusal devletin ya da genel olarak burjuva toplumun temel ilkelerini de ortaya koydular: Özgürlük, eşitlik, bireycilik... İnsan ve Vatanşlık Hakları Bildirgesi, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Deklarasyonu bu ilkeleri içeriyordu. Özgürlük, eşitlik, bireycilik burjuvazinin salt bir taktiği ya da feodalizme karşı kavgasında işçi-emekçi yığınları yanına alabilmek için verdiği tavizler değildi. Hayır. Burjuvazinin tamamıyla kendi toplum düzeninin temel yasalarını ortaya koyan şekliydi. Şöyleki:

Her birey "özgürdür", "eşittir". Çalışarak ve kendi emeğinin ürünü olarak özel mülk edinme hakkına sahiptir. Bunlar özü itibarıyla burjuvazinin sınıf çıkarlarını içermekteydi. Sermaye, feodal mutlakiyetin ve kilisenin önüne diktiği engellere karşı özgürlük istiyordu.

Burjuva toplumda her birey isterse topluma katkıda bulunur, isterse bulunmaz. Daha da önemlisi topluma yapacağı her katkının, kendinin özel mülkiyeti olacağına garantisiz yasalarla güvenceye bağlanmıştır. Fabrika işletme ve holding gibi özel mülk edinerek topluma "katkıda" bulunabilir. Topluma "katkısı", kendi özel mülküne, birey olarak kendine katkıdan geçmektedir. Kısaca özgürlük, burjuvazinin serbest teşebbüs ve rekabet haklarını içermektedir.

Herkes (birey) mülk edinme hakkına hukuken sa-

hiptir, eşittir. Hiçkimse bir diğerinin mülküne zorla el koyamaz, kimse kimseyi çalışmaya mecbur edemez. Ancak kapitalist sürecin kendisi bir yandan mülk (üretim araçları) sahipleri olan bir azınlığı, diğer yandan, mülksüzleşen işçi-emekçi çoğunluğunu yaratır. Ulusal devletler burada biçimsel olarak tüm ulusun devletidir, fiilen ise mülk sahibi sınıf olarak burjuvazinin diğer sınıf ve katmanlar üzerinde egemenlik kurma aracıdır. Burjuva toplumu bireyleri biçimsel olarak eşittirler, o kadar.

Bütün burjuva devletlerde toplumun/ulusun ortak çıkarları diyerek yasalarla güvenceye alınan çıkarlar, özünde burjuva sınıfın bireysel çıkarlarının genelleştirilmesinden başka bir şeyi içermezler.

Kapitalizmin şafağı diye adlandırılan dönemde genel olarak ulusal uyanışın, yığınsal burjuva hareketlerin boyverdiği görülür. Bu sürecin hedefinde politik olarak burjuva ulusal devletlerin kurulması toplumsal olarak feodalizmin, mutlakiyetçiliğin yıkılarak kapitalizmin egemen kılınması vardır. Bu süre-

Kapitalizm hem diğer toplumlara oranla bilim ve tekniğin en ileri olduğu hem de kendisinden önceki bütün toplumların birikimlerinin üzerinde yükseldiği için hızlı ve yoğun olarak gelişmiştir. Dolayısıyla diğer toplumlara göre ölümü erken olacaktır.

cin en tam ve en ilk yaşandığı kıta Avrupa'dır.

Avrupa'da kapitalist gelişim hızla devam eder. Büyük sanayinin oluşumu ve sermayenin giderek tekelleşmesi beraberinde bir dizi yeni gelişmelere yol verir. Burjuvazi büyük sanayi ile ulusal pazarları aşarak rekabete evrensel boyut kazandırdı; modern dünya pazarını kurarak ticareti sanayinin egemenliği altına aldı; ulusun her bireyini bütün dünya ile bağlantılı hale getirdi; tarihi süreçte oluşmuş kentlerin yerine toprakta mantar bitercesine sanayii kentlerini yarattı; kentin kır üzerindeki egemenliğini kurdu; girdiği ve egemen olduğu her yerde, her ulusta ve toplumda aynı sınıfları ve "aynı ilişkileri yarattı. Ve bu nedenle başka başka ulusların özel niteliklerini yoketti. Ve en sonu her ulusun burjuvazisi hala özel ulusal çıkarlarını korumaktaysa da, büyük sanayii bütün uluslarda çıkarları aynı olan bir sınıf, kendisi için ulusallığını, çoktan yokolduğu bir sınıf, eski dünyadan gerçekten kurtulmuş ve aynı zamanda ona karşı çıkan bir sınıf (işçi sınıfı BN) yarattı." (Marks-Engels, Alman İdeolojisi s. 101)

Büyük sanayinin oluşum ve yolaçtığı sonuçlarıyla ulusal sorun yönünde kapitalizmin ikinci dönemiyle karşı karşıyayız. Bu dönemin belirgin özelliği olan feodalizme karşı aynı cephede bulunan burjuvazi ile proletaryanın yan yana yürüyen mücadelesi sona ermiştir. Yığınsal burjuva demokratik hareketler

yerini, dünya çapında birleşmiş bulunan sermaye ile uluslararası proletarya hareketi arasındaki uzlaşmaz çelişki ve çatışmalara bırakmıştır. Artık gündemde olan proleter devrimlerdir. Avrupa'nın burjuva ulusal devletleri tarihi misyonlarını tamamlamıştır. Yıkılarak aşılması gereken olgular halini almıştır.

Kapitalizmin anavatani olan Avrupa'da ulusal devlet yönünden bunlar yaşanırken, sömürge ve ilhaklarda sorun farklıdır. Ulusal baskının devam ettiği, KKTH'ni elde edememiş tüm ezilen uluslarda, kendi ulusal devletini kurmak, başlıca politik hedeflerdir. Ancak tüm sömürge ve ilhaklarda ulusal hareketlerin içeriği, yaşanan çağın genel hedeflerine bağlı olarak değişmek zorundaydı ve öyle de oldu. Sömürge ve ilhaklarda ulusal bağımsızlığın önündeki başlıca engel emperyalizmdir. Ulusal kurtuluşu (ulusal devletini kurmayı) hedefleyen bir hareketin gerçekten bağımsızlığa yönelebilmesinin ve ilerici bir mite-lik taşıyabilmesinin olmazsa olma koşulu emperyalizme ve yerel bölgesel gericiliğe karşı olmasıdır.

"Ulusal sorun ortaçağ sonlarına doğru uyanmakta olan kapitalizmin ulusal yaşamın ilk belirtilerine hız verdiği sıralarda ortaya çıkmıştır. Başlangıçta, amacı ulusların ve ulusal devletlerin doğuşunu köstekleyen mutlakiyetçi feodal engelleri yerle bir etmek olan ve milyonlarca insanı kapsayan ulusal hareketler oluştu. Daha sonra, kapitalizmin gelişmesi, insanlığı bir yandan ezen bir avuç azınlık, diğer yandan ise, ezilen büyük halk çoğunluğu olarak ikiye bölünmesine yolaçınca, ulusal kurtuluş hareketi ezilen halkların gerek ezenleri devirmek doğrultusundaki, gerekse özgür ulusal ve toplumsal gelişmeyi güvence altına almak doğrultusundaki özlemlerini dile getirmiştir." (Lenincilik ve Ulusal Sorun s. 62)

Burjuvazi ile proletarya arasındaki uzlaşmaz çelişki ve kavganın tayin edici olduğu çağın ulusal kurtuluş hareketlerine emredici direktifi şöyle özetlenebilir: Ulusal kurtuluşun toplumsal kurtuluşla birlikte zafere ulaştırılması... Bu, somutta ulusal bağımsızlık-demokrasi-sosyalizm staretajisinde ifadesini bulur. Ve bu stratejik hedefte hayli yol da alındı. Ama bu stratejiyi tam hayat geçiren bir ülke örneği vermek gerekirse, o, Vietnam'dır.

Yakın tarihimizde, hatta 1960, 1970'li yıllara oranla bile, günümüzde ulusal sorunun konuluşu farklılıklar taşımak zorundadır. Çünkü sömürgecilik sistem olarak çökmüştür. İlhaklar hemen hemen bitmiştir. Öyle ki ulusal bağımsızlık ve ulusal devlet kurma, Kürtler, Filistinliler, Kuzey İrlandalılar, Tamiller, Basklar, Güney Afrikalı yerli halklar vb. çok az sayıda halklar için politik hedef durumundadır. Böylelikle artık ulusal kurtuluş hareketleri dünya devrim sürecinin etkin bir bileşeni olmaktan çıkmıştır.

Ayrıca ulusal kurtuluşun halen gündemde olduğunu belirttiğimiz sömürge ve ilhaklarda da kapitalizm dün ile kıyaslanmayacak boyutlarda gelişmiş ve ulusal kurtuluş ile birlikte toplumsal kurtuluşu da devrimcilerin önüne temel görev olarak koymuştur. Öyleki günümüzde ulusal olduğu kadar toplumsal kurtuluşu da hedeflemeyen her ulusal kurtuluş hare-

keti, emperyalizmle ve bölge gericiliğiyle ittifaka, hatta emperyalizmin denetimi altına girmeye adeta mahkumdur. Tıpkı Filistin Kurtuluş Örgütü ve tıpkı Güney Kürdistan ulusal kurtuluş hareketi gibi...

B-DÜNYADA EKONOMİK-SİYASAL, KÜLTÜREL MERKEZİLEŞMENİN VARDIĞI BOYUTLAR

Siyasetin, bilimin, genel hukukun, sanatın tarihi yoktur. Şu tarihte başladı ve şu tarihte biter diye bir tarih belirlemesi, siyaset, bilim, hukuk, sanat-edebiyat için yapılamaz. Bunlar, insanlığın tarih sahnesinde yer almasıyla yaşıttırlar. Ve insanoğlu varoldukça da yaşayacaklardır. Buna karşın, ulus/ulusal devletler belirli bir tarihi kesitte oluşular ve gelecekteki uzun yıllarda da giderek ortadan kalkacaklardır. Bu belirleme ile ulus/ulusal devlet olgusunun (özellikle de yeryüzünde halen kendi ulusal devletini kuramamış çok az sayıda uluslardan birisi olan ulusumuz için) önemini küçümsemiyoruz. Ulusal devlet olgusunun önemine karşın, insanlığın uzun uygarlık yürüyüşünde gelişen olgulardan birisi olduğunu belirtiyoruz, o kadar.

Ayrıca, ulusal devleti doğuran kapitalist toplumun ömrünün, geçmiş ilkel komünal, köleci, feodal toplumlarla kıyaslandığında çok kısa olacağı kesindir. Kapitalizm daha dünya üzerinde bütünüyle egemen olmazken yeryüzünün üçte biri kapitalizmden koparak sosyalizme yöneldi. SSCB ve Doğu Avrupa ülkelerindeki komünist iktidarların yıkılışı, kapitalizmin ömrünün diğer toplumlara oranla uzun olabileceğinin göstergeleri olarak görülemez.

İnsanlığın geçmişte yaşamış bulunduğu toplumlara kıyaslandığında kapitalizmin en hızlı ve en yoğun gelişen toplum biçimi olduğu görülür. Topu topuna 400 yıl kadar kısa zaman dilimi içerisinde tüm dünya üzerinde (günümüzde) egemen hale geldi. Ve sonunu getirecek iç çelişkileri netleştirdi. Doğanın yasasıdır: Hızlı ve yoğun gelişip büyüyen, hızla olgunlaşarak erken ölüme gider. Kapitalizm hem diğer toplumlara oranla bilim ve tekniğin en ileri olduğu hem de kendisinden önceki bütün toplumların birikimlerinin üzerinde yükseldiği için hızlı ve yoğun olarak gelişmiştir. Dolayısıyla diğer toplumlara göre ölümü erken olacaktır.

Ulusal devletlerin, kapitalizmin ürünü olduklarını belirtmiştik. Yeryüzünde kurulmuş bulunan ulusal devletlerden en yaşlısının 200 yıllık bir geçmişi vardır. Ve ulusal devletlerin yeryüzünde 200 yıl daha yaşayıp yaşamayacakları tartışma götürür. Ben, ulusal devletlerin önümüzdeki süreçte, daha üst bir merkezleşme lehine eriyip ortadan kalkacaklarına inanıyorum. Dün ulusal devleti yaratan sermayenin kendisi bugün, somut olarak da Avrupa'da (AT), ulusal devleti aşmakla yüz-yüze geldi. Gelişen bilim-teknikle, hızla küçülen dünyada sermaye ulusal devlet sınırlarını köklü olarak aşmak istiyor.

İçerisinden geçtiğimiz tarihsel süreçte dünyadaki tüm ulusal (ve federal) devletler hızla büyük bir dünya konfederasyonunun birer özerk yapısı haline gelmektedir. Bu bir süreç olarak derinleşiyor.

Tablo No 10'dan uzun uzun aktardığımız veriler, yeryüzündeki insanlığın ve ulusların temel yönelişlerini sergilemektedir. Bu temel yöneliş merkezileşmedir.. Öyleki, bir ulusal devletin yapısında bulunan

TABLO 10

BELLİ BAŞLI ULUSLARARASI KURULUŞLAR			
Kuruluşun Adı	Kuruluş Tarihi	Üye Devlet ya da Kuruluş sayısı	Merkezi
A- Birleşmiş Milletler (B.M.)	24.10.1945	171	Newyork
Birleşmiş Milletler bünyesinde 17'si uzmanlık olmak üzere toplam 30'u aşkın bağlı kurum ve kuruluşun bulunmaktadır.			
1- Uluslararası Alman Enerjisi Ajansı	1957	113	Viyana
2- Dünya Bankası: Üç gruba ayrılır. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası. Uluslararası Maliye Kurulu ve Uluslararası Kalkınma Birliği	1945	150	Washington
Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası	1956	127	"
Uluslararası Maliye Kurulu	1960	132	"
Uluslararası Kalkınma Birliği	1960	158	Roma
3- Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)	1945	136	"
4- Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu	1976	151	Washington
5- Uluslararası Para Fonu (IMF)	1945	92	Cenevre
6- Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması	1948	156	Montreal
7- Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO)	1947	150	Cenevre
8- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)	1919 ve 1946'da uzmanlık kurumu	130	Londra
9- Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO)	1878 ve 1959'da uzman kurum	154+5	Cenevre
10- Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO)	1967 ve 1974'de uzman kurum	126	"
11- Dünya Fikri Haklar Örgütü (WIPO)	1948	166	"
12- Dünya Sağlık Örgütü (WHO)	1967 ve 1986 uzman kurum	143	Viyana
13- BM Sinai Kalkınma Örgütü (UNIDO)	Başlangıç 1865 1947	160	Cenevre
14- Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU)	1874 ve 1948'de uzman kurum	168	Bern
15- Dünya Posta Birliği	1946	158	Paris
16- BM Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)	17- Uluslararası Adalet Divanı: Birleşmiş Milletlerin başlıca adalet organıdır. Milletler Cemiyeti'nin 1922'de kurmuş olduğu Uluslararası Daimi Adalet Divanının yerini aldı. Merkezi Lahey'dir.		
B- Yetkileri sınırlı diğer uluslararası örgütler.			
1- Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS)	1930	29 ülkenin merkez bankaları ve diğer finans kuruluşları	Basel
2- Interpol. Uluslararası Adli Polis Örgütü	1923	138	Saint-Cloud
3- Dünya Turizm Örgütü (OEPC)	1925 ve 1975'de son şeklini aldı.	109	Madrid
4- Petrol İhrac Eden Ülkeler Örgütü (OPEC)	1960	13	Viyana
C- Avrupa Topluluğu 1951. Kendi içinde 20 civarında kurum ve kuruluşun bulunmaktadır. Merkezi Brükseldir.			
D- Diğer Avrupa Örgütleri			
1- Avrupa Konseyi	1946	21	Strasbourg
2- Avrupa Serbest Mübadele Birliği (EFTA)	1960	6	Cenevre
3- Comecon	1949	10	Moskova
4- Kuzey Konseyi	1952	5	Stockholm
5- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)	1961	20	Paris
6- Avrupa Uzay Ajansı (ESA)	1975	13	"
7- Avrupa Güney Rasathanesi (ESO)	1962	8	Garching (Almanya)
8- Avrupa Nükleer Araştırma Konseyi	1952	14	Meyrin

E- AMERİKA: Amerika kıtasında belli başlı 7 kuruluş bulunmaktadır.		
	Kuruluş	Üye
1- Amerika Devlet Örgütü	1948	32
2- Latin Amerika Bütünleşme Örgütü	1980	"
3- Amerikalılar Arası Kalkınma Bankası	1959	44
4- Karaib Ülkeleri Topluluğu	1973	13
5- Orta Amerika Devletler Örgütü	1951	5
6- Amazonlar Bölgesi İşbirliği Konseyi	1978	8
7- And Paktı	1969	5
F-AFRİKA		
Afrika kıtasında belli başlı 8 kuruluş bulunmaktadır		
1- Afrika Birliği Örgütü	1963	50
2- Afrika Kalkınma Bankası	1963	75
3- Antant Konseyi	1959	5
4- Batı Afrika Ekonomik Topluluğu	1959	6
5- Orta Afrika Ekonomi ve Gümrük Birliği	1964	5
6- Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu	1975	16
7- Frank Bölgesi	1964	14
8- Güney Afrika Gümrük Birliği	1969	8
G-ASYA VE PASİFİK		
1- Güneydoğu Asya Anlaşması Örgütü	1954	8
2- Colombo Planı	1951	26
3- Asya Kalkınma Bankası	1966	32
4- Pasifik Konseyi	1951	3
5- Güneydoğu Asya Uluslar Birliği	1967	6
6- Güney Pasifik Komisyonu	1947	27
7- Güney Pasifik Forumu	1971	13
H- Kıtalararası Örgütler 4 adet		
I- İnsancıl Amaçlı Örgütler : Kızıl Haç, Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu, Daimi Halk Mahkemesi başta olmak üzere 9 adet.		
I- Barışçı Örgütler: Uluslararası Barış Bürosu, Dünya Barış Konseyi, Uluslararası Yeşil Barış Hareketi, Pugwash Hareketi.		
J- Doğayı Koruma Örgütleri: 1- Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği 1948'de kuruldu. 54 ülke 126 kamu kuruluşu, 369 resmi olmayan kuruluş üye. 2- Dünya Doğa Fonu: 1961'de kuruldu.		
K- Dini Örgütler: Toplam 11 adet		
L- Diğer Özel Örgütler: Masonluk, Lions Kulüpleri, Uluslararası Olimpiyat Komitesi başta olmak üzere toplam 11 adet.		

Kaynak: Memo Larousse, Cilt 2'den derlenmiştir.

tüm ama tüm kurum ve alanlarından hızla uluslarüstü kurumsallaşmaya/merkezileşmeye gidilmektedir. Ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, hukuki, bilimsel, doğayı koruma vb. alanlarda oluşmuş bulunan uluslarüstü kurumlara üye devlet sayısı tabloda görüldüğü gibi neredeyse tamamına yakını kapsamaktadır. Bu kurum ve kuruluşların uluslar/devletler üzerindeki yaptırım gücü her geçen gün artmaktadır. BM başta olmak üzere, bu kurum ve kuruluşların mevcut karar ve yaptırım gücü halihazırda zayıftır. Daha da önemlisi ABD ve belli başlı emperyalist devletlerin denetimi altındadırlar. Komünistler buradan hareketle uluslarüstü merkezileşmeye tavır almak yerine emperyalist siyasetin bu kurumlar üzerindeki denetimlerini kırmayı hedeflemelidirler.

IMF, Dünya Bankası gibi kimi kuruluşlar uluslar/devletler üstünde (özellikle de az gelişmiş, geri kalmış ülkeler üstünde) tam bir yaptırım gücüne sahiptirler. IMF'ye üye olup da onun dayattığı ekonomik/mali politikaları izlemeyen bir hükümetin uzun süre iktidarda kalmadığının sayısız örnekleri var. Türkiye ve benzeri durumdaki ülkelerde askeri darbelerin nedenlerinin başında IMF'nin dayattığı ekonomik reçetelerin zorla yığınlara dayatılmasının bulunduğu her-

kesçe biliniyor.

Günümüzde bağımsız ulusal devletlerin bağımsızlığı iki nedenle gittikçe biçimsel kalmakta:

Birincisi: Emperyalizmin, denetimindeki IMF, Dünya Bankası gibi mali kuruluşlar eliyle tüm dünya halklarını kendine bağlamıştır. Dün, ordu-polis gücüyle dünyada kurmuş olduğu sömürge imparatorluklarının yerini günümüzde mali sermayenin gücü almıştır. Klasik sömürgecilik 1960'lı yıllara gelindiğinde çöktü, ancak emperyalizmin yeni sömürgecilik siyaseti bugün tüm kıtalara egemendir. Bağımsız ulusal devletlerin ezici çoğunluğu bugün gerçek anlamda bağımsız değildir. Çünkü ekonomik bağımsızlık olmadan siyasal (ulusal) bağımsızlık da mümkün değildir. Dünya ezilen halkları emperyalizme karşı ulusal kurtuluş mücadelesini zafere götürdüler ve ulusal devletlerin kuruluşuyla birinci evre sonuçlandı. Ancak ulusal kurtuluş toplumsal kurtuluşla birlikte götürülemedi. Emperyalizm uzun ve kanlı-kavgalı ulusal kurtuluş savaşları sonucunda kapıdan kovuldu, ancak bacadan tekrar içeri girdi. Şimdi tüm dünya halklarının önünde emperyalizme ve onunla işbirliği içerisinde bulunan "ulusal" burjuvaziye karşı ikinci kurtuluşu, toplumsal kurtuluşu zafere götürmeleri görevi duruyor.

İkincisi ve Önemlisi: Tablo 10'da görülen uluslarüstü kuruluşlara üye olmakla, her ulusal devlet, az ya da çok kendi merkezi yetkilerinden bir kısmını bu kuruluşlara devretmeyi de peşinen kabul etmiş demektir. Bu halklararası karşılıklı bir bağımlılıktır, ulusal bağımsızlığı karşılıklı eriten bir bağımlılıktır ve komünistler tarafından savunulmalıdır.

19. yüzyılın bayraklaştırdığı ulusal egemenlik kavramının ve bu kavramın içerik kazandığı (vücut bulduğu) ulusal devletin kendi merkezi yetkilerinde bulunan bütün ama bütün alanlarda, yetkilerinin bir kısmını uluslararası anlaşmalarla daha merkezi (uluslarüstü) otoritelere devretmesiyle karşı karşıyadır. Halihazırda bunca uluslarüstü kuruma rağmen, karar ve yaptırım gücü asıl tek tek ulusal ya da federal devletlerdedir. Fakat derinleşen süreçte, terazinin kefesindeki ağırlık merkezi, yerelden (yani ulusal devletten) uluslarüstü kurumlara kaymaktadır.

Burada bir tesbit yapmamız gerekiyor: Dün (kapitalizmin şafağıyla birlikte) ulusal devlet ulusal ekonomi, siyaset, hukuk, kültür-sanat, bilim vb.'nin merkezileştiği odaktı. Tek tek ülke toprakları üzerinde klan, aşiret, kavim, etnik ulusal topluluklar ve bunların ekonomisi, siyaseti, hukuku yereldi, dağınkı ve merkezileşmeye ulusal/ulusal devlete doğru evrimleştiler. Dün merkezileşmenin odağı olan ulusal devlet bugün dünya çapında üst merkezileşmenin karşısında yerel kalmaktadır. Ve hızla dünya çapındaki merkezileşmenin birer özerk parçası haline almaktadırlar.

Halihazırda kendi ulusal devletini kuramamış, kendi ülke topraklarında ulus olarak tüm kurum ve kuruluşlarıyla merkezleşmesini yaratamamış Kürt ulusu gibi az sayıdaki halkın dışında, dünya genelinde temel yöneliş uluslarüstü merkezleşme doğrultusundadır. Güney Kürdistan'da (emperyalizmin denetimini altında da olsa) seçimler sonucu oluşturulan ulusal parlamentoya ulusal devlete doğru atılan adım, Kürt ulusunun kendi topraklarında merkezleşmesinin ilk adımıdır. Dikkat edilirse, kurulan parlamento ilk görevleri olarak önüne aşiretlere, bölgele-re, katmanlara, dini ve ulusal azınlıklara göre bölünmüş, şekillenmiş bulunan siyaseti, askeri gücü (peşmergeleri) maliyeyi, eğitimi, hukuku vb.. kendi ulusal çatısı altında merkezleştirmeye yönelik oldu. Kaldı ki Güney Kürdistan'da kurulan parlamento (federe Kürt Devleti) bile, bir yandan topraklarında merkezleşmeyi hedeflerken, diğer yandan bugünden uluslarüstü kurumlaşmanın bir parçası olmaktan uzak kalamıyor.

Avrupa Topluluğu (AT)

AT, 1951 yılından başlayarak Batı Avrupa devletleriyle Akdeniz ülkeleri arasında tedrici olarak ekonomilerini birleştirmek üzere kurulmuş olan üç örgütün; Avrupa Atom Enerjisi Birliği, Avrupa Kömür ve Çelik Birliği ve uzun süre Ortak Pazar diye anılan Avrupa Ekonomik Topluluğunun 1965 yılında birleşmeleri sonucunda oluştu.

Şu anda 12 Avrupa ülkesi üyedir. Avrupa Topluluğu (AT) Komisyonu, Bakanlar Konseyi, Avrupa Asamblesi (Parlamentosu), Adalet Divanı vb. gibi 20 temel ve yan kurumdan oluşmaktadır.

1951'de Avrupa Kömür ve Çelik Birliği ile atılan ilk adıma, süreçte, yeni kurumlar eklendi ve Avrupa Birleşik Devletleri'nin ekonomik, siyasal, hukuksal ve kültürel alt yapısının yaratılmasında hayli yol alındı. Bugün artık topluluğun 12 üyesi arasında:

- Pazarın tek ve gümrüksüz hale geldiği,
- Para kurlarındaki paritenin serbestleştiği ve Avrupa para birimi yönünde ciddi adımların atıldığı,
- Emegün dolaşımının serbestleştiği,
- Uluslararası gelişmelerle ilgili olarak veya paralel politikaların belirlendiği,
- Ortak bir güvenlik sisteminin yaratılmasının hedeflendiği,
- Üye devlet toplumları arasında ekonomik, sosyal yaşam düzeyleri arasındaki farklılıkların asgariye indirilmesinin hedeflendiği ve tüm bu hedeflerde geri dönülmez adımların atılmış bulunduğu AT bünyesinde, ulusal devlet (ulusal bağımsızlık) kavramı büyük ölçüde önemini yitirmiştir. Burjuvazinin temel okulu olan serbest pazar (rekabet), dün Avrupa'da tek tek ulusal devletleri öngörü-yorken, bugün artık ulusal devleti ayakbağı görmeye başladı ve Avrupa bütününde uluslarüstü bir devlet lehine ulusal devleti aşmak istiyor. Devlerin Avrupası mı, devletlerarası Avrupa mı tartışmasında gelecek, devletlerüstü Avrupa'nın olacaktır.

AT bünyesinde İngiltere başta olmak üzere kimi devletler hala bağımsızlık kavramı üzerinde gürültü

koparmaktadırlar. İngiltere ABD ile Avrupa'nın arasında sıkışmıştır. Bir yanda çok yönlü tarihi bağları bulunan Avrupa diğer yandan bir parçası saydığı ya da kendisini bir parçası olarak gördüğü ve aynı dili konuşan ABD. Başka bir ifadeyle torunlarının dün ilk oluşumunda etkin rol aldıkları ABD'nin etkisi... Bu ve daha başka nedenlerle sorun çıkaran İngiltere bile AT bünyesinde, devletüstü yasama, yürütme vb. kurumların yaratılmasına temelde karşı çıkmıyor, yalnızca acele edilmemesi yönünde bir ısrarı dile getiriyor. Zaten AT'nin yapısı, konumları ve işleyişlerine bakıldığında bugünkü Avrupa'da bağımsızlık kavramının önemli ölçüde aşıldığını ve AT üyesi olan devletlerden hiçbirinin kesinlikle 19 yy. bağımsızlık kavramına göre, ne ekonomik, ne sosyal, ne siyasi ne de kültürel olarak bağımsız olmadıklarını söyleyebiliriz.

AT üyesi devletlerin Hollanda'nın Maastricht kentinde yaptıkları toplantıda biri "ekonomik ve parasal birlik" diğeri "siyasi birlik" üzerine yaptıkları anlaşma, tek tek AT üyesi ülkelerde halkın oyuna sunulmaktadır. Son olarak Fransa %51.5 gibi kıl payı bir farkla "evet" demişti. Daha önce Danimarka red oyu vermişti. Önümüzdeki günlerde yapılacak referandumlarda başkaları da "hayır" diyebilir. Ve birleşik Avrupa Devleti bir süre ertelenebilir. Ama yalnızca kısa bir süre ertelenebilir. O kadar. Hiçbir güç Avrupa'yı girmiş olduğu birleşme sürecinden geri dönderemez, çünkü:

Avrupa'da hiçbir güç, 1789 Fransız Burjuva Devriminin ruhunu ve ideallerini canlandıramaz. Maastricht anlaşması, 1789 Burjuva İhtilalinin artık öldüğünü gösteren tarihi bir dönemeçtir. 1789, Fransız sermayesinin ulusal pazar, ulusal bayrak, ulusal ordusunu yaratan devrimdi. Ancak Maastricht anlaşması ise Avrupa'da hatta dünya çapında sermayenin devrimidir. 1789'u sermaye yarattı ve 1789'u yine sermaye 1992'de öldürüyor. 1789'a ve dolayısıyla Avrupa'da ulusallığa, dönüş olamaz.

C- BU KOŞULLARDA KOMÜNİSTLER SORUNA NASIL YAKLAŞMALI

1 - Demek ki ekonomik altyapıdaki gelişmeler, er ya da geç politik üstyapıyı etkiliyor, belirliyor ve şekillendiriyor. Avrupa'da önce Kömür ve Çelik Birliği anlaşmasıyla atılan ilk adım devamla Ortak Pazar ve Euratom'un kurulmasıyla ekonomik, sosyal bütünleşme derinleşti ve bu süreçte (günümüzde) siyasal, hukuki, kültürel bütünleşmeyi dayattı. Ekonomik determinizm her şeydir, her şeyi otomatikmen çözer denilemez. Fakat verili koşullarda iradi müdahalenin hareket zeminini oluşturduğu da reddedilemez.

2- Ulusal sorun dünya çapında tarihsel ve de belirleyici olarak aşılmıştır. Tabir uygunsu tarihsel olarak artık 1789'un defteri kapanmıştır. Ancak somut olarak tek tek az sayıda ulus ve baskı altındaki halklar için çözümlenmemiş bir sorun olarak duruyor. Dünyada ulusal baskı altındaki az sayıdaki halklardan birisi ulusumuzdur. Komünistler olarak ulusal soruna somut ve tarihsel yaklaşmalıyız derken, bu

iki gerçekliği bütünlüklü ele alarak siyaset yapabiliriz diyoruz. Tarihsel yönelişi gözardı edecek her tutum ve davranışımız bizleri milliyetçilerle aynı zemine itecektir. Bu zemin salt ulusallıktır. Ve komünistlerin kavgasında salt ulusallığın yeri yoktur. Dünya çapındaki genel entegrasyon doğrultusundan hareketle somutumuz olan ulusumuzun, kendi kaderini tayin edememiş olmasını göz ardı edersek bu bizleri ulusal nihilist, ya da ultra-sınıfçı konumuna düşürür ki, bunun da komünistlerin kavgasında yeri yoktur. Biz komünistler, yeryüzünde derinleşen süreç olarak, dünya halklarının her alandaki merkezileşme/bütünleşme sürecine, ulusumuzu, kendi doğal ulusal evrimini yaşayıp-aşarak taşımayı hedefliyoruz.

3- Milliyetçilik, kendi kaderini tayin edememiş

Marx, Engels, Lenin, Stalin'den bu yana yaşanan gelişmeler bu komünist kurucuların, politikacıların, dön öngördükleri ve ısrarla savundukları halkların birliği, özel olarak üzerinde titredikleri her ulustan proletaryanın birliği yolundaki görüş ve önerilerinin nesnel zeminlerinin erimesi bir yana tersine güçlenmiştir.

sınırlı sayıdaki ezilen ulusun kavgasında halen burjuva demokratik bir içeriğe sahiptir. Bunda bile ancak "genel olarak" burjuva demokratik içerikten sözedilebilir. Çünkü emperyalizme ve bölge gericiliğine sırtını dayamış ve emperyalizmin yönelişlerine bağımlı davranan ulusal hareketlerin burjuva demokratik niteliklerinden ciddi bir şekilde söz edilemez.

Ayrıca, milliyetçilik, dünyada genel olarak özü itibriyle gericileşmiş, artan merkezileşme/bütünleşmeye karşı çıkan fanatik ırkçı/faşist akımların ideolojisi halini almıştır. Bunu yine en net yansıtan, Avrupa'nın bütünleşmesine karşı çıkan ve yabancı düşmanlığını kanlı kavgalarla sürdüren Avrupa'nın ırkçılarıdır.. Öyle ki artık Avrupa'da ırkçılığın, şovenizmin milliyetçiliğin ve hatta faşizmin sınırları belirsizdir.

Dünya çapında sermayenin politik akımlarının bile artık enternasyonalist olduğu bir tarihi süreçte, bizler, somuttaki ulusal gerçeğimizi red etmeden komünizm adına, proletarya adına emeğin enternasyonalizmini öne çıkarmalıyız.

4 - Lenin, Stalin ve diğer komünist önderler, dünya genelinde milliyetçi ulusal örgütlenmeye karşı proletaryanın enternasyonalist örgütlenmesini ve özelde tek tek çokuluslu devletlerde her ulustan proletaryanın birleşik örgütlenme savunusunu kafalarında soyut olarak icat etmediler. Hem dünya genelinde, o günün koşullarındaki merkezileşmeden, hem de tek tek çokuluslu devletlerde doğrudan somut koşulların somut tahlilinden hareketle, devlette, partide

vb.. kurumlarda bölgesel özerk örgütlenme temelinde birleşik örgütlenme kuramını geliştirdiler. Dünya genelinde komünist enternasyonalist örgütlenme olarak tek tek tüm ülkelerin komünist partilerinin eşit haklarla birer özerk parçasını oluşturdukları Dünya Komünist Partisini (III. Enternasyonal) savundular ve hayata geçirdiler. Daha dar olarak tek tek çok uluslu devletlerde ise, ezen ve ezilen ulusun komünist partilerinin, varsa ulusal azınlıkların, yerel özerk örgütlerinin yer aldığı Merkezi Birleşik Örgütlenmeyi savundular, hayata geçirdiler. Ve hayata geçirilen birleşik yapılar 100 yıla yakın bir süre yaşadılar. Dünya tarihinde fırtınalar yaratan değişikliklere imza koydular. Bugün başta SBKP olmak üzere bu birleşik kurumların önemli bir kısmı (Avrupa'nın tersine) dağıldılar. Neden, niçin dağıldılar? İlgili bölümde üzerinde duracağız.

Burada şu kadarını belirteyim: Marx, Engels, Lenin, Stalin'den bu yana yaşanan gelişmeler bu komünist kurucuların, politikacıların, dön öngördükleri ve ısrarla savundukları halkların birliği, özel olarak üzerinde titredikleri her ulustan proletaryanın birliği yolundaki görüş ve önerilerinin nesnel zeminlerinin erimesi bir yana tersine güçlenmiştir. Bu önderlerin savunularının temel dayanağı olan, dünya çapındaki ekonomik, siyasal, hukuki, kültürel merkezileşme hızla derinleşti ve derinleşmeye devam ediyor. Öyle ki, dünya bağımsız devletlerindeki tüm kurum ve kuruluşları hızla derinleşmeye/ merkezileşme, bütünleşmeye paralel olarak her biri git gide dünya çapındaki uluslarüstü merkezi korumun birer özerk bölümü haline gelmektedirler.

5 - Ayrıca dünya çapındaki merkezileşme, başka bir tabirle, Centralization beraberinde her ulusal devlet bünyesindeki yetkilerin, yerel merkezler arasında dağıtmak, yerinde yönetim olarak Decentralization'ü da güçlendiriyor. Federal devletler, kendisini oluşturan her tür federe (birlik) cumhuriyetine daha fazla yetki devrine, tek tek her türlü federe devlet ya da bağımsız üniter devlet de kendi merkezi yapısı içerisinde belediyeler başta olmak üzere yerel yönetimlere daha fazla yetki devrine zorlanıyorlar. Böylelikle tek tek üniter ulusal devletler iki yönlü, yani üstünde ve altında yer alan kurum ve kuruluşlara yetki devri ile yüzyüzedirler. Bir yandan her düzeyde oluşan ve güçlenen uluslarüstü kurumlara, diğer yanda her ulusal devlet kendi bünyesindeki yerel kurumlara (yönetim birimlerine) yetki devriyle gittikçe eriyorlar, eriyceklerdir. Ama elbette bu önümüzdeki uzun yılları kapsayacaktır. Fakat şimdiden nüve halinde de olsa ortaya çıkan tablo şudur: Uluslar/devletler üstü şekillenen kurum ve kuruluşlarla birlikte yerel altyapılarının da gittikçe oluşmaya başladığını görüyoruz.

6 - Teorik ve politik olarak komünistler, ulusların güçlenmesi değil, erimesinden yanadırlar. Fakat tek yanlı ve zoraki bir erimeden (asimilasyondan) yana olmadılar, olamazlar. Komünistler her türlü zordan arınmış, karşılıklı, gönüllü ve evrensel olarak ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel koşulların doğal evriminin bir gereği olan erimeden yana olurlar.

(Sürecek)

"Ulusal Birlik" ten

Ülkemizde gelişen Ulusal Özgürlük Mücadelesi, ulusal bilincin ve ulusal duygunun gün be gün artan oranda yaygınlaşmasına yol açtı. Bu bilinç ve duygu da asırlardır egemen güçlerce çeşitli şekillerde bastırılmış ulusal birlik özleminin kendini yeniden açığa vurmasına kaynaklık ediyor.

Uluslaşmadan önceki tarihsel evrelerde toplumun feodal yapısından dolayı; uluslaşma döneminde ise yine azalan oranda bu faktörle birlikte sömürgeci boyunduruğun engelleyiciliği yüzünden bir türlü ulusal kimlik zemininde birlikte tutum alamamış ve milli birliğe ulaşmayı başaramamış Kürt halkı için, bu özlemin açığa vurulması, ulusumuzun güzel geleceği için önemli gelişmelere dair bir işaret olarak kabul edilmelidir. Bu özlem, ulusal özgürlük mücadelesinde ve ulusal birliğin yaratılmasında önemli bir itki görevi görecektir.

Değişik sosyal kesimlerce geliştirilen tavır ve eylemliliklerde ulusallığı birleştirici bir unsur haline gelmesi ve bu olgunun iç eleştirilerin bir kıstası haline ulaşması Kürt ulusu için tarihsel olarak ulaşılmaması gereken bir aşamayı ifade etmektedir. Ciddi bir gelişmedir.

Özlem, artık açıkça seslendirilen bir isteme dönüşmüş bulunuyor. Ancak bu doğal istem bazen yanlış anlayışlara ve toplumsal yaşamın nesnel gerçeklikleriyle bağdaşmayan ölçüsüz istemlere de yol açabiliyor. Ulusal birlik daha çok kitlelerce siyasal birlik olarak, tek partide birlik olarak anlaşılıyor ve bu anlayışın doğruluğu o düzeyde iddia ediliyor ki, iş başka parti ve örgütlerin varlığının gereksizliğine kadar götürülebilir.

Bu yanlış anlayış, birbirini etkileyen değişik faktörlerin toplamından oluşuyor. Bunları şöylece özetlemek mümkün;

1- Daha önceki evrelerde sömürgeci güçlerce benzerine az rastlanır boyutta, her türlü yöntem ve araç kullanılarak mantık çizgilerini zorlayacak düzeyde ölçüsüz bir bastırılmanın fırsatını bulduğu anda ölçüsüz bir dışa vurumu söz konusudur. Diyalektik etki-tepki ilişkisi içerisinde değerlendirilmesi gereken bu durum, Kürt halkının uzun yıllardır özlemini çektiği ama hiç bir zaman yakalamayı başaramadığı birlik özleminin, setleri aşan bir suyun sele dönüşüp ölçüsüzleşmesi misali, toplumsal gelişmeyi kendi kuralları içinde düşünmekten uzaklaşmayı ifade ediyor. Halk için doğal görülmesi gereken bu gelişmeye yön vermek, sözü edilen kuralları öğretmek ise toplumun öncülerine düşüyor.

2- Bu gün kendi mücadele çizgisini kararlılıkla sürdüren ve önemli bir gelişme gösteren P.K.K'nın bu konudaki yanlış tutumu ve topluma verdiği yanlış mesajlardır. Ulusal birliği tek partide ve siyasal birlik düzeyinde işleyen mesajlarını topluma ısrarlı bir şekilde ileten ve kendi dışında varolan ve hatta doğabilecek her örgütlenmeyi bir ihanet odağı olarak gören anlayış, toplumun yukarıda sözünü ettiğimiz nesnel durumuyla da birleşince, ortaya sonradan giderilmesi zorlaşacak toplumsal hatalara yol veren bir zemin çıkarıyor.

3- En önemlisi de, toplumumuzda var olan değişik siyasal örgüt ve partilerin, pratikte kendi varlıklarını tartıştırmaktan kurtaracak bir mücadele performansına ve örgütsel güce kavuşmamış olmalarıdır. Bu durum hem P.K.K'nın yanlış mesajlarında ısrar etmesinin hem de toplumun anlayış yanlışlığından kurtulamamasının en önemli nedenidir. P. K. K'nın ulaştığı gelişme seviyesinden ve bu sayede toplum üzerinde yarattığı etkiden sonra, toplum nezdinde arzu edilen boyutta olmasa bile, rüştünü ispatlamamış hiç bir siyasal gücün söyleyeceği en doğru şeylerin dahi toplumda ciddi bir etki yaratması ve toplumu doğru düşünmeye sevk etmesi mümkün olamaz. Eğer bu söylenenler aynı zamanda bir eleştiri olarak kabul edilecekse, bu eleştirinin oklarını önce kendimize yöneltmemiz gerektiğini cesaretle belirtelim.

Ulusal Birliğe İhtiyaç Vardır.

Siyasal partiler, toplumu oluşturan değişik sosyal sınıf ve katmanlardan birisinin sınıf çıkarlarını temsil eden var olan ve programlarında iktidar hedefi bulunan organizasyonlardır. Her siyasal parti bir sosyal sınıfın siyaset sahnesindeki temsilcisi olarak yer alır ve o sınıfın iktidara yürüyüşünün veya iktidarı yürütmesinin bir aracıdır.

Bir ulusun bünyesinde yer alan tüm sosyal sınıfların çıkarlarını aynı anda savunabilen ve tümünü temsil edebilen bir siyasal partinin çağdaş anlayışta yeri yoktur. Çünkü toplumlar, çıkarları çatışan ve karşılıklı bir mücadele içerisinde olan karşıt sınıflardan oluşmuştur. Bu mücadele iktidar mücadelesidir. İktidar ise, sınıflardan birinin egemenliği üzerine kurulacağına göre, bir iktidar aracından (partiden) tüm sosyal sınıfları temsil etmesini beklemek hayalcilik olur. Burjuva sınıfın ideologları yıllarca işçi sınıfı ve emekçileri bu hayalle oyaladıysa da, sonuçta, toplumun diyalektik gelişim süreci kendi doğal kanallarını açtı ve işçi sınıfını, ara katmanları temsilen siyasal partiler doğdu. Geline aşamada artık, toplumsal gerçeklerle bağdaşmayan fikirleri idealize etmenin bir yararı yoktur.

Kuşkusuz bu gerçekler, ulusal kurtuluş mücadelesi yürüten bir toplumda ulusal birlik ihtiyacını ortadan kaldırmıyor, gölgeleyemiyor. Toplumda sınıfların karşılıklı çıkar çatışmaları ne kadar gerçekse, ulusal kurtuluş mücadelesinde ulusal birliğe ihtiyaç olduğu da o kadar gerçektir. Çünkü ezilen ve sömürge uluslarda ulusal özgürlük, bir avuç işbirlikçi dışında, tüm sınıfların ortak talebi ve herkesin ulaşmak istediği birinci hedef olarak ortaya çıkıyor. Ulusal kurtuluş perspektiflerinin farklı oluşu da bu gerçeği fazla etkilemiyor. Bu nedenle, bu ortak hedef için davranış birliği sağlanabilecektir organizasyonların önemi küçümsenemez.

Bu, bir yandan içteki sınıf mücadelesini, dolayısıyla değişik sınıfları, değişik siyasal güçlerin varlığını;

Ne Anlaşılmalı?

C. Baran

diğer yandan ulusal ortak kurtuluş talebi etrafında birlikteliği aynı anda gözetebilecek, birini diğerinin engeli haline getirmeyecek, uyumlu bir ortak mücadeleyi gerçekleştirebilecek bir organizasyon olmalıdır. Açık ki böyle bir organizasyon siyasal partiye değil, sınıflar ittifakını ifade eden cephe oluşumuna denk düşmektedir.

Ulusal kurtuluş için oluşturulmuş cephesel organizasyonların dünyada çeşitli örnekleri mevcuttur. Geçmişte oluşturulmuş Bulgaristan Vatan Cephesi, bugünkü FKÖ, Afrika Ulusal Kongresi, Güney Kürdistan'da oluşturulan Kürdistan Cephe vb. bu türdendir. Ve zaten öyle görünüyor ki değişik sınıfların ve bunları temsilen değişik siyasal güçlerin varlığı ortamında ulusal iradeyi ancak böylesi organizasyonlar temsil edebilir.

Cephesel organizasyonlar ulusal birlik için düşünebilecek en gerçekçi oluşumlardır. Aksi halde, aynı ulustan bir işçi ile bir burjuvanın çıkarlarını birlikte yansıtabilecek programa sahip bir siyasal partiyi düşünmek gerçekçi değildir.

Tarih böyle bir iddiayla yola çıkanlara da tanıklık etmiştir elbet. Ancak, iddia sahiplerinin yarattığı köklerden daha sonra çeşit çeşit parti ve örgütlerin boy verip ayrıştığına da tanıklık etmiştir.

İradi müdahaleyle toplumların nesnel gelişimini hızlandırmak mümkündür. Ama iradeyle nesnel gelişmelerin yönünü uzun vadeli olarak değiştirmek, engellemek mümkün değildir. Nesnel gerçeklikle bağdaşmayan fikirler er geç bizzat toplum tarafından mahkum edilirler. Bu anlamda "bir ulusa bir parti" fikrini daha şimdiden aşmak gerekiyor.

Sosyalist düzende bile tek parti anlayışı uzun süredir tartışma konusu iken ve aşılmaya yüz tutmuşken, ulusal kurtuluş mücadelesini sürdürdüğümüz şu dönemde tek parti anlayışının uzun süre yaşaması mümkün görülüyor. Ki sosyalizmde savunulan çok partililik, işçi sınıfı adına birden fazla partinin varolabileceğinin ileri sürüldüğü bir dönemde, kurtuluş yolunda çok sınıflı ve ara katmanlı bir toplum da tek parti savunusu ne düzeyde yaşayabilir?

Çok Partililik Bir Zorunluluktur.

K. Kürdistan'da kapitalist üretim ilişkileri egemen hale gelmiştir. Kapitalizm her toplumda olduğu gibi ülkemizin bu parçasında da karşıt iki sınıf olan proleterya ve burjuvaziyi yaratmıştır. Şu anda çıkarları çatı-

şan bu iki temel sınıfın yanısıra orta burjuvazi, küçük burjuvazi, zengin köylülük, orta köylülük ve yoksul köylülük gibi ara katmanlar da mevcuttur.

Siyasal planda bu sınıf ve katmanlar doğal olarak önemli farklılıklara sahipler. Ulusal ve toplumsal kurtuluşla ilgili farklı politik perspektiflerle hareket edeceklerdir. Tümü Kürt olsalar bile, Kürtlük tek başına bir siyasal birleştirici unsur olamayacağına göre, farklı sosyal sınıf ve kesimleri temsil iddiasında olan değişik örgütlenmeler de olacaktır. Bugün varolan ulusal sorunun yarattığı sisli ortamda sınıfsal ayrışmalar ve sınıflar adına şiyaset pek netleşmemiş olabilir. Ancak bu, ulusal sorunun çözüm mücadelesinin aynı zamanda bir sınıflar arası rekabeti doğurduğu ve her sınıfın ulusal siyasete kendi damgasını vurmanın çabası içinde olduğu/olacağı gerçeğini değiştirmez.

Çok partililiğin çok başlılık olacağı ve mücadeleye zarar vereceği düşüncesi doğru değildir. Çok partililik, düşmana karşı mücadeleyi savsaklayacak zararlar doğurur. Ama çok partililiğin her zaman ve her şartta, buna yol açacağı iddia edilemez.

Örnekleri bir çok ulusun kurtuluş mücadelesinde yaşanmış ve halen bazı ülkelerde yaşanan ulusal kurtuluş cephesi organizasyonunu K. Kürdistan'da da yaratabilir ve yaşatabiliriz. Ulusal özgürlük sorunu için çok sayıda parti ve örgütü bir cephe programı etrafında bir araya getirme şansımız vardır. Bu şans kullanabildiğimiz takdirde, farklı siyasi örgütler arasında çekişmeleri önleyebileceğimiz gibi, ortak düşmana karşı ortak bir organizasyonla gerçekleştireceğimiz hareketlilik, örgütlere de kitlelere de dinamizm katacaktır. Yeter ki düşman saflarda yer alanlar dışında ki yapılara karşı demokratik bir kafa yapısına ve demokratik bir yaklaşıma sahip olabilelim. Bu konudaki siyasal olgunluk düzeyi bakımından, hali hazırda, çok sık eleştirdiğimiz G. Kürdistanlı örgütlerin de, Filistinli örgütlerin de düzeyini tutturamadığımızı belirtmek gerekiyor.

Farklı siyasal örgütlerin kendi varlıklarını koruma temelinde oluşturulacak cephesel organizasyon fikri, Kürt halkının tümünü tek parti etrafında birleştirme fikrinden çok daha gerçekçidir.■

Ulusal özgürlük sorunu için çok sayıda parti ve örgütü bir cephe programı etrafında bir araya getirme şansımız vardır. Bu şans kullanabildiğimiz takdirde, farklı siyasi örgütler arasında çekişmeleri önleyebileceğimiz gibi, ortak düşmana karşı ortak bir organizasyonla gerçekleştireceğimiz hareketlilik, örgütlere de kitlelere de dinamizm katacaktır

ALEVİLİK ÜZERİNE

- 1 -

Konuk Yazar: Teslim Töre

Ilkel insanın, kendi yaradılışı ve doğa hakkındaki ilkel tasavvurları ve korkularından doğan din, kendi temeli üzerinde gelişerek, insan aklını egemenliği altına alan ideolojik bir güce döndü. Pozitif bilimlerin açtığı yollar ve buluşlarla insanın kendisi ve evren hakkında bilgisi arttıkça; başka bilinmezliklere ve çikışsızlıklara tutunarak yeni ideolojik biçimler alan din, insanlığın ilerlemesinin önünde her zaman en büyük ayakbağı olma özelliğini sürdürdü.

Dinin bu özelliğini çok iyi kullanan egemen sınıflar; halkı her zaman dinin emrettiği ahlaki kurallar ve gelecek korkusuyla baskı altında tutmayı, kabulleneni, sesizce boyun eğen topluluklar yaratmayı başardılar. Ve insanlığın, çıkış yolu aradığı, kurtulmak istediği her bunalım döneminde, din; içinde bulunduğu çağa uygun yeni tasavvurlar ve ideolojik eklerle "kurtuluş felsefesi" olarak insanlığın imdadına yetişirildi.

Bugün de uygarlık, bir yandan dev bilimsel teknolojik buluşlar ve evren hakkında yeni bilgilerle ilerliyor, öte yandan da bütün dünyada yeniden dine, meneviyatçılığa doğru hızlı bir kayış yaşanıyor. Geçmiş ölü kuşakların elleri yeniden yapıştirildi insanlığın yakasına.

Uzayın keşfi ve evren hakkında biriken bilimsel bilgi, dev adımlarla ilerleyen teknolojik gelişme, ezilen, yoksul, emekçi halkların acılarını, mutsuzluğunu, huzursuzluğunu gidermeye yetmiyor. İnsanların sosyal yaşamındaki derin sınıfsal ayrılıklar olduğu gibi sürüyor çünkü. Bir de buna, geleceğin aydınlık umudu olarak görülen, Marxizm ve Materyalizmin parlak zaferi olarak gösterilen sosyalist sistemin yıkılışı, eski sosyalist ülkelerde şimdi kanlı ulusal savaşlar ve hızlı bir dine sarılışın yaşanması da eklenince, insanlığın yaşadığı huzursuzluk ve çözümsüzlükler bunalıma dönüştü. İnsanlığın bugünü ve yarını hakkındaki endişelerine, korkularına, çözümsüzlüklerine yanıt vermeye ve insanlığı kendi ekseni etrafında toplamaya çalışan dinin bütün kolları, mezhepleri, tarikatları harekete geçti.

İnsanların bilincinde oluşan bulanıklığı inançla doldurmaya, insanlığın yüzyıllardır uğruna savaştığı

kardeşlik, eşitlik, barış isteklerini dinsel felsefelere kanalize etmeye çalışan ve emperyalizmin dünya çapında uyguladığı "yeniden gelenekselleştirme" politikasından ve tek tek ülkeler bazında egemen gerici sınıflardan geniş maddi, manevi destek gören dinsel gruplar, örgütler, dine dayalı devletler ve tarikatlar görülmemiş bir hızla çoğalmaya ve yeniden örgütlenmeye başladılar.

Dünya çapında bu gelişmeler olurken;

Bugüne kadar genellikle düzenle, devletle çatışmış, muhalefet etmiş, tarihsel köklere dayanan toplumsal yaşam felsefesi ilerici öz taşıyan ve bu niteliğinden ötürü de genellikle ilerici, devrimci hareketlerin kitlesel katılımcısı olmuş Alevi kitlesini de düzenle barıştırıp, devletin himayesi altına sokmayı amaçlayan kimi "dede"ler "ocakzadeler" boş durur mu? Onlar da bir koldan, Aleviliği islamın bir mezhebi olarak yeniden yorumlamaya bu yorum etrafında yeniden tarikatları, dergahları, tekeleri diriltmeye, el açıp "talip" dilenmeye, Aleviliği diyanet şemsiyesi altına çekmeye ve onu toplumsal içeriğinden arındırmaya koyudular.

Ve Alevilik son yıllarda, tartışma gündeminde önemli bir yere oturtuldu. Televizyonda, basında Alevilikle ilgili tartışmalar, dizi yazılar, incelemeler yer aldı. Diyanet (dolayısıyla devlet) Alevilik hakkındaki görüşlerini tefrika etti. Onlarca kitap yazıldı. Alevi dergileri yayınlanmaya başladı. Eskiden kapısına kilit vurulmuş dergahlar (üstelik de metro-pol kentlerimizde) yeniden faaliyete geçti.

Kuşkusuz, Alevilik üzerine bu defaki tartışmalar "çok amaçlı". Yani, bütün bunları, doğrudan devletin yönlendirdiğini söylemek doğru değil. Bunların içinde, devletin kendi amaçları doğrultusunda yönlendirdiği destek verdiği oluşumlar da var. Alevi ileri gelenlerinin doğmuş olan ortamdan faydalanaarak kendi felsefelerini kitlelere iletme amaçlı çalışmaları da var. Bağımsız bir gözle sorunun ne olduğunu ortaya koyma amaçlı çalışmalar da var. Ama, hangi amaçla yapırsa yapılsın, Aleviliğin dinsel bir mezhep olarak yorumlanıp, yeniden canlandırılması, Alevi kitlelerinin gözlemlerinin sınıfsal farklılıklar ve sınıf kavgasından uzaklaştırılıp yeniden "de-

deler"in, "dervişlerin"in, "baba"ların söylevlerine çekilmesi ve Aleviliğin, materyalizmin yerine alternatif bir kurtuluş felsefesi olarak çıkarılması yararlı değildir.

Bütün bu nedenlerle, Alevilik üzerine, tarihsel toplumsal bir bakışa ve Aleviliğin çok çeşitli öğretilerden esinlenmiş eklektik felsefesinin, gerçek bilimsel felsefeyle nerede bütünleşerek bitmesi gerektiğine ilişkin görüşlerin ortaya konmasına ihtiyaç vardır.

Çünkü, sözkonusu tartışmalar ve materyallerde, sorun bir çok yönden öylesine birbirine karıştırılmıştır ki, "Şiilik", "Bektaşilik", "Alevilik", "Rafizilik", "Kızılbaşlık" vb. çeşitli isimler altında anlatılan şeylerin bir çoğunun, Aleviliğin gerçek tarihsel toplumsal kökleriyle bir ilgisi yoktur. Kimisi, Aleviliğin, Türklerin islami yorumlayışıdır demektedir, kimisi Aleviliğin Kürt kökenli olduğunu ispatlamaya çalışmakta, kimisi ise Arap felsefesine ve "oniki imam soyu"na bağlanmaktadır. Bunların hemen hiç birisi, sorunun hangi toplumsal yaşayış tarzından kaynaklanarak doğduğunu ve bugünkü biçimlere ulaştığını ele almadığı için, tartışmada bunları tek tek ele almanın pek yararı olmayacaktır.

O nedenle, bunlar üzerinde durmayacağım. Ama çok kısaca, devletin bu tartışmalar ve oluşumlardaki amacına değinerek geçeceğim.

Devlet, Aleviliği "Türk-İslam Sentezi"nin Kapsamına Almak İstiyor

Bilineceği üzere, geçmişte Alevilik üzerine tartışmalar genellikle, Alevileri karalamak, onların "dinsiz", "kafir" olduklarının propagandasını yapmak için müftüler, imamlar, hocalar tarafından yapılır, bütün bunların himayesini ve örgütlenmesinde devlet yapardı.

Elbetteki, devletin Alevi düşmanlığının nedeni vardı. Çünkü, günümüzde artık "Alevi" kavramıyla çağrılan ve çok eskilerde devleti ve özel mülkiyeti reddettikleri, ortaklığı savundukları için "Rafizi" olarak bilinen bu topluluklar da devlete hiçbir zaman ısınmamışlardı. Devlete, özel mülkiyete, düzene karşı olmuşlar, çeşitli isyanlar, ayaklanmalar gerçekleştirmişler, hep reddeden (yani Rafizi) muhalefet eden olarak yaşamışlardı. Köleci despotik devletlerle başlayan Rafizilerin bu karşılıklı düşmanlığı her dönem başka isim ve biçimler altında süregeldi. Despotik devletler Rafizileri her gördüğü yerde yok etmeye çalıştı.

Osmanlı ve TC devletinin Alevi düşmanlığının kökleri de buraya dayanıyor. Din görüntüsü altında süren karşılıklı bu düşmanlık, esasında ayrı toplumsal yaşayışların ve ayrı toplumsal felsefelerin karşılığıdır.

Bugün Aleviliğin tartışılışının, Alevilik dergahları ve dedelik müessesesinin yeniden canlandırılışının bir ucunda da devlet vardır. Ama bu defa, geçmişte olduğu gibi dışlamayı, hedef haline getirmeyi amaçlamıyor. Asimile etmeyi, devlete yamamayı, Alevi ilerici kitleleri ileri, devrimci görüşler ve hareketlerden koparmayı, Kürt ulusal mücadelesinde Alevi Kürtler, Sünni Kürtler ayrımını derinleştirip bunu hareketi bölen bir faktör haline getirmeyi amaçlıyor. Bu amaçla, Alevilik üzerine tartışmalara, Alevi dernek, dergah ve yayınlarına ortam hazırlıyor. Bugüne kadar düzenle ve devletle bütünleşmemiş olan devlete her zaman kuşku ve korkuyla bak-

mış olan Alevileri devletle ve düzenle bütünleştirmeye çalışıyor.

Devletin bu amaçlı tartışması, "Türk İslam sentezi" çerçevesinde başlatılmış ve o doğrultuda yürütülmektedir. Buna göre, Alevilik önce mezheplerden birine (caferi ya da hanifi) eklektik bir şekilde yama-

nacak, ve sonra da Alevilik "Türkün islamiyeti yorumudur" denerek Türk şovenizminin kalıpları içine sokulacak ve diyanetin kanatları altına alınarak Alevi köylerine "cami" "kuran kursu" vb. gibi hizmetler götürülecek...

Böylece Alevilik eritilerek ortadan kaldırılacak ya da islamın diğer mezhepleri gibi, insanlara boyun egmeyi, itidalli olmayı, "öbür dünya" korkusuyla bu dünyanın nimetlerini eşitçe paylaşma ilkesinden vazgeçmeyi öğütleyen bir dinsel öğreti haline getirilecek. Devletin Aleviliğe ilişkin yeni yönelişlerinin amacı budur. Ve yanlarına çektikleri bazı Alevi profesör-doçent ünvanlı "ocakzadeler" ve "dedeler"i bu amaçla destelemekte, yüklenmektedir, etkin kılmaya çalışmaktadır. TC devletinin bu amaçları doğrultusunda ne kadar yol aldığı henüz somut olarak ortaya çıkmamakla birlikte, Alevilik camiasında yeniden bir dirilişin yaşandığı açıktır. Bu alanda TC devletinin ve bütün dini gerici akımların başarıya ulaşip ulaşmaması; materyalistlerin, bütün mistik, metafizik felsefelerle yeniden yoğun bir felsefi kavgaya girerek, materyalizmin, insanın kendisi ve evren hakkında başvuracağı tek bilimsel öğreti olduğunun kanıtlanmasına, kurtuluşun dinde, mezheplerde, tarikatlarda değil, bilimsel sosyalizmde olduğunun gösterilmesine bağlıdır.

TC, Alevi ilerici kitleleri ileri, devrimci görüşler ve hareketlerden koparmayı, Kürt ulusal mücadelesinde Alevi Kürtler, Sünni Kürtler ayrımını derinleştirip bunu hareketi bölen bir faktör haline getirmeyi amaçlıyor.

Alevilik Bir Mezhep Değildir.

Konumuz olan Anodulu Aleviliğinin tarihsel köklerini yeterince açıklayabilmek için, bazı kavramlara açıklık getirmek gerekiyor.

Bütünüyle Arapça bir kavram olan "Alevi", Ali'ye ait, Ali'yle ilgili olan şey demek. Araplardaki adıyla "Aleviyin" (yani Alicilir) İslam tarihçilerinin açıkladığı gibi, Halifelik sırası gelen Hazreti Ali'ye halifelik ünvanının verilmemesi, yerine Ömer'in seçilmesiyle başlayan çelişkiler sırasında Ali'yi destekleyenler olarak ortaya çıktı. İslamiyetin halifelik çelişkilerinin bir ürünü olarak ortaya çıkan bu Aleviliğin, Anadoludaki Alevilikle isimden başka ortak yanları fazla yoktur. Günümüzde de, Arabistan'daki Alevilerle, Türkiye'deki Alevilerin gerek inançları, gerek ilkeleri ve gerekse de ibadet biçimleri birbirinden çok farklıdır. Öte yandan, yine İslam içi bir muhalefet akımı olarak gelişen Şiilikten de ayırır Anadolu Aleviliği, Şah İsmail'in oğlu Şah Tahmas'ın bazı fikirlerinden esinlenmiştir, ama bütünlüklü olarak Şiiliği benimsememiştir. Dolayısıyla Aleviliği Şiilik olarak yorumlamak da doğru değildir.

Bektaşilik ise, insanı merkez alan felsefesiyle, tümetçilik ve şeriatçılık yerine, millet ve hakikatı, doğal hukuku temel alan ilkeleriyle Alevilik içinde önemli bir düşünce akımı ve tarikat örgütlenmesi olmasına rağmen, bütün Aleviliği kapsayan veya onun eş anlamı olan bir kavram değildir.

Anadolu Aleviliğinin tarihi kökeni "Rafizilik"tir. Türklerin İslamlaştırılmasından sonra, Ali'nin ve aile efradının haksızlığa uğratılmasına tepki gösteren, onları "mazlum"lar olarak görüp sevgi ve sempati besleyen Rafizilere süreç içerisinde Alevi denmeye başlanmış ve Rafizilerin de bu isimle çağrılmayı kabullenmeleri sonucu, Alevilik kavramı yerleşmiştir. Değilsen, Anadolu Aleviliğinin tarihi kökleri, İslamiyetle başlamamaktadır. Bu yazıda da, yerleşmiş ve benimsenen bir kavram olduğu için Alevilik kavramı kullanılmaktadır. Ancak, içerik olarak Aleviliğin esas temelleri olan Rafizilik üzerinde durulacaktır.

Bu anlamda, Alevilik, dinsel ve mezhepsel bir akım değildir. Ve uzun tarihi, İslamiyetle başlamaz. İnsanlığın, ilkel komünal toplumda yaşadığı ortaklık sisteminin günümüze kalıntılar biçiminde uzanmış bir toplumsal yaşam biçimi, çeşili dinsel ve bilimsel öğretilerden etkilenerek, onlardan ekler olarak eklektik bir yapıya bürünmüş yaşam felsefesidir. Bundan dolayı, içinde hem maneviyat ve efsaneler vardır, hem de "hakikat" ve maddi hayat vardır. Bu eklektik felsefesi kabuk bir yana bırakılıp öze inildiğinde, sınırların, sınıfların, devletin ve özel mülkiyetin ve dolayısıyla bunların üzerine temellenen göksel tanrıların ve dinin egemenliğine direnen, reddeden radikal Rafizilik ortaya çıkar.

İlk "Komünarlar" ya da Rafizilik

İnsanların dağınık sürü halinde yaşamaktan çıkıp toplu halde, insan topluluğu olarak yaşamaya geçişinden bugüne bir milyon yıl geçmiştir. İnsan-

lık, bu bir milyon yıllık yaşamın en uzun bölümünü, ilkel komünal toplum ve kölecilik sistemi altında yaşamıştır.

İnsanın, ilkel sürü konumundan bir topluluk olarak yaşama sürecine girmesi ve yaşamını yeniden üretmek devam ettirebilmesi için iki temel araca gereksinimi vardı. Birisi ortak, yani kolektif yaşamak, birbirinin gücünden ve yeteneğinden güç almak, diğeri, avlanmak, vahşi doğayla mücadele etmek için üretim aleti sahibi olabilmek...

İnsanlık, bu iki temel gereksinmesini karşılayarak o çetin koşulların üstesinden gelebilmiş, yaşamını devam ettirebilmiştir. Bu zorunluluktan dolayı insanlık doğanın henüz çok az bir bölümü keşfedilmiş ve egemenlik altına alınmış ürünlerini kolektif olarak mülk edinmiş, bu kolektif dayanışma yoluyla aletler yaparak elde edilen yiyecekleri, giyecekleri bireylere hakkı olduğu kadarıyla pay ederek organize olmayı gerçekleştirmiştir. İnsanlık, binlerce yıl komünal bir yaşam sürdürürken, biyolojik olarak da bugünkü tipini bu komünal yaşam içinde oluşturmuştur. İnsanın gelişiminde temel bir yere sahip olan emek, düşüncenin, dilin gelişiminde, buna denk düşen biyolojik şekillenmenin oluşumunda önemli bir rol oynamıştır.

İnsanın toprağı işlemesi, su ile toprağı buluşturması, barınacağı yerleri seçip onarması, taşı, ağacı kendini vahşilere karşı koruyacağı, üretimde kullanacağı aletler olarak şekillendirmesi, ilkel emeğin toplu emek olarak kullanılmasını başarmıştır. Ve insan, ilk uygarlığı ve doğaya karşı kendi iktidarını bu komünal yaşam sayesinde kurmuştur.

Tarihi gelişim, toplumsal mülkiyetten özel mülkiyete, despotik köleci toplum sistemine ve dolayısıyla sınıflı topluma doğru ilerlerken, o dönemde dünyanın bütün yerleşim bölgelerinde toplum içinde büyük bölünmeler olmuştur. Topluluğun ortak malı olan toprağın, suyun, emeğin giderek özel bireyler elinde toplanması, bu mülklere el koyan güçlerin egemenlik kurmaya başlaması, ortak mülkiyeti ve eskisi gibi ortak yaşamı savunan insanların büyük tepkisine yol açmıştır. Bu bölünme aynı zamanda, insanlığın toplumsal sistemler arası ilk çelişki ve kavgasının başladığı bir bölünmedir. Ve bu kavga günümüze kadar devam etmiştir.

Köleci toplumdan kapitalist topluma kadar sınıflı toplum sistemlerinin arasındaki çelişkilerin ve kavgaların hiçbirisi, üretim araçları sahipliği bakımından "komünarlar" yani ortak mülkiyeti savunanlarla özel mülkiyet sahipleri arasındaki ilk ayrılık kadar derin, köklü ve uzlaşmaz olmamıştır. Çünkü birbirinden köklü farklılıklarına rağmen bu sınıflı sistemlerde özel mülkiyet sahipliği ve egemenliği ortak öz olarak kalmaktadır. Ama komünarlar, bu sistemlerin her üçünden de özde farklılık taşıyan ortak sahipliği, ortak üretim ve paylaşım ilişkilerini savunmuşlardır. Bu nedenle de, komünarlar, köleci, feodal ve kapitalist toplum sistemlerinin hiçbirisiyle bağdaşamamış, uzlaşmamışlardır. Sadece Anado-

lu'da değil, dünyanın birçok bölgesinde komünarlar, kimi zaman buldukları bölgenin, tepenin, vadinin ya da topluluğa başçeken liderin adıyla çağrılan ve kendi içlerinde eskiyi, doğal komünal yaşamı devam ettiren topluluklar olarak varolmuşlardır.

Tek tanrılı dinin evrenselleşmeden önceki dönemlerde bu topluluklara genel olarak "komünarlar" yada "kollektifçiler" denmiştir. Tek tanrılı dinlerin evrenleşmesi, bu dinlerin temsilcisi olarak ortaya çıkan devletlerin, kiliselerin yaygınlaşmasıyla, karşılarında tam boy kiliseleri, devleti, din adamlarını bulan bu topluluklar, kiliselerin amansız saldırılarına maruz kalmışlar, kimi zaman o din içindeki muhalif kanatlarla (örneğin katoliklere karşı protestanlarla, vb.) birleşerek, kimi zaman doğrudan kiliseleri ve devleti karşılarında mücadele etmişlerdir. Bunlara, "yoldan çıkanlar, din yolundan ayrılanlar" anlamında "Rafiziler" denmeye başlanmıştır.

Aslında "Rafiziler" kavramı, komünal sistemi savunanların benimsedikleri ve kendilerine taktıkları bir isim değildir. Orta çağda, özel mülkiyet sistemi kendisini kilise, devlet ve dinle özdeşleştirdiği için, bu özel mülkiyet sistemini reddedenler, egemen sınıflarca dini reddedenler, din yolundan sapanlar olarak görülmüş ve topluma da öyle lanse edilmiştir.

Sınıflı toplumlarda egemen sınıf, devleti ve dini tekeline alarak halkı kendisine boyun eğdirmek için kullanmış, devlete ve özel mülkiyetçi sömürü sistemine karşı olan herkesi din düşmanı ilan ederek ezmeye çalışmıştır. Rafizilik olayı da böyledir. Rafiziler düşünce ve inanç konusunda Nominalizmi aşamamışlardır. Yani, materyalist bir eğilim taşımalarına rağmen, henüz tanrının doğaya müdahalesini (sınırlı da olsa) kabul ediyor, tanrı inancıyla materyalist eğilimler taşıyan fikirleri birarada taşıyorlardı. Bu anlamda, materyalist felsefeden özler taşımalarına rağmen, bütünlüklü olarak materyalist değillerdi. Hem dinle, hem de materyalizmle aralarında belli bir mesafe bulunuyordu. Tanrı inancını bütünüyle reddetmiyorlardı, ama tek belirleyici olarak da görmüyorlardı. Bu nedenle, Rafiziler, tanrının, dinin yoksuldan yana olduğunu, tabiatı insanlara eşit bir şekilde kullanmak için bahşettiğini, zengine, başkasının hakkına el konulmasına karşı olduğunu söylüyor, dinler içinde bu yorumlarına temel bulmaya çalışıyorlardı. Yahudi, Hıristiyan, Müslüman hangi din ve mezhep bölgesinde olursa olsun, bütün Rafizilerin ortak anlayışı şuydu: "Ortaklaşa temizdir, senin ve benim ise pistir." Bundan dolayı, Rafizilere, Yunanca "temiz" sözcüğünden hareketle, temizliği savunanlar anlamında "Kathar-

lar" da deniyordu.

Alman araştırmacı Max Beer, "Sosyalizm ve Sosyal Mücadelelerin Genel Tarihi" adlı kitabında, Rafizilikle ilgili araştırmasında(*) Bulgaristan, İtalya, Fransa, Flandre, Almanya vb. gibi bütün ülkelerde bulunan Rafizilerin birbirinden bağımsız ve birbirinden habersiz olarak "Tanrımız herşeyi ortaklaşa temiz bir biçimde yarattı. Bu nedenle sadece ortaklaşa olan temizdir" noktasında birleştikleri sonucuna varmıştır.

Şeyh Bedreddin'in "yarın yanağından gayri her şeyde hep beraber" deyişi, Manisa-Aydın havalisinde başlattığı "Ortaklar" hareketi ve bu amaca yönelik ayaklanmaları, Anadolu Rafizilerinin de diğer bölgelerdeki Rafiziler gibi düşündüklerini açıkça göstermektedir.

Bir tek cümlede toparlayacak olursak, Rafiziliğin sorunu esasında dinle değil, mülkiyet ilişkileriyle dir. Ama egemen sınıflar tarihler boyunca, Rafizileri dine, tanrıya karşı çıkan, onu tanımayanlar olarak göstermiş, onun esas özünü, yani mülkiyet ilişkisi yönünü gizlemişlerdir. Ve tarihleri boyunca, Rafiziliği, din ve namus düşmanı, kadınları "ortak kullanmayı isteyen" sapkınlar olarak göstermeye çalışmış, toplumun bunlara kin ve nefret beslemesine önyak olmuşlardır.

Avrupa'nın her yerinde, Rafiziliğin cezası, görül- düğü ve tespit edildiği anda ateşe atarak yakmak olarak belirlenmiştir. Engizisyon mahkemeleri Rafizi avına çıkmış, Fransa ve İtalya'da, Rafizileri kitle- sel katliamlardan geçirmiştir. Rafizilerin ele geçirdiği bölgelere haçlı seferleri düzenlenmiş, özellikle İtalya'nın toprakları "Rafizi şehitlerin kanlarıyla sulanmış"tır.

Papalar, imparatorlar ve krallar, "din düşmanı", "namus düşmanı" ilan ettikleri Rafizileri, yaşamak ve ilkelerini savunmak için büyük özverilere katlanmak, ateşe yanmayı göze almak zorunda bırakmış- tır. Engizisyon, "bunlar papaya, kiliseye, tanrıya karşı çıkıyorlar, kadınları ortak kullanmak istiyorlar" fermanıyla Rafizileri meydanlarda yaktığı odun yığınlarının üstüne bağlarken, kendi yolunun doğru- luğunda direnen Rafiziler "bizim kadınlarımızdan başka herşeyimiz ortaktır, zenginlerin ise ortak olan şeyleri kadınlarıdır" diye bağırarak ateşe atlamayı şiar haline getirmişlerdi.

Anadolu'daki Rafiziler de (şimdiki adıyla Alevi- ler) her dönem aynı propandaya maruz kalmışlardır. Hatta öyle ki, daha geçtiğimiz yıllarda, bakanlığın denetiminden geçmiş okul kitaplarına, "Alevilerin içki alımı yapıp, lamba söndürdükleri, ana-bacı tanımadıkları" gibisinden tanımlamalar yazılmıştır.

Çünkü, egemen sınıflar, gerici ve tutucular hal-

Ne Paris Komünü ilk sosyalist girişimdir, ne de Sovyet devleti son sosyalist devlettir. Hem komünden önce, ilkel de olsa sosyalist yapılar oluşturulmuş, bunlar uğruna can verilmiş, hem de Sovyetlerden sonra sosyalist toplum kurulacaktır. Bundan herhangi bir kuşkuya kapılmamak için tarihe bakmak yeterlidir.

kın kafasına bunu yerleştirmişler, "Rafizi" sözcüğünü "dinsiz", "kafir" eşanlamında kullanmışlar, bu gibi gerçekdışı propagandaları ön plana çıkararak, Alevilerin, kardeşlik, eşitlik, bir üzümün suyunu, bir elmayı kırk kişinin paylaşması biçimindeki sembolik eşit paylaşımcı, dedelerin de Aleviliği bir mezhep görünümüne sokarak gerçek içeriğinden koparmaya, özü perde arkasına itmeye çalışması, günümüz Aleviliğinden koparmaya, özü perde arkasına itmeye çalışması, günümüz Aleviliğinin geçmiş tarihi değerlerinden önemli ölçüde uzaklaşmasına yol açmıştır. (Bu konulara ileriki bölümde daha geniş değineceğim)

Dünyanın her tarafındaki Rafiziler gibi, Anadolu'daki Rafiziler de (Aleviler) bir dini ya da mezhepsel akım değil, tarihsel, sosyal bir topluluktur. Eşitliği, ortak yaşamı, kardeşliği, halkın kendi kendini yönetmesini savunan ve bunları cemlerde elmanın, lokmanın, kurbanın eşit pay edilerek yenilmesi, müsaheplik, suçluların cemde bulunanların görüş ve oy hakkıyla tartışılıp cezalandırılması vb. gibi sembolik değerler biçiminde devlete ve devletin baskısına rağmen yüzyıllardır yaşatan bir topluluktur.

Rafizilik, 17.yüzyıla kadar, dinin karşısına kondu ve egemen sınıflar tarafından dinin, devletin baskısıyla ezilmeye, yokedilmeye çalışıldı. Engizisyonlarla, haçlı seferleriyle kıyıma uğratıldı. Ama bu baskı ve zulümler, yok etmeler, Rafiziliği tarihten silmeye yetmedi. Her dönem, farklı isim ve biçimlerde, "bizim" olanda direten, "yarın yanağından gayri herşeyde, her yerde hep beraber" düşüncesini savunan, bu düşünce için kavga veren topluluklar, hareketler varoldu, bu fikirler günümüze kadar taşındı.

Rafizilik ve Ütopizm

17.yüzyılın başlarından, 18.yüzyılın sonlarına, ütopyaların yayılma çağı olarak bilinir. Bu çağ, aydınlık felsefesinin yayılmasının, büyük keşiflerin ve doğa bilimlerinin gelişmesinin aklın egemenliğinin yolunun açıldığı çağdır. Skolastik ve teoloji önemli ölçüde aşılmış, serbest araştırma ve incelemelerin yolu açılmış, doğa bilimleri ve felsefe ön plana çıkmış, materyalizmin ilk ifadeleri kendini ortaya koymuştur.

Mistizm ve kutsamanın yerini, eleştirinin ve aklın aldığı bu dönemde, sosyalizmin teorik planda işlenmesi, egemen görüşle eskisine göre daha rahat bir ideolojik tartışmaya girilmesi sağlanmıştır. Bu birikimlerin üzerinde Marxizm ve dolayısıyla bilimsel sosyalizm, ütopyik sosyalizmi aşarak tarihe bırakmıştır.

Biz Marxistler, çoğunlukla, sosyalizm için mücadelenin, bilimsel sosyalizmle başlayanından buyana olanını biliriz. Öncesi dönemleri pek bilmeyiz. Ya da tarihe ilginiz ve tarih bilgimiz bilimsel sosyalizm tarihiyle başlar. Oysa, bilimsel sosyalizm,

kendisinden çok önceleri başlayan ve uzun-amansız kavgalarla süregelen savaşım tarihinin üzerine kurulmuştur.

Özel mülkiyet tarih sahnesine çıktığından bu yana, insanoğlu bitmez tükenmez bir mülk edinme kavgası içine girmiş, zaman zaman zayıflamak, zaman zaman güçlenmek üzere, özel mülkiyetçilik kavgası binlerce yıl devam etmiştir.

Bu, salt ekonomik boyutlu bir kavga değildir. Aynı zamanda sosyal ve siyasal boyutludur. Ortak mülkiyeti, eşitliği, ortak yaşamı savunan topluluklar, buna denk düşen bir siyasi yönetimi, yani halkın yönetimini de savunmuşlardır. Büyük baskılar ve katliamlara rağmen, savundukları, özlem duydukları bu yaşam tarzını ütopyik sosyalist (ya da bu girişimleri için kullanılan deyimle ilkel komünist) yönetimler oluşturarak hayata geçirmeye çalışmışlardır. Öyleki, bu sosyalizm savunusunun en zor yıllarını Rafiziler yaşamış, ateş üzerinde can vererek ilkel sosyalist ütopiyalarını yaşatmaya çalışmışlardır. İlkel biçimiyle de olsa, savunulan, uğruna ateşlerde yanarak can verilen sosyalizm, binlerce yıllık tarihi olan insanlık onurudur. Bu onur insanlık tarafından yaşatıldı yaşatılıyor. Bunu, mezheple, dinle özdeşleştirmek onun büyük tarihi değerini anlamamak olur.

Ne Paris Komünü ilk sosyalist girişimdir, ne de Sovyet devleti son sosyalist devlettir. Hem komünden önce, ilkel de olsa sosyalist yapılar oluşturulmuş, bunlar uğruna can verilmiş, hem de Sovyetlerden sonra sosyalist toplum kurulacaktır. Bundan herhangi bir kuşkuya kapılmamak için tarihe bakmak yeterlidir.

İlkel komünizmi savunan ve uygulayan ilk halk yönetimi biçiminde örgütlenme 1418'le 1431 yılları arasında Prag'ın (Çekoslovakya) Güneydoğusunda kuruldu ve yaşatıldı. Bu devlet tipi örgütlenmeye İnciden aldıkları "Tabor" adını takmışlardı. Max Beer'in sözkonusu araştırmasında belirttiğine göre, bu devletsiz yapıyı, küçük köylüler, tarım işçileri, Çek zanaatkarları ve işçileri ile yoksullaşmış soylular kurmuştu. Ve o dönemde ülkelerinden kovulmuş ya da kaçmak zorunda kalmış Begardlar, Valdocular vb. gibi Rafiziler de Tabor'a gelmekte, ilkelerini ve öğretilerini orada yaşatmaya çalışmaktaydı. Giderek Tabor, bütün Rafizilerin toplandığı merkez olmuştu.

O dönemin ılımlı reformistleri ve komünistleri "Tabor"da (başka çevirilerde Tabor "Güneş devleti" olarak geçmektedir) uzun süre imparatorluklara, Kiliselerin baskılarına karşı mücadele etmişlerdir. Bu krallıkların ordularıyla savaşmak zorunda kaldıkları için asker ve sivil kesim olmak üzere iki kesime ayrılmış, buna denk görev bölüşümü yaparak uzun süre bütün saldırıları göğüslemişlerdir.

Çek Krallığının Tabor'u yıkmaya gücü yetmemiştir. Bunun üzerine papazlar, kiliseler haçlı seferi başlatmış; şovalyeler, paralı askerler, serüvenci ve dindar katoliklerden topladıkları 150 bin kadar haçlı

ordusuyla Rafiziliği ortadan kaldırmak için saldırıya geçmiştir. Haçlı ordusu beş kez saldırmış ve hep yenilerek geri çekilmiştir.

Çünkü, hem o dönemde bütün Avrupa'daki Rafizilerden Tabor'u savunmak için insanlar, Max Beer'in ifadesiyle "Filistin Hıristiyan topluluklarına gidilir gibi coşkun hava içinde Tabor'a" gidiyordu, hem de Tabor'da kurulan toplumsal yaşam uğruna ölümü göze alacak düzeydeydi. "Kardeşlik duygusu bütün Taborluların yüreğine yerleşmişti. Aralarındaki bütün farklar ve toplumsal eşitsizlik kaldırılmıştı. Bütün mal mülk ortaklaşaydı. Dindarlık ve neşe, topluluk için çalışmak, açık havada yapılan toplantılar ve kutlanan bayramlar Taborluların hayatının belli başlı özelliklerindendi." (Max Beer. Sosyalizm ve Sosyal Mücadelelerin Genel Tarihi, s.299)

Ancak, daha sonraları, kralla uzlaşma yanlısı ılımlı reformistlerle radikal kanadın ayrılıp bölünmesinden sonra Tabor haçlı saldırılarına fazla direnememiş ve 30 Mayıs 1434'de yenilmiştir. Tabor, dinciler, özel mülkiyetçi hırsızlar tarafından yağmalanmıştır.

Avusturyalı şair Alfred Meissner (1882-1885) Taborluların sa-

vaşlarını ve özlemlerini şu şiirle dile getirmiştir:

"Birbirine benzeyen evlerde otururlar.
yardıma koşmaya hazırdılar.
Birliktir hepsi, bir örnek giysiler giyerler.
Tek bir masanın çevresinde oturmuşlardır.
Onlarda ne "senin" ne "benim" vardır,
bütün mallar ortaktır.
Kardeşlik! Kimi toprağı işler
kimi gülerek gider savaşa
Dünyayı ele geçireceklerini umarak!" (a.g.e. s.300)

Evet, Tabor yenilmiştir ama, topluma, insanlığa öğrettikleri unutulmamıştır. Max Beer'in araştırmalarına göre, "Hus (Hus Taborun ilk önderlerinden. Rafizi olduğu tespit edilerek 1415-1416'da ateşe atılarak öldürülüyor. bn.) savaşlarının biricik etkili sonucu, Wyclif ve Hus öğretilerinin Almanya'da yer etmesi olmuştur. Bu öğretiler reform hareketine kaynaklık etmişler ve 1525 köylü ayaklanmalarını etkilemişlerdir." (a.g.e., s.302)

Sosyalist hareketin ve bilimsel sosyalist öğretinin ilk güçlü çıkışını yine Avrupa'da yapması da bu tarihi köklere dayanmaktadır.

Rafizilik düşüncesi ve Rafizi hareketlerinden kaynaklanan bu gelişmeler, binyediyüzlerin başına kadar devam etmiştir. Bu dönemde artık ütopyalar çağı başlamış. Ütopikler döneminde de yine mülkiyet ya da mülk edinme biçimi tartışmaların temelini oluşturmuştur.

Örneğin, "gerçekçiler" yani, dinde doğru olan şeyin zaman içinde hayatta da doğru olması gerektiğini savunanlarla, "nominalistler" yani iki tür gerçeğin, inancın ve aklın gerçeklerinin varolduğunu kabul edenler arasında bile mülk edinme konusunda farklılıklar doğuyordu. Rönesansla, yani antik edebiyat ve sanatların yeniden doğuşuyla birlikte nominalizm zafer kazanmıştır. Rönesansın nominalizmden daha fazla bir şey olmasına yani ortaçağ barbarlığı ve cehaletinden kurtulmaya yönelmesine rağmen, nomanalizmin "gerçekçiler"e karşı zafer kazanmasına engel teşkil etmedi.

Bizimkiler, yani maddeciler ise yüzlerini doğallığa döndüler. Özellikle de Amerika'nın keşfi, Amerigo Vespucci'nin yolculuklarını anlattığı bir kitapçıkta, Kanarya Adalarından geçip Verde Burnu'na vardıklarında gördüklerini "burda insanlar doğal yapıya uygun bir şekilde yaşıyorlardı. Hiçbirinin özel mülkiyeti yoktu. Herşeyi ortaklaşa kullanıyorlardı.

Herkes orada kendisinin efendisiydi" şeklinde anlatması, maddecileri iyice doğallığı savunmalarına ve doğallığa denk düşen tek şeyin ise komünizm olduğuna inanmalarına yol açmıştı. O nedenle de hayali adalar, bu adalarda komünizm

kurma planları vb. gibi ütopyalar geliştirmişlerdi.

Düşünsel ve eylem planındaki gelişmeler ne olursa olsun kolektif mülk edinme ve yaşama biçiminden hiçbir zaman için taviz vermemişlerdir. Dini savunanlarla uzlaşıp laikliği yani kimsenin bir başkasının inancına karışmaması gerektiğini savunmuşlardır. Ama mülk edinme konusunda taviz vermemiş, özel mülkiyeti ve parayı bütün kötülüklerin temeli olarak görmeyi sürdürmüşlerdir.

Komünal toplumdaki Rafiziliğe, Rafizilikten ütopyaya kadar uzanan kolektif mülk edinme ve komünal yaşam mücadelesi, Marxizmin doğuşuyla birlikte bilimsel sosyalizmle bütünleşmiş, gerçek temellerine oturmuştur.

Anadolu Ütopikleri: Aleviler

Türkiye'de de daha yakın yıllara kadar Alevilere aynı zamanda Rafiziler denilirdi ve bu kavram da genellikle dini, şeriati reddedenler anlamında kullanılırdı. Oysa, önceki bölümlerde de özetlemeye çalıştığım gibi, sorun dinin reddedilmesiyle başlamıyordu. Sorun, insanın insan tarafından köleleştirilmesi, insanın ortak kullandığı toprağa, suya, doğanın nimetlerine güçlü kişiler tarafından el konularak diğer çoğunluk kesimlerin açlığa, yoksulluğa terk edilmesi yani özel mülkiyetin toplumu bölüp parçalamasıyla başlıyordu. Kardeşliği, eşitliği, ortaklığı savunan ve

insanların bu şekilde bölünüp parçalanmasına direnen insanlar, zamanla, dinin özel mülkiyetle bütünleşip toplumun üstünde emredici bir güç olarak ortaya konmasına karşı da direndiler.

Bunun için, egemen sömürücü güçler ve onların egemenliğini tanı buyruğu olarak vaazeden din adamları, şeyhülislam, mollalar, müftüler tarafından din düşmanları, din sapkınları olarak ilan edildiler. Alevilerin ortak yaşam felsefesinin kökünü kazımak için, "katli vacip" fetvaları verildi.

Oysa, Alevilerin din konusunda ulaştıkları en ileri boyut laiklik olmuştur. Hiçbir zaman bütünlüklü bir ateist temele oturmamışlardı. Tıpkı, Avrupa'da doğmuş olan nominalistler gibi, inancı ve akli iki tür gerçeklik olarak görmüşler, hem maddi doğaya ve doğa bilimlerine, hem de bir "yaratana"ın varlığına inanmışlardır. Bu nedenle hem materyalizmden, hem de idealizmden parçalar alan karma bir felsefeye ulaşmışlardır. Materyalist öğeler ağır baskı, makla birliğ, felsefeleri, "hak", "yaradan" inancının eklektizminden kurtulamamıştır.

Alevilerin düzenle kaynaşmamaları, düzenden uzak durmalarının başlıca nedeni din olmamıştır. Asıl neden, tarihin derinliklerinden gelen toplumsal yaşam biçimi sorunudur.

Bu bakımdan Aleviliği (kullanılan bu kavramdan hareketle) islamiyetin mezheplerinden birisi olarak görmek ya da Türklerin islamiyeti yorumlayış biçimidir gibi zorlama tanımlarla açıklamak yanlıştır.

İslamiyet diğer dinlerden farklı olarak (onlardan esinlenip kendine bir dizi kural kattığı için) çok detaylı bir dindir. İnsanın ahlaki yaşamıyla sınırlı değildir. Siyasi, ekonomik, ahlaki ve hatta cinsel, bütün yaşamını denetim altına alan, kurallara bağlayan bir dindir. Müslüman kişinin, eşiyse sosyal ve cinsel yaşamının nasıl olacağından tutun da, nasıl taharetleneceği, hangi eliyle taharetleneceği gibi detay konularda bile yazılı emirleri vardır. İslamiyetin mezheplerinin hiç birisi, (Hanefi, Şafii, Hambeli, Maliki ve beşinci mezhep dedikleri ve diğerleri tarafından pek kabul görmeyen Caferi mezhebi) islamiyetin beş şartından herhangi birisini reddetmez, uygulamazlık etmez. Sadece onlara bazı ekler yapar ve bu ekleri de ayrılık gerekçesi haline getirirler. Ama, Anadolu Aleviliği, islamiyetin beş şartının hemen hemen hiç birisini bağlayıcı olarak görmez ve yerine getirmez. Belli bazı yörelerde "Kelimeyi şahadet"i bilir ve söylerler. Ama, Hacca gitmek, oruç tutmak, namaz kılmak gibi müslümanlığın vazgeçilmez şartlarını uygulamazlar.

İslamiyet gibi, prensipleri ve şartlarla kuşatılmış, tüm yaşamı tanrı buyruklarıyla denetim altına almış bir dinin şurasından-burasından gedikler açarak, Aleviliği islam mezheplerinin bir yerlerine yamamaya çalışmak boş bir uğraşıdır. Aleviliğin herhangi bir mezheple ilgisi yoktur.

Ayrıca, Aleviliği Muaviye ile Ali'nin arasındaki anlaşmazlığın bir uzantısı ve dedeleri de Ali soyun-

dan gelen "Ehlibeyt" in torunları olarak göstermeye çalışmakta gerçekte bağdaşmaz.

Anadolu Aleviliği dinsel olmadığı gibi bölgesel bir olgu da değildir. Tarihsel, toplumsal bir olgudur ve yukarıdaki bölümlerde özetlemeye çalıştığım gibi, dünya çapında yüzlerce yıl varlığını devam ettirmiş olan Rafizilik hareketinin Anadolu'daki tezahürüdür. Rafizilik hareketi Filistin'de, Almanya, İtalya, Fransa, İngiltere, Bulgaristan vb. ülkelerde nasıl ki despotik devletleri, krallıkları uğraştırmış, yormuş, tarihte iz bırakarak süregelmişse, Anadolu'da da Rafizilik (Alevilik) yüzyıllar boyu çeşitli despotik, özel mülkiyetçi baskı yönetimlerine karşı mücadele ederek bugüne kadar gelmiştir. Süreç içerisinde özgün kültürel, folklorik değerler yaratarak, toplumsal içeriğini, sanatsal, kültürel birikimlerle zenginleştirmiştir. Şiirleri, deyişleri, semah ve ortaklığı, kardeşliği sembolik düzeyde yaşatmaya çalıştıkları cemleriyle ileri bir kültür birikimine ulaşmışlardır.

Oysa, Hazreti Ali, ya da "Ehlibeyt" (Ali'nin ev halkı) in islamiyetin ve şeriatın felsefesinden, kurallarından farklı, ayrı bir yolu ve anlayışı yoktur. Şeriatın tüm yasaları, başta Ali olmak üzere tüm Arap-İslam liderleri için geçerli ve bağlayıcıdır. Çünkü, Ali İslam yönetiminin bir halifesidir ve resmi sıfat taşımaktadır. Şeriatın tüm yasalarına bağlı ve saygılıdır. Ali ile diğer halifeler arasındaki çelişki islamın yasaları veya kurallarıyla ilgili değildir. Taa islam öncesi husumete dayanan kabile çelişkileridir. Ne ekonomik, ne sosyal ve ne de dini işlevler bakımından Ali ile Ömer ya da Muaviyenin ilkesel ayrılıkları yoktur.

Ama Alevilerin, şeriatın hemen hemen bütün yasaları ile ihtilafı vardır. Şeriata karşı sürekli bir mücadele içinde olmuşlardır. Şeriat yasalarını adaletli ve insanca bulmadıkları için kendi yasalarını ve yargı mekanizmalarını oluşturmuşlardır. Şeriat halkın iktidarını reddeden, mollaların, şeyhlerin, din ileri gelenlerinin despotik yönetimini öngörür. Aleviler tam tersine, halkın kendi kendini yönetmesini ister, baskılara rağmen, illegal koşullarda bu mekanizmayı yaratmaya uğraşır. Reşite ermiş (18 yaşını doldurmuş) bireylerin kadın erkek ayrımı olmaksızın eşit hakla katıldığı cemler bunun ürünüdür.

Sorunlarını, davalarını şeriatın kadularına iletmemek, şeriat mahkemelerine gitmemek için, cem toplantılarında bir yargı sistemi geliştirmişlerdir. Sınır sorunları, kan davaları, hırsızlık, haksızlık ve ırza tecavüz ve hatta, kocanın karısına dayak atması gibi sorunlar bir nevi halk mahkemesi biçiminde işleyen bu toplantılarda görüşülür, suçlular, orada bulunanların görüş, öneri ve oylarıyla cezalandırılır. Bu mekanizma, yüzyıllarca gönüllülük temelinde ve illegal planda işletilmiştir. Bu mekanizma, hem hukuk, hem ekonomik, hem politik ve hem de sosyal ilişkiler olarak şeriatın alternatifini oluşturulmuş ve şeriat yasalarına rağmen yaşatılmıştır.

Şeriatta kadın şeytani bir mahluktur. Dövülmesi,

erkekler tarafından aşagılanması ve erkegi yoldan çıkarmaması için tırnaklarına kadar örtünmesi gereken bir yaratıktır.

Aleviler'de kadın toplumun eşit haklı bir ferdidir. Saygı gösterilir. Sosyal yaşamda, mücadelede erkegiyle omuz omuzadır. Kadının dövülmesi, cemlerde görüülen suçlar arasındadır.

Şeriatla her erkegin birden fazla kadın alması mübahtır. Alevilerde, karısıyla boşanmadan başka bir kadınla evlenen, ya da yaşayanlar, toplumsal tart cezasına çarptırılır, verilen ceza süresince cemlere alınmazlar.

Aralarındaki bunca köklü farklılıklara rağmen, Aleviliği hala, islamiyetin, şeriatın şu ya da bu koluyla, mezhepleriyle eşleştirmeye çalışmak mümkün olmayan bir uğraştır. Ne Hazreti Ali'nin, ne de onun soyundan gelen "Ehlibeyt'in, şeriatla karşı böylesine köklü ve işlerlik kazanmış alternatif mekanizmaları yoktur.

O zaman sorulacaktır, Alevilerin Ehlibeyt'e, özellikle de Hüseyin'e bu sempati ve sevgileri nereden geliyor?

Alevi düşünce ve geleneklerinde hümanistliğin çok önemli bir yeri vardır. Ezilen ve haksızlığa uğrayanlara karşı acıma hisleriyle dolar, sempati duyarlar. Zaten dünyada olduğu gibi, Anadolu'da da Rafıziler genellikle ezilen, yoksul, emekçi tabakadan gelen insanlardır. Kendileri de tarihler boyu ezilmiş, baskı görmüş, haksızlığa uğramıştır. Bu sosyal köken, dünyanın neresinde olursa olsun ezilen, haksızlığa uğrayanların yanında olma güdüsünü koşullandırmaktadır.

Diğeri, Alevilikte insana tanrı düzeyinde değer verilmesidir. "Adem haktır, hak ademde gizlendi" aforizması, Alevilerin, ademe (insana) bakışını oluşturur. İnsana yapılan eziyet, "hakka yapılmış eziyet" olarak algılanır.

Aleviler bu iki faktörden dolayı hümanisttirler. Bu tarihi ve derin hümanizmin etkisiyle, Muaviye ve Yezid'in, Ali'nin ev halkına (ehlibeyt) yaptığı zalimliğe, hele de Şiilerin etkili Arap ajitasyonu ile tarihe kaydettikleri kıyım tepki göstermemeleri, Hüseyin'e düşmanlık beslemeleri mümkün değildir. Zaten, Anadolu Alevilerinin edebiyatında, Hüseyin ve Ehlibeyt'in işgal ettiği yerin hüznü ve yastan ibaret olması da bunu göstermektedir. Kuşkusuz, Alevilerin edebiyatında Ali mitolojisi de vardır. "Ali'nin zülfikarı 70 arşın uzarmış", "Bir kılıçta Hayber kalesini yıkarılmış", "Düldül yüz arşın sıçarmış" vb. türünden efsanelere de yer verilir. Ama belirtmek gerekir ki, Alevilerin Ali'ye ve ehlibeyte sempati duymasının nedeni bu gerçek dışı abartılar değildir. Esas nedeni "Kerbela faciası"dır. Kerbela faciasının Alevilerin hümanizmasında bıraktığı etkidir. Eğer Kerbela yaşasaydı, yani Ali kabilesi baskın gelip onların ehlibeytini faciaya uğratsaydı, bugün Ali ve Hüseyin'e sempati ve yas, Muaviyenin

ehlibeytine duyulurdu. Duyulurdu, çünkü, ehlibeytin Anadolu Alevilerinin duygu ve düşüncelerindeki yeri Kerbela faciasından sonradır. Öncesi Şiiler arasında yer alır ama Anadolu Alevilerinin Kerbela faciasının öncesiyle pek ilgi ve bilgisi yoktur.

Avrupa'da Rafizi hareketiyle ilgili belgeleri, Anadolu'daki Rafıziler konusunda bulmak zor. Ya yazılı hale getirilmemiş veya bu türden belgeler imha edilmiştir. Ama, toplumsal yaşayış biçimlerine, kulaktan kulağa, kuşaktan kuşağa aktarılan şiirlerine, destanlarına bakılarak bir karşılaştırma yapıldığı zaman, Anadolu'daki Rafızilerin de diğer ülkelerdeki Rafizi hareketleriyle aynı paralelde oldukları görülecektir.

Örneğin, Prag'ın Güneydoğusunda Tabor devletinin kurulduğu yüzyılda, Şeyh Bedreddin hareketinin Ege'de "ortaklar" köyleri kurmaları, Osmanlı devletine başkaldırmaları gerçekleşiyor. Nasıl ki, Taborlular da, Filistinliler, Pragli, İtalyan, Fransız, herhangi bir ulusal ayırım olmaksızın aynı ilkelere etrafında biraraya toplanıyor, Şeyh Bedreddin hareketinde de Rumu, Ermenisi, Türkü, Türkmeni, Pomagı, Kürdü birarada, ortaklar yaşamı içinde görüyoruz. Nasıl ki Taborlular, "ne 'senin' ne 'benim'" galesi taşımıyor, bütün malları ortak kılıyor ve kimi kardeşçe toprağı işliyor, kimi gülerek savaşa gidiyor ise Şeyh Bedreddin Ortaklar Hareketinde de "yarın yanağından gayri her şeyde hep beraber" olacak bir düzen yaratmak için kimi ortakların işesini temin etmek için çalışıyor, kimi Osmanlı ordularına karşı savaşa gidiyor.

Hacı Bektaş Veli, Pir Sultan Abdal ve daha nice-leri, bu tarihsel, toplumsal kavgayı yürütenler olarak tarihte yerini alıyor. İşte bütün bunlar ve bunların başlattığı, yürüttüğü ve kendilerinden sonraki kuşaklara devrettiği mücadele, Anadolu'nun ütopyik sosyalistlerini oluşturuyor, hümanizmanın kökleşmesini sağlıyordu .

(Gelecek bölüm: Anadolu Rafiziliğinin düşünce akımlarını oluşturanlar, yayanlar ve Rafizi (Alevi) hareketleri)

(* Max Beer'in aynı isimli kitabının 1968 May Yayınları baskısında "Rafizilik" olarak çevirisi yapılan ilgili bölümler, 1989 Can Yayınları çevirisinde "Sapkınlık hareketleri" biçiminde yazılmıştır. "Sapkınlık" kavramı, bu hareketi ifade etmemektedir, yanlıştır. Doğrusu "Rafizilik" olarak çevrilendir. Çünkü bu kavramın çıkış yeri Filistin'dir. Ve Arapçadır. Türkçe tam karşılığı "sapkınlık" değil, "reddedenler"dir. Ayrıca yine kitabın bu yeni baskısında Anadolu'daki Rafizi hareketi nedense yer almamaktadır. Kitabın bu yeni baskısını inceleyecek olanlar bu hatırlatmayı gözönünde bulundurmalarıdır.

KÜRDİSTAN GENÇLİĞİ

- 3 -

(Köylü Gençlik)

Kemal ARDIL

Ülkemizin kırsal alanlarında yaşayan insanların toplam nüfusa oranı % 40 civarındadır. Bu nüfusun büyük bir kesimini gençlik oluşturmaktadır. Köylü gençlik ağır ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarla karşı karşıyadır. Ulusal baskıdan, terör ve katliamlardan, ekonomik yıkımdan, işsizlikten, çalışma koşullarının ağırlığından, kültürel hak ve olanakların yokluğundan payına en çok düşen köylü gençliktir.

Kırsal alanlarda toprak dağılımı bozuk ve adaletsiz bir biçim arz etmektedir. Toprakların büyük bir kesimi toprak burjuvalarının (toprak ağası da diyebilirsiniz) elinde toplanmıştır. Nüfusun diğer kesimlerinin ise ya hiç toprağı yoktur ya da geçimini sağlayamayacak kadar az bir toprak parçasına sahiptir. Bu durum, başta yoksul köylü gençlik üzere, yoksul köylülüğü ekonomik olarak derinden etkilemektedir. Bozuk ve adaletsiz toprak dağılımı köylülüğü tek bir sınıf olmaktan çıkarmış köylülüğün farklı ekonomik ve sosyal gelir gruplarına bölünmesini beraberinde getirmiştir. Artık kırsal alanlar toprak burjuvalarıyla kır yoksullarının, orta halli köylülerle yoksul köylülerin yan yana yaşadığı fakat aralarında sınıf çelişkilerinin derinleştiği mücadele alanları haline gelmiştir. Bu durum köylü gençliğe de dolayimsız yansarak sosyal yaşamında yankısını bulmuştur, köylü gençlikte aynı sınıflandırmaya tabi durumdadır.

Köylü gençliğin bir kesimi toprak burjuvalarının çiftliklerinde ve topraklarında mevsimlik işçi olarak çalışmaktadır. Son derece düşük bir ücretle çalıştırılan köylü gençliğin bu kesimini kır proleterleri yada yoksul köylü gençlik olarak tabir etmek gerekir. Bu sosyal kesim hiç bir güvenceye sahip değildir. Sendikası ve sigortası çalıştırılan bu gençler büyük bir sosyal ve ekonomik yıkımın içerisinde bulunmaktadır.

Buna eğitim-öğretim olanaksızlıkları, kültürel ve sosyal faaliyetlerden yoksunlukta eklenince içler acısı bir durum ortaya çıkmaktadır.

Emekçi köylü gençliğin tüm kesimleri ekonomik ve sosyal zorluklar içerisinde. Ürettiği ürünler tefeciler tarafından ucuza kapılmakta, tarım girdilerinde, zirai ilaç ve araç edinmede zorluklarla karşılaşmaktadır.

TC'nin hakimiyetinin ulusal ve toplumsal uyanışına ve direnişine karşı yürüttüğü "topyekûn savaş"tan en çok emekçi köylü gençlik etkilenmektedir. Baskı, şiddet ve terör politikasının sonucu gençler tutuklanmakta, işkence görmekte ve katledilmektedir.

Kırsal alanlardaki kötü yaşam koşulları ve işsizlik sonucu köylerden kentlere büyük bir göç yaşanmaktadır. Buna TC'nin kırsal alanlardaki baskı, şiddet ve katliamlarında eklenince Kürdistan'dan büyük metropol kentlere, başta köylü gençlik üzere, göç daha da derinleşmekte ve yaygınlaşmaktadır. Metropolere sür-

rüklenen gençler gittikleri yerlerde büyük sorunlarla karşı karşıya gelmiş, ekonomik ve kişilik problemlerin girdabına girmiştir. Ekonomik olanaksızlıklar ve baskılar sonucu metropollere sürüklenen gençliğin büyük bir kesimi kalifiye eleman değildir. Çoğunluğu köy kökenli olan gençlerden meydana gelen bu kuşak okuma-yazma bilmemekte, hatta bir kesimi Türkçeyi bile rahatlıkla konuşmamaktadır. Bundan dolayı uzmanlık gerektiren işlerde çalışma olanağı bulamamakta, daha ağır ve tortu işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Bunlar daha çok inşaat işçiliği, hamallık, işportacılık gibi işlerdir.

TC'nin ülkemiz ve halkımıza yönelik asimilasyon ve entegrasyon politikasının bir sonucu olarak metropollere sürüklenmiş bu kesim, gittikleri kent ortamına uyum sağlamakta büyük zorluklar çekmiş, bütünleşme sancılı bir süreç dönüşmüştür. İletişim ve uyum sorunları, dayatılan egemen kültürü çarpık ve sağlıksız algılamalarına neden olmuş, dolayısıyla metropolde oluşmaya başlayan yeni kişilik henüz başlangıç aşamasındayken yanlış şekillenmeye başlamıştır. Kendine ait kültürü, dili ve ruhi şekillenmesi bulunduğu ortam içerisinde erozyona uğramakta; kendi değerler bütünlüğünden giderek soyutlanan bir kişilik oluşmaya başlamakta. Böylece köyüne, şehrine, ülkesine ve halkına yabancılaşan, bir yere ait olmama duygusunun oluşmasıyla egemen kültüre eklenme eğilimleri ortaya çıkmaktadır.

Ulusal değerlerinden, kimliğinden uzaklaşmış bulunan genç, ekonomik ve uyum sorunlarını çözmeye çalıştıkça daha fazla girdab içine girmektedir. Yaşamdan tatminsizliği ve hükümetdeki yetersizliği karşısında bu gençlik kesiti, sorunların kaynağını irdelene bilincinden yoksun oluşunun da etkisiyle, kendisini, ailesini, tabiyetini ve hatta daha ileri giderek kendisini ve çevresini hedef tahtasına oturtmuştur. Bütün bunların sonucunda gençlik çeteleri içinde yer almaya yönelmiştir. Bu çetelerde yer alanların büyük bir çoğunluğu kırsal alanlardan kentlere göçetmiş Kürt gençleridir. Bu, saldırganlık, kabadayılık ve fedailik gibi çeşitli biçimlerde kendini dışa vurmaktadır. Kendini topluma kabul ettirmek için örgütlü güç oluşturma yerine kaba kuvvetle ayakta kalabilme ve sorunlarını çözmeye anlayışı sistem ve egemen güçler tarafından kendisine çıkış yolu olarak sunulmaktadır.

Ekonomik olanaksızlıklar ve devletin militarist güçlerinin baskısı sonucu topraklarından kopup kente göçen insanlar kolayca kentli olamıyorlar. Bir diğer gerçeklik; ezen ulusun kültürü bu insanları tam anlamıyla asimile edecek güçten yoksun olunca, ezilen ulusun kültürünün ezen ulus kültürünü etkileme olanağı ortaya çıkıyor.

Böylece kent gittikçe köyleşiyor veya "köy-kente"

dönüşüyor. Ve ortaya yemeğinden, müziğinden, oturup kalkmasına kadar herşeyiyle garip bir topluluk ortaya çıkıyor. Kürt kültürünün Türk kültürünü etkilemesi sonucu ortaya çıkan sentez "arabesk" kültürüdür ve bu her iki kültürü de olumsuz yönden etkiliyor.

Karşılıklı etkileşim sonucu ortaya çıkan değerler karmaşası yaşamı en ince detaylarına kadar etkileyerek yarı şehirli yarı köylü özelliklere sahip tiplerin ortaya çıkmasına neden oldu. Giysisinden ayakkabısına, takısından saç modeline kadar uzanan palyaço tipli insanlar türemeye başlar. Bu durum dilden müziğe, kadın erkek ilişkilerinden sokakta yürümeye kadar uzanır. Böylece ülkemiz gençliğinin horlanması, ezilmesi için mazeret hazır sayılır.

Bu durum, gençliğin yaşamı içerisindeki çelişkileri, sorunları ve mutluluklarını sanat yolu ile ifade edememesini veya yaşamının yankısını yakalayamamasını doğurmaktadır.

İşte bu noktada, onların ihtiyacına denk düşen veya yaşamlarına uygun gelen "arabesk" müzik devreye girmektedir. Ulaşılamayan duygu ve istemleri tema olarak seçen "arabesk müzik" kitlelere çaresizliği, çözümsüzlüğü sunmaktadır. Ortaya derbeder bir insanlar topluluğunun çıkması böylece sağlanmaktadır. Müzik endüstrisi ve devlet tarafından da desteklenen "arabesk müziği" etkin bir pasifikasyon aracı işlevi görmektedir.

Türkiye'de "arabesk müziğinin" en büyük tüketicisi Kürt gençliğidir. Mevcut düzenin egemen güçleri bu tüketiciliği sürekli kılmak için her gün yeni yeni yöntemler bulmakta ve uygulamaktadır. Kürt halkı içinde çıkan "star"ların hızlı bir şekilde zirveye çıkarılması ve piyasaya sunulması bu nedenledir. TC'nin kendi tasarrufları sonucu gençliğimize dayattığı bu olumsuz kişilik tipleri kent ortamını rahatsız eder boyutlara varınca, Türk aydınlarınca yükseltilmeye başlanan ve Türk toplumunun büyük bir kesimini sarmalayan itiraz ve aşağılama kampanyası boyveriyor. Maganda, kiro, zonta, hanzo gibi tabirlerle hitap ettikleri bu tiplere karşı mücadele bayrağı açılıyor.

Bu tip olumsuzlukların açılmasının tek yolu Kürt halkının kendi kaderini tayin etmesinden geçmektedir. Soruna küfür, hakaret içeren tabir ve küçük düşürücü bir anlayışla yaklaşmak hiç bir şeyi çözmeyeceği gibi, bu yöntem iddia sahiplerini küçültmekten başka bir işe de yaramayacaktır. Halkımızın onurlu çocuklarının kendileri dışında belirlenen bir sürecin sonunda nasıl bir yaşama layık görüldükleri, kimliğinin nasıl tahrir edildiği bilinen bir gerçektir. Türk aydınlarının büyük bir kesimi bunu gayet iyi bilmektedir. Kürt kültürünün gelişip serpilmesinin önüne dikilen her engel Türk kültürünün de erozyona uğramasına neden olacak ve iki halkı da olumsuz yönde etkileyecektir.

Gençliğin olumsuz yönde etkilenmesinin bir başka aracıda askerliktir. Gençleri en verimli çağında yakalayıp, tek tip insan yaratabilmek için bir dizi mantıksız kuralla eğitip insanları kişiliक्सizleştirerek faşist anlayışın toplumda yer edinmesi amaçlanmaktadır.

Otorite karşısında edilgen, emredilene yapan, sorgulamadan uzak bir şekilde yönetilmeyi kabullenen bir kişilik, faşist güçlerin tutunması için vazgeçilmez bir fırsat oluyor.

Ülkemizde ulusal ve toplumsal kavganın vardığı boyut toplumun tüm kesimlerini olduğu gibi köylü gençliği de etkisi altına almıştır. Gerek ülkemizin kırsal alanlarındaki gençleri olsun gerekse kırsal alanlardan metropollere göçetmek zorunda kalmış gençler olsun kendilerine dayatılan kimliği ve kişiliği red ederek Kürdistan'ın kurtuluşu için kavgaya güçleri oranında sarılmaktadır. Kendi ulusal değerlerine ve kimliğine sahiplenme temelinde kırsal alanlarda gençler kavganın her biçimine omuz vermektedir. Bu gün ülkemizde yürütülen gerilla mücadelesi en çok bu alanlarda destek bulmaktadır.

Ulusal uyanışın etkisiyle son yıllar da İzmir, İstanbul, Adana, Mersin ve Antalya gibi metropol kentlerde de Kürt gençleri asimile çemberini yararak buraları birer mücadele alanı haline getirdiler. Gençlik edilgen, pasif egemen güçlerin kendisine biçtiği kişiliği terk

ederek kitleleri mücadeleye sürükleyen, bilinç açıl原因an militan genç kimliğine doğru hızla ilerlemektedir. Bu eğilim köylü gençlik ve kırsal alanlardan metropollere sürüklenen gençlik içinde de giderek derinleşmekte.

Ancak, köylü gençlik içinde giderek derinleşen ulusal ve toplumsal uyanışa rağmen, örgütsüzlüğü

büyük oranda devam etmektedir. Örgütlenme sorunu tüm gençlik kesitleri için olduğu gibi köylü gençlik içinde tüm boyutlarıyla çözüme ulaşmayı bekleyen en acil görevdir. Gençliğin mücadelesinin başarıya ulaşmasının en önemli garantilerinden birisi örgütlenme sorunudur. Bu görev bulunduğumuz mevzilerin savunulması ve daha ileri mevzilerin elde edilmesi için başarılması gereken zorunlu bir ihtiyaçtır. Kürdistan gençliğinin ulusal-toplumsal mücadeleye katkısının bugünkü düzeyi heyecana, coşkuya ve kendiliğindençiliğe tekâbül etmektedir.

Gençlik, kurtuluşunun örgütlülüğe dayandığını kavramak; ekonomik, demokratik, ulusal ve sınıfsal talepleri etrafında sosyalizmi hedefleyerek örgütlülüğü yaşamının her alanına taşımaya özen göstermek zorunludur. Örgütsüzlük yenilgi ve bitişir!..

Kürdistan Sosyalist Gençliğinin Örgütlenmesi (Komsomol)

Kapitalist ülkelerdeki sınıflar mücadelesinde ve ulusal bağımsızlık mücadelelerinde gençlik daima önemli bir rol oynamıştır. Gençliğin önemi sadece gelecek açısından değil, aynı zamanda onun mücadeleden sonucunu belirleyecek önemli bir güç olmasından da kaynaklanıyor. Bundan ötürü sosyalizm ve ulusal bağımsızlık kavgasının toplumsal güçleri tarafından olduğu kadar, karşıt güçlerin (burjuvazinin) de ilgi odağı durumuna gelmiştir. Gençliğin kazanılması burjuvazi için olduğu kadar proletarya için de önemli bir

Gençliğin sosyalizm uğruna verdiği kavgaya bir sosyalist gençlik örgütlenmesini zorunlu kılar. Sosyalist gençliğin örgütlenmesi gençliğin en derin, en mücadelecisi, en bilinçli ve en fedakâr öğelerinin militan birliği demektir. Sosyalist gençlik örgütü proletarya partisinin ideolojik ve siyasi öncülüğünü kabul etmeli ancak örgütsel olarak bağımsız bir yapıya sahip olmalıdır.

amaçtır. Proletarya, gençliği saflarına çekmeyi başardığı ölçüde burjuvazinin alt edilip sosyalizmin kurulması ve korunması görevini başarabilir. Bu bilinçle hareket eden komünist partileri mücadele tarihleri boyunca gençliği saflarına çekip örgütlemenin yollarını bulmaya ve geliştirmeye çalışmışlardır.

Gençliğin komünist partilerden bağımsız olarak örgütlenmesi zorunlu bir ihtiyaçtır. Gençliğin kendine has özelliklere sahip olmasından dolayı bu farklı dinamiklere cevap verecek ayrı bir örgütlülük yaratılabilir. Gençliğin örgütlenmesi sağlıklı katkı yapabilmeleri sağlanabilir. Gençliğin proletarya partisinden bağımsız olarak örgütlenmesi sorunu Lenin'den bu yana ortaya konulmuş ve hayata geçirilmiştir.

Gençliğin sosyalizm uğruna verdiği kavga bir sosyalist gençlik örgütlenmesini zorunlu kılar. Sosyalist gençliğin örgütlenmesi gençliğin en derin, en mücadeleci, en bilinçli ve en fedakâr öğelerinin militan birliği demektir. Sosyalist gençlik örgütü proletarya partisinin ideolojik ve siyasi öncülüğünü kabul etmeli ancak örgütsel olarak bağımsız bir yapıya sahip olmalıdır. Proletarya partisini ideolojik ve stratejik bakımdan gözetmek, örgütsel olarak bağımsız olmak ilkesi, dünya komünist hareketi tarafından da kabul görmüştür.

Örgütsel bağımsızlık, gençliğin enerjisini yoğunlaştırır, aktifleştirir, insiyatif ve yaratıcılığını, ataklığını daha fazla geliştirir. Örgütsel bağımsızlık ilkesini partinin ideolojik ve siyasi önderliğini tanıma ilkesinin yadsınmasına vardırılmak dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan birisidir.

Sosyalist gençlik örgütlenmesi olan komsomol, gençliği Marksizm- Leninizm ve proletaryanın uluslararası dayanışma ruhuyla eğitir, partinin program ve ilkelerinin kitleler içinde yaygınlaşması için var gücüyle çalışmayı vazgeçilmez görevi sayar.

Komsomol örgütlenmesinin temel görevlerinden biri de partiye kadrolar yetiştirmektir. Bu amaçla gençleri eğitip örgütler ve partiye kavgada çelikleşmiş savaşçılar la kan verir

Komsomol örgütlenmesinin temel örgütlenme ilkesi demokratik merkezîyetçiliktir. Bu ilke demokrasiyle merkezîyetçiliğin sentezinden meydana gelmektedir. Eleştiri ve tartışma özgürlüğü ile seçim ilkesi bu sentezin demokrasi yönünü; bireyin örgüte, azınlığın çoğunluğa, alt organların üst organlara, tüm yapının merkezi önderliğe tabi olması merkezîyetçi yönünü teşkil eder. Bu ilke koşullara göre birinin daha etkin olmasını gerektirebilir. Koşulların daha demokratik olduğu ortamlarda demokrasi yönü, burjuva diktatörlük ortamlarında ise merkezîyetçi yönü daha ağırlıklı işler.

Komsomol'un sadece ideolojik-politik sorunlarla uğraşması ve sosyal yaşamın başka alanlarına ilgi göstermemesi onun kitleleşmesini önleyecek bir etken olur. Komsomol, ideolojik-politik eğitimin yanı sıra spor, kültür, sanat, bilim ve edebiyat konularında da gençliği eğitmeyi ve yetiştirmeyi hedeflemelidir. İnsanlığın bu güne kadar yarattığı değerleri ve bilgi hazinesini özümseyerek eleştiri süzgecinden geçirip tekrar üretmesi, komsomolun bu yöndeki faaliyetleriyle olanaklıdır. Bu alanlara yönelik kurumlarda yapılacak çalışmalar ilerici gençliğin estetik görüş ve yeteneklerini geliştireceği gibi kitleleşmesini de sağlar.

Diğer bir deyimle, Komsomol, bu türden faaliyetler içinden geleceğin toplumunu her yönüyle oluşturma göreviyle yüzyüzedir.

Dizi yazımızın ilk bölümünde de belirttiğimiz gibi, Kürdistan sosyalist gençliği bu güne kadar bağımsız gençlik örgütlenmesini yaratacak yeteneklere ve olanaklara kavuşmamıştır. Bu görev tüm yakıcılığıyla ülkemiz gençliğinin önünde durmaktadır. Ulusal ve toplumsal zeminlerde kalkış yapan emekçi halkımızın uyanış ve dirilişine denk düşmeyen örgütlülük düzeyi de gözönüne alındığında da, bu görevin yakıcılığı daha da anlaşılır olmaktadır.

Kürdistan ulusal ve toplumsal uyanış süreci PKK'nin 8 yıllık gerilla mücadelesiyle daha da derinleşmiş, fakat örgütlü bir kitle direnişine dönüşememiştir. Kitlelerin örgütlü direnişi, ayaklanması eksen alınmadığı için kazanılan mevzilerin korunması ve daha ileri mevzilerin kazanılması sağlanamamıştır. Kazanılan mevziler ya yitirmek ya da işlevsiz kalma durumuyla yüz yüzedir. Kürdistan'daki HEP, İHD, Eğit-Sen, Eğitim-İş, Meslek Odaları, Sendika Şubeleriyle yerel dernekler işlevlerini yitirmekle karşı karşıya bulunmaktadır. Bir çoğu çalışamaz durumda bulunmaktadır, ya da eski performanslarının altında faaliyet yürütememekte dirler. Başta üniversiteler, okullar, işyerleri sorunlarına karşı hiç bir örgütlü çıkış yapamamaktadır. Yapılan eylemler ise bu yerlerin birimlerinde alınan karar sonucu değil kendiliğindenci bir şekilde olmaktadır. Esnafın ve şoförlerin kepenk ve kontak kapatma eylemleri ise kendi birimlerinde örgütlü mekanizmalarıyla gerçekleştirdikleri eylemler değildir. Daha çok gerillanın çağrısı sonucu gerçekleştirilen eylemlerdir. Bu da eylemlere yönelik saldırılara bir tepkinin örgütlenip karşı konulmasını zorlaştırıyor ve eylemlerin kararlılığını, sürekliliğini, pekiştirilmesini engelliyor.

TC'nin yasalarına güvensizlik temelinde işyerlerinde, okullarda, üniversitelerde, meslek grupları içinde, mahallelerde ve köylerde örgütlü mekanizmalar yaratmaksızın istikrarlı kitle direnişi ortaya çıkarılamaz, demokratik kitle örgütleri ve sendikalar işlevlerini layıkıyla yerine getiremez. Toplum kendi özgücüne güvenmeksizin direniş odaklarının yaratılması, mevzilerinin korunması, geliştirilmesi ve işletilmesi görevini layıkıyla yerine getiremez. Silahlı mücadele veya gerilla savaşı halkın bu örgütlü direnişi eksenine oturduğu veya ona hizmet ettiği oranda sonuç alıcı bir özelliğe sahip olabilir.

Bu anlayışla başta Kürdistan komünistleri olmak üzere tüm devrimci ve yurtseverler toplumun örgütlenmesi sorununa yönelik bir çaba ve çalışma içerisine girmelidir.

Kürdistan sosyalist gençliği kendi öz örgütlenmesini yaratarak devrimci, yurtsever tüm gençlik kesimleri içinde çalışmalarını hızlandırmalı. Fabrikaları, okulları, üniversiteleri, işyerlerini, mahalleleri ve köyleri çalışma alanları olarak belirleyip gençliğin örgütlü direniş mevzilerini genişletmelidir. Ulusal ve toplumsal nitelikli tüm kitle eylemlerinde aktif olarak yer almalıdır.

Kürdistan sosyalist gençliği, Kürdistan ulusal ve toplumsal devrim kavgasında özveri ve kahramanca bir mücadele sergileyen devrim şehitlerinin yiğitliklerini devrimci bir teoriyle bütünleştirip tüm kavgaya biçimlerini potasına alıp geliştirmelidir.

Kürdistan sosyalist gençliği tüm bu görevlerin üstesinden geldiği oranda devrimci ve yurtsever gençlik içinde vazgeçilmez bir güç, ülkemiz tarihi açısından da önemli bir örgütlü direniş odağı haline gelebilir. ■

İKİ YOL AYRIMINDAKİ SENDİKA: EĞİT-SEN

Raşit Ercan

12 Eylül darbesinin yaratmış olduğu tahribattan, baskı ve sindirme planından etkilenen devrimci öğretmen hareketinin derleş ve dirilişi çok geçikti. Bunun nedenleri olarak faşizmin toplum üzerine ağırlığıyla çökmesinin yanısıra, politik örgütlerin peşi sıra darbe karşısında kısa zamanda çözülüp dağılması ve uluslararası yapılanmalarda alışılmamış değişimlerin yarattığı hava vb. sayılabilir. Ayrıca 80'lerin yarısından sonra K. Kürdistan'da başgösteren ulusal kurtuluş hareketi karşısında çözümsüzlüğe giren sömürgeci TC devletinin üzerine temellendirdiği ırkçı-şoven duyguları körüklemesini de bu etkenlerden sayabiliriz.

Bu yazıdaki esas amacım, yazımın başlığında yer alan konuyu ve EĞİT-SEN'in oluşum sürecinde yaşanan kimi olumlu ve olumsuz yanları eğitim emekçilerine sunabilmektir. Bu, sendikal mücadelede görüş bildirilen ve genellikle memur sendikacılığı konusundaki görüşlerin yeniden kamuoyunda canlanması, tartışmanın bir üst boyutta ele alınması yaklaşan EĞİT-SEN kongresi nedeniyle de gerekliydi.

Eğit-Sen'in Oluşum Süreci ve Tıkanıklık

Yaşanan faşist diktatörlük, tüm demokratik kitle örgütlerini yokettiği gibi bir daha örgütlenme olanağı vermeyen yasaklarda getirmeyi ihmal etmemiştir. Uzun bir süre suskunluk ve dağılmışlığın sonucunda, eğitim emekçileri, 1402 sayılı yasayla 16 Şubat 1988 tarihinde EĞİT-DER'i kurdular. Fakat bu oluşum, devrimci öğretmen hareketinin yıllarca biriken mücadele özlemini içinde taşıyacak bir oluşumdan uzaktı. Eğitim-Der döneme denk düşen görev ve sorumluluğu büyük ölçüde başarıydı. Ama gelişmeleri bundan öteye götüremedi, götüremezdi de. Bunu gören eğitim emekçileri, temelini Eğitim-Der'de attıkları sendikal mücadele oluşumunu kısa sürede geniş bir alana yayarak yeni bir süreci başlattı.

Başlanan süreç 13 Kasım 1990'dır. Sendikal mücadele tarihsel bir kazanımın yanısıra, yıllardır baskı ve sindirme politikasına adepte olmuş bir yığın insana da, hak almanın yolunun yalnızca mücadeleden geçtiğini kavratmıştı. Edilgen, bananeci, vurdumduymaz bir zihniyeti yıkımda çığır açtı. Dahası ekonomik, demokratik mücadelelerin yanısıra, toplumsal muhalefete "güçü oranında" katkı yapma çabaları oldu. Artık aydınlarımız tartışıyor, konuşuyor ve mücadeleyi adım adım yükseltiyorlar.

Kısacası, toplumun aydın kesimi yeni döneme uygun yeni mücadele perspektifleri yaratma yolunda. Geline noktada eğitim emekçilerinin büyük zorluklara rağmen mücadele tarihlerine yazdırdıkları 13 Kasım'ı silmeye kimsenin gücü yetmeyecektir. Her yeni oluşumda olduğu gibi EĞİT-SEN oluşumunda da doğrular yanlışları beraberinde taşıdı. Hataları, eksiklikleri görmeden doğruya varmak kolay olmuyor. Ne var ki, yanlış yanları bir an önce tesbit edip doğruya yönelmek, sendikamızı oluşum evresinden çıkarıp sınıf sendikacılığına giden yolda sağlıklı bir program ve tüzük işlerliği

ile perçinlemek gerekiyor.

Sendikamızın I. Olağan Genel Kurulu dönemine kadar ki sürecinde bazı aksaklıklara rağmen küçümsenmeyecek gelişmeler oldu. Kitleleşme bu kadar olmamakla birlikte canlı, kararlı, süregelen bir yapı ve dinamizm vardı. Birinci Olağan Genel Kurul'da hoş olmayan pazarlıklar sonucu yönetimi ele alan sendikacılar, zaafı giderme yerine yanlışlar yaparak tıkanmayı da beraberinde getirdiler. Yönetimdekiler, dernekçi anlayışın vermiş olduğu darlık ve siyasi sıklık çeperini yıkamadılar.

Burada Eğitim-Sen'in durumunu aydınlatılabilmek için Birinci Olağan Kurul'da merkez yönetiminin Çalışma Programı'ndan bir kaç madde aktaralım;

- Demokratik Eğitim Kurultayı düzenlenmesi
- Tüzükte bazı maddelerin değiştirilmesi
- Yayınların ücretsiz dağıtılması
- Kürt üyelerimizin (Kürdistan denilmiyor BN) yoğun olduğu bölgelere gönderilen her çeşit yayının Kürtçe basılması...

Ve, 14 maddelik istem ve önerilerle bu sıralama devam ediyor. Hepimizin bildiği gibi, bu öngörülerden hiç biri hayata geçirilmedi. Sorunlar yığıldıkça yığıldı. Eğitim-Sen tabanında güçlenen mücadele azmi, yılların birliğini boşaltmaya hazırlanan devrimci aydınlar ilk elde böylesi bir kadroyla tanışıyorlar. Bu da Eğitim-Sen üyelerine kararsızlığı, umutsuzluğu ve edilgenliği aşıyor.

Önümüzdeki aylarda yapılacak olan Eğitim-Sen Genel Kongresinin bu tıkanmayı aşacağı inancıyla, esas konumuz olan Kürdistan'da Eğitim-Sen yapılanması nasıl olacaktır, konusunu ele alalım.

Kürdistan'daki Şubeler Ulusal İçeriğe Bürünmelidir.

Sendika, genel anlamıyla emekçilerin ekonomik-demokratik haklarını korumak ve geliştirmek için kurulan sınıf örgütleridir. Bu bağlamda Türkiye 'de olduğu gibi Kuzey Kürdistan'da da eğitim emekçileri, ülkemiz özgüline denk gördüğü Eğitim-Sen'de kısa sürede örgütlenmeye başladı.

Evet, Kürdistan aydınları neden Eğitim-İş değil de Eğitim-Sen'de örgütleniyorlar? 1- Sınıf ve kitle sendikacılığının, 2- Anadilde eğitimin, 3- Irkçı, şoven, asimilasyoncu ve cins ayrımcı eğitime karşı olan, 4- Grev, toplu sözleşme hakkına sahip bir sendikayla ülkenin genel ulusal ve sınıfsal mücadelesine çok şeyler katacağı inancıyla Eğitim-Sen'e yöneldi ve örgütlendi. Ülkemizde, kitle örgütlenmesi zemini için genel olarak Türkiye'de olduğundan çok fazla bir değişiklik yok. Çünkü yıllardır aynı kader birliği içinde ekonomik, demokratik, aynı zamanda toplumsal mücadele içindeyiz. Benzeşme ve etkilenme de kaçınılmazdır. Aynı istemler ve çıkarlar doğrultusunda aynı sendikalarda örgütlenmeye başlayan eğitim emekçileri daha sendikal mücadelenin başındadır; henüz yasallaşma, kitleleşme ve ekonomik taleb-

lerini elde etmek için hazırlanıyor. Eğitim-Sen'in sınıfsal ve toplumsal kavgada çok şeyler yapabilme azim ve kararlılık potansiyeli taşıdığı bir gerçek. Uzun yılların suskunluğunun bir patlamayı da beraberinde taşıyacağı yadsınamaz. Her şeyden önce ülkemizde bu ve benzeri yapıların, zaman geçirmeden ulusal ve sınıfsal mücadele de etkin olarak yer almalarını sağlamak, tüm aydın ve yurtseverlerin ivedi görevleri arasındadır.

Sendikal örgütlenmelerin, özelden ise Eğitim-Sen'in örgütlenme ve omuzlayacağı görevleri ele alalım. Kürdistan'da artık sendika ve demokratik kitle örgütlenmesine karşı çıkan, onun toplumsal mücadelede önemsizliğini savunan hiçbir siyasi düşünce kalmamıştır. Bu tür kitle örgütlerine sırt çevirmek ne kadar yanlışsa, onu ulusal özgürlük ve sosyalizm mücadelesinin kaldıraçlarından biri haline getirmemek, işi kendiliğindencilığe bırakmak da o kadar yanlıştır. Yaratılacak boşluğun kimler tarafından doldurulacağı açıktır. Öyleyse yapılması gereken nedir? Her şeyden önce Eğitim-Sen'in devrimci sınıf sendikacılık anlayışını ülkemiz özgüline uyarlayarak, en geniş anlamda kitleselleşmeyi sağlamak, ülkemizde görev yapan tüm Kürt-Türk ve diğer ulus ve azınlıklardan gelme eğitim emekçileri ile birlikte örgütlenmek, her iki taraftan gelme yanlış eğilim ve yönelimleri (Türk şovenizmi ve bağınaz milliyetçiliği) tasviye ederek eğitim emekçilerinin sendikal hareketini yaratmak gerekiyor.

Ayrıca diğer memur sendikaları ve Eğitim-İş gibi ayrı sendikalarla sıkı bir işbirliği yaratılarak, Kürdistan'ın sendikal birliğini yaratmak, sorunu vardır. Bu, faşist - sömürgeci devletin Kürdistan'da karşı sendikal faaliyet alanını daraltmak için gerekli. Bu değerlendirmeden kastım, "Kürt-Eğitim-Sen'i" tezi gibi gerçeklikten uzak bir oluşumu savunmak değildir.

Ancak ulusal anlamda bir olgu yaratırken, kardeşlik havasının ısrarla savunusunu yapmak, birleşik sendikal anlayışla yola çıkmak lazım.

Neden Birleşik Sendika?

Son yıllarda bu ve benzeri soruları Türkiye ve Kuzey Kürdistan'daki politik parti ve örgütlenmeler sıkça kullanmaya başladı. İyi bir gelişmedir. Çok uluslu devlet koşullarına denk bir yapılanma için ilk adımdır. Henüz devrimci kamuoyu bu tür örgütülükten uzaktır. Yeni de olsa partiler düzeyinde düşünülen, yeni döneme uygun örgütlenme ve mücadele olgusunu doğuracak girişimlerdir bunlar. Bağimsızlık ya da federasyon istemini içinde taşıyan bu yaklaşım, Türk ve Kürt emekçilerinin tam hak eşitliğine dayalı, emperyalizme, kapitalizme ve tüm gericiliğe karşı etkin ulusal ve sınıfsal mücadele bileşenidir. Günümüzde artık burjuvazinin bile inkâr edemediği Kürt ulusunun yıllardır işgal, ilhak, baskı ve sindirmeyle yok edilmek istenen bir halkın, en temel demokratik isteği olan kendi kaderini tayin etmek için verdiği mücadeleye aktif destek sağlamak, en başta Türk devrimci ve sosyalistlerinin görevidir. 12 Eylül öncesi süreçte tüm siyasi örgütler dar bir yaklaşımla ve tamamen sloganı bir yöntemle işi devrime taşıyorlardı. Dolayısıyla UKKT Hakkı bir bilinmezliğe ertelenerek ulusal özgürlüğün boyutlanmasına set çekildi, üstü perdelendi. Burada geçmişin değerlendirilmesini yapmaya gerek yok. Üzerinde durulması gereken nasıl bir sendika, ya da nasıl bir Eğitim-Sen sorunudur.

Eğitim-Sen, programatik yapılanması ve tüzük işleyişi bakımından sınıf sendikacılığına yönelimde eksiklidir.

İlkelerinde "Resmi ideolojiye karşı mücadele" ve tüzük işleyişinde "Birleşik sendikal yapılanmayı" kabul etmedikçe Kürt aydınlarını birliğe taşıyamayacaktır. Bu önemli ilkeyi bir tarafa bırakalım. Eğitim-Sen anadilde eğitimi savunmasına karşın şimdiye kadar kendi üyelerine Kürtçe bir yayın bile çıkaramadı. Bunun kolaycı yolunu da hemen bulmuşlar. "Bu Kürt aydınlarının görevidir." deniliyor. Belki bir yerde haklılar. Peki yarın "ırkçı-şoven eğitime karşı mücadelede ve okullardaki onur kırıcı asimilasyona karşı sadece Kürt aydınları mı mücadele verecek? Ayrıca yıllardır Kürt çocuklarına istemedikleri bir "andı" sabah akşam okutarak kendi kişiliklerini bile zedeleyen bu safsataya karşı Kürt aydını kiminle birlikte göğüs gerecek? Eğitim politikasında köklü değişimleri sağlayacak ve Türkçülüğü yadsıyarak tabuları yıkacak militan bir aydın hareketi yaratmalıyız.

Bunun için, gerçekleri yavaş yavaş kabullenme yöntemini seçmeden Kürdistan'da görev yapan tüm eğitim emekçileri, resmi ideolojiye karşı mücadele birliğini şimdiden hayata geçirmelidirler. Kürdistan diyorum, çünkü Türkiye genelinde bu oluşumu sağlamak bundan sonra çok zor. Hiç değilse esas olarak zora dayalı resmi ideolojiyi Kürdistan'da kırmak, Eğitim-Sen'in önemli görevleri arasındadır. Çünkü bu istenmeyen çağdışı uygulamayı hayata geçirmekte en büyük rolü oynayan Türk ve Kürt aydınlarıdır, eğitimcileridir. Bu Kürt halkının kaderi değildir. Kemalist ideolojinin bağınaz uygulayıcısı öğretmenler, Kürt toplumuna asimilasyon dayatıp bunda da büyük ölçüde başarı sağlayanlara lanet yağdırarak yetinemez, çünkü lanetlediğimiz işi katmerli bir şekilde biz de uyguluyoruz. Hem de eğitimin demokratikliğini savuna savuna! Bu bağlamda, Kürdistan'da Eğitim-Sen şovenizmin yeni bir dalga kıranı olmada uygun bir davranış sergilemediği müddetçe, ülkemizdeki işlevini yitirecektir. Bu gerçekleştirilemedikçe farklı ulustan eğitim emekçilerinin sendikal mücadelede güven temelinde mücadele birliğinin yaratılmasını yok edecektir. Daha şimdiden boy veren Türk-Kürt çatışmaları ve bunun üzerine temellenerek kuduracak olan Türk şovenizmini bertaraf etmek olanaksızlaşacaktır.

Kürdistan sendikaları bu ve benzeri görevlerle yüz-yüzedir. Ülkemizde asimilasyoncu bir amaç için görevlendirilen Eğitim-Sen üyelerinin şu veya bu yolla, Türk şovenizmini kabartmaya, yönlendirmeye hakları yoktur. İşte yazımın çeşitli yerlerinde değinmeye çalıştığım bu ve benzeri sorunlar, politikalar ve uygulamalar dikkate alınmadığı, bunlara yönelik ilkel ve kararlı bir mücadele yürütülmediğinde ülkemizdeki sendikalar vakit kaybetmeden öz dinamikleri temelinde ulusallığa büründürülmelidir. Bir ulus adına, bir olgu yaratmayı beceremedikçe eşit koşullu oluşumlara aday olunamaz. Ve hep çözümü birilerinden beklemeye, ortaya çıkan sorunlarla didinmeye ve cebelleşmeye götürür bizi.

Yaklaşan Kongre Ve Birlik Sorunu

Türkiye'de sendikal hak mücadelesi eğitim emekçilerini iki ayrı başçecilikle karşı karşıya getirdi. Bu ayrılık sınıf sendikacılığı anlayışından kaynaklanan bir ayrılık değildir. Tamamen ayrışım hattına yükselen, revizyonist ve marksist yapıların yansımalarından boy veren iki ayrı anlayışın varlığı sonucu yaşanan, ayrılıktan çok farklıdır. Ayrı olmak, ayrı durmak eğitim emekçilerinin kitleselleşmesinde çok büyük engel teşkil etmiştir. Geçmişin Töb-Der 'inde doyasıya yaşandığı ama hiç bu

amaca yönelmeyen sakat ve sekte ayrımlar hareket üzerinde çok ağır basmıştır. Yakın dönemin bir zaafı giderilemeden daha işin başında böylesi bir durum güvensizlik ve umutsuzluk saçar. Öyle veya böyle, iki ayrı sendika Türkiye ve Kürdistan'da eğitim emekçilerini örgütlemeye soyundular. Bu iki sendikanın temel farklılıklarını ya da bu gün vardıkları temel farksızlığı görelim.

Eğit-Sen, Eğitim-İş'in "Grevli toplu sözleşmeli" sınıf sendikacılığı ve "anadilde eğitim" gibi önemli ilkelere olmadığı için reformist bir sendikal anlayışa sahip olduğunu savundu. Aynı ilkeler var oldukça ayrılıklar kaçınılmazdır. Ayrılığı gidermenin en önemli yolu da tabanla güç ve eylem birliğini yaratmaktır. Zaman zaman birlik çağrıları yaşandı. Ama yeterli değildi. Şunu da unutmamak gerekir. Eğitim-İş tabanındaki kararlı eğitim emekçileri ilke ve amaçlardaki eksikliği gidermede büyük mesafe kaydetti. Bu da gösteriyor ki Eğitim-Sen ile Eğitim-İş arasındaki ilkesel farklılık kalmamış gibi. Ne yazık ki hala birleşmeyle ilgili yeterli bir çaba yok. Olamaz. Çünkü daha her iki sendika yapısı da dernekçi zihniyetten kurtarılamamış. Kendi taban örgütlerini yönetmez bir durumla karşı karşıyadırlar. Daha devam edeceğe benzer. Bu süreci göğüsleyip tabanı birliğe taşımada Eğitim-Sen üzerine düşen görevi gecikmeden yerine getirmelidir. Bu yaklaşımdan hareketle Eğitim-İş tabanındaki samimi unsurlarda yanlılığını gösterecektir.

Yaşanacak süreçte her iki sendikadan gelme duyarlı, kararlı, ülkede toplumsal sorunlara da aktif katılım sağlayacak bir anlayışla, bunun tersi bir anlayışın ayrışını kaçınılmazdır. Bu durumda Kürdistan eğitim emekçilerinin ulusala bütünme nesnel gerçeğini de katınca gidilecek yollar pek de uzak görülüyor. Geline süreçte programatik, tüzüksel ve pratik çabalar da her iki sendikada da hala resmi ideolojinin etkin olması, bu temelden çıkan şovenizmin ağır basmasıdır. Dolayısıyla ele almış oldukları sınıf sendikacılığı ilkelerinin bu zihniyet oldukça uygulanması mümkün değildir. Her ne kadar devrimci, sosyalist aydınlar ilk başta bunun yanlış olacağını söyleyecekler de, bizi bu yollu çıkıştan çekmeye çalışsa da sosyo-ekonomik ve kültürel "entegrasyon" ve kaynaşmışlık tahlillerini ortaya koysalar da, yıllar önce Marks ve Engels'in İngiliz ve İrlanda proleterleri için yaptıkları değerlendirmeyi, biz de somut sorunlarımızdan hareketle yazmadan geçemiyoruz: "İngiltere'de her endüstriyel ve ticari merkez şimdi iki düşman kampa bölünmüş bir işçi sınıfına sahip: İngiliz proleterleri ve İrlanda proleterleri. Sıradan İngiliz işçisi, onun yaşam standardını düşünen bir rakip olarak İrlanda işçisinden nefret ediyor. İrlanda işçisi ile ilişkide İngiliz işçisi kendini egemen ulusun bir üyesi olarak görüyor ve bu yüzden kendisini İrlanda'ya karşı kapitalistlerin ve aristokratların bir aletine dönüştürüyor. Böylece de onların kendi üzerindeki egemenliğini güçlendiriyor" Bu alıntı bugün Kürt ve Türk proleterleri için de geçerlidir. Ulusal bağımsızlık, kendi ayakları üzerinde dikildikçe, şovenizm de o oranda arttı. Tüm halk kesimini etkiledi. "Tekke düştü, kel göründü" söyleminde olduğu gibi her şey ortadadır. Kardeşliği, birliği ve birlikte mücadeleyi savunmak en doğru, en gerçekçi yoldur. Ama hangi olgu ve oluşumlarla?

Eski, çürümeye yüz tutmuş düşünce tarzı bu işin çözümlü olmaktan çıkmıştır. Dönemin olgularına ancak yeni yöntemler, üretimler ile çözüm bulunabilir. Bu durum politik partiler için geçerli olduğu kadar sendika ve diğer oluşumlar içinde geçerlidir.

Ülkemiz ve ulusumuza denk düşen bu yollu bir çıkışı neden Eğitim-Sen sürecine taşımayalım? Yazının önceki bölümünde, "Resmi İdeolojiye" karşı mücadele ilkesini Eğitim-Sen ana tüzüğüne kabulünden sonra tüzüksel işleyişin daha rahat uygulaması mümkün olacaktır. Kürdistan bölge ve şubelerini denetleyip yönlendirecek ve ayrı bir "merkez" (bu Diyarbakır olabilir) oluşturulması, ülke ve ulus adına yapılacak faaliyetin tutarlı ve kararlılığın arttıracak, ulusallığa bütünme gerçekliğine ilk adım olacaktır. Buna ister ayrı, ister özerk diyelim gelinen noktada bu oluşum kendini dayatmıştır. Pek fazla uzağa gitmeye gerek yok. 3 yıllık Eğitim-Sen süreci içinde Kürdistan'da 10'a yakın eğitim emekçisi öldürülüyor, yüzlerce sürgüne tabi tutuluyor ve Türkiye'deki şubelerden ses seda yok. Ölen öğretmenlerin ailelerine Kürdistan'daki sendika şubelerinden milyonlarca yardım toplanırken, Türk kardeşlerinden hiçbir destek olmuyor. Bu insanlık dışı vahşete dur deme cesareti ise hiç yok. Haber veriliyor, merkezden bir şeyler bekleniyor: "Kardeşim orası Kürdistan, yapılması gerekeni siz yapın" gibi hiç de birliği pekiştirici olmayan ama gerçeği de teslim eden bu laflar, bizi, düşündüğümüz yolda haklı kılan verilerdir.

Fazla beklemeye gerek yok. Öntümüzdeki Kongre'de bu sorunların enine boyuna tartışılarak yapıcı bir gelişmeye yönelmelidir. Ki bunu yapacak olan Kürdistan'daki şubelerde seçilen delegelerdir. Delegeler, İstanbul'da bu ve benzeri sorunları tartışmaktan ziyade ortak anlayışlarını öne çıkarmalıdır. Ancak, geçmişte olduğu gibi bu kongrede de siyasi anlayışlar yerine, Kürdistan sendikaları delegelerinin ortak iradesi adına hareket etmek en doğru yoldur. Sorunları çözmek için Kürdistanlı Eğitim-Sen Genel Merkez üyeleri gecikmeden delegeleri bir toplantıya çağırmalı, sorunlar ve tikanlıkları tartışarak iki yıllık bir zamanı boşa harcamamanın yolları aranmalıdır.

Ön toplantılarda ve Kongre'de birlikte mücadeleden yana olanlar ve ayrıca Kürdistan'da görev yapan devrimci Eğitim-Sen üyelerinin resmi ideolojiye karşı tavırları, şovenist olup olmadıklarını bu süreçte ortaya çıkaracaktır. Artık bundan sonra ise gelişmelere göre yönelim belirlemek bizim en doğal hakkımız olacaktır. Savunduğumuz şey ayrılığı değil birliği dayatıyor. Birleşiklik adını buradan alıyor. Bu iki ayrımın birliğidir. Genel hatlarıyla tüm yönetici organlarıyla geleceğin özgür-sosyalist Kürdistan'ına temel teşkil edecek bu olguya karşı olmak hiç bir mantukla bağdaşmaz. Yazının genelinden anlaşılacağı gibi ulusallığa bütünmeye yönelen, devrimci sınıf sendikacılığına soyunan ve ülkenin öz dinamiklerine dayanacak olan Kürdistan Eğitim-Sen'ini, bu ölçülerde (Kürdistan merkezli ve bununla birleşiklik oluşturan Eğitim-Sen merkezi) kabul etmeyen bir sendika, bugünden yarına yeni bir yol ayrımını da beraberinde taşıyacaktır. Sınıf ve kitle sendikacılığını sözde değil özde savunup birleşik örgütlenmeyle tüm ulus ve milliyetlerden gelme eğitim emekçilerinin mücadele cephesini yaratabilsek birliğe giden yol döşenebilir. Değilse, reformist, sarı sendika suçlaması yapılan Eğitim-İş'e gidenler beraber mevcut anlayışta ısrar edenlerde gider.

Sonuç olarak, yaşanan süreçte görülen zaafıları küçümsemek, bunları şimdilik ufak olumsuzluklar olarak geçiştirmek geleceğe gölge düşürür. Hatmimizi belirleyelim. Bu girişimde yalpalama, zikzaklar olabilir. Fakat doğruyu bulacağımıza inanıyorum. Tüm üyeleri aktif mücadeleye çağırıyorum. ■

Heval Bareş Alan, li ser jîyan, raman û têkoşîna Pêşîkê Mezin LENÎN, binavê "JÎYÎNA LENÎN", lêkolînek amade kiriye û ji me re rêkirîye.

Di vê hêjmara di dest de û pê ve em dê vê lêkolîne, beş bi beş ji xwendivanên xwe re pêşkêş bikin. Her weha piştî qedandina weşandinê, ji bo ku weke pirtûkekê bê çap kirin, çî ji destê me were em dê bi cih binin.

Bi zmanê Kurdî lêkolînek weha xebatek yekem e. Xwendevanên Kurd, bi zmanê Kurdî, cara yekem wê lêkolînek weha bixwînin.

Weke ku tê zanîn, pêşîkê Şoreşa Oktobê, di dîroka têkoşîna karker û zehmetkêşan de cîhekî bê hempa digre. Her çiqas qezencên Şoreşa Oktobê piştî heftê salî ruxiya û pê re jî rûmeta SOSYALÎZMê gelek ji par re ket jî, bîr û baweriyên LENÎN tu tiştêk ji buha û rûmeta xwe wenda nekîr û nake jî. Ji ber ku bi ruxîna sosyalîzmê, ne çîna karker, ne xizanî, ne newekhevî û ne jî mêjokî ji holê ranebû. Weke berê çîn û nêtewên bindest, heca jî dijîn; kedxwerî, belengazî û her curê bêmaffî ji berê girantir didome. Ramana ku ji alî felsefî evên han şirovekirîye Marksîzm-Lenînîzm e. Rêya rizgarî û têkoşîne tenê di bîr û bawerîya Marksîzm-Lenînîzmê de cîh girtiye. Ji ber vê yekê, dîtin, têkoşîn û rêberîya Lenîn ji girîngahîya xwe tu tiştêk wunda nekiriye; weke berê jîndar e.

Vê heyva ku em tê de ne, salvegera Şoreşa Oktobê ye. Me xweşt di vê salvegerê de xebata heval Bareş Alan ya di derhaqa Lenîn û jîyana wî de ku lêkolîyê em ji we xwendevanên xwe î hêja re diyar bikin.

Tevî hinek kêmasiyên zmên jî em bawer in ku lêkolîna Bareş Alan dê valayîyekê dagre û dê bi dilxweşîyek mezin bête xwendin. Em spasdar in ji Heval Bareş Alan re.

Jîyîna Lenîn

-I-

Nivîskar: Bareş Alan

Zarokî û Xortîya Lenîn

Di tevgera karkerên cîhanê de mirovê nemir Lenîn bi navê Vladîmîr Ilyîç Ulyanov, li bajarê Sîmbîrsk (îro bî navî Ulyanovsk têye naskirin) 10 evrîl 1870 an de hate cîhanê. Navê bavê wî Ilya Nîkolayevîç Ulyanov, navê dayîka wî Marîya Aleksandrovna ye. Bavkalîkê wî gelek xizan bû. Lê belê day û bavê Lenîn xwendibûn. Gelek jî ronakbîr bûn.

Şeş zarokên mala Ulyanov hebûn. Her şeş jî bi ramanek pêşketin xwendin û ji bo zehmetkêşan karên şoreşgerî amade kirin. Lê di navçeyê wan de Vladîmîr Ilyîç Ulyanov, şev û roj pir dixwend. Ji Puşkîn, Gogol, Tolstoy û ramanên nivîskarên din jî gelek pirtûk (kitab) xwendin û ewna naskirin. Romana

N.G.Çernîşevskî bi navê "Çava Bikin" hatiye nivîsandin pir jê hezdkir. Gotarên Çernîşevskî bi ramanek pêşverû diji sazûmana Çar hatiye nivîsandin jî hemû xwendibûn.

Pênc salîya xwe de xwendin fêr bû, Neh salîyê de jî dest bi lîsê kir. Lîsê bi nîşanek zêr 1887 an de xelas kir, kete zanîngeha Kazanê. Di vê demê de çend komikên şoreşger li Kazanê hebûn. Bi endamên wan va hevdû naskirin. Marksîstên Rûs va danîn û dinistana xwe bû. Birayê Lenîn yê mezin Aleksander Ulyanov di tevgera diji Çar de cîh girtibû. Sala 1887 an de meha adarê li Pêtersburgê hate girtin. Di wê salê meha gulanê de di kela Şiluseburgê de hate darxistin. Mirina Aleksander Ulyanov şûnde Le-

nîn, karê xwe yê şoreşgerî hîn jî lez kir. Lê karên wana şaş didît. Aleksander û hevalên wî dixwestin, ku bi kuştinê Çar û yên dora wî şoreş çêbe. Yên bi vê bîrûbawerîyê re diçûn hemû hatin kuştin û avêtin zîndanên.

Vladîmîr Ilyîç Ulyanov (Lenîn) digot, ku "Çar û yên serdest bi kuştinê sazûmana wana ya kevneperest û xûnrêj meydanê rana bin "Na" digot."Em di wê rêyê de naçin, rêya em lê biçin ev rêya nîne." Şaşbûnên, ku bûne ji wî ra bûn tecrûbe. Ji bo rizgarî û azadîya zehmetkêşan rêyek rast dixwest, ku bibîne, pirtûkên bi ramana şoreşgerî û Marksîstî dixwend û hevalên xwe re rêya rast dida naskirin. Li ser xortan bandora (tesîra) wî gelek giran bû.

Destpêkê de karê wî yê hêja

ji alfyê polisên Çar de hate tesbîtkirin. Di serê sala 1887 an de civîna zanîngehê de ji bo gotina xwe ji zanîngehê hate avitin û eva bû sedama girtina wî. Hevdeh salîya xwe de Lenîn, sûrgûnî gundê Kokuşkîno kirin. Ew gunda nezîkî Kazanê bû. Îro Kokuşkîno bi navê Lenîno têye naskirin. Nezîkî salekê li wir ma. Her roj diçû yalê gund. Çemê ji nav çîyan dihat mêzedikir. Sibe de heta şevreşîya êvarî dixwend û dinivîsand. Vladîmîr Ilyîç Ulyanov, jiyîna xwe de bin bandora wî gundî û çemî de ma. Navê çemê bi Lena têye naskirin ji xwe re kire nav. Ji wê demê şûnda piranî xwe bi navê Lenîn dayê naskirin. Salekê sûrgûn ma û dîsa vegeftiya Kazanê. Dixwest, ku xwendina xwe ya hukukê xelas bike. Karûbarên Lenîn dikirin li hemû doran hatin bihîstin. Di nav şoreşgeran de deng û bahsa wî dihat gotin. Lê belê Lenîn, ji bo sazûmana Çar mirovekî tehlîkebû. Qayîta wî li zanîngehê nûva nekirin. Xwest, ku li derwayî welat bixwîne, ji bo xwendinê jî xwesteka Lenîn redkirin. Îmkanên xwendina wî hatin birîn. V.I.Lenîn, bi dil û can zanîniya şoreşgerî û Marksîstî pêşda bir. Pêşva çûna di navçeya karkerên Ewrûpa de li Rûsyê jî dimeşî.

Marksîstê Rûs yê pêşî G.V. Plehanov, ji bo karûbarê hêja kirî ji ber zordariya Çar sala 1883 an de li Cenevrê komek Marksîstî di bin navê "Rîzgarîya Emegê" de sazkirin. Endamên wê rêxistinê jî pirtûkên Marks û Engels werdigerandin zîmanî Rûsî û dişandin Rûsyê.

V.I.Lenîn, xeberê xwe ji wî karî hebû. Ew tiştên amadê bûyîn dixwend. Li ser vê bîrûbawerîyê hêdî dizanî, ku çîna karker anca bi îdolojîyek çekdarî azad bibe û sazûmanek sosyalîstî yê bi serkeve. Pirtûka Marks ya bi navê "Kapîtal" hati nivîsandin dixwend

û ramana di wê hati gotin ji yên dorpaş xwe re jî pêşkêş dikir. Bi gotînen xwe hemû kes hîşyar dikir û xwe dida naskirin.

Di sala 1889 an de meha gulanê bi mala xwe va barker, çû bajarê Samara. Li wir çar salan ma. Di vê demê de zîmanê Elmanî hûbû. Karûbarê Marks û Engels bi navê "Manîfestoya Partîya Komunîst" wergerend ser zîmanê Rûsî. Wek bajarên din Samara jî Narodnîk piranî bûn. Narodnîkan digot, ku li Rûsyê kapîtalîstî pêşda naçe. Gundî ancax şoreşê çêbikin. Lê propaxandeya wan dikir gundî îqna nadikir û gundîyan pişta xwe nedida wan. Teror ji bo Narodnîkan esas bû. Wana bawer dikir, ku bi kuştina mirovên Çar, şoreş dê bi serkeve. Mirovên Çar hatin kuştin, cîhê wana hin din zordest digirt. Bi mirovên şoreşger zindanên Çar tiji bûn. Darxistin, kuştin û sûrgûn roj bi roj pirtir dibûn.

V.I.Lenîn, karê Narodnîkan dikirî şaş didît. Rexne li wan dikir. Lê paşê navçeya şerê şoreşger de vekîşin. Di sala 1890 an de Narodnîkên Nû peyda bûn. Wana diji sazûmana Çar şer nedikir. Yekcar jî arîkarî dikirin. Wana ra navekî lîberalî dihat gotin. Lê bi şoreşê va tu tiştê wana nemayî bû. Lenîn diji kar û bîrûbawerîya wana derdiket. Rûyê wana yê nerast aşkere dikir, ramana wana şaş li erdê dihexist.

Di vê demê de xwendina xwe ya nivçeyî de mayî pêşta bir. Salênîvekê de bi hûkirina xwe tenahî sala 1891 an de li zanîngeha Petersburgê de diploma xwe bi derecek baş wergirt. Di sala 1892 an de li Samara dest bi awqatîyê kir. Dîsa jî giranî dida ser probleme çîna karker û zehmetkêşan.

Di sala 1892 an de li Samara komek Marksîstî sazkir. Yalîkî bi karkeran ve, yalê din jî bi gundîyan ve dengdikir. Li ser gundîyên Samara maqalêk nivîsand. Ewa bû maqaleya wî ya pêşîn. Di wê de jiyîna gundîyan û li ser pêşda çûna aborî (ekonomîk) daxift.

Nav û dengê Lenîn dora Samara belav bû. Wî dixwest, ku di nav bajarên gir di navçeyên karkeran de kar pêşva bibe. Ji bo vê sedemê di sala 1893 an de Lenîn derbazî bajarê Petersburgê bû.

Destpêka peşengê karkerên cîhanê bi vê rewşê destpêkir.

LENIN DINA ZEHMETKÊŞÊN SOVYÊTÊ DE

Di wê demê de Petersburg payîtaxtê Rûsyê bû. Sinayî gelek pêşva çûyî bû. Karker komûser hevdû bûn. Tevger roj bi roj pêşda diçû. Gelek organîzasyonên dizî kar dikir. Di nav şoreşgerên Pêtersburgê de dengê Lenîn, bilind bû. Lenîn, dixwest, ku partîyêk karkerên şoreşger çêbibe. Lê gurubên şaş wek lîbe-

ral narodnîkan dijî vê bîrûbawerîyê derdiketin. Lîberal narodnîk dijî Marksîstîyê jî kar dikirin. Wana xwe dostên gel dida naskirin. Lenîn di sala 1894 an de pirtûka bi navê "Dostên Gel Çîyê û Ewna Dijî Sosyaldemokratên Çonî Kar Dikine?" nivîsand. Di vê pirtûkê de beyan kir, ku narodnîk bawerîya şoreşgerî de derbaz lîberalîzmê bûyîn e. Xwesteka wana jî rêformên biçûk in. Ewna dostên sexten e. Arîkarîya wana bi bircuwazîyê gundî va hevdû hatine giradayî ye. Di pirtûke de dostê zehmetkêşan ne narodnîkan, dostê karker û zehmetkêşan Marksîst in. Gotînen Lenîn esasî, Lenîn kir Marksîstê Sovyêt yê yekemîn. Lenîn digot, ku pêşîya hemû zehmetkêşan anca çîna karker bikişîne. Dijî Çar û sazûmana kapîtalîstî anca şerê çîna karker destpêkiri bigîhîne armancê. Lê dixwest, ku di navçeyê karker û gundiyan de yekêtik baş çebibe. Ew yekêtiya anca sazûmana Çar, gerbûyîna axa û bircuwazî bikar bîne. Lenîn, ji bo yekêtiyê dixwest hemû hêzên Marksîst destê xwe bidin hevdû û partîyek şoreşgêr saz bikin. Di we demê de gurubek din jî binavê Marksîstên eşkûre bi îcezata Çar, kar dikir. Wana jî dijî Narodnîkan derdiketin. Lê belê arîkarî bi bircuwazî re dikirin û dixwestin, ku bi ramanê Marksîstî wergerînin arîkarîyê bircuwazî. Lenîn dijî wana nivîsand û rûyê wana bircuwazî daye naskirin.

Ji bo partîyek Marksîst û şoreşgêr kar pêşda bir. Di fabrîkan de karkerên hêja naskir. Ewna ji bo kadroyê partîyê hişyar dikir. Lenîn karkerên pêre dipêyîvî va wek-bira bû.

Lenîn, di sala 1895 an de derbaz welatên Ewrûpa rojava bû. Li Îsvîçrê hevalbend. ên "Rîzgarîya Emege" va hevdû dîtin. Paşê çû

Parîs û Berlînê. Bi hêvîyek nû vegerî Petersburgê.

Lenîn di sala 1895 an mehên payîzê de hêzên Marksîst kom hevdû kirin. bi navê "Yekêtiya Tekoşîn" komîte saz kir. Lenîn, serokê we komîte bû. Ew komîte bû bingeha partîya Marksîst ya şoreşger.

Rêxistina (organîzasyonê) "Yekêtiya Tekoşîn" di sala 1896 an de li bajarê Petersburgê karberdayîna (grew) sîhezêr karker amade kir. Li ser vî karûbarî navê "Yekêtiya Tekoşîn" li bajarê din jî hate bihîstin. Li cîyên din jî yekêtiyên pêşverû saz bûn. Ew yekêtiyên di nav hêzên demokrat û sosyalîst de cîh girtin, sazûyîna partîya çîna karkerên Marksîst hesan kirin.

Ev karên hêja sazûmana Çar daye tirsandin. Rojnameya bi navê "Şerê Karker" hêjmara yekemîn de dest polezan ket. Lenîn û gelek şoreşgêr hatin girtin. Lenîn, girtixanê (hapîsханê) Petersburgê de çardeh mehan ma. Pir nivîsandinên xwe gîhandin dest şoreşgerên kar bi pêşda dibin. Pîranî ya pirtûk û kovarên dix-

wend di navberê hevokan de bi şîr dinivîsî û ew nivîsandinên wî terefê hevalên wî de dihat xwendin. Di girtixana Petersburgê de dest bi pirtûka xwe ya mezin bi navê "Li Rûsyê Pêşdaçûna Kapîtalîstîyê" tê naskirin dest bi nivîsandina kir. Ji bo wî karî gelek pirtûk û kovar xwendin.

Di sala 1897 an de 13 sebate de dadgehê (mehkeme) bîryar (qerar) girt, ku Lenîn 3 salan sîrgûnî Sibîryê bikin. Di wê salê de meha gulane gîhîşt Sibîryê, bajarê bi navê Yenîsey û gundê dora wir Şuşensko ye. Di wextek kurt de gundiyan va hevdû nasîn. Gundî dor û paş Lenîn dicivîn hev. Lenîn, arîkarîya wana dikir.

Nadejda Konstantînovna Krupskaya jî salek dû Lenîn sîrgûnî Şuşenskoyê bû. Sedema daweya wê jî "Yekêtiya Şerê Rizgarîya Çîna Karker" de kar kirî bû. N.K.Krupskaya, dergîstîya Lenîn bû. Li wî gundî zewicîn. Heta mirinê bû heval û arîkarîvana Lenîn.

Lenîn, pirtûkên Marks û Engels dixwend. Rojname û kovar jî wî ra dihatin. Pirtûk werdigerandin zimanî Rûsî. Di wê demê de bernamaya (programa) partîyê amade kir. Sî pirtûk û biroşûr bêtir di dema sîrgûnê de nivîsand. "Erkên Sosyal-Demokratên Rûs û li Rûsyê di Pêşdaçûna Kapîtalîstîyê" de jî di wê wexte de temam kir.

Di sala 1900 î 29 yê çileyê paşin de sîrgûna Lenîn xelas bû û vegerî navçeya tevgerê. Hukûmata Çar, nahelîştin, ku Lenîn, payîtaxtê Rûsyê û bajarê sinayî de bisekin e. Ji bo wê sedemê nêzîkî Petersburgê li bajarê Pskov cîh girt.

(Dûmahîk heye)

Folklor

LÎ KURDISTANÊ LEYİSTİKÊN ZAROKAN

Yılmaz Varol

Em dê di vê beşa lêkolîna xwe de, li Kurdistanê li ser hin leyistikên zarokan î se-reke rawestî û derbarê leyistikana de, di leyistikê de hêjmara leyistvanan, pergâlên ku di leyistikana de tê bikaranîn de agahdarîyan bidin û wan şirove bikin.

BÛKA BARANÊ

Ev leyistik di nava leyistikên zarokên Kurda de yeke herî helez e. Tê zanîn ku wekheveke vê leyistikê li nava qebila Yahova ya xwecihê Emerîqâ jî tê leyistin.

Leyistika Bûka Baranê di demsala buharê de di dema ku barana vê demsalê ya pêşîn dibare de tê leyistin.

Zarok bi keç û lawik dicivin. Ji van leyistvanan yekî mîna bûkê dixemilînin. (Li hin deran, şûna zarokêkî, darekî dixemilînin. Çi zarok çi dar, di herdu rewşan de jî nav Bûka Baranê ye) Zarok bi baranê re malo malo digerin. Her ku têne ber malekê jî: "Bûka Baranê Hat!" diqîrin. Ji

malan dirav, weke ard, şeker ûwd, tiştên hişk didinhev.

Tiştên ku tên berhevkirin, di qedandina leyistikê de li hev parvedikin.

Barana buharê xesrawê nîşan dide. Gava ku eva han bêta berçavkirin, di jêzaya mîtolojîya vê leyistikê de nîşana xesrawa barana buharê tê dîtin ku akama xwe li ser civakê bi navgîna leyistika zarokan hiştiye.

HARAYMORE

Ev leyistik bi gelemperî bi şev tê leyistin.

Leyistik di nava du tofan de tê leyistin. Hêjmara leyistevanan di nava heşt-deh kesan de diguhere. Hêjmara herdu tofan jî wekhev in.

Bi leyistikek nîşan kirina pîrikê ve tofa pîrikê tê xuya kirin. Tofa pîrikê xwe vedîşere ya din jî ji bo ciyê wan nebînin berê xwe didin ciyekî, weke dîwarekî an darekê. Ew cî bi Kevirê Pîrikê te navandin.

Ev tof heta hêjmarek hatiye

nîşandan bi deng dijmêre (Sî, çil, pêçî, ûwd) Di vê demê de tofa pîrikê veşartina xwe diqedîne. Piştî qedandina hêjmartinê tof li ya pîrikê digere. Bi lêgerîna ve jî bala wan her li kevîrê Pîrikê ye. Ku leyistevanekî ji tofa pîrikê, xwe bigihîne Kevîrê Pîrikê û dest lê xe, xwe ji pîrikîyê rizgar dike. Ku leyistevanên tofa pîrikê hemû xwe bigihînin Kevîrê Pîrikê leyistikê qezenc dikin.

Bi vê hêlê ev leyistik mîna leyistika çav ve şertinokê ye. Lê di vê leyistikê de zarokêk jî yê tofa pîrikê zêft bike, heta Kevîrê Pîrikê li siwar dibe. Zarokê siwar heta Kevîrê Pîrikê "Heraymore, heraymore" dike qîrîn. Zarokê zêftkirî jî dervayî leyistikê dimîne. Ku kesên tofa pîrikê hemû bê zêft kirin leyistikê wenda dike, tofa din qezenc dike. Di vê leyistikê de rizgarkirina kesên dervayî leyistikê mîna ya çav veşartinokê ye.

GOGO

Ev leyistik bi herî kêrî sê, herî zêde şeş-heft kesan ve tê leyistin. Gelek navên vê leyistikê "ene. Li hin deveran jê re Xalê Mele tê gotin. Kurdên başûr jî bi Twisanê dinavînin.

Pergalên bingehîn yê leyistikê lak (kevîrêkî pahn) û gog (kevîrêkî bi qanda hêkekê û glover) e. Ji kesê ku li ber gogê dimîne jî re gogo tê gotin.

Berêpêşîn ciyê ku gog lê bê danîn tê xuya kirin. Gav, gav û nîvek dûrî gogê xêzek tê kişandin. Gogo, gogê dibe ciyê wê û bi qanda gavekê dûr radiweste.

Leyistevanên din jî ji xêzê, lakên xwe davêjin gogê. Armanca wan jî cî bi dîrxistina gogê ye. Gava ku lak li gogê nekeve li nêzî gogê dimîne û kes nikare here

lakê xwe bîne. Ku leyistevanek bi lakê xwe li gogê xe û wê bi dûr xe (piranî jî bi kêra vî karî tîn), gogo zûzûka gogê tîne ciyê wê. Di vê demê de leyistevanên ku lakên wan li ber gogê mane, bi lez derin tînin. Ku gog gelek bi dûr ketibe, leyistevan bi lakên xwe li dewsa gogê dixin gogo dienirînin.

Ger gogo, gogê zû bîne ciyê wê û di vê demê de dest li yekî ku hêca lakê xwe nerevandibe bixwe ji gogotiyê rizgar dibe. Yê dest lê dayî dibe gogo. Leyistik bi vî awayî berdewam dibe.

TUTÊ

Di navbera du kesan de tê leyistin. Li erdê çixizek tê xêz kirin. Li nava çixizê darikek tê danîn. Ji vî darikê re tut tê gotin.

Bi leyistikek pîrik ve kesê ku berê dest bi leyistikê bike tê xuya kirin. Yê xuya dibe, bi çoyekî dirêj li gupika tutê dixê. Ji ber ku her du serê tutê ziravkirîye bi lêxistinek hostayî tut bilind dibe. Piştî bilindbûna tutê, bi lêxistinek din tut dûr tê avêtin. Ku leyistevan bi her sê mafê xwe î lêxistinekê tutê dernexe dervayî çixizê, dor tê yê din. Ku tut dûrî çixizê bikeve, leyistevanê pîrik li dûv tutê dere. Ji ciyê ku tut lêye, tutê davêje hundirê çixizê. Ku tut bikeve hundirê çixizê dora destpê kirinê tê wî. Ku ji vî karê re bisernekeve dor dîsa yê hevalê wî ye.

KUMGUSTÎLO

Ev leyistik bi heft-heşt kesan ve tê leyistin. Pergalên wê jî heft-heşt kum û gusîlkek e.

Berêpêşîn bi leyistikek pîrik ve, ji bo destpê kirinê yek tê hilbijartin. Kum têne rêzkirin û dernixûm kirin. Yê hilbijartî gusîlkê dixê binê kumekî û bi dor ji leyistevanekî dîtina gusîlkê dixwaze. Gava ku leyistevan bêje "gusîl di vî de ye" kum tê rakirin. Ku leyistevan gusîlkê bibîne leyistikê qezenc dixe û ew gusîlkê vedişêre. Ku ji binê kum gusîlkê dernekeve, yê destpêkir bi qanda hêjmara kuman bi dar li destê wî dixê. Leyistik bi vî awayî domdibe.

GILÇÊ

Ev leyistik bi çar an şeş kesan tê leyistin. Li erdê çixizeke mezin tê xêzkirin. Navenda çixizê tê nîşan kirin. Leyistik, bi gelemperî gava erd nerm be tê leyistin. Leyistevan, bi navberên wekhev li dora çixizê rêz dibin. Leyistevan bi dor, darikê xwe î tîjkirî davêjin navenda çixizê da ku tede çik binin. Piştî çik kirina daran, yê ku darikê xwe li navenda çixizê çik kiribin li yê çik nekiribin siwardibin û qêncî û gavekê wan dimeşînin.

PAQ

Bi sê an pênc kesan ve tê leyistin. Bi gelemperî di dema ku erd nerm be tê leyistin.

Leyistevanek, darikê xwe î serî tîj kirî bi avêtin li erdê diçikîne. Ji vî darê ser tîj kirî re paq tê gotin.

Leyistevanên din ji bi dor paqê xwe davêjin ba yê yekemîn, da ku paqê wî bixînin. Ku çend paqa bixîne ew dibin yê wî. Leyistik bi vî awayî didome.

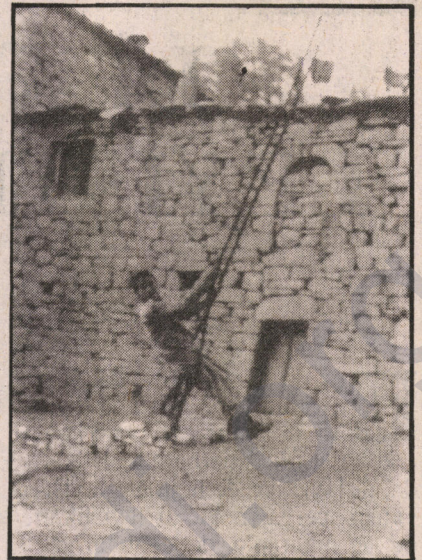
VEŞARTOK

Veşartok, bi qanda panzdeh, şanzdeh kesan bi şênî tê leyistin. Ji nav leyistevanan bi qinikekê Pîrikê tê hilbijartin. paşê Kevirê Pîrikê jî tê nîşan kirin. Pîrik, serê xwe dide Kevirê Pîrikê, çavê xwe digre û hata hêjmarekî nîşankirî bi deng dijmêre. Di vê demê de leyistevanên din xwe vedişêrin.

Piştî qedandina hêjmartinê, pîrik li leyistevanên veşartî digere. Ku pîrik leyistevanekî bibîne bazdide û destê xwe li kevirê pîrikê dixê. Bi vî awayî leyistevanê ku tê dîtin dişewite û tê li ber kevirê pîrikê rûdinê. Lê belê leyistevanê ku bê dîtin berî pîrikê bazde deste xwe li kevirê pîrikê xe, ji bo leyistikek din ji pîriktiyê rizgar dibe.

Ku leyistevanekî nedîtî an dîtî berî pîrikê destê xwe li yê şewitî xwe wî rizgar dixe.

Ger pîrik hemû leyistevanan bişewitîne ji pîriktiyê rizgar dibe. Pîrikek din tê hilbijartin, leyistik

berdewam dibe.

Gelek cure vê leyistikê li Kurdistanê têleyistin.

ZÎBÎDÎ (KÎNCIRO)

Ev leyistik bi pênc an şeş kesan tê leyistin. Berê li erdê çixizek fireh tê xêz kirin. Bi qinikekê yek tê hilbijartin. Ev kesê hilbijartî dikeve hundire çixizê jê re jî ZÎBÎDÎ tê gotin. Leyistevanên din li dervayî çixizê dimînin û bi qîrîn "zîbîdî, zîbîdî" dibêjin, û zîbîdî bi wî awayî diqehirînin. Zîbîdî jî, ji bona ku dest li yê derve xe dixebite. Ku di vê xebatê de bi serkeve ji zîbîdîtîyê rizgar dibe. Yê ku dest lê ketibe dibe zîbîdî.

Zîbîdî bi piranî jî bo dest li yekî xe dertê dervayî çixizê. Lê belê gava ku dertê dervayî çixizê pêwiste li ser lingekî bigere. Li ser lingekî bi çindik li zeftkirina leyistevanan di xebite. Ku zîbîdî her du lingên xwe dîne erdê, leyistevanên din lê dihêwirin û lê dixin. Piştî ku xwe bavêje hundire çixizê jî lêdanê rizgar dibe.

Gava ku zîbîdî dertê derve, yê din jî dixwazin bikevin hundirê çixizê. Yê ku bikeve hundirê çixizê jizîbîdîtî yê rizgar dibe. Zîbîdî naguhere û leyistekê din li dardikeve.

PÊNC KEVIR

Leyistik di navbera du an sê kesan de tê leyistin. Amrazê le-

yistikê pênc heb kevirê biçûk î glover ê. Bi leyistika zo-fer kesê pêşik tê xuya kirin. Leyistevanên din li leyistika pêşik temaşe dikin. Leyistik bi destekî tê leyistin.

Leyistevanê pêşik her pênc keviran dixê destê xwe yê rastê. Ji wan keviran hêdika yekî davêje hewa, di wê demê de her çar kevirên din dadîtîne erdê û kevirê ji hewa de tê dîsa digre.

Kevirê ku li hewa girtibe dîsa davêje hewa, û di vê gavê de ji nav kevirên erdê yekî digre - pêviste ku destê wî li kevirên din nekeve- û kevirê li hewa dîsa digre. Heta ku kevirê erdê bi vî awayî ji erdê rakê ev kar tê domandin.

Leyistevan cara duwemîn dîsa hawê berê, lê vê carê keviran cote cot, cara sêyemîn jî, berê sê heba dû re yekî, cara çaremîn her çar keviran bi carekê re ji erdê hiltîne dixê destê xwe û kevirê hewa hê ku danekitibe erde digre.

Ku leyistevan kevirê li hewa negre, an gava ku ji erdê kevirê radike, destê wî bi yê din bibe, an jî şûna sê kevirên du heba rake, leyistik derbasî leyistevanekî din dibe.

Li deverine Kurdistanê, ji vê leyistikê re "yekok" jî tê gotin. Bi piranî keçik vê leyistikê dileyîzin.

Gelek curên vê leyistikê hene. Sêberk û nehkevir mîna pênc kevirê tê leyistin. Lê belê di sêberkê de sê, di neh kevirê de neh kevirê tê bikaranîn.

HÊK

Leyistika hêkê, di navbera heşt an deh kesan de tê leyistin.

Amrazên leyistikê ya bingehîn hêka mirîşkê ye.

Leyistik li ser ciyekî bilind tê leyistin. Leyistevan li ser ciyê bilind rêz dibin, radihêjin hêkên xwe. Leyistevanek heta sisêyan dihêjmêre. Bi dengê hêjmara sê re her kes hêkên destên xwe gindirî jêr dikin.

Hêka kê bi dûr ketibe, hêkê yê din ji xwe re dibe. Hêkên ku bişkên jî li ciyê xwe dimînin.

QÎT

Bi du kasan tê leyistin.

Amrazên leyistikê yê bingehîn yek kin -qît- yek jî dirêj ji du

darikan pêk tê.

Li erdê kortikek tê kolan. Qît li ser vê kortikê tê danîn. Bi leyistika zo-fer pêşik tê xuya kirin.

Pêşik tê ber kortikê û çoyê destê xwe dixê bine qîtê û wê davêje leyistevanê ku bi dehpandez gavan dûrî kortikê cîyê xwe girtiye. Ev leyistevan ji bo qîtê li hewa zêft bike dixebite. Ku qîtê li hewa zêft bike dora avêtinê tê wî. Ku qît bikeve erdê avêtvan ji kortikê heta qîtê bi darê destê xwe dipîve û radihêje qîtê davêje kortikê. Ku qît li ser kortikê bikave dor dîsa ya wîye, ku qît li ser kortikê nekeve dor ya hevalê wî ye. Lê belê di her du rewşa de jî ji kortikê heta qîtê çend jimartibe ewqas deqên (puan) wî çêdibin. Heta hêjmarek xuyakirî (weke sed, pêncsed, hezar ûwd) kî deqên xwe biqedîne leyistikê qezenc dike.

Gelek curên vê leyistikê jî hene. Li hin deveran jê re "qîtik", "goga ço" tê gotin.

PÊNC TILÎ

Ev leyistik di navbera du an çar kesan de, li hundirî tê leyistin.

Bi gelemperî leyistik ji alî keçikan ve tê leyistin. Lê carina lawik jî bi wan re dileyîzin.

Leyistevanek li erdê rûdine. Her du lingên xwe li ber hev dirêj dike. Leyistevanên din bi dor di ser lingên leyistevanê re dadiperin. Piştî ku herkes derbas bû, ya rûniştî încar lingê xwe yê rastê dadîne ser yê çepê. Leyistevan dîsa di ser re radiperin. Piştî vê rape-

rînê leyistevanê erdê berê bihosta destekî, piştî raperîne ya destê din jî li ser lingên xwe dadîne û leyistevan vê carê jî dî ser re nadiperin.

Di her carê de, bi raperîne re lingên kê li ling an destê leyistevana erdê bikeve ew li erdê rûdîne. Leyistik bi vî awayî ber-dewam dibe.

MAK

Leyistika MAKÊ di navbera çar an heşt kesan de tê leyistin.

Amrazên leyistikê gogek mûyîni û ji çoyekî ser qalind pêk tê. Ji vî çoyî re jî SERGÎLORİK tê gotin.

Leyistevan dibin du tofan û li hember hev rêz dibin. Di navebara kesên rêzkirî de dehpandez gav dûrahî heye. Bi leyistika zo-fer tofa avêtger tê xuya kirin.

Ji tofa avêtger leyistevanek bi sergilorkê xwe li gogê dixê. Ku leyistevanên tofa din gogê ranebirînin deqekê (puan) qezenc dikin û dor tê wan. Gog di navbera wan re rabire tofa avêtger deqekê qezenc dike û avêtinê didomîne. Leyistik heta hêjmarek xuyakirî didome.

KEVIRÊ NIŞANÊ

Ev leyistik bi şev û ji alî du tofên wekhev tê leyistin.

Amrazên leyistikê ya bingehîn kevirêkî biçûk e. Kevir bi tiştekiî tê nîşankirin. Mînak bi girêdana taye-kî sor, bi boyaxê an germ kirin tê nîşan kirin. Bi leyistika zo-fer tofa pîrik tê xuya kirin. Tiştekiî (çakêt, kefiî ûwd) leyistevanê vê tofê ji alî

tofa din ve tê veşartin. Biştî vê, kevirê pîrikê jî tê xuya kirin.

Kevirê nîşan kirî, ji alî yekî tofa ne pîrik ve ber bi tariyê ve tê avêtin. Her kes li kevir digere. Ku yekî ji tofa pîrik, kevir bibîne û bêzeft kirin kevir bîne li kevirê pîrik xe tofa wî ji pîrikiye rizgar dibe û tiştê ku dane tofa din jî ji par re distînin.

Na ku yekî tofa din kevirê nîşanê bibîne û bêzeft kirin bîne li kevirê pîrik xe tofa wî leyistikê qezenc dike û leyistevanên tofa din diqehirînin. Leyistik bi vî awayî dom dibe.

SERSAL

Ev leyistik, ji sala nûw re dehpanzdeh ro dimîne tê leyistin. Lawik bi şev li derekê dicivin û hevvalê xwe dixin dilqê bûke. Wî dixin milê lawikekî. Bi lêxistina def an tenekakê mal bi mal digerin. Her ku tînen malekê "Serê salê hat, serê salê hat!" diqîrin. Xwedîyê malê gava ku derî li wan vedike li hewşê an li hundir qederekê govendê digrin.

Dirav, şekir, bastêq ûwd. Ji malan berhev dikin û li hev par dikin.

SÊ GAV

Leyistika sê gavê, di navbera du an heşt kesan bi awakî hilibjartinê tê leyistin. Pirayî lawik di-leyî zin.

Berêli erde kêzek tê kişandin.

Ev xêz ciyê destpêkirina raperînê ye. Leyistevan bi dor û bi baz dan tînen ji ber xêzikê sê gava davêjin. Ciyê gava dawî ye her kesî tê nîşan kirin. Kî dûr raperî be ew qezenc dike.

Curên vê leyistikê jî hene. Curê wê, ya ku herî baş tê zanîn sê ling e. Cudatîya vê curê piştî her gavekê pekînek tê pêk anîn.

KEVIRÊ HÊZÊ

Ev leyistik, di navbera du-heşt kesan de bi awê hilibjartinê tê leyistin. Bi gelemperî lawik dileyizin. Amraza leyistikê kevirêkî pênc-deh kîlo ye.

Xêzek tî kişandin. Her leyistevanek, ji ber xêzê, heta ku ji tê kevir davêje dûr. Ciyê ku kevir lê dikeve tê nîşan kirin. Kê kevir herî dûr avêtibe leyistikê qezenc dike.

Çend curê vê leyistikê jî hene. Yek ji wan î herî helez bir navê Kevirê Pî ye. Cudatîya wê ji kevirê hêzê ewe ku, piyên ku kevir tê de ye tenê ji milê livandin. Ji ber vê yekê jî ji leyistika kevirê hêzê zortir e.

GURZÊ ÇÊLEKÊ

Ev leyistik, di navbera sê-çar kesan de tê leyistin. Her kes destê xwe dike kulm û li ser hev datîne. Yê ku kulma wî li ser dimîne, bi destê xwe yê din yekoyek bi kulmên din dike û pêre jî qini-

kekê dibêje. Bêja dawî ya qinikê li ser kolma kê bê gotin ew bersîv dide. Di pêva joya leyistikê de qinika ku tê gotin wiha ye:

Pirs:

Gurzo, gurzo, gurzo
Ka gurzê vira?

Bersîv:

Gurzo, gurzo, gurzo,
Ka çêleka vira?

Bersîv:

Çêlekê xwarîye.

Pirs:

Gurzo, gurzo, gurzo
Ka çêleka vira?

Bersîv:

Me serjêkir.

Pirs:

Gurzo, gurzo, gurzo
Ka para goşt yê min?

Bersîv:

Me xist tendûrê.

Pirs:

Gurzo, gurzo, gurzo
Ka goştê pahtî?

Bersîv:

(Ya ku vê bersîvê dide bi gelemperî keçike e)

Heta min serê kurê xwe şûşt û ez hatim pişingê xwar.

LEYISTIKA TILIYAN

Di navbera du zarokan de tê leyistin. Leyistevanek tiliyên destê xwe vedike û datîne erdê. Leyistevanê din qinikêkê dixwîne. Bi qinikê re destê xwe bi tiliyên hevvalê xwe dike. Bêja qinikê ya dawî li ser kîjan tiliyê bê gotin wê tiliyê bi hundir ve dite-wîne. Qinika ku tê gotin ev e:

"Hêklo

Meklo

Çalim çekiro

Hestiyê kevê

Mamo gurî

Çav pizirî

Pir

Pûç"

KAP

Ev leyistik bi gelemperî di şevên zivistanê de li hundirî tê leyistin. Zarok li malekê dicivin.

Amrazê leyistikê yê bingehîn kap e ku curekî zarê ye û ji hesf hatiye çekirin.

Ev leyistik li hin deveran bi

niftikê (kufîrê) jî tê leyistin.

Çar ruyên kapî hene. Her ru-
yekî kapî babetekî temsîl dike. Di
leyistikê de babetên ku têne tem-
sîl kirin evin:

1- MÎR: Kesê ku fermandar e.

2-KER: Kesê ku fermanên
mîr bi cîh tîne.

3- SOFÎ: Kesekî dîndar û bê
sûc e.

4- DÎZ: Kesekî bi sûc e, dizek e

Li hin deveran babetên mîna
qeymeqam -an walî- û polîs jî di
leyistikê de cîh digrin. Lê belê ev
babet, piranî dema ku leyistik bi
niftikê bê leyistûn cîh digrin.

Leyistevan, li erdê çixizekê
xêz dikin û li dorê rêz dibin. Le-
yistevanek radihêje kapî û davêje
hundirê çixizê. Kîjan babeta kapî
li jor bi mîne, ew kes wê babetê
temsîl dike.

Em bêjin leyistevanê pêşîn bû
ker.

Leyistevan bi babeta ker şa
dibe. Ji ber ku ji lêdanê rizgar di-
be. Tew wê lêdanê bike. Ev leyis-
tevan ço an qayişêkê dixê destê
xwe û radiweste.

Dor tê leyistevanê duwemîn.
Em bêjin leyistevanê duwemîn
bû sofî, yê sêyemîn bû diz û yê
çaremîn jî bû mîr.

Di vê rewşê de mîr û sofî jî şa
dibin. Diz li ber dikeve. Mîr li ker
dizivîre û jê ceza kirina diz dixwa-
ze. Ku mîr bêje sed çoyî lêxe ker
vê daxwazê bi cîh tîne. Leyistik bi
vî awayî berdeyam dibe.

SIWAR Û PEYA

Ev leyistik di nava du qefle
zarok de tê leyistin. Bi awayekî
hilbijartina pîrik ve, qefla pîrik tê
nîşan kirin.

Em ferz bikin leyistik ji du
qeflên ku heryek ji du zarokan
pêk tê, tê leyistin. Leyistevanên
qefla din li piştên leyistevanên ya
pîrik siwar dibin. Di navbera her-
du leyistevanan de çûdarek deh-
panzdeh gav heye.

Yê siwar ji vê çûdarê, sola
davêjin hev û du. Ku leyisteva-
nek solê li hewa negire tofa wî
dibe pîrik. Leyistik bi vî hawî di-
dome.

KERKÊ REŞ Û DIRÊJ

Ev leyistik di nava sê kesan
de tê leyistin. Bi awayekî hilbijar-
tina pîrik ve, pîrikek û Kizîrek tê
xuya kirin.

Leyistevanê pîrik xwe xûz di-
ke, yê sêyemîn lê siwar dibe. Ki-
zîr jî li ba wan radiweste.

Leyistevanê siwar bi tiliyê
işarkî û navîn tiliyên xwe fer an
zo dike û dipirse:

- Ka ev çi ye?

pîrik:

-"Fer," an "zo"

dibêje.

Bala kizîr tum li leyistevanê si-
war e. ka bersîva wî rast e an na.

Ku pîrik pê derxe, dora si-
warbûnê tê wî.

BÎN KUM

Ev leyistik mîna ya Kumgus-
tîlkê ye ku me berê bahs kiribû.

Leyistik bi bingehîn weha tê
leyistin.

Du heb kum li navê tê danîn.
Leyistik bi nêzî deh kesan jî tê le-
yistin. Leyistevanek li ber kuman
rûdine. Yên din li hember
rûdinin. Leyistevanan bi dor yeko
yeko tîn ber kuman.

Leyistevanê pêşîn tê ber ku-
man. Paşê, piştî xwe dide kuman
û rûdine. Yê li ber kuman hêkê
dixe bine kumekû. Yê rîniştî berê
xwe dide kuman. Leyistevan jê
dipirse: Hêk di kîjanî de ye?

Leyistevan, yekî nîşan dike.

- Hêk di vî de ye.

ku pê derxistibe, leyistikê qe-
zenc dike û li ba kuman rûdine.
Na ku pê dernexistibe, leyisteva-
nek lê siwar be û neh deh gavan
wî dimeşîne.

Leyistik bi vî hawî didome.

ÇWÎKANÊ

Çwîkanê leyistikek zaroka ye.
Bi çendek zarok tê leyistin.
Pêşiyê ciyekî tê nîşan kirin. Ji vî
cîyî re çwîkanê tê gotin.

Zarokek berê xwe dide çwî-
kanê. Çavên xwe digre û bi den-
gekî hêl hedî hedî heta bîstî
dihêjmêre. Di vê demê de he-

valên wî xwe vedişêrin. Piştî qe-
dandina hêjmarê çavên xwe vedi-
ke û li hevalên xwe digere. Ku
yekî bibîne divê bide dûw û destê
xwe lê bide. Kesê ku bê dîtin jî
divê bi bez were destê xwe li çwî-
kanê xe. Heke bêzeft kirin destê
xwe li çwîkanê xe azad dibe.

Kesê pîrik destê xwe li leyis-
tevanekî bide ji pîriktiyê rizgar
dibe. Ku leyistevan hemû bêzeft
kirin destê xwe li çwîkanê bidin,
pîrik dîsa li ber çwîkanê dimîne.
leyistik bi vî hawî didome.

* Ev nivîs, ji xebata Y. Varol
amade kiriye ya bin navê "Di
çanda Kurdî de Têgeya Leyis-
tikê/Leyistikên Zarokên Kurd"
ve hatiye girtin.

LEYLA QASIM

Leyla Qasim!

Be ey! Xuşke can!

Helal be ju tera, helal!

Çi şîrîne, çî xweşe

Rextên girêde yî

Li sor bejna teya delal!

Tu jînsalî, şêrî, jîrî

keça kurdî

Bi şîrê spî u helal!

Bona serxwebun u azadîyê

di rê yê felat de

Rijîya xwîna teya zelal!

Ew destên gemar

a xwîna yên ku,

yên ku stû yê teya narîn

Bi bendan şî dandin.

Dîjraberîya te bu derefşê

Berhama feladîya Sinan

Bu xof ket kezeba ewan

ew tirsandin.

Cangorîbura egitên

wek te leyla!

em bê teget u xêl hiştin u

êşandin

Bes gelê me, pêy tera

Gelek leyla an bi tîllîtyan

Bi gulên, bi sitranan şandin.

ADİL DURAN

BAVO CEHŞ ÇI YE?...

Adil Zozanî

Roj bilind bû, bejneke du bejna. dem têştegeh e. Hemî der ketîye bin keramên berfê. Dar û bar, hemî tişt di bin berfê de ye. Serê çîya yê bilind di nav ewrên spî de ne. asîmanê şîn cih cih bi ewrê spî ve xemilandîye.

Têcir, pezê xwe berdaye dûnhê. Di deroka dûnhê de hejê çûlî danîye erdî û rûniştîye ser. Kîsikê tûtînê jî berîya xwe deranî û tûtinek pêça, da nav lêvên xwe û agir kir. Qembelên dû bi ser serî de bilind bûn. Vê navberê de Silo hate cem. Silo bira-zîyê Têcir e. Xortekî maqûle. Bejin ziravî por dirêje. Navbera salekê de car car hatîye girtin. Sebep, ku alîkarî jî bo karkeran kirîye. Got: "Bereked bî Apo"

- Bereked zêde, ser çavan. Tu bi xêr hatî Silo. Ka were rûne vê derê.

Silo, cihek jî xwe re çêkir li ser hejên çûlî. Têcir, destê xwe da kîsikê tûtînê dirêj kir, Silo. Wî jî jê wergirt û dest pêkir ci-xarek pêça, bo xwe. Agir kir û qembelen dû bi ser sere xwe ve berdan. Keko, çav bi Silo ket ku hatîye dûnhê. Ji nav pezî derket û bezi da biçî ba Silo. Ser û cilên wî partikîna. Dest û rûyê wî pêkve jengarî bûye. Pîsatiya pezî maye bi desta ve. Demê Silo çav pêket ku va Keko hate balê dest jî suxbetê berda û xwe pêxweş kir. Hêştta tu gotinên din nekîrîn bêhna Keko nehat, dest pêkir suxbeta berxa bo Silo kir. Got: "Silo, çar mihe me zayîne. Diduya jê cêmik anîne. Hemî jî mê ne.

- Ya Keko,

- Willah.

- Tu berxekê nadî min?

- Ma we bo çî pezê xwe firot? Bila we pezê xwe nefiroti-ba.

- Silo, herwekî yekî berek li

perasyê dayî, dilê wî şkest. Nizanzî kanê dê çî bersiv bide bo Keko. Têcir berê xwe dayê Silo ket tengavîyê, mesele veguhart. Got: "Silo, millet çû qereqolê?"

- Erê Apo, çehş çûn qereqolê.

Têcir, bi vê gotina Silo girmî-jî. Mereqa Keko hilat. Dilê wî nesekînfî pirs kir. Got: "Bavo çehş çî ye?"

Vê carê jî Têcir ket tengavîyê. Ewî jî nezanzî kanê dê çî bibêje. Dewî ya kurt got: "Kurê min tu ténagehî."

- Bo çî bavo, bêje çehş çî ye?

- Kurê min, min got: Tu ténagehî, tu zarokî.

- Bavo çehş çî ye?

- Kurê min tu ténagehî,

- Keko, bisekine ez dê bo te bêjim.

- Bede bêje.

- Berê xwe bidê, cilê te bo çî peritîne?

- Bavê min bo min nakire.

- Boçî nakire

- Diravên wî tune.

- Ha... berê xwe bi dê. Aha ya wusaye.

- Çî wusa ye? Ez çî pirs ji te dikim tu çî bersivê didî.

Silo, destê xwe da patika xwe xurand. Tu jê nehat. Vê pîlanê jî cihê xwe negirt. Dawî, xwe bêdeng kir. Têcir ma berê xwe da Keko got: "Ev çî bela xwedê ye?" Nevê rastîye bo bêjî. Lê belê esehîye jî ku Keko êdî pêşya vê meselê bi sanahî bernadî.

- Keko, kurê min. Guhê xwe baş bide min. Karê bi ser serê te bi kevî xwe têkilî neke.

- Bila bavo, lê belê bo min bêje kanê çehş çî ye?

Têcir, dîsa ma dinav çavên Silo fukurî. Herduya jî zanzî divê rastî bê gotin, bo Keko.

- Bila Keko ez dê bote bêjim

lê belê tu jî dê bo min sozekî bidî. Tu carî êdî pirsên weha nekî. Bi xwe tu bikî jî ez bersiv nadim.

- Bila bavo soz, ez êdî pirsên weha nakim. Lê belê tu jî dê bo min bêjî kanê çehş çî ye?

- Bila, guhê xwe baş bide min. Ez dê meselê serîde bo te bêjim.

"Heya par me vî gundi, hezar û şeşsed-hefsed heya duhezar pez hebû. Havîna em diçûn zozanan. Me vedixwar ava kevîya, goştê berxan. Dewê tezi mastê tûr. Bîra te tê wan wextê hûn heval û hogir tev diçûn ser birkên ava kanîya? Ew mêrg û çîmen. Sosin û beybûn. Bêje hate bîra te hine şevan hire hir û hole holên şivanan dihatin ji bin quntarên çîya. Hine şeva jî dengê hewara wan dihat. Nexweşî jî hebûn lê belê jîyana me dîsa xweş bû. Azadî çibî me nuzanzîbû. Hine suba em radibûn ku çardera me kumşînan girtîye. Jinan cûda, mêran cûda kom dikin û hemî tiştên me serêk û binêk dikin. Paşî jî divê me bo wan berxek an du li erdî dabane. Dema diçûn jî, yekî dudiya ji me didin kutan, mana vê jî çav tirsandin bû.

Rojê reş û tarî li ser van bûyeran êdî nûçe şand. Zozanîya êdî karê warê jêrî dikir. Berê xwe bide min kurê min. "Rojekê tu dê bejî wila bavê min weha digot. Ji ber hindê ez jî dê hemîye hevra bo lawê xwe bêjim."

Tam me dê koç kiriba şevê me dît eve hinek keç û xortên bi çek û rextan re rapêçayî hatin mêhvanîyê. Dem nîvê şevê ye. Em hemî komkirin nava zomê. Erdê em lê komkirin çihê holana we bû. Sêpî ji me xwastin. Me hemîya got: Ya me çû. Li ber çavên me ew mi-

rov wê gavê qaçaxbûn. Kesê ji me nezanî kanê vana, çikesin. Fanos ji me xwastin Paşîme dî du al hilawîstin, sêpîya. Demê alan hilawîstîna kes nema ku ala nenasî. Me dizanî ku kesk û sor û zer hersê rengê ala netewa Kurd e

- Bavo, bîra min tê wê şevê.

"Dest bi gotinên xwe kir. Yekî jê suhbeteka pir xweş dikir. Got: Em Karkerin. Konevanîya me azad kirina gelê Kurd e. Em Têkoşîna saz kirina welatê xwe dikîn. Da ji bindestê zordara derxînin. Bese, êdî bila welatê me neyê lewutandin. Divê em hemî hevra destê xwe bidin ber vê xebatê. Em alîkarîya hev bîkî û piştî xwe bidin çiyayên welatê xwe.

Navê wan wê şevê bo me pir biyanî bû. Lê belê roj bi roj hatin û çûn. Me hev û du baş naskir. Rastî meramê me yê berê dîsa derketin mizadê. Gundîya û karkeran êdî têkilîya hev kir. Hemî dema êdî hev

nûçerdarbûn. Me koçkire warê jêrî. Êdî hero yek û du jime kumandanê qereqolê gazî dikirin, ba xwe. Heçikê ji me çû qereqolê bê lêdan nedizivirî. Jiyana zozana êdî veguhurî, roj bi roj gewrî tehilî zêdekir, kumandanê qereqolê. Rojekê me hindî eve kumandan û mixtar li gel hinek cendirma hatin zomê. Dîsa em hemî komkirîna nava zomê. Malên me li nav govan bûn. Vê carê lêdan mêdan nebû. Kumandanî bi zimanekî pir mermî şret li me kirin. Dûvde mixtar piçekê axifî. Gotinên xwe ve armanca xwe eşkere kir. Êqîna wa hewbû ku em milîsatîye bikin. Vê gavê me giringatîya karkera zanî. Eşkere bû ku karker êdî ji bo hukumeta tirki xwedîyê giringîyek mezin in.

Piştî hukumetê ji ber karkera şkestîye. Kumandanî gelek xuya nekir. Lê belê ser û rûye wî, hal û rewşên wî bersîva hemî pirsên dilê meda dida. Milîsatî bivê nevête. Divê heçikê destê wî darê tîfingê bigrî bibe milîs. Ser vêde biryara dûve xwand kumandanî. Got: Ji îsal paşve heya agirê karkera neyê vemirandin serkevtina zozana jî nabî.

Ew biryar ji bo me mirin bû. Bixwe, mirin ji bo me ji jîyana bê zozan çêtir bû. Lê belê kesekê ji me newêribû dengê xwe derxîne. Çavê me hemîya ma li

neçûm. Wê rojê hinek gundîya ji kumandanî pirs kir. Gotinê, beje em îsal paşve êdî neçîn zozanan emê çî li pez û dewarên xwe bikî?

Çand hatinê tu pêşniyan kumandanî nekirin.

- Bavo, bêje milîs çî xebatê dikin?

"Dê bo te wê jî bêjim kurê min. Dîsa ve her wê payîzê çar xort ji gundê me çûn bûne karker. Bav û birayên her çara jî milîsin.

Hukumetê bi êqîna kuştina karkera tîfing danê. Mînak Apê te Şahîn. Kurê wî karkere, ew

bi xwe milîse. Hukumetê tîfing daye Şahîn dema kurê xwe an jî hevalên wî bibîne da bikujê. An jî gava demekî şevê hatin ber derê me kerekî nanî, serik pîvazê xwast em lê bidin bikujin.

Ya kurt,
Şerê kur kujî ye
Şerê bira kujî ye
Şerê bav kujî ye
bi me didin kirin.

Dawî, gundîya wê payîzê pez û dewarên xwe tev-

de firotin. Mixtarî gerîya. Mixtarî ji mêjda biryara xwe dabû. Berjewendîyên wî jî di vê xebatê de hebûn. Ji ber vê yekê mêjda razîye bu milîsatîya gundî. Ser hindêre heke kumandan hinek gotinên xweş, pêşniyarên baş bo kiribin, ma êdî dê xwe li hevîya çî bigire.

Kurê min dirêj nakim pirsgirikê. Navên zîlamên gundî hemîya nivîsî ba xwe û ji zomê çûn. Hemî deh roj tê neborîna rojekê medî kumandanî bersîv şand pey zomê. Got: Divê hemî bêne qereqolê. Divîyahî ye. Em hemu tevda rabûn çûne qereqolê. Demildest zîlamê navê wî hatî nivîsîna çek danê û kirin milîs. Navê min roja hatîna zomê jî bîrkiribû, nenivîsîbû. Ji ber hindê tîfing neda min. Êdî ez jî

Hinda jê diravê pez û dewarên xwe îro roje heştî newergirtîye. Hinda ji çar qurîşê wergirtî da bi qûtê salê anî danî quncalê avahî de. Li wî gundî ji min pêvetir pez nema. Ku ew jî ez nemilîsim. Vê havîna çûyî peze xwe min ji divahîyê xwe de hêla li germa gundî. Ji sed û pêncî pezî seya du jê çûn, ma bo me pêncî pez. Evê mayî jî bo havîna tê.

Vêca kurê min ji wê rojê heya îro ji ber kerîniya me kirî xort û zarokên gundî, ji milîsan re dibêjin çehşên du pî,

Êdî ev navê hanê bûye zêdenavê milîsên welatî. Heya ku mirin û diçin jî dê zêdenav bî. Bes kurê min vê gotina min tu cara jî bîr nekî. Piştî ev

gundê bûye milîs têkilîya gundî û karkera hêştâ zêdetire. Dê rojek bê çî milîs çî nemilîs, em hemî dê tevayî şoreşê bibin.

Vê hukumetê êqîneka mezin û zalim heye. Di bêjî ez dê gelê Kurd bi alîyê aborîyê de bêxim bin destê xwe paşî jî çî bixwezim dê pêbidim kirin. Kanê ji îro û paşve dê çî li gel me bike em nizanîn. Lê belê, êqîna wa êdî baş eşkeraye. "Pêşyê dê me pêk ve bidin kujtîn, Şerê bira kujtîyê bi me bide kirin, paşî jî yê bimînî jî ew dê bikujin. Lê belê bi destura xwedê ew vê mirazê nabin serî. Gelê Kurd êdî genç du rûtîya hukumeta tirkî

dîtîye."

Heya Têcir ev gotine hemî gotîn Keko ma li ser pîyên xwe, li ser cemedê. Silo jî dil û êqîn guhdarîya Apê Têcir kir. Hine caran axên ji kezabê berdan. Qembelên hilmê ji ximximka dihilborî. Keko, niza ketîye xewneka şerî an jî ketîye xaçepirsekê bêsaraxûn. Demê bavê wî axivtinên xwe getandin "Keko pîrsek din kir. Ku bi vê pîrsê ve êqîn û hizra xwe eşkere kir. Go "Bavo, karker kî ne?" Têcir heya wî demî bo nijind, Keko bi vê pîrsê ve carek din heravt. Divê pîrsgirikê ji serî de bo wî bêji ve. Lê belê wusa ne-

kir. Bersîva pîrsa Keko kurt, li dûv dilê wî da. Got:

"Kurê min demê tu fahma bû bibe karker. Here bi gehe hêzên karkeran û têkoşîna sazîkirina welatê xwe bike. Wargehê bav û kalên xwe nehêlin di bin destê zulm û zordan de. Bila cendimên kumşî bes hukumdarîyê li welatê me bikin. Me nekir lê belê hûn bikin. Welatkî azad bi hêlin ji bo gelê xwe"

Biser vê gotinê de Keko leyîst û çû nav pezî. Demê rêda di çû her di got: "Ez dê bibim karker....." ■

GERM E, DIŞEWETÎ PÊJINÎ TÊ, DIREVÎ TEQ TEQ TÊ, BAZ DIDÎ

êzên kedxwaran li welatê me ji hezar salan û heya îro hesp şeqandine. Di dema de cih cih serhildan hatine kirin. Lê belê ev serhildane bi gelek çiqande kêma mayne. An yêkitîya gelî nehetîye saz kirin, an jî di pêşangatîyê de kêmasî çêbune. Dawî, heya îro em negehiştîne armanca xwe.

Dema mirov li paşerojê difukure tiştê berî niha me gotî tê ber çav. Anku, an jî alîyê yêkitîya gelî de, an jî jî alîyê pêşengîtîya gelî de kêmasî çêbûne. Lewra di mijara rizgarîya netewî de ew herdu tişt xwedî giringatîyeke mezin in.

"Niha em dikarî rexna li tekoşîn ên reel bikin. Lê belê nikarîn alternatîfa vê tekoşîna dînin." Ev jî kêmasîya me ya rojane ye. Herdu gotin ên me pêşyê gotin emê dînin alîyekî. Vêca emê li ser gotina xwe ya dawî bi sekin in.

Di nav gelî de serhatîyek heye weha tê xeberden:

Mişkek li deştê dijî, xwarina wî genimê jî ber devê dasê dikete pîrêzê û axa zevîyê ye. Yek jî di nav kajî û kulozikên mala mîrî de dijî. Xwarina wî goşt û pelav e.

Rojekê herdu mişk tên ba hev. Piştî hev nasbûnê mişkê li mala mîrî rojên xwe diborandin pîrs ji mişkê deştê kir. Gotê: "Erê baş e ew te çîye, tu wesa lewazî?

Mişkê deştê serda çû xwarê jî-yana xwe bo mişkê mala mîrî dijî go. Paşve ewî pîrs jê kir. "Erê baş e, tu çî dixwî ku wesa qelawî? Mişkê li mala mîrî roj borandî gir-nijî.

- Hey xuwelî bi serê te û jîyana te. Ma tu nuzanî kanê ez çewa dijî-jîm? Hero sê danên min goşt û pelavin. Were îro mêhvandarîya min, da danekî pîr xweş bidim te.

Dema mişkê li mala mîrî dima ev çîhedîye li gel mişkê deştê kirî, qet neseqînî qebûl kir. Bi hev re çûn quncalekî sekinîn. Bêhna goşt û pelava da serê mişkê deştê, dilê wî pîr xweş bû. Qederekê sekinîn. Demê danê mişkê deştê hat. Birçî bû. Go "Erê hevalo ma tu bo me tu tiştê xwarinê nayînî?" Mişkê Mala mîrî go "Bêhna xwe berfireh bike, ezê niha bo te goşt û pelava bînim."

Dem piçeka din borî. Dîsa mişkê deştê jêra go "Wila demê xwarina min e, divê tu bo min tiştêkî peyda bikî" Mişkê mala mîrî jî quncalî derket çû li doran ên qazanê zivirî û hat ba mişkê deştê. Hevalî jê pîrs kir, gotê "Te bo çî tu tişt ne anîn?" Mişkê mala mîrî bersiv da, go "Qazana kel bû"

Piçekdin dem borî. Dîsa mişkê deştê jê re go "Ez birçîme" Heya Mişk çû li doranên qazanê zivirî pêjna kabanîya malê hat. Careka-

din revî ber bi quncalî ba mişkê deştê. Birçîyê daye serê mişkê deştê, bêhna wî xwe negirt dîsa jê pîrs kir. "Te bo çî tu neanî?"

- Wila pêjna kabanîya malê hat ez jî revîyam.

Bû cara sisêya mişkê mala mîrî rabû da bo mêhvânî tiştêkî xwarinê peydabike. Çû doranên qazanê zivirî û bi serket. "Teqe-req" bi qazanê ket. Kabanîya malê dihewara qazanê hat. Mişk dîsa revîya. Mişkê deştê jê pîrs kir. "Kabanî hat, ne?"

- Erê...

Hevalê xwe mêzand. Girnijî. Go "Ne tû bî, ne jîyana te"

- Germ e, dişewutî

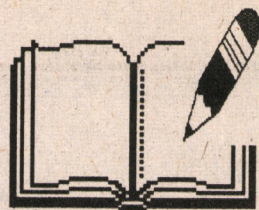
- Pêjn tê, direvî

- Teq teq tê, baz didî

Bi xatirê te hevalo, wila Min jî goşt û pelav divê, lê belê newusa. Qedereke din ez dê bi ax û genimî ve îdare bikim.

Vêca, deştê me nelî sabunê ye ne li avê. Emê rûnên li malên xwe Kurdistanê saz bikin. Heke em ewbin yên ku daxwazîya me saz kirina Kurdistanê, emê dest ji rexnen xirab kirinê bihêlin, rexnen çêkirinê bikin. An jî, dema rexna me hebî pewîste alternatîf jî me hebî.

Mademkî me heya îro tu alternatîf peyda nekirine nepewîste em kurrê bevêjîn hinekî din. ■

DERSÊN ZMANÊ KURDÎ

- XI -

XWENDÎN

ÇIROKEK JIBÎRBÛYÎ

Ji rojan xweşrojeke adarê bû. Royê xwe berda bû ser erdê şil. Ji axa şil hilm derdiket û ber bi asimanan bilind dibû.

Xalê Mihemed li ber deriyê mala xwe rûniştî bû, destiyê bêra xwe çêdikir. Cixara xwe di navîna hêleke lêven xwe de şidandi bû. Bi destê xwe yê çepê destiyê bêrê girti bû û tevşoyê ku di destê wî yê rastê de jî li ser destiyê bêrê radibû û dadiket. Xwuya bû ku wî tedbîra havîneke xweş û dirêj dikir. Li havînê karê wî dê pir bi bêrê biketa. Ji xwe pêwistîya destiyekî qewî, ji zivistanê de xwe nîşan dabû. Xale Mihemed tevşoyê di destê xwe de danî, cixara xwe havêt, tufî erdê kir, ji nû ve rahişt tevşoyê xwe û dest bi karê xwe î nûçemayî kir. Ji aliyekî ve destiyê bêrê dadipeşt, ji aliyekî ve jî sitrana "sînem koça xwe bi rê kir, wey lo lo, wey lo lo, wey lo lo..." dipilpiland.

Ji nişka ve jina wî peyda bû û bi zimanekî tinazer (ji xwe dema jin û mêr pîr dibin, bi zimanekî tinazer û laqirdî bi hev re dipeyvîn.)

- Xwelî li serîyo, got, ji vî emrî şûn de dest bi sitranan kiriye û li ser Sînemê kilaman jî dibêje.

Xalê Mihemed bêyî ku serê xwe vegerîne, bersîva jina xwe da û got:

- Keça mîr, (Tu tîkiliya bavê jina wî û bi mîrîtiyê bi hev ve tune bû. Lê wî carina jina xwe wusa dinavand) ev kalê bêdiran di xortaniya xwe de sitran davêt ser te jî, got û dîsa mijûlî karê xwe bû. Jina wî keniya, (Xuya bû kêfa jinikê pir ji vî gotinê re hatibû)

- Nebînim ruyê te, got, ji wir wenda bû û çû.

Şemsedîn û Alî ji prova vedigeriyan. Di dibistanê de ji bo tatîla havînê dixvestin şevê amade bikin û di programa şevê de cî dabûn piysekê jî. Piysek bi navê "Hewar Kemal!" Şemsedînê neviyê Xalê Mihemed û Eloyê kurê cîranê wan jî di vî piyêsê de rolê cendirman dilîstin. Mamostê dibistanê ji bo wan ji kincen cendirman du qatên kevn û qetiyayî peyda kiribû. Kêfa herdu xortan pir ji van kincan re hatibû. Îcar kincên xwe qet ji xwe ne dikirin. Bi wan kincên qetiyayî ve di nava gund de digeriyan û bi wan kincan xwe qure dikirin.

Di destpêkê de çawişê qereqolê li wan xeydî û gef li wan xwar, lê dû re bêdeng ma. Xuya bû wusa li hesabê wî jî dihat. Dixwest cendirme xwe di çavê gundiyan de mîna xortên gundiyan bide nîşandan... (Berbang N. 68 - Rûpel: 27)

Batal Azîz

AD HALLERÎ

Kürtçe'de adlar veya ad gibi kullanılan **zamirler**, **işaret sıfatları** ihtiyaca göre çeşitli hallerde kullanılmaktadırlar.

Bu dersimizde, Türkçe'deki adın **yalın** ve **İ** hallerinin Kürtçe'de nasıl sağlandıklarını göreceğiz.

YALIN HALİN SAĞLANIŞI:

Kürtçe'de adlar, eksiz sözkonusu olduklarında veya cümlede özne olarak kullanıldıklarında yalın halledirler.

Eksiz:

Ga, hesp, mehîn, diwar, pencire, mase, pirtûk, pêûs, derî, xwulîdank û wd.

CÜMLEDE:

Tekil Eril:

Ga dixwe : Öküz yiyor.

Hesp dibeze : At koşuyor.

Dik dinukule : Horoz gagalıyor.

Tekil Dişil:

Mehîn vedixwe : **Kısırak** içiyor.
Jin radibe : **Kadın** kalkıyor.
Keçik digirî : **Kız** ağlıyor.

Eril-Dişil Çoğul:

Lawik dibezin : **Çocuklar** koşuyorlar.
Keçik digirîn : **Kızlar** ağlıyorlar.
Jin şerdikin : **Kadınlar** dögüşüyorlar.

Örnekten de anlaşılacağı üzere burada söz konusu olan adlar ayrıca cins edatı almamışlardır. Örneğimizin son bölümündeki Lawik, Keçik, Jin adları çoğul takısı almadıkları halde kullanılmış oldukları cümlede çoğul haldedirler. Bu cümlelerdeki adları çoğul kılan **Bezin** (Koşmak), **Girin** (Ağlamak), **Şerkirin** (Dögüşmek) fiillerinin çoğul şekilleridir.

Zamirler de yalın halde kullanılabilirler.

ÖRNEK:

Tekil Eril:

Ez dibînim: **Ben** görüyorum.

Tekil Dişil:

Wê dît : **O** gördü

Çoğul:

Em dibînin : **Biz** görüyoruz.

İşaret sıfatları :

ÖRNEK

Tekil Eril :

I- Ev hesp : **Bu** at

Tekil Dişil:

Ev mehîn : **Bu** kısırak

Çoğul:

Ev hesp sorin : **Bu** atlar kırmızıdırlar
Ev mehîn şê ne : **Bu** kısıraklar kahverengidirler

Tekil Eril :

II- Ew hesp : **Şu** at

Tekil Dişil :

Ew mehîn : **Şu** kısırak

Çoğul :

Ew hesp pir beza ne : **O** atlar çok koşucudurlar.
Ew mehîn şînboz in : **O** kısıraklar

İ HALİNİN SAĞLANIŞI:

Kürtçe'de, cümle içersinde, adlar nesne pozisyonunda iseler, çekime uğramak suretiyle adın i halini verirler. Burada çekim dolayısıyla cins edatı devreye girer.

ÖRNEK:

Tekil Eril:

Ez gayî dibînim : **Ben** öküzü görüyorum.
Tu mirovî direvînî : **Sen** adamı kaçırıyorsun.
Ew dîkî serjê dîke : **O** horozu kesiyor.

Tekil Dişil :

Ez mehînê dibînim : **Ben** kısrağı görüyorum.
Tu jinikê dibînî : **Sen** kadını görüyorsun.
Pirtûkê bixwine : **Kitabı** oku.

Çoğul :

Gayan bînin : **Öküzleri** getirin.
Tu keçikan dibînî : **Sen kızları** görüyorsun.
Hûn mirovan radikin : **Siz adamları** kaldırıyorsunuz.

Kürtçe'de özne ve nesnenin ikisi de zamirlerden oluşuyorsa, bu durumda kural olarak özne birinci gruptan ise nesne ikinci grup zamirlerden biri olmak durumundadır. Tersine özne ikinci gruptan ise nesne birinci gruptan olmak zorundadır. Böylesi durumlarda nesne olarak kullanılan zamir hangi gruptan olursa olsun adın İ halini verir.

ÖRNEK :

Ez te dibînim : Ben seni görüyorum.
I. Gr. 2. Gr.
Te ez ditim : Sen beni gördün.
2. Gr. I. Gr.
Ez te dibînim : Ben seni görüyorum
Öz. Nes.
Te ez ditim : Sen beni gördün

İşaret sıfatları da çekim vasıtasıyla İ halini almaktadırlar.

ÖRNEK:

1 -

Tekil Eril :

Vî hespî bîne : Bu atı getir.

Tekil Dişil :

Vê mehîne berde : Bu kısrağı bırak.

Çoğul :

Van hespan : Bu atları
Van Mehînan : Bu kısrakları

2-

Tekil Eril :

Wî hespî : Şu atı.

Tekil Dişil :

Wê mehîne : Şu kısrağı.

Çoğul :

Wan hespan : Şu atları
Wan mehînan : Şu kısrakları.

Yek (bir) sayısı ad olarak kullanılıyorsa nesne haldeyken adlar gibi çekim vasıtasıyla hal almaktadır. Ad olarak kullanılan yek sürekli Tekil dişil haldedir.

ÖRNEK :

Yekê bîne : Birini getir.
Yekê bide min : Birini bana ver.

Yek, eğer zamir olarak kullanılıyorsa, nesne pozisyonunda ad gibi çekime uğrayarak i hâlini verir.

ÖRNEK :

Tekil Eril :

Ez yekî dibînim: Ben birisini görüyorum.

Tekil Dişil :

Tu yekê dikirî ? : Sen birisini satın alıyor musun?

Zamir olarak kullanılan yek genellikle tekil haliyle işlev görür.

A veya e ünlülerini ihtiva eden adlar özel olarak bükülür ve hal alırlar.

ÖRNEK :

Min aşî xerakir : Ben değirmeni bozdum.
yerine;

Min eş xerakir : Ben değirmeni bozdum. Denir.

Bayê bide rawestandın : Rüzgarı durdur.
yerine;

Bê bide rawestandın : Rüzgarı durdur. Denir.

Xanî, Ezman, Welat, Bajar, beran, gibi eril adlar özel büküm vasıtasıyla nesne olarak kullanılırlar ve dolayısıyla hal oluşturlar.

ÖRNEK:

Xanî	Xênî	Beran	Berên
Ezman	Ezmên	Bajar	Bajêr
Welat	Welêt	Nan	Nên

Xênî biruxîne : Evi yık!

Ji bajêr his nakim : Şehri sevmiyorum.

Berên berde : Koçu bırak

Wî nên xwar : O ekmeği yedi.

Balafîr ezmên qelaşt : Uçak göğü yardı.

Dijmin welêt dagirkir. : Düşman ülkeyi işgal etti.

Belgisiz durumdaki adlar da genel kural çerçevesinde büküm vasıtasıyla nesne pozisyonuna getirildiklerinde i halini oluşturabilirler.

Belgisizlik takısı bilindiği gibi tekil durum için ek, çoğul durum için ise in dir.

Mirov Adam Mirovek Bir adam (insan)

Jin Kadın Jinek Bir kadın

Mirovin (bazı - kimi) insanlar (adamlar)

Jinin (bazı - kimi) Kadınlar

Belirsiz tanımdaki adlar tekil eril için î tekil dişil için ê iki cinsin çoğulu için an takısı alırlar.

ÖRNEK :

Ez dê hespekî bikirim : Bir atı satın alacağım.

Ez mehînekê difiroşim : Bir kısrakı satıyorum.

Hûn hespinan, mehîninan na kirin? Siz atları, kısrakları satın almıyor musunuz?

Konuşma dilinde belirsiz tanımın sonuna gelen çoğul eki an ın n ünsüzü genellikle kullanılmamaktadır.

Yapılan açıklama ve verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere Kürtçe'de adın i halini sağlayabilmek için, adın geçişli bir fiilin nesnesi olması gerekmektedir. Burada, ad, fiilden doğrudan etkilenmekte ve cümlede fiilden önce yer almaktadır.

ÖRNEKLER :

Hêkê bişkîne : Yumurtayı kır.

Pencirê veke : Pencereyi aç.

Elî dîwêr rukand : Ali duvarı yıktı.

Wê avê birijîne : O suyu dök.

Awê vexwe : Suyu iç.

Dijmin daristanê dişewitîne : Düşman ormanı yakıyor.

Ez balafîrê dibînim : Ben uçağı görüyorum.

Tu pirtûkê dixwîni : Kitabı okuyorsun.

Hespê xwe bi çêrîne : Atını otlat.

Mehîna xwe mehes bike : Kısrakını tımar et.

Son iki örnekteki kendi, kendisi anlamındaki xwe, hesp ve mehîn adlarını izafe ederek onları adın î haline getirdiğine dikkat edelim.

FERHENGOK

Adar : Mart

Erd : Yer

Şil : Yaş

Hilm : Buğ

Asîman : Gök

Destî : Sap

Bêr : Kürek

Navîn : Ara

Hêl : Yan, taraf

Tevşo : Keser

Çep : Sol

Rast : Doğru

Havîn : Yaz Mevsimi

Kar : İş

Pêwistî : İhtiyaç

Qewî : Sağlam

Zivistan : Kış

Nişan dan : Göstermek

Havêtin : Atmak

Rahiştin : Almak

Nivçemayî : Yarım kalan

Dapeştin : Yontmak

Sitrin : Türkü

Pilpilandin : Mırıldanmak

Navandin : Adlandırmak

Nişka ve : Aniden

Tinazer : Alay

Mîr : Emir, prens

Têkilî : İlgî, alaka

Carina : Bazen

Kal : İhtiyar, yaşlı

Bêdiran : Dişsiz

Vegerîn : Dönmek

Nevî : Torun

Kinc : Elbise

Kevn : Eski

Qetiyayî : Yırtık

İcar : Bu kez

Xwe qure kirin : Kibirleşmek

Destpêk : Başlangıç

Xeyidin : Kızmak

Gef xwarin : Tehdit etmek

Xweşrojek : Güzel bir gün

Şê : Sarıya Çalan bir at rengi

Şinboz : Beyazla karışık mavi bir at rengi

SUSMAK ONAYLAMAKTIR...

Dikkatli bir araştırma yapılırsa günlük gazete ve dergilerde her gün beş-on ölüm, her gün zam haberleri görürüz. Bizlere reva görülen bunlar mı?

Öldürülen değerli insanlarımızın katilleri de sır olmakta. T.C. her geçen gün baskısını mazlum halk üzerinde yoğunlaştırmakta. TC'nin ileri gelenleri bu olaylar karşısında birkaç kelime ezberleyip konuşmakta, bununla bizleri inandırdığını zannetmekte. Fakat yanılıyorlar. Artık bıçak kemiğe dayandı, ok yaydan çıktı. Dönüş yok bu yoldan. Böyle bir yönetimle ve sorumsuz laflarla avunmak istemiyoruz. Tek çıkar yolumuz, birleşerek, her geçen gün gücümüze güç katarak topluca gitmektir.

Kısaca geçen olaylara bir göz atalım ve bu olaylarda alçak ve sorumsuzca öldürülen kardeşlerimizi bir daha saygı ile analım. Bizim için birer devrim şehitleri olduklarını, mücadelemizde yaşayacaklarını pratik tutumlarımızla belirtelim.

Hükümetin "Ülkemizde artık herşey tamam, Hükümet görevini yapıyor, işkence yok, zulüm yok, Hükümet halkın yanında" sözlerini duyuyoruz, biliyoruz; peki Hükümet aşağıda olan olayları görmüyor ve duymuyor mu? Duyuyor, biliyor.

- Kürt düğünlerine baskılar devam ediyor.

- Zamlar halkı perişan etmeyi sürdürüyor.

- Aç insanların sayısı hergeçen gün artıyor.

- İşsizlik had safhaya ulaştı.

- Polis eskiden yaptığı işkencelerin 3 katını uyguluyor.

- Değerli gazeteci ve basın camiasına her geçen gün baskılar artıyor vb...

Hergün yeni olayların olması Malatya'da da devam ediyor.

Malatya valisi sayın Şaffet Arıkan Bedük beyefendi bundan önceki görev yeri olan Antalya'daki dernek kapatma eylemlerini burda da sürdürüyor.

(FED) Folklor Eğitim Derneğini kapatmasından buyana 5 ay geçmiştir, halen açılmamıştır. Bu derneğin açılmasını istiyoruz.

Sayın vali her pazartesi görüşme yaptığı halka yardımcı olacağı yerde kardeşi kardeşe düşürmektedir. Polis olanca hıziyla şüpheli olsun veya olmasın, yakaladığı maz-

lum halka göz göre göre işkencesini sürdürmektedir.

Ayrıca her gözaltına alınan şahıslara ihbarcılık teklifinde bulunmakta, kabul etmeyenleri ya dövecek en azgın işkenceye tutmakta ya da evlerini köylerini kurşunlamakta daha sonrada halka mal etmektedir.

Bu olaylar karşısında susmaya rak canını hiçe saymış, bu yolda ölümü göze almış devrim şehitlerini birkez daha anıyor, mücadelemizi sürdüreceğimizden kimsenin kuşkusunu ve korkusunu olmasın diyoruz.

Biz Malatya'daki olaylar karşısında susmayarak imza kampanyaları vs. gibi çaba harcayarak bu olaylara karşı tepkimizi dile getiriyoruz, getirmeye devam edeceğiz.

Susmak Onaylamaktır.

Bir Okur / Malatya

ÇİRKİN TEKLİF

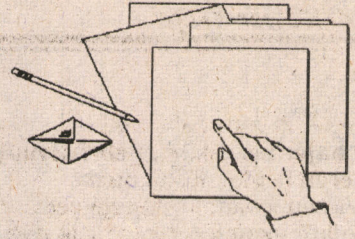
7.10.1992 tarihinde, daha önce-leri de beni zaman zaman takip eden sivil polisler, evime giderken beni durdurup üzerimi arayarak kimliğimi aldılar. Kimliğimi niçin aldıklarını, beni niye aradıklarını sordum ve "ben kitap ciltleme işiyle uğraşıyorum ve yaptığım şeylerde yasalıdır. Kimsenin ekmeğimle oynamaya hakkı yok" deyince arabadan inen uzun boylu sakallı bir polis hakaret ederek vurmaya kalkıştı.

Polisler "bizle geleceksin" deyince, ben de "gelmeyeceğim, kadır pazarlamıyorum, yasal olmayan bir yere de gitmiyorum, yanlış bir şey de yapmıyorum. Sizinle gelmiyorum. Hodri meydan" cevabını verdim. "Öyleyse dediklerimizi yapacaksın. Böyle sözlerle bizimi korkutacaksın? Alçak herif, namussuz" diyerek bayağıca hakaretlerde bulundular.

Ajanlık teklifi yaptıklarında asıl niyetlerini anlamış oldum. Hiçbir toplumun, hiçbir namuslu dürüst insanın kabul edemeyeceği bu tekliflerini, "ölürüm de yapmam böyle birşeyi. Benim işim beni idare ediyor" diyerek kimliğimi istedim. Kimliğimi yüzüme fırlatıp, birkaç da yumruk vurarak beni bıraktılar.

Bu durumla karşılaşan elbette yalnızca ben değilim. Bu insanlık dışı uygulamaları şiddetle kınıyorum.

A.TANGÖL

İSVİÇRE ZÜRİCH'TE
NEWROZ FOLKLOR EKİBİ
KURULDU

Newroz Folklor Ekibinden NEWROZ DERGİSİ Çalışanlarına Merhaba!

Mücadelemizin bir parçası olan Folklor Ekibi İsviçre'nin Züriç Kantonunda bulunan biz NEWROZ okur ve taraftarlarından oluşturuldu. Kısa sürede İsviçre'de bulunan tüm Newroz taraftarlarının ilgi odağı haline gelen Folklor Ekibimiz, NEWROZ Dergisi ile DAYANIŞMA GECESİ'nde sergilediği birbirinden güzel oyunlarla uzun süre ayakta alkışlandı.

Folklor Ekibimizin amaçladıkları, bu ülke koşullarında, kendimizle birlikte buralara taşıdığımız kültür değerlerimize sahip çıkmak, ulusları ulus yapan öğelerden biri olan bu kültürel geleneği sürdürürken, aynı zamanda ülkemizde gelişen ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesini ise her gösteri öncesi kamuoyuna açıklamak ve kamuoyunu duyarlı kılmaktadır.

En önemli görevimiz, burda figür işlemeye çalıştığımız ve adım adım dünyaya tanıtmaya uğraştığımız KÜRDİSTAN! Hergün masum insanların kanının döküldüğü, aydınların, yazarların hedef tahtası haline getirildiği ülkemiz! Bu öyle bir Kürdistan ki, yılların baskısı, zulmü, sürgünleri, katliamları ve asimilasyonu ve kültürel tahribatı O'nu bir türlü eritemedi. Bundan böylede mümkün olmayacak. İşte biz Folklor Ekibi olarak bu bilinç ve inançtan hareketle ülkemizdeki gelişmeleri yabancı kamuoyunun gündeminde tutmaya, Kürdistan gerçeğini ulaştırdığımız her alana aktarmaya çalışacağız.

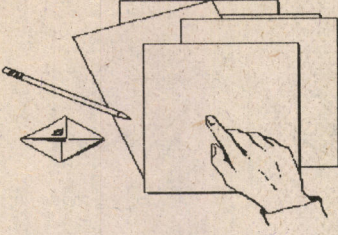
Burada Newroz Folklor Ekibinin oluşumunda emeği geçen arkadaşlarıma teşekkür ederken ikinci yayın yılına giren NEWROZ DERGİSİ mensuplarının onurlu çalışmalarında da başarılar dilerim.

- Bijî Kurdistanê Azad û Demokratik

- Bijî NEWROZ

Newroz Folklor Ekibi adına

ALİ POLAT/İsviçre

12 YIL ARADAN SONRA MERHABA

DİSK, 12 yıl aradan sonra, 26.9.1992 tarihinde kitlelere, İzmir'de düzenlemiş olduğu Demokrasi Mitingiyle seslendi.

Yaklaşık 5 bin kişinin katılımıyla gerçekleşen miting durgun bir havada geçti. Miting alanını doldurmuş olan insanların çoğunun İstanbul'dan gelmiş olması dikkat çekiciydi. Miting DİSK'e bağlı sendika şubeleri dışında, diğer bütün sendikaların, Halkevi yöneticilerinin, bazı dergi ve gazete çevrelerinin ve gençlik örgütlerinin katılımıyla gerçekleşti.

Eski Fuar alanında toplanan kalabalık, kolkola girerek mitingin yapılacağı Anıtpark'a doğru yürüyüşe geçti. Polis mitinge katılan herkesin üzerinde arama yaptı. Kortejin alana girişi coşkulu bir karşılamayla sürerken, 3 kişinin gözaltına alınması gerginlik yarattı. Daha sonra arkadaşlarının baskıları ve DİSK Yöneticilerinin araya girmesiyle, gözaltına alınan 3 kişi serbest bırakıldı.

Miting alanı, DİSK flamaları ve pankartlarıyla süslenmişti. "Üreten Biziz, Yöneten de Biz Olacağız", "İşçiyiz, Haklıyız, Kazanacağız", "İşçi Kıyımına Son" pankartları en çok görülenlerdi.

DİSK Genel Başkanı Kemal Nebioğlu, 12 yıl aradan sonra buluşmanın vermiş olduğu coşkuyla bir konuşma yaptı. Kemal Nebioğlu konuşmasında, koalisyon hükümetinin vaatmiş olduğu demokrasi paketinin hiç kimseye, hatta işçilere hiçbir şey getirmediğine ve gündemden düşmeyen darbe söylentilerine değinerek, halkın yeni bir 12 Eylül'e tahammül edemeyeceğini belirtti.

Kemal Nebioğlu'nun konuşmasının bitiminde Eğitim-Sen'li iki öğretmeninin nişan törenlerini mitingde yapmak istediklerini açıklamaları alkışlarla karşılandı. Nebioğlu böyle bir ortamda, öğretmenlerin nişanlarını yapmış olmanın verdiği mutluluğu belirtti.

Konuşmalar sonunda mitingde katılan kitle sessizce alandan ayrıldı.

Berivan/İst.

KÜRT MÜCADELESİNİ ÜSTLENEN ÖNDERLERLERE

Amerika'da yaşayan Kürt Cemiyeti olarak, muhterem hocamız, tarihçi yazar Musa Anter'in bir suikast sonucu hayatını kaybettiğini, büyük bir üzüntü ile belirtmek isteriz.

Hocamızın ölümü sadece bizi değil aynı zamanda bütün aydın kitleyi, siyasal ve sosyal sınıf arkadaşlarımızı, Kürt ulusunu büyük bir yasa boğmuştur.

TC Hükümetinin Kürt aydın ve yazarlarını kontrgerilla kanallıyla katledilişini büyük bir tepki ve nefretle karşılıyoruz.

Bir Musa gider
Bin Musa gelir
Milyonlarca Kürt uykudan uyanır

Muzaffer, şehit olur
Yüzbinlerce genç muhabir olur

Vedat ölür milyonlarca Kürt genci

yonca gibi yoncalaşır
Her ne kadar sizlerden uzak olsak bile

Mücadelenizde yerimiz olur
Her bir şehit oluşunda
mücadelemiz daha da yükseliyor.

Bütün şehitleri saygıyla anıyoruz, ulusal mücadeleyi veren bütün arkadaşlara sabırlı ve başarılı olmalarını diliyoruz.

Kanımızın son damlasına kadar sizleri destekliyoruz.

Boston'da Yaşayan Kürt Cemiyeti

BASIN DUYURUSU

Devlet, bir süredir topyekün savaş uygulamasına geçmiştir. Bu uygulama, Osmanlı zulmü zihniyetinin en modern araç ve yöntemlerle en ilkel tarzda uygulanmasıdır. Tarihte örneği ender görülen barbarlıkla, vahşetle emekçi halklarımız üzerinde azgınca zulüm estirilmiştir. Katliamlar adım adım yükseltilerek bir soykırıma doğru ilerlemektedir. Kürt halkına yönelik soykırım girişimlerinin belirtile-ri tüm açıklığıyla görülmektedir.

Devletin vahşeti öyle bir düzeye ulaştı ki, olağan dönemlerde büyük bir yankı uyandırabilecek olan işkence, kayıplar, infazlar vs. uygulamalar, daha pervasız uygulamalar ve katliamlar nedeniyle "önemsiz" gibi algılanır ve kanıksanır oldu.

Bu da gösteriyor ki can çekişen faşist devletin ve sermaye sisteminin artık sınır tanımayan bir zulüm dışında dayanacağı hiçbir şeyi kalmamıştır. Bu zulüm ki, "topyekün mücadele", "yeni konsept" adlarıyla yaşamın her alanında azgınca ve pervasızlıkla uygulanmaktadır. Son çırpınışlarını yaşadıkça saldırganlaşan devlet ve sermaye sistemi gelişen mücadeleyle dayandığı tek dayanak olan zulüm makinasının parçalanmasıyla kağıttan şatolar misali yıkılmaya mahkumdur.

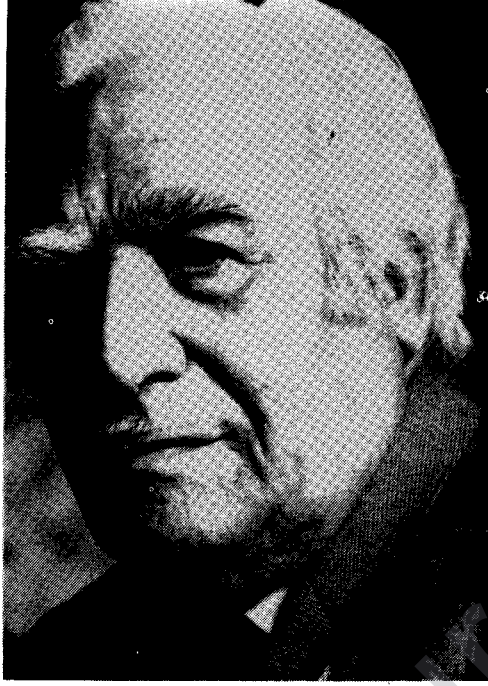
Devletin kopyekün zulmü, kendini hayatın her alanında hissettirdiği gibi uzantıları cezaevlerine de yansımaktadır. Buca cezaevindeki siyasi tutsaklara KAP (Kemalist Asker Polis) güçlerinin vahşice saldırısı, Elazığ cezaevlerinde siyasi tutsakların işkence, yağma, mahkemelere geliş-gideşlerde Özel Timlerin saldırılarına maruz kalmaları, Amasya Özel Tip cezaevinde siyasi tutsakların baskı, tehdit ve kısıtlamalara maruz kalmaları gibi örnekler devletin topyekün zulmünün cezaevlerine de yansımaya başladığını göstergeleridir. Bu örnekler, daha kapsamlı saldırıların ipuçlarıdır. Cezaevlerine yönelik bu saldırılar, halklarımıza uygulanan vahşetin yanında önemsiz birer ayrıntı gibi görülmele birlikte, devletin geniş boyutlu saldırılarının bir parçasını oluşturmaktadır.

Bizler devletin yürüttüğü bu iğrenç zulmü protesto ediyor, Buca ve Elazığ cezaevlerindeki açlık grevi direnişini destekliyoruz. Bu amaçla 14-17 Ekim 1992 tarihleri arasında 3 günlük açlık grevine giriyoruz.

Unutulmamalı ki; zulüm, zalimlerin yanına kâr kalmayacaktır. Zalimler, zulüm araçları ve sistemleriyle birlikte ayaklar altında çiğnenmeye mahkumdurlar.

Hekimhan/Malatya Cezaevinden:

Mehmet Güzel
Mehmet Tekin
Kanter Saygılı
Necat Utkun
Kaya Unsalan

Helbestvanê mezin yê Kurd, di sala 1903 an de li bajarê Mêrdîn navça Gercûş, gundê Hêsarê hate dinê. Hemû jîyana xwe gorî rizgarîya netewa Kurd û welatê wî Kurdistan kir. Cegerxwîn bi têkoşîn û ramanên xwe di tuxûdi 22 ê Çirîya Pêşîn sala 1984 an de çû ser heqîya xwe.

Em helbestvanê mezin bi giramî bîrtînin.

Hülyam kara haberin bize ulaştı
Sevgili kızımız şehit mi düştü
Tüm sevenlerinin tebdili şaştı
Mezarımı buldum Diyarbakır'da.

Tabudum geliyor yola baksınlar
Düğünüm kuruldu kına yaksınlar
Göstermeyin anneme yüzüm örtsünler
Vücudumun parçaları kefen içinde.

EKİM DEVRİMİ YAŞAYACAK !